

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**«ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ 1950-1998»**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

κ. ΧΑΛΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ-ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ

ΓΙΟΒΑΝΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ

20 ΜΑΙΟΥ 2003

ΒΟΛΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2464/1
Ημερ. Εισ.: 15-01-2004
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΟΕ
2003
ΓΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070735

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή πραγματεύεται την εξέλιξη της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας από το 1950-1998, καθώς και τις προοπτικές που μπορούν να υπάρξουν στο μέλλον. Όπως εξυπακούεται ρόλος του πρωτογενή τομέα (αγροτικός), και ιδιαίτερα αυτός της γεωργίας, είναι σημαντικός στην οικονομική ανάπτυξη, αν λάβουμε υπόψη ότι στην Ελλάδα απασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα σε σχέση με τα ποσοστά που κατέχουν οι άλλες χώρες της Ε. Ε.

Η εργασία ξεκινά με μια σύντομη ιστορική αναδρομή και έπειτα ακολουθεί το πρώτο μέρος, το οποίο αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται τα βασικά μεγέθη της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας και συγκεκριμένα:

- Το ακαθάριστο εγχώριο αγροτικό προϊόν σε συνάρτηση τόσο με το ποσοστό συμμετοχής του στο Α. Ε. Π., όσο και σε σχέση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν των άλλων τομέων (του δευτερογενή και του τριτογενή),
- Η εξέλιξη των βασικών παραγωγικών συντελεστών του αγροτικού τομέα.
- Η εξέλιξη της παραγωγικότητας της εργασίας και του εδάφους
- Τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού αγροτικού πληθυσμού, όπως η ηλικία των αγροτών, το μορφωτικό τους επίπεδο, η πολυαπασχόληση, η οικογενειακή εργασία και η κατοχή των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.
- Η εξέλιξη του αγροτικού εισοδήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται:

- Οι ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων.
- Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κτηνοτροφία
- Η δυναμική συνάρτηση προσφοράς.
- Η συνάρτηση απασχόλησης για την παραγωγή σπόγγων
- Η ελαστικότητα ζήτησης για λιπάσματα.
- Οι ελαστικότητες ζήτησης ως προς την τιμή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων και ως προς το εισόδημα.
-

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται τα ακόλουθα:

- Η συσσώρευση κεφαλαίου.
- Η συνάρτηση χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτικό τομέα για τη περίοδο 1958-1984
- Η συνάρτηση των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων για την περίοδο 1958-1984
- Η συνάρτηση Cobb- Douglas για την περίοδο 1978-1995.
- Η οριακή ροπή προς κατανάλωση στον αγροτικό τομέα.
- Το επίπεδο εκπαίδευσης και ο βαθμός συμμετοχής στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και στους τρεις τομείς της οικονομίας.
- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και ο ρόλος τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
- Ένα πρότυπο μακροοικονομικό υπόδειγμα

Το δεύτερο μέρος αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα μέσα ή τα μέτρα που εφαρμόζονται στην αγροτική πολιτική, σύμφωνα με τις επιταγές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και τις συνέπειες που έχουν στη κοινωνία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται:

- Η Κοινή Οργάνωση Αγορών.
- Το Νομισματικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η Κοινή Διαρθρωτική Πολιτική.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται διεθνής ανταγωνιστική θέση του αγροτικού τομέα μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε. Ο. Κ. , η εξέλιξη της εισαγωγικής διείσδυσης και της εξαγωγικής επίδοσης των αγροτικών μας προϊόντων, καθώς και οι όροι εμπορίου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο κάνουμε μια ιστορική αναδρομή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, μελετούνται οι εξελίξεις των διαβουλεύσεων της GATT και η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Στο δεύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην Ελληνική γεωργία.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στη σχέση οικονομία-περιβάλλον και γεωργία.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι γενικοί στρατηγικοί αναπτυξιακοί νόμοι , που σχεδιάζονται από το Υπουργείο γεωργίας και άλλους αρμόδιους φορείς, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ε.Ε., αλλά και των διαβουλεύσεων της GATT., οι οποίοι είναι:

- Η ανταγωνιστικότητα
- Η αποκέντρωση και η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, καθώς και η προστασία του περιβάλλοντος για την περίοδο 2000-2006.

Τέλος, παρατίθενται τα γενικά συμπεράσματα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι παραπάνω αναλύσεις δε καλύπτουν η καθεμία ξεχωριστά την χρονική περίοδο 1950-1998. Η μη διαθεσιμότητα των κατάλληλων στατιστικών στοιχείων δεν επιτρέπουν την ομοιόμορφη ανάλυση των παραπάνω αναζητήσεων για την συγκεκριμένη περίοδο. Με ότι βρήκα διαθέσιμο σκοπεύω να δώσω έμφαση στ μεθοδολογία, που μπορεί να εφαρμοστεί για τη πιο αποτελεσματική ανάλυση και να αποφέρει έγκυρα πορίσματα και λογικά συμπεράσματα.

SUMMARY

This project is treating the evolution of Greek rural economy during the period 1950-1998, just as the perspectives that could be in the future. As it is heard faintly the role of primitive sector (rural), and especially of agriculture, is very important to the economic development, if we consider, that in Greece the greatest percentage of labor force is employed in the rural sector, always in reference to the percentages which possessing the other countries of E. E.

The project is starting with a short historical retrospection and then follows the first part, which is concluded by four chapters. In the first chapter are analyzed the basic sizes of Greek rural economy, and more specific:

- The gross domestic rural product, in reference with the gross domestic product of industry and services, just as their participate by percentage in total gross domestic product.
- The evolution of productive coefficients of rural sector.
- The labor productivity, the soil productivity and the capital productivity in rural sector.
- The basic characteristics of Greek rural population, as their age, their education level, the over-employment, the domestic working and the occupy of rural exploitations.
- The evolution of rural income.

In the second chapter are tested:

- Elasticity of supply as to the price of the most basic agricultural products.
- The problems, which cattle - raising confronts.
- The dynamic equation of supply.
- The evolution of sponges production.
- The elasticity demand for fertilizers.
- Elasticity of demand as to the price and income of the most basic agricultural products.

In the third chapter are examined:

- The accumulation of capital as regard to the three sectors of Greek economy.
- The connection of total financings by A. B. G., of private investments in rural sector in period 1958-1984.
- The connection of total private investments in rural sector in period 1958-1984.
- The equation Cobb – Douglas.
- The propensity to consuming of rural sector.
- The education level and its participating degree in formation of gross domestic product separately both the three sectors of economy.
- The rural associations.
- A macroeconomic model.

The second part is constituted by six chapters. In the first chapter we'll examine the instruments which are applied in rural policy, in according to the orders of Common Rural Policy and the consequences which affect the society.

In the second chapter are examined:

- The Common Organization of Market.
- The Monetary System of European Union.
- The Common Structural Policy.

In the third chapter are examined the international competitiveness, after the introduction of Greece in E. E. C. the evolution of the importing penetration and of the exporting progresses of agricultural products, just as the trade terms.

In the fourth chapter we are making a historical retrospection in the creation for Common rural Policy, the evolutions of GATT' s deliberations and the reform of CRP. In the second part of this chapter are taking place the consequences the reform of Common Rural Policy in Greek agriculture.

The fifth chapter is stated in the relation economy- environment and agriculture.

In the sixth chapter are represented thee general strategic developing targets, which are planned by the Ministry of Agriculture and the other proper institutions, in according to the demand of E. E. , however and of the GATT' s deliberations.

The targets are:

- The competitiveness.
- The decentralizations and the lessening of peripheral inequalities, just as the protection of the environment during the period 2000-2006.

Finally, are remarked the general conclusions.

It ought to be remarked that the higher up analyses don' t cover, each one separately , the whole period 1958-1998. The unavailability of proper statistical rudiments hinders the uniform analysis of previous inquiries for the specific period. With anything I have available I intend to emphasize the methodology, which can be applied for the most effective analysis, and to bear valid deductions and rational conclusions.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αγροτικός τομέας αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό τμήμα της Ελληνικής οικονομίας, τόσο για τη συμβολή του στην ανάπτυξη της χώρας, αφού μπορεί και διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα σε κάποια αγροτικά προϊόντα, τα λεγόμενα μεσογειακά, αλλά επίσης και λόγω της μεγάλης του συμμετοχής στην απασχόληση και στο εισόδημα, που παρόλη τη συνεχή μείωση της αντίστοιχης συμμετοχής της απασχόλησης και επομένως και του συνεχώς μειωμένου μέσου όρου του ποσοστού συμμετοχής του αγροτικού τομέα στην απασχόληση, που παρατηρείται στις άλλες χώρες της Ε. Ε. , η Ελλάδα συνεχίζει να τον ξεπερνά. Αναμφισβήτητα, ένα κρίσιμο σημείο είναι η σημαντικότητα και η τεράστια σημασία που έχει ο αγροτικός τομέας σε ορισμένες περιοχές της χώρας, τόσο όσον αφορά την απασχόληση και τη συμπληρωματικότητα του εισοδήματος, όσο και τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στις περιοχές αυτές με στόχο τη προστασία του περιβάλλοντος και την διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι να αναλυθούν οι εξελίξεις των βασικότερων εθνικολογιστικών μεγεθών της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας και να επισημανθούν τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τομέας αυτός. Η εργασία ξεκινάει με μια σύντομη ιστορική αναδρομή και έπειτα ακολουθεί το πρώτο μέρος. Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους παρουσιάζονται:

- Η πορεία του ακαθάριστου εγχώριου αγροτικού προϊόντος σε συνάρτηση τόσο με το ποσοστό συμμετοχής του στο Α. Ε. Π., όσο και σε σχέση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν των άλλων τομέων (του δευτερογενή και του τριτογενή) ,
- η εξέλιξη των βασικών παραγωγικών συντελεστών του αγροτικού τομέα η εξέλιξη ης παραγωγικότητας της εργασίας και του εδάφους, του αγροτικού εισοδήματος και τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού αγροτικού πληθυσμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλυθούν:

- Οι ελαστικότητες προσφοράς και ζήτησης, ως προς την τιμή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων και ως προς το εισόδημα..
- Η συνάρτηση απασχόλησης για την παραγωγή σπόγγων
- και η ελαστικότητα ζήτησης για λιπάσματα.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται τα ακόλουθα:

- Η συσσώρευση κεφαλαίου.
- Η χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτικό τομέα.
- Η συνάρτηση των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων.
- Η συνάρτηση Cobb- Douglas για τον έλεγχο αν υπάρχουν φθίνουσες ή αύξουσες ή σταθερές αποδόσεις στον αγροτικό τομέα
- Η οριακή ροπή προς κατανάλωση στον αγροτικό τομέα.
- Το επίπεδο εκπαίδευσης και στους τρεις παραγωγικούς τομείς.
- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και ο ρόλος τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
- Ένα πρότυπο μακροοικονομικό υπόδειγμα

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα μέσα ή τα μέτρα που εφαρμόζονται στην αγροτική πολιτική, σύμφωνα με τις επιταγές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και τις συνέπειες που έχουν στη κοινωνία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξετάσουμε

- Την Κοινή Οργάνωση Αγορών.
- Το Νομισματικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Την Κοινή Διαρθρωτική Πολιτική.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα συζητήσουμε για τη διεθνή ανταγωνιστική θέση του αγροτικού τομέα μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε. Ο. Κ. , την εξέλιξη της εισαγωγικής διείσδυσης και της εξαγωγικής επίδοσης των αγροτικών μας προϊόντων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, μελετούνται οι εξελίξεις των διαβουλεύσεων της GATT και η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Στο δεύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην Ελληνική γεωργία.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στη σχέση οικονομία-περιβάλλον και γεωργία.

Τέλος, το έκτο κεφάλαιο εξετάζει την αναπτυξιακή στρατηγική που ακολουθείται για την αγροτική ανάπτυξη και για τον εκσυγχρονισμό της υπαίθρου. Το δεύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου αναφέρεται στη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής ένωσης.

Οι πηγές της εύρεσης των στοιχείων αναφέρονται επιγραμματικά κάτω από τους πίνακες του Παρατήματος 1. Βέβαια, η ανάλυση προσαρμόζεται σύμφωνα με τα στοιχεία που βρέθηκαν, καθ' όσον δεν καλύπτουν σε όλες τις περιπτώσεις μελέτης, την χρονική περίοδο 1950-1998. Η ανάλυση γίνεται σύμφωνα με τα στοιχεία που βρίσκονται σε διαθεσιμότητα, τόσο ως προς την προσπάθεια αναζήτησης στο διαδίκτυο, όσο και ως προς την διαθεσιμότητα βιβλίων και στοιχείων στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η στατιστική και η οικονομετρική επεξεργασία των δεδομένων (Παράρτημα 2, για αναλυτική επεξήγηση).

Αφορμή, για αυτή την εργασία αποτέλεσε η ευαισθητοποίηση προς τον αγροτικό πληθυσμό, διότι είναι το μοναδικό εκείνο κοινωνικό στρώμα που διατηρεί πιστά τις παραδόσεις του λαού μας, όπως εξάλλου διατηρεί η αντίστοιχη αγροτιά των άλλων χωρών της Ευρώπης, η οποία μπορεί να συντελέσει καθοριστικά στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και στην προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και στη διάδοση των ηθικών μας αξιών, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι αποτελεί και εμπόδιο προς την εξέλιξη του πολιτισμού μας, όποια και αν είναι αυτή. Αν αναλογιστούμε καλύτερα θα δούμε ότι ο αγροτικός τομέας αποτελεί τη βάση της οικονομίας και του πολιτισμού μας και αυτό θα πραγματοποιείται διαχρονικά. Πρέπει να αναφερθεί ακόμη ότι οι δέκα χώρες που προέρχονται από τον πρώην υπαρκτό σοσιαλισμό και που ήδη μπήκαν στην Ε.Ε. μόλις πρόσφατα κατέχουν σημαντικό ποσοστό απασχόλησης στον αγροτικό τομέα και με σημαντικό ακαθάριστο αγροτικό προϊόν. Με λίγα λόγια θέλω η εργασία αυτή να αποτελέσει κίνητρο προς τους μελλοντικούς φοιτητές να μην παραμελούν τη σημασία του αγροτικού τομέα και να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα που έχει στη ζωή μας και να ασχοληθούν ερευνητικά με αυτόν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Όπως ανέφερα παραπάνω, το αγροτικό ζήτημα έχει και σήμερα μεγάλη και επίκαιρη οικονομική και πολιτική σημασία. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την Ελλάδα, όπου η αγροτιά είναι ένας ουσιαστικός παράγοντας του πληθυσμού (αυτό όσον αφορά ορισμένες περιοχές της Ελλάδας, που δεν έχουν να αναδείξουν προς το παρόν τίποτα άλλο) και της πολιτικής δύναμης.

Οι βασικοί λόγοι για τη μη λύση του αγροτικού προβλήματος ήταν η εξάρτηση απ' το ξένο κεφάλαιο, που εμπόδιζε την ανάπτυξη των ντόπιων παραγωγικών δυνάμεων της χώρας και δεύτερο η αστική τάξη είχε συμβιβαστεί με τα φεουδαρχικά και αργότερα με τα μισοφεουδαρχικά, τσιφλικάδικα στοιχεία του τόπου μας. (Πανιτσίδης 1984). Η εξάρτηση, όπως είναι γνωστό, αρχίζει με τη χορήγηση των δανείων της Αγγλίας προς το Ελληνικό κράτος. Οι Άγγλοι τραπεζίτες όρισαν ως μια από τις εγγυήσεις για τα δάνεια αυτά τις εθνικές γαίες. (Πρέπει να πούμε οι εθνικές γαίες ήταν η γη που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι μετά την απελευθέρωση). Οι Άγγλοι μάλιστα είχαν στείλει και διακοίνωση στην Εθνοσυνέλευση που πήρε μέρος στις 29 Αυγούστου του 1832, με την οποία αντιπασσόταν στη συζήτηση του ζητήματος αν πρέπει ή όχι να μοιραστούν οι εθνικές γαίες. Έτσι λοιπόν, το Ελληνικό κράτος έβαλε στην υποθήκη τη γη αυτή έναντι του χρέους που όφειλε στο εξωτερικό.

Το 1917-1932, δηλαδή στα χρόνια του μεσοπολέμου, έγινε η πρώτη αγροτική μεταρρύθμιση. Το αποτέλεσμά της ήταν ότι μοιράστηκαν 18.126.461 στρέμματα γης, που ανήκαν στους ντόπιους τσιφλικάδες και στους Τούρκους προκατόχους τους είτε ήταν μοναστηριακά, εκκλησιαστικά και ανταλλάξιμα κτήματα, σε 130.000 οικογένειες ντόπιων ακτημόνων και μικροκληρούχων και σε

145.127 αγροτικές οικογένειες προσφύγων. Επίσης, μοιράστηκαν σε 28.000 οικογένειες άλλα 484.748 στρ. γης, που προέρχονταν από αποστραγγιστικές εκτάσεις στη Μακεδονία. Η μεταρρύθμιση δεν ολοκληρώθηκε, ενώ πραγματοποιήθηκε άλλη στη δεκαετία του 1950. Οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις του μεσοπολέμου περιόρισαν αποφασιστικά τα μισοφεουδαρχικά κατάλοιπα, δημιούργησαν εκατοντάδες χιλιάδες ατομικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, διευκόλυναν τη διαδικασία εμπορευματοποίησης και συνέβαλαν στο ξεπέραςμα ως ένα βαθμό, της καθυστέρησης που είχε προκαλέσει ο κυρίαρχος στην αγροτική οικονομία φεουδαρχικός τρόπος παραγωγής. Επομένως, το προϊόν που παραγόταν προηγουμένως δεν είχε κοινωνικό χαρακτήρα. Κάπως έτσι μπαίνουν οι βάσεις για την κίνηση και την ανάπτυξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, που επεκτείνεται με το βάθεμα του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας και την εξειδίκευση της παραγωγής στην αγροτική οικονομία. Η καθυστέρηση του εκφράζεται με τον κατακερματισμό της γαιοκτησίας και των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, το σχετικά χαμηλό βαθμό εκμηχάνισης, τη σχετικά περιορισμένη χρήση λιπασμάτων, τον ανεπαρκή εξηλεκτρισμό, τη σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, τις χαμηλές στρεμματικές αποδόσεις και την ανορθολογική διάρθρωση των καλλιεργειών.

Είναι αλήθεια ότι ο αγροτικός πληθυσμός συρρικνώνεται συνέχεια, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Μάλιστα σε ορισμένες από αυτές, όπως στην Αγγλία και στις Η. Π. Α. είχε φθάσει το 1984 στο 1,8% και στο 4,5%, αντίστοιχα (Πανιτσιδής 1984). Η μείωση αυτή οφείλεται στην εφαρμογή των επιτεύξεων της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης, στη διεύθυνση του μονοπωλιακού κεφαλαίου στην αγροτική παραγωγή, στη δέσμευση της αγροτικής οικονομίας με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η βιομηχανία τροφίμων, η κλωστοϋφαντουργία. Στην περίοδο 1981-1983 ο ενεργός αγροτικός πληθυσμός στις χώρες της Ε. Ο. Κ. έφθανε μόλις το 7% (μέσος όρος). Το αγροτικό ζήτημα κατείχε μια από τις κεντρικές θέσεις, τόσο των αντιδραστικών, όσο και των αριστερών πολιτικών δυνάμεων. Οι αντιθέσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε. Ο. Κ. συγκεντρώνονται γύρω από την Κ. Α. Π., τις τιμές, τις επιδοτήσεις, τις δομικές αλλαγές, τον κοινοτικό προϋπολογισμό, τα μεσογειακά προγράμματα και σε μεγάλο βαθμό στην περιφερειακή πολιτική. Οι μεγαλύτερες κρίσεις που πέρασε η ολοκλήρωση της Ε. Ο. Κ., τόσο στο παρελθόν, όσο και σήμερα, συνδέονται με τα προβλήματα της αγροτικής οικονομίας.

Πέρα όμως από τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες υπάρχουν και οι αναπτυσσόμενες, όπου το αγροτικό ζήτημα κατέχει πρωταρχική σημασία και που η λύση του προβάλλει σαν απαραίτητη προϋπόθεση την εξέλιξη και την ανάπτυξη των χωρών αυτών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής, της Ν. Α. Ασίας, της Μέσης Ανατολής το 55-60% του πληθυσμού απασχολείται στην αγροτική οικονομία. Αντιμετωπίζουν ερωτήματα που έχουν να κάνουν με το πώς μπορεί να αυξηθεί η αποδοτικότητα της γεωργίας και να μειωθεί το κόστος παραγωγής και πώς μπορεί να ενσωματωθεί η αγροτική οικονομία στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ερωτήματα που αντιμετωπίζει και η ελληνική αγροτική οικονομία.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζω μια γενική και συνοπτική εικόνα της ελληνικής αγροτικής οικονομίας. Η ανάλυση είναι καθαρά περιγραφική, που γίνεται με την παρουσίαση διαγραμμάτων, και δε γίνεται καμιά προσπάθεια για συστηματική ανάλυση των φαινομένων, διότι θα επιτευχθεί αυτό στο μετέπειτα στάδιο. Θα παρουσιάσουμε την διαχρονική εξέλιξη του ακαθάριστου αγροτικού προϊόντος και σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς και την ποσοστιαία τους συμμετοχή σε σχέση με το συνολικό ακαθάριστο προϊόν, την εξέλιξη της παραγωγικότητας, της απασχόλησης, των γεωργικών μηχανημάτων και το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής γεωργίας. (Εδώ όσον αφορά την ορολογία, σε ορισμένες περιπτώσεις, ανάλογα με την περίπτωση, οι όροι "αγροτικός" και "γεωργικός", θεωρούνται συνώνυμοι).

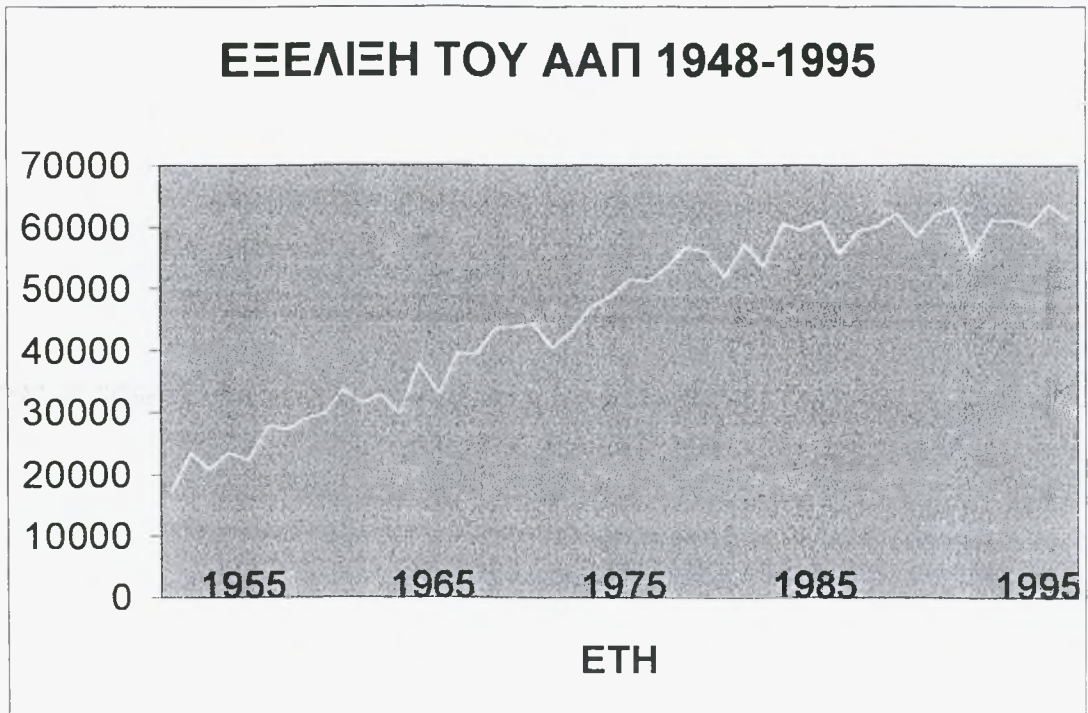
1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Το παρακάτω διάγραμμα προέκυψε με βάση τα δεδομένα του πίνακα 1 στο Παράρτημα 1, που παρουσιάζει το Α.Α.Π. σε σταθερές τιμές του 1970. Όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα 1, βλέπουμε ότι η τάση του ΑΑΠ είναι σαφώς ανοδική, αλλά επίσης παρατηρούμε ότι αυτή η τάση είναι πιο έντονη από το 1948-1975, ενώ έπειτα ο ρυθμός ανόδου επιβραδύνεται. Υπάρχουν επομένως δύο σύνολα δεδομένων που σημαίνει ότι το ΑΑΠ μπορεί να χωρισθεί σε δύο περιόδους. Αυτό αποδεικνύεται και με το Chow Test, που η ευρύτερη του ανάλυση παρουσιάζεται στο Παράρτημα 2 Τμήμα 1. Η έντονη τάση αύξησης παρατηρείται μέχρι και το 1975 περίπου. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι το ΑΑΠ δεν παρουσιάζει μόνο αύξηση, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις παρουσιάζει και μείωση σε απόλυτα μεγέθη. Χρονιές όπως το 1950, 1952 και 1958, που πριν ολοκληρωθεί η αγροτική μεταρρύθμιση του 1923 (Πάνος Καζάκος, 2002)¹ ξεκίνησε η επόμενη στη δεκαετία του 1950. Επίσης, το ΑΑΠ σημείωσε μείωση το 1960, 1968, 1976, 1977, 1979 και 1981. Υπήρξαν κρίσιμες χρονιές που δόνησαν ιδιαίτερα την πλευρά της προσφοράς είτε εξαιτίας των κακών σοδειών που σημειώθηκαν το 1972-1974 είτε με τις πετρελαιοικές κρίσεις που είχαν ως συνέπεια τις σημαντικές αυξήσεις των αγροτικών προϊόντων και των πετρελαιοειδών που τετραπλασιάστηκαν την περίοδο 1973-1974 και διπλασιάστηκαν την περίοδο 1979-1980, με αποτέλεσμα τη μείωση και του αγροτικού εισοδήματος². Και έπειτα ακολουθεί το 1981 που η Ελλάδα μπήκε στην Ε. Ο. Κ.

1. Πάνος Καζάκος. Ανάμεσα σε κράτος και αγορά. Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα 1944-2000, 217-224.

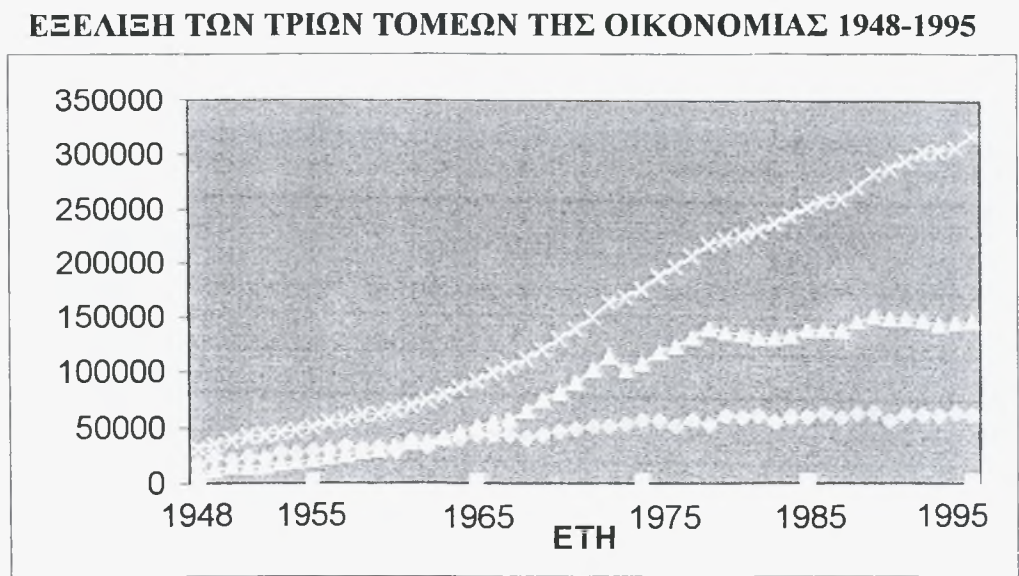
2. Ιωάννης Βαβούρας. Οικονομική Πολιτική 1998. σελίδα 274.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.

Ας δούμε όμως στον παρακάτω διάγραμμα τη συμβολή και των τριών τομέων στη διαχρονική αυτή πορεία (διάγραμμα 2), καθώς και την ποσοστιαία τους μεταβολή στο συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (διάγραμμα 3 και πίνακας 1 στο Παράρτημα 1).

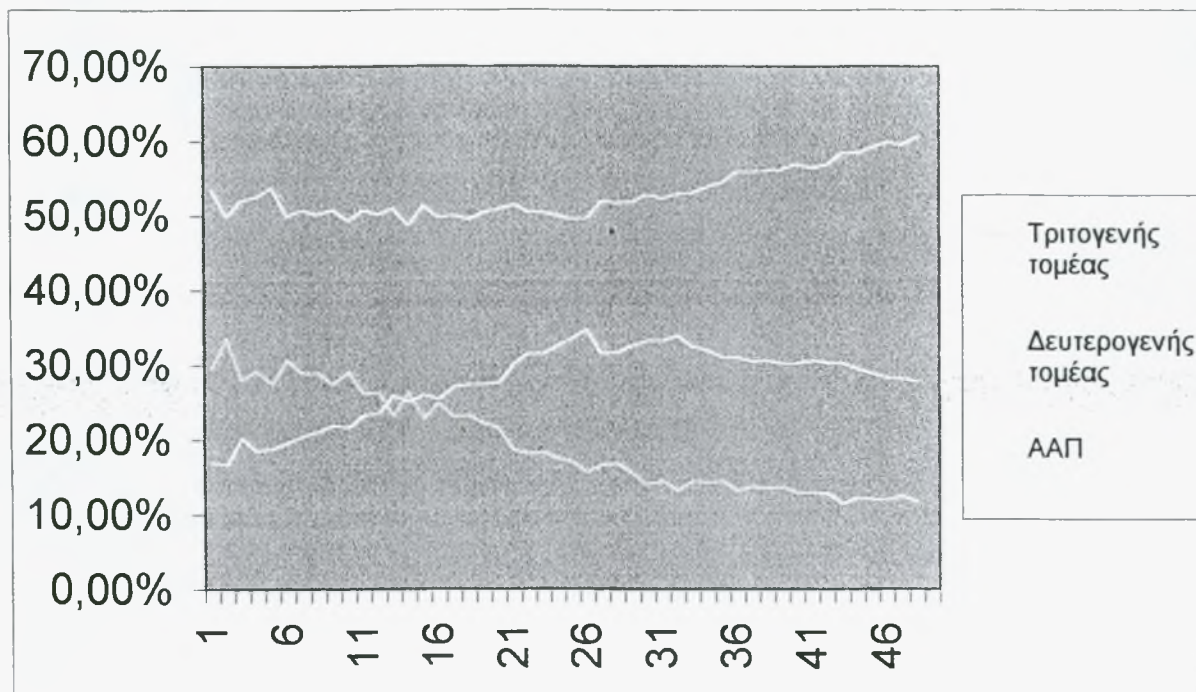
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

,όπου η χαμηλότερη γραμμή εκφράζει το ΑΑΠ, η μεσαία το προϊόν του δευτερογενή τομέα και η υψηλότερη το προϊόν του τομέα των υπηρεσιών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

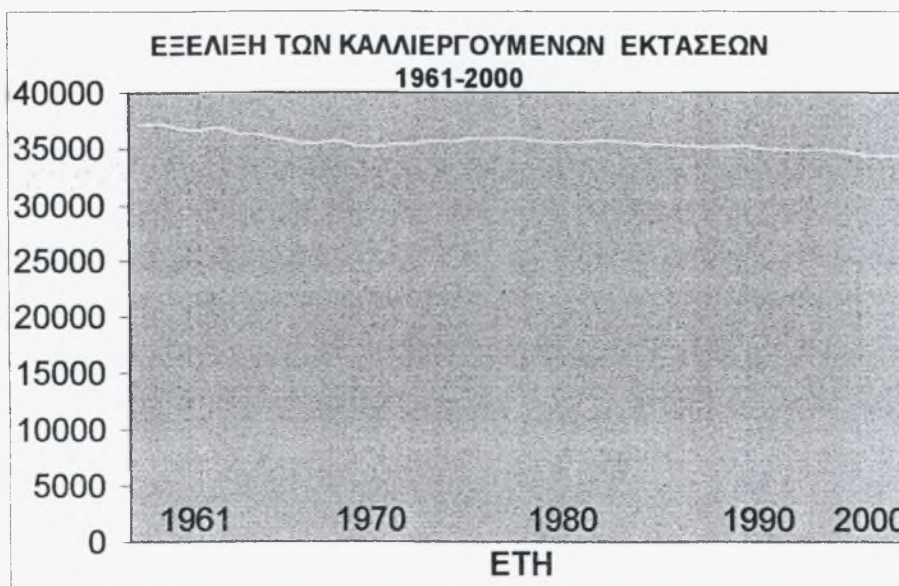
Στα διαγράμματα 2 και 3 παρατηρούμε την συντριπτική υπεροχή που εμφανίζει ο τομέας των υπηρεσιών και τείνει να αυξάνει ακόμη, σε σύγκριση με το συνολικό προϊόν που σε απόλυτα μεγέθη αυξάνεται με πολύ βραδύ ρυθμό, παρουσιάζει όμως μείωση στην ποσοστιαία του συμμετοχή ως προς το συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Όσον αφορά το ΑΑΠ, όπως ανέφερα και παραπάνω, μπορεί να αυξάνεται σε απόλυτα μεγέθη, αν και γίνεται με πολύ αργό ρυθμό η αύξηση αυτή, εμφανίζει όμως όλο και μεγαλύτερη μείωση στην ποσοστιαία του συμμετοχή στο συνολικό ακαθάριστο προϊόν. Αιτίες, όπως η τεράστια επιστημονική και τεχνική μεταβολή που γνώρισε ο τομέας αυτός, αλλά και ο δευτερογενής, όπως η αυτοματοποίηση, φαινόμενα που μπορούν να εξηγηθούν με την έντονη αστικοποίηση που γνώρισε η χώρα μας τα τελευταία χρόνια στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και κατόπιν η Πάτρα, στις οποίες υπερσυγκεντρώνεται πληθυσμός εμπορικές δραστηριότητες, εξυπηρετήσεις και πλούτος³, και που απασχολούν όλες τις σύγχρονες αναπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες, όπως η μεγάλη ανεργία, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η ηχορύπανση. Εξάλλου δεν είναι τυχαίο ότι τα τελευταία χρόνια αντικείμενο προσοχής αποτελούν τα περιφερειακά οικονομικά, η οικονομική των φυσικών πόρων και τα περιβαλλοντικά οικονομικά. Το συμπέρασμα είναι ότι στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες, καθώς αυξάνεται το ακαθάριστο προϊόν η συμμετοχή του αγροτικού προϊόντος μειώνεται, όπως ακριβώς μειώνεται και το εργατικό δυναμικό που απασχολείται στον αγροτικό τομέα, όπως θα δούμε τώρα αμέσως.

3. Ν. Χατζημιχάλης "Περιφερειακή Ανάπτυξη και Εκβιομηχάνιση", σελίδα 50.

2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Το έδαφος είναι γενικά απαραίτητο για την φυτική και τη ζωική παραγωγή. Στην περίπτωση των αγοραζόμενων ζωοτροφών στοιχείο του κόστους παραγωγής αποτελεί μόνο το αναγκαίο έδαφος για τις γεωργικές εγκαταστάσεις και τον απαραίτητο χώρο ανάμεσα και γύρω από αυτές (Γεώργιος Ι. Κιτσοπανίδης 1990).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η συνολική έκταση που χρησιμοποιείται στην αγροτική παραγωγή παρουσιάζει μια σχετικά σταθερή πορεία με μια ταυτόχρονη ελαφριά μείωση τα τελευταία χρόνια. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων είναι ξηρικές εκτάσεις, ενώ ένα μικρό ποσοστό είναι αρδευόμενες. Το σημαντικό όμως που πρέπει να τονιστεί είναι ότι απ' τις συνολικές εκτάσεις αυτές που μειώνονται είναι οι ξηρικές, ενώ αυτές που αυξάνονται είναι οι αρδευόμενες, που σημαίνει ότι όσο αυξάνονται οι αρδευόμενες εκτάσεις μπορεί να σημαίνει αύξηση της παραγωγής, διευκόλυνση στο τρόπο της παραγωγής, γεγονός που θα το δούμε εκτενέστερα σε μετέπειτα φάση, πάντοτε σε συνάρτηση με την φυτική παραγωγή. Έτσι, λοιπόν, σαν μια πρώτη εικόνα βλέπουμε πόσο πολύ αυξήθηκε το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων ως προς τις συνολικές καλλιεργούμενες εκτάσεις, σε σχέση με τις ξηρικές. Όταν το 1962 οι ξηρικές εκτάσεις καταλάμβαναν το 86,04%, έφτασαν σε σημείο να καταλαμβάνουν το 2000 το 57,68%, ενώ από την άλλη πλευρά οι αρδευόμενες εκτάσεις στο διάστημα της σαραντακοταετίας υπερτριπλασιάστηκαν. Αυτές οι τάσεις θα εξακολουθούν να ισχύουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1*

ΕΤΗ	Καλλιεργούμενη έκταση	Αρδευόμενη έκταση	% Αρδευόμενης έκτασης	Ξερική έκταση	% Ξερικής
1962	37264	5203	13,96%	32061	86,04%
1971	35715	7927	22,20%	27788	77,80%
1980	36011	9606	26,68%	26405	73,32%
1990	35084	11950	34,06%	23134	65,94%
2000	34289	14510	42,32%	19779	57,68%

*Πηγές: 1. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985
2. FAO.

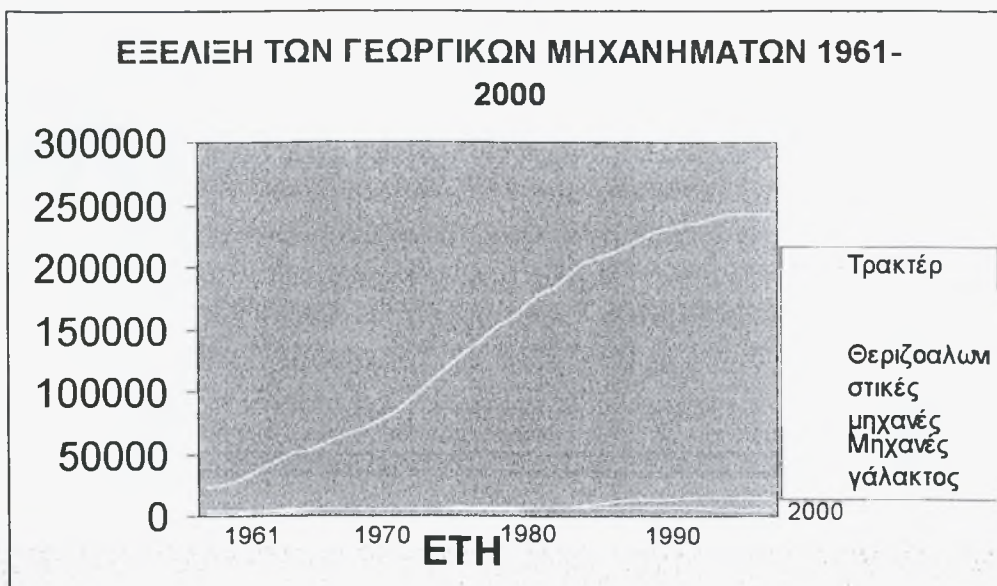
Όταν χρησιμοποιούμε τον όρο εργασία εννοούμε την ανθρώπινη εργασία, αφού η εργασία των μηχανημάτων περιλαμβάνεται στα στοιχεία του κεφαλαίου. Επομένως, από πλευράς εργασίας, στοιχείο του κόστους παραγωγής των γεωργικών προϊόντων αποτελεί η αμοιβής χρησιμοποιήσεως της. Στην περίπτωση της ξένης εργασίας, ως στοιχείο του κόστους λαμβάνεται η καταβαλλόμενη αμοιβή στους εργάτες και στην περίπτωση της οικογενειακής εργασίας ως κόστος λαμβάνεται η υπολογιζόμενη αμοιβή για την εργασία που προσφέρουν τα μέλη της οικογένειας. Από τη μεριά του το κεφάλαιο χωρίζεται σε σταθερό και μεταβλητό. Το μεταβλητό κεφάλαιο είναι ολόκληρη η αξία του μεταβλητού κεφαλαίου, όπως οι σπόροι, τα λιπάσματα, τα φάρμακα, οι ζωοτροφές, τα καύσιμα και τα λιπαντικά, κλπ., και ο τόκος του μεταβλητού κεφαλαίου για το χρονικό διάστημα από τις δεσμεύσεις του στην παραγωγική διαδικασία μέχρι τη συγκομιδή και τη διάθεση του γεωργικού προϊόντος. Ως στοιχείο του κόστους παραγωγής δε λαμβάνεται ολόκληρη η αξία του σταθερού κεφαλαίου, όπως είναι τα εγχειοβελτιωτικά έργα, οι γεωργικές κατασκευές, τα πολυετή φυτά και ζώα, τα μηχανήματα και τα εργαλεία, αλλά οι ετήσιες δαπάνες αυτού. Στην κατηγορία ετήσιων δαπανών, περιλαμβάνονται η απόσβεση, η συντήρηση, τα ασφάλιστρα και ο τόκος, καθώς και ο φόρος παραγωγής, τα αρδευτικά τέλη, ο κτηνίατρος και τα φάρμακα. (Γεώργιος Ι. Κιτσοπανίδης 1990).

Από το διάγραμμα 5 παρατηρούμε ότι η απασχόληση στον αγροτικό τομέα σημειώνει όλο και περισσότερο σταθερή μείωση, ενώ στο διάγραμμα 6 παρατηρούμε αλματώδη αύξηση των τρακτέρ στην δεκαετία του 1970, ως και την δεκαετία του 1990, ενώ το 1995 περίπου παρουσιάζει μια πολύ αμυδρή αύξηση. Επιβραδυνόμενη αύξηση σημειώνουν οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές μέχρι και το 1989, ενώ μετέπειτα από το 1990 και ύστερα εμφανίζουν σχετική μείωση. Παρόμοια κατάσταση εμφανίζουν και οι μηχανές γάλακτος ως και το 1988, ενώ το 1989 σημειώνουν σημαντική αύξηση ως και το 1996, κατόπιν μειώνονται ώσπου και τελικά να σταθεροποιηθούν στις 14.000 για τα έτη 1999 και 2000. Γενικά όμως η συνολική εικόνα των γεωργικών μηχανημάτων έχει ανοδική τάση στη χρονική περίοδο που εξετάζουμε. Σημαντικό είναι ότι περιλάβαμε μόνο τρία είδη γεωργικών μηχανημάτων, ενώ κάλλιστα υπάρχουν και άλλα, όπως ηλεκτροκίνητες αντλίες, μηχανοκίνητες αντλίες, πύραυλοι ποτίσματος. Γι' αυτό το λόγο στο διάγραμμα 7 φαίνεται ξεκάθαρα η ανοδική τάση του συνόλου των γεωργικών μηχανημάτων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Το σημαντικό λάθος και προβληματικό στοιχείο είναι ότι λαμβάνουμε τον κάθε συντελεστή ως ομοιογενή. Στην πραγματικότητα όμως αυτό δεν ισχύει, διότι υπάρχουν διαφορές από έτος σε έτος, αλλά και από είδος καλλιέργειας σε καλλιέργεια. Μεταβολή στον αριθμό των στρεμμάτων μπορεί να σημαίνει μεταβολή στην ποιότητα του εδάφους⁴ όπως και το ότι τεράστια αδυναμία των στατιστικών απογραφών του εδάφους είναι η μη διάκριση των περισσότερων γόνιμων από εκείνα των λιγότερο γόνιμων. Υπάρχει τεράστια διαφορά αν η περιοχή είναι ορεινή ή πεδινή. Τη σπουδαιότητα αυτής της διάκρισης την τονίζει και ο Μαρξ στο Κεφάλαιο⁵, που την χαρακτηρίζει ως διαφορετική πρόσοδο. Επίσης, η μορφή και ο αριθμός της απασχόλησης δεν είναι όμοια σε όλα τα είδη των καλλιεργειών, αλλά διαφέρει από είδος σε είδος, αλλά και από το είδος παραγωγής. Άλλος αριθμός απασχολείται στην γεωργία και στην κτηνοτροφία, άλλος στην αλιεία και άλλος στην δασοπονία..

4. Αγροτική Οικονομική, Β' Έκδοση, Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998, σελίδα 636.
5. Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, Τρίτος τόμος, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1978.

Σημαντικό παράπτωμα αποτελεί ακόμη και η μη διάκριση των ελκυστήρων, όσον αφορά την υποδύναμη και το είδος. Διότι σίγουρα στις μεγάλες καλλιέργειες συμφέρει και είναι αποδοτικότερη η χρήση των μεγάλων, σε υποδύναμη, ελκυστήρων, ενώ σε τις μικρές καλλιέργειες είναι λογικό να συμφέρει η χρήση, μικρών σε υποδύναμη, ελκυστήρων. Ουσιαστικό στοιχείο στην απασχόληση αποτελεί ακόμη και το φύλο, η ηλικία, η εμπειρία, η εκπαίδευση

3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η παραγωγικότητα που συνήθως εξετάζεται είναι αυτή της εργασίας, του εδάφους και του κεφαλαίου. Δεν πρόκειται τίποτα άλλο παρά από το μέσο προϊόν της εργασίας και του εδάφους. Άρα, αν $Y =$ το προϊόν, $L =$ η εργασία, $T =$ η γη ή το έδαφος και $K =$ το κεφάλαιο, τότε η παραγωγικότητα το κάθε συντελεστή ορίζεται ως εξής: $\frac{Y}{L}$, $\frac{Y}{T}$ και $\frac{Y}{K}$ αντίστοιχα. Από τον πίνακα

3 του παρατήματος 1 προκύπτει το ακόλουθο διάγραμμα. Η πάνω γραμμή εκφράζει την εξέλιξη της παραγωγικότητας του εδάφους, η οποία μοιάζει εξαιρετικά με εκείνη του ΑΑΠ, που είδαμε στο διάγραμμα 1. Έχει δηλαδή σταθερή ανοδική τάση, με παράλληλες μειώσεις σε κάποια χρονικά διαστήματα. Αντίθετα, η παραγωγικότητα του κεφαλαίου εμφανίζει πτωτική τάση. Ας μη ξεχνάμε όμως ότι οι δείκτες αυτοί μετρούν το σύνολο του εδάφους και το σύνολο των τεμαχίων. Όπως, επισήμανα προηγουμένως, αυτό είναι σφάλμα διότι οι ποσότητες που λαμβάνει η στατιστική απογραφή αφορά μόνο την γεωργία και συγκεκριμένα τη φυτική παραγωγή, ενώ ο αγροτικός τομέας και επομένως το αγροτικό προϊόν που παίρνουμε εδώ, αφορά και τη κτηνοτροφική και τη δασική, αλλά και την αλιευτική παραγωγή. Από τη μεριά του ο δείκτης της παραγωγικότητας του κεφαλαίου προκύπτει απ' το σύνολο των τεμαχίων των γεωργικών μηχανημάτων και όχι απ' το είδος τους. Το ίδιο φαινόμενο ακριβώς ισχύει και για την παραγωγικότητα της εργασίας, αφού μετριέται σε χιλιάδες απασχολούμενους. Δεν εξετάζει επομένως το γεγονός ότι οι ώρες εργασίας μπορεί να διαφέρουν από έτος σε έτος, αλλά και από είδος σε είδος καλλιέργειας είτε όσον αφορά την φυτική παραγωγή (άλλες ώρες εργασίας και αριθμός εργαζομένων απαιτείται, για παράδειγμα, για την καλλιέργεια, τη συγκομιδή κ.λ.π. της τομάτας και άλλο για την ελιά), είτε όσον αφορά την γεωργική παραγωγή ή την αλιευτική. Το διάγραμμα 9 απεικονίζει την πορεία της εξέλιξης της παραγωγικότητας της εργασίας. Ο δείκτης παρουσιάζει αυξητική τάση με έντονες διαστάσεις μετά το 1980. Επομένως, αυτό που παρατηρείται είναι ότι παράλληλα με την ανοδική τάση του δείκτη παραγωγικότητας της εργασίας υπάρχει μείωση της απασχόλησης. Άρα, με λιγότερους εργάτες παράγεται περισσότερο προϊόν. Όμως αυτό δε σημαίνει ότι οι εργάτες έγιναν παραγωγικότεροι. Μπορεί η χρησιμοποίηση περισσότερων λιπασμάτων να προκαλεί αυτά τα αποτελέσματα. Ένα άλλο σενάριο είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος του αγροτικού προϊόντος παράγεται από τις μεγάλες μεγέθους αγροτικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να οργανώνουν καλύτερα την παραγωγή τους με το σωστό management και να έχουν αποδοτικότερα οικονομικά αποτελέσματα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

4. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού αγροτικού τομέα, που τον διαφοροποιεί σημαντικά από τους αντίστοιχους τομείς των άλλων χωρών της Ε. Ε. είναι η φύση της αγροτικής εκμετάλλευσης. Όταν αναφερόμαστε στον όρο “αγροτική εκμετάλλευση” εννοούμε τον έλεγχο από ένα ή περισσότερα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Ουσιαστικά πρόκειται για μια μορφή επιχείρησης με όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ιδιομορφίες που παρουσιάζει. Έτσι λοιπόν το χαρακτηριστικό στην ελληνική αγροτική οικονομία είναι ότι η εκμετάλλευση έχει κυρίως οικογενειακό χαρακτήρα και στις περισσότερες περιπτώσεις οι Έλληνες αγρότες δεν διακατέχονται από το πάθος της ολοένα και συνεχής μεγιστοποίησης του κέρδους, αλλά αρκούνται και στην απόκτηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου εισοδήματος. Ένα άλλο πολύ βασικό χαρακτηριστικό είναι ο πολυτεμαχισμός της εκμετάλλευσης, που σημαίνει η καλλιέργεια σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία. Από αυτό το γεγονός συνεπάγεται υψηλότερο κόστος παραγωγής και χρόνου, διότι η μεταφορά από το ένα γεωγραφικό μέρος στο άλλο εξυπακούεται ότι θα προκαλεί μεγαλύτερη χρήση καυσίμων, αλλά και φθορά, ιδιαίτερα όταν αυτά τα μέρη βρίσκονται σε αρκετά μεγάλες αποστάσεις μεταξύ τους. Αυτό το φαινόμενο φυσικά μπορεί να επιλυθεί με τον αναδασμό είτε εθελοντικό είτε υποχρεωτικό, όπου ο αναδασμός είναι η αναδιανομή της γεωργικής γης στους γεωργούς, αφού πρώτα πραγματοποιηθεί η συνένωση όλων των αγροτεμαχίων τους και η απόκτηση ενός ή πολύ λίγων αγροτεμαχίων, που το μέγεθός τους είναι ίσο προς τη συνολική έκταση όλων των αγροτεμαχίων που κατέχει ο κάθε γεωργός. Οι Έλληνες αγρότες όμως έχουν επιφυλάξεις, διότι όπως ανέφερα παραπάνω για τη σπουδαιότητα της γονιμότητας του εδάφους, και αμφιβάλλουν για την ποιότητα του εδάφους που θα τους δοθεί. Γι’ αυτό πρέπει να γίνει συστηματική έρευνα και σύγκριση των εδαφών.

Επομένως, ο πολυτεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρουσιάζει τα εξής προβλήματα.

- a. Αυξημένες δαπάνες και υψηλό κόστος μεταφοράς. Ο γεωργός αναγκάζεται να διανύει και μεγάλες συνολικές αποστάσεις προκειμένου να καλλιεργήσει μια ορισμένη έκταση. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερη χρήση καυσίμων, φθορά των τροχών, υπερλειτουργία των γεωργικών ελκυστήρων.
- b. Σπατάλη χρόνου, αφού αναγκάζεται να πηγαίνει σε διάφορα αγροτεμάχια, ενώ θα μπορούσε να καλλιεργεί σε ένα μέρος με αποτέλεσμα τη μείωση χρόνου εργασίας.
- c. Δυσκολία επίβλεψης της παραγωγής, διότι, όταν η παραγωγή είναι συγκεντρωμένη σε μια έκταση, τότε αυτό σημαίνει ότι υπάρχει η δυνατότητα για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της, σε σχέση με την παραγωγή που είναι επιμερισμένη σε 5 ή και 6 αγροτεμάχια. (σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε. το 1971 ο μέσος όρος του πολυτεμαχισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ήταν 7 αγροτεμάχια με 5 στρέμματα γης το καθένα. Ο πίνακας 2 παρακάτω δίνει μια συνοπτική εικόνα).
- d. Προβληματική η επένδυση για την κατασκευή των ατομικών εγγειοβελτιωτικών έργων. Είναι λογικό ότι όταν η παραγωγή είναι επιμερισμένη σε διάφορα κομμάτια γης, καθιστά και αδύνατη την επένδυση για την κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, αφού συνεπάγεται πολύ υψηλό κόστος πραγματοποιήσεώς τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

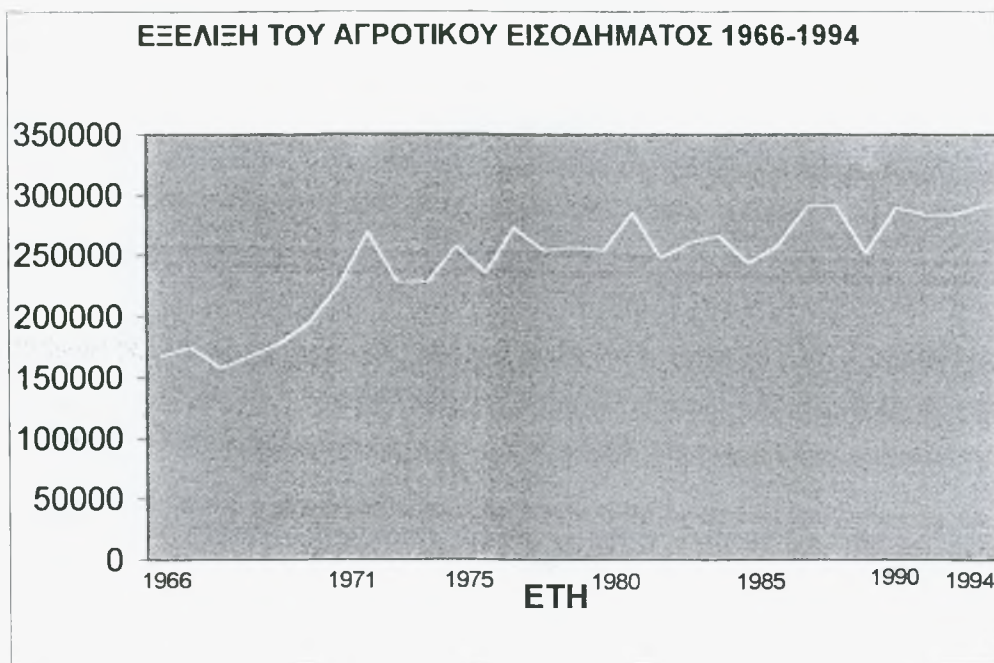
	1971	1971	1981	1981	1991	1991
Αριθμός	Αριθμός	Έκταση σε	Αριθμός	Έκταση σε	Αριθμός	Έκταση σε
στρεμμάτων	σε χιλιάδες	χιλ. στρέμματα	σε χιλιάδες	χιλ. στρέμματα	σε χιλιάδες	χιλ. στρέμματα
1-9	226	1135	238	1102	221	1067
10-49	594	7026	541	13821	436	10592
50-99	164	10926	150	10043	124	8414
100-199	43	5530	47	6590	54	7263
200 Και άνω	9,7	2432	14	4697	17	6177
Σύνολο	1037	35863	990	35455	852	33514
Μέσο μέγεθος	34,6		35,8		39,3	

*ΠΗΓΗ: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985

Απ' ότι βλέπουμε από τον παραπάνω πίνακα, επικρατεί η διατήρηση των μικρών εκμεταλλεύσεων, της τάξης δηλαδή του μεγέθους από 1-9 στρέμματα. Αυτό μπορεί να εξηγείται και με την πολυαπασχόληση των αγροτών, που σημαίνει ότι η κύρια απασχόλησή τους είναι κάποια άλλη από αυτή της γεωργικής και ασκούν την αγροτική δραστηριότητα ως συμπληρωματική του εισοδήματός τους ή μπορεί να συμβαίνει και το αντίθετο, να απασχολούνται και αλλού, εκτός από την γεωργική δραστηριότητα και να ασκούν ταυτόχρονα κάποιο άλλο επάγγελμα. Από την άλλη μεριά παρατηρούμε ότι το 1971 οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις άνω των 100 στρεμμάτων ήταν 53 χιλ. περίπου, ενώ το 1991 αυξήθηκαν στις 71 χιλ. Το ίδιο ισχύει αν λάβουμε υπόψη μας και την καλλιεργούμενη έκταση. Μια σχετική μείωση παρουσίασαν το μέσο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, των 10-99 στρεμμάτων, που από 758 χιλ. που ήταν το 1971, μειώθηκαν στα 560 το 1991. Το 2001 ο αριθμός των καλλιεργούμενων στρ. έφθασε στις 808 χιλ. περίπου και η μέση έκταση αγροτεμαχίου ήταν 7 στρ.⁶ Γενικά η διαχείριση της εκμετάλλευσης και της εργασίας συγκεντρώνονται στον αρχηγό, που είναι ο πατέρας, και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Τα κύρια χαρακτηριστικά των αρχηγών των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι ότι έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, σε σχέση με τους άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Το 1981, το 12,2% του εργατικού δυναμικού είχε ηλικία άνω των 64 ετών και το 66% είχε ηλικία άνω των 44 ετών, ποσοστά που εκδηλώνουν έντονη γήρανση του πληθυσμού. Επίσης, οι αρχηγοί δε διαθέτουν επιχειρηματικότητα. Αυτά τα στοιχεία, που θα αποδειχθούν στην πορεία, όπως το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και η έλλειψη επιχειρηματικότητας, με τη βοήθεια των οικονομετρικών μοντέλων, υποδηλώνουν χαμηλές προσδοκίες για σημαντική αύξηση του κλάδου. Αν και θα πρέπει να προαναφέρω ότι η ανάπτυξη του κλάδου στηρίζεται πάρα πολύ στην ισχύ και την οργάνωση των αγροτικών συνεταιρισμών, που επίσης θα αναλυθεί σε άλλο κεφάλαιο η σπουδαιότητα και ο ρόλος τους για την εξέλιξη του αγροτικού τομέα.

5. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Απ' το διάγραμμα 10 παρατηρούμε ότι το αγροτικό εισόδημα παρουσιάζει μια σχετική ανοδική πορεία με έντονες διακυμάνσεις και αυξομειώσεις. Στη χρονική περίοδο που εξετάζουμε, δηλαδή 1966-1994, το αγροτικό εισόδημα σημείωσε αύξηση 74,5%. Βέβαια, το αγροτικό εισόδημα μπορεί να αποτελείται και από το μέρος εκείνο που λαμβάνουν ιδιοκτήτες παραγωγικών συντελεστών που δεν είναι αγρότες, όπως τα ενοίκια γης που καταβάλλονται στους ιδιοκτήτες που δεν ασχολούνται με την παραγωγή, ή ιδιοκτήτες γεωργικών ελκυστήρων, που είναι κάτοχοι μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων και που συνεπώς ασχολούνται με την αγροτική παραγωγή, αλλά ταυτόχρονα νοικιάζουν και τους γεωργικούς ελκυστήρες σε άλλους μικρότερους καλλιεργητές και φυσικά αυτό σημαίνει πρόσθετο εισόδημα. Όπως είδαμε το αγροτικό εισόδημα σημείωσε σημαντική αύξηση στη χρονική περίοδο 1966-1994, ενώ και το αγροτικό εισόδημα ανά απασχολούμενο παρουσίασε και αυτό μεγάλη αύξηση, στην ίδια χρονική περίοδο, που ήταν 51,8%.

Εδώ θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κατανομή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων κατά καλλιεργούμενη έκταση προσδιορίζει και σε κάποιο βαθμό την κατανομή του αγροτικού εισοδήματος. Αυτή όμως είναι λανθασμένη εντύπωση, γιατί η οικονομική σημασία τη γης και των εισοδημάτων διαφέρει σημαντικά μεταξύ των περιοχών και των καλλιεργειών⁷ Γιατί άλλη αξία έχει το έδαφος που έχει μεγαλύτερη γονιμότητα από την αξία που έχει ένα άλλο έδαφος με μικρότερη γονιμότητα. Ακόμη, οι καλλιέργειες που είναι κοντά στις αγορές μπορεί να έχουν μεγαλύτερη αξία, διότι όπως γνωρίζουμε τα αγροτικά προϊόντα είναι βαριά, και επομένως όσο μεγαλύτερο είναι το βάρος του εμπορεύματος, τόσο το κόστος μεταφοράς είναι και μεγαλύτερο. Υπάρχει δηλαδή ανάλογη σχέση.

7. Αγροτική Οικονομική, Β' Έκδοση, Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη . Αθήνα 1998, σελίδα 650-651.

Επομένως, όσο πιο κοντά τα προϊόντα στην αγορά, τόσο μικρότερο το κόστος μεταφοράς, με αποτέλεσμα και την αύξηση τη ανταγωνιστικότητας. Επίσης, ένα άλλο καλό παράδειγμα είναι η Ζαγορά του Πηλίου. Συγκεκριμένα η Ζαγορά απέχει 50 χιλ. απ' την πόλη του Βόλου και η πόλη των Σερρών απέχει 80 χιλ. από την πόλη της Θεσσαλονίκης. Εξαιτίας των υποδομών του οδικού δικτύου, η απόσταση Σέρρες- Θεσ/νίκη, γίνεται τελικά μικρότερη, όσον αφορά το χρονικό ορίζοντα. Επιπλέον, ποιο είναι το μέγεθος της παραγωγής της Ζαγοράς και ποια είναι των Σερρών και δεύτερον ποιο είναι το μέγεθος της αγοράς του Βόλου, στην οποία απευθύνονται οι παραγωγοί της Ζαγοράς, και ποιο είναι το μέγεθος της αγοράς της Θεσ/νίκης, στην οποία απευθύνονται οι παραγωγοί των Σερρών. Η αγορά της Θεσ/νίκης είναι συντριπτικά πολύ μεγαλύτερη, με αποτέλεσμα να καταφθάνουν μεγαλύτερες ποσότητες και τα αγροτικά προϊόντα να γίνονται πιο ανταγωνιστικά.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ , ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ, ΤΩΝ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΩΝ
ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

1.ΣΙΤΗΡΑ

Από τον πίνακα 4 του Παραρτήματος 1 βλέπουμε ότι η παραγωγή του σκληρού σιταριού αυξήθηκε με ετήσιο μέσο όρο 36,6% και η τιμή του παραγωγού κατά 15,7%. Αντιθέτως η παραγωγή του μαλακού σιταριού μειώνεται με ετήσιο μέσο όρο 23%, περίπου, αφού παρουσίασε σημαντική αύξηση το 1982, ενώ μετά σημείωσε κάποιες αυξομειώσεις ώσπου το 1998 να φθάσει σε επίπεδα παραγωγής χαμηλότερα από εκείνα του 1961. Αυτή η μείωση της παραγωγής του μαλακού σιταριού οφείλεται στους εξής λόγους. Σύμφωνα με τον κανονισμό της Ε. Ο. Κ. 1586/1986, εφαρμόζεται η χορήγηση στρεμματικής ενίσχυσης 1327. δρχ. για το σκληρό σιτάρι και σε σχέση με το ότι το κόστος παραγωγής είναι το ίδιο και στα δύο είδη καλλιεργειών, συντέλεσε τελικά στην επέκταση της καλλιέργειας του σκληρού. Επίσης, η σημαντική επέκταση της καλλιέργειας του ηλίανθου, και η μεταβίβαση αρδευόμενων εκτάσεων που καλλιεργούνταν με μαλακό σιτάρι σε άλλες δυναμικότερες καλλιέργειες, όπως το καλαμπόκι, αιτιολογούν την υποχώρηση της καλλιέργειας του μαλακού σιταριού. Πράγματι, η αλματώδης αύξησης του ηλίανθου κατά τα έτη 1986-1987 (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1) και με μέση ετήσια αύξηση 143,7%, συντέλεσε σημαντικά και στη μείωση της παραγωγής του κριθαριού, όπως επέδρασε σημαντικά και το σκληρό σιτάρι στην εξέλιξη του κριθαριού. Το κριθάρι είχε μια σημαντική μέση ετήσια μείωση, 25,37% περίπου. Ο αραβόσιτος αυξήθηκε την περίοδο 1961-1998 κατά 663,7%, με μέση ετήσια αύξηση 6% περίπου. Βέβαια, η διάδοση και χρήση απλών υβριδίων αποτελούν τη σημαντική πηγή για την παραγωγή ενός προϊόντος αραβόσιτου άριστης ποιότητας για την αμυλοποιία. Το καλαμπόκι όμως έχει υψηλό κόστος παραγωγής και για να αποφευχθεί αυτό συνιστάται μια αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων (ΚΕ.Π.Ε. Εκθέσεις 25, Αθήνα 1991) κάτι όμως που φάνηκε να μην έγινε, αφού η καλλιεργούμενη έκταση το 1961 ήταν 1.947.730 και το 1998 ήταν 2.100.000. Βέβαια, το καλαμπόκι έχει ευνοϊκές προϋποθέσεις, αφού η Ε.Ο.Κ. είναι ελλειμματική. Η παραγωγή της βρώμης αυξάνεται με ετήσιο μέσο όρο 2,4%, ενώ της σίκαλης η μέση ετήσια αύξηση είναι 7,32%. Πάντως, σημαντική αύξηση της παραγωγής, κατά το έτος ένταξης της Ελλάδας στην Ε. Ο. Κ., σημείωσε ο αραβόσιτος, δεδομένου ότι η Ε. Ο. Κ εμφανίζεται ελλειπής και το σκληρό σιτάρι βασικό προϊόν για την παραγωγή ζυμαρικών, ψωμιού και ζωοτροφών. Από την άλλη η ασήμαντη πορεία της βρώμης και της σίκαλης, δηλώνει ότι τα δημητριακά αυτά δεν αποτέλεσαν ουδέποτε σοβαρό ρόλο και σημαντικό κίνητρο στην οικονομία των παραγωγών. Το ρύζι παρουσιάζει και αυτό μικρή ετήσια μέση αύξηση 2,7%. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες ελαστικότητες των σιτηρών ως προς την τιμή ανά είδος, των οποίων η ανάλυση, παρατίθεται στο τμήμα 2, Παράρτημα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΣΙΤΗΡΑ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
	ελαστικότητες	ελαστικότητες
Μαλακό σιτάρι	-0,099	-0,3
Σκληρό σιτάρι	0,366	0,5
Αραβόσιτος	0,029	0,38
Κριθάρι	-0,150	-0,76
Βρώμη	0,104	0,25
Σίκαλη	0,103	0,97
Ρύζι	0,0518	0,225
Ηλίανθος	0,18	1,35

Σίγουρα θα μας κάνει έκπληξη η ύπαρξη αρνητικών ελαστικότητων προσφοράς ως προς την τιμή. Όλοι γνωρίζουμε ότι η οικονομική θεωρία ότι όσο αυξάνεται η προσφορά αυξάνεται και η τιμή. Μπορεί αυτό να ισχύει στα βιομηχανικά προϊόντα, ή στις υπηρεσίες, δεν έπεται όμως ότι ισχύει και στα αγροτικά προϊόντα. Για παράδειγμα οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες μπορούν να καταστρέψουν σημαντικό μέρος της σοδειάς με αποτέλεσμα τη μείωση της προσφοράς, που δε θα καλύπτει τις ανάγκες του πληθυσμού, θα οδηγήσει στη μείωση του αγροτικού εισοδήματος. Από τη άλλη βέβαια η μείωση της προσφοράς έχει ως αποτέλεσμα της μείωσης της καμπύλης προσφοράς προς τα αριστερά με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής. Βέβαια, αν από τη μια μεριά η προσφορά είναι αρνητική και η ζήτηση για το συγκεκριμένο προϊόν είναι ανελαστική, που σημαίνει ότι σε περίπτωση μείωσης της τιμής του προϊόντος η ανταπόκριση των καταναλωτών μπορεί να είναι πολύ μικρή. Αυτό το εξετάζουμε αργότερα στο ίδιο κεφάλαιο.

Η βραχυχρόνια ελαστικότητα του μαλακού σιταριού ως προς την τιμή είναι $-0,099$ και η μακροχρόνια είναι $-0,3$. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με βάση τη λογική, όχι των δυσμενών καιρικών συνθηκών, αλλά στη βάση των συνθηκών της οικονομίας, του προστατευτισμού και της επέκτασης του ανταγωνισμού. Όπως ανέφερα προηγουμένως, το μαλακό σιτάρι το διαδέχθηκε ο ηλιάνθος, και το επισκίασε το σκληρό σιτάρι. Είδαμε ότι η ενίσχυση που έδωσε η Ε. Ο. Κ. στο σκληρό σιτάρι (χορήγηση στρεμματικής ενίσχυσης 1.327,6δρχ.) με την ταυτόχρονη κατάργηση από την Ε. Ο. Κ. της τιμής ελάχιστης ποιότητας (Κανονισμός ΕΟΚ 2062/1981) στην οποία περιλαμβάνεται και η παραγωγή του μαλακού σιταριού της Ελλάδας, οδήγησαν και στα παραπάνω αποτελέσματα. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για το κριθάρι, με βραχυχρόνια ελαστικότητα $-0,150$ και μακροχρόνια $-0,76$. Οι ελαστικότητες εμφανίζουν πολύ μεγάλη αρνητικότητα. Οι λόγοι είναι, όπως ακριβώς και στην περίπτωση του μαλακού σιταριού, η επέκταση της καλλιέργειας του σκληρού σιταριού και του ηλιάνθου. Αυτό σημαίνει ότι οι παραγωγές αυτές δεν είναι πλέον οικονομικά αποδοτικές, με αποτέλεσμα πολύ παραγωγοί να εγκαταλείπουν αυτού του είδους την καλλιέργεια και να επιδίδονται σε πιο αποδοτικές και κερδοφόρες. Έτσι λοιπόν μπορεί να αυξάνεται η τιμή του παραγωγού, αλλά πολύ παραγωγοί εγκαταλείπουν την παραγωγή αυτή της καλλιέργειας, και ίσως η παραγωγή αυτής της καλλιέργειας να αποδίδει και να συμφέρει μόνο για τις μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Εξάλλου, η ΕΟΚ είναι πλεονασματική στο κριθάρι (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25, Αθήνα 1991), οπότε αποκλείονται οι προϋποθέσεις για εξαγωγές προς της Ευρώπη. Το κριθάρι μπορεί να διατίθεται για τη παραγωγή ζωοτροφών και για τη ζυθοποιία.

Το σκληρό σιτάρι με βραχυχρόνια και μακροχρόνια ελαστικότητα $0,366$ και $0,5$ αντίστοιχα, επιβεβαιώνουν όλα τα παραπάνω που ανέφερα. Γεγονός άξιο αναφοράς είναι ότι η Ελλάδα κατά τα έτη 1983-1985 είχε μηδενικές εισαγωγές σκληρού σιταριού, ενώ τα έτη 1986-1987 είχε μόλις 15 και 10 χιλιάδες τόνους αντίστοιχα, όταν το 1983 είχε εξαγωγές 634 χιλ. τόνους. Πάντως το σιτάρι μπορεί να αποτελεί ακόμη ευνοϊκό προϊόν για την ελληνική γεωργία. Μπορεί η ζήτησή του να μην είναι μεγάλη, αφού αποτελεί πρώτη ύλη για τη παραγωγή του αλευριού και κατόπιν για την παραγωγή ψωμιού, διότι μερικές χώρες της Ευρώπης δεν καταναλώνουν ικανοποιητικές ποσότητες ψωμιού, το ψωμί όμως αποτελεί βασικό προϊόν για άλλες χώρες της Ε. Ε., όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Ακόμη, το σιτάρι αποτελεί πρώτη ύλη για την παραγωγή ζυμαρικών, αλλά και για την παραγωγή ζωοτροφών, όπως ανέφερα παραπάνω, που σημαίνει ότι μπορεί να ενισχυθεί ο τομέας μεταποίησης για την παραγωγή ζωοτροφών, που στη συνέχεια ο τομέας της μεταποίησης θα τροφοδοτεί τον πρωτογενή με την παροχή των ζωοτροφών.

Ο ηλιάνθος παρουσιάζει σημαντικότερες ελαστικότητες με τιμές $0,18$ και $1,35$ με $\delta=0,139$, που σημαίνει ότι υπάρχει πολύ μεγάλη προσαρμογή. Ο ηλιάνθος αποτελεί μεγάλο κίνητρο για τους παραγωγούς, αφού στην περίπτωση αύξησης της τιμής παραγωγού κατά μία μονάδα η παραγωγή αυξάνεται κατά $1,35$, η τιμή δηλαδή της ελαστικότητας είναι ελαστική. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι είναι και απαραίτητα καλό, αφού πρέπει ο ηλιάνθος να προσαρμόζεται στη ζήτηση που διαμορφώνεται έτσι, ώστε να μην δημιουργούνται πλεονάσματα.

Από τη μεριά τους το ρύζι και ο αραβόσιτος παρουσιάζουν ανελαστικές τιμές, όπως και η βρώμη με τιμές να κυμαίνονται στα ίδια περίπου επίπεδα, ενώ ιδιαίτερη εξαίρεση αποτελεί η

σίκαλη, που ενώ είχα αναφέρει ότι δεν αποτελεί σημαντικό προϊόν για τους παραγωγούς, παρ' όλα αυτά, όμως έχει σημαντική μακροχρόνια ελαστικότητα. Αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί, ή και να αξιοποιείται κιόλας με τις αλλαγές της διατροφής μας και με τις ανάγκες της δίαιτας που εφαρμόζουν οι σύγχρονοι άνθρωποι, με την κατανάλωση ψωμιού και φρυγανιάς σικάλεως που αποτελούν βασικά στοιχεία των διαιτολογίων.

Ο βασικός κανονισμός Ε. Ο. Κ. 1717/1975 για την οργάνωση της αγοράς του τομέα των σιτηρών περιλαμβάνει τις βασικές αρχές για το καθεστώς των τιμών, των παρεμβάσεων στην εσωτερική αγορά, το καθεστώς των ανταλλαγών με τρίτες χώρες. Οι θεσμικές τιμές είναι:

1. Η ενδεικτική τιμή
2. Η τιμή παρέμβασης
3. Η τιμή εισαγωγής για το αρτοποιήσιμο μαλακό σιτάρι
4. Η τιμή κατωφλίου.

Οι τιμές αυτές καθορίζονται κάθε χρόνο, συνήθως τον Απρίλιο, για το μαλακό και το σκληρό σιτάρι. Για τη κριθάρι, τον αραβόσιτο και τη σίκαλη αφορούν μια συγκεκριμένη ποιότητα τύπο για κάθε προϊόν και ισχύουν για όλα τα κράτη-μέλη.

Με τον Κανονισμό Ε. Ο. Κ. 1418/1976 θεσπίζονται οι βασικές διατάξεις της κοινής οργάνωσης αγοράς για το ρύζι και οι θεσμικές τιμές που προβλέπονται είναι:

1. Η τιμή παρέμβασης
2. Η ενδεικτική τιμή
3. Η τιμή κατωφλίου.

Γενικά, όσον αφορά την περίπτωση του σίτου, τόσο του σκληρού, όσο και του μαλακού, θα πρέπει κατά τη γνώμη μου η σιτική πολιτική να χαράσσεται στα πλαίσια του εθνικού προγράμματος ανάπτυξης της γεωργίας. Τα χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, όπως ο πολυτεμαχισμός, το καθεστώς της μικροϊδιοκτησίας και του υφιστάμενου κληρονομικού δικαίου, δεν αποτελούν στοιχεία για γόνιμη και δυναμική ανάπτυξη του κλάδου. Σ' αυτή την περίπτωση, και όχι μόνο, η συμβολή του συνεταιρισμού είναι σημαντικότερη, για την οποία θα μιλήσουμε σε άλλο κεφάλαιο. Ο αραβόσιτος και ο ηλιάνθος αποτελούν προϊόντα που μπορεί να έχουν προοπτικές.

2. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Η ανάλυσή μας θα συνεχιστεί με τα κυριότερα βιομηχανικά φυτά και συγκεκριμένα με τον καπνό τύπου Μπέρλεϊ, τον καπνό τύπου Βιρτζίνια, τον καπνό ανατολικού τύπου, το βαμβάκι και το ζαχαρότευτλο. Ο πίνακας 4 δείχνει τις βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες ελαστικότητες για το κάθε ένα προϊόν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
ΦΥΤΑ	ελαστικότητες	ελαστικότητες
Καπνός τύπου		
Μπέρλεϊ	-0,039	-0,13
Καπνός τύπου		
Βιρτζίνια	1,06	3,45
Καπνός ανατολικού		
τύπου	-0,0078	-0,025
Βαμβάκι	0,00189	0,005
Ζαχαρότευτλο	0,0802	0,21

Όπως παρατηρούμε από τον πίνακα 4 ο καπνός ανατολικού τύπου και τύπου Μπέρλεϊ παρουσιάζουν αρνητικές ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή. Η παραγωγή του καπνού τύπου Μπέρλεϊ αυξάνονταν μέχρι το 1984, που εκείνη τη χρονιά σημείωσε μια θεαματική

αύξηση και στη συνέχεια παρουσιάζει πτώση, τέτοια που το 1990 η παραγωγή είχε φθάσει σε επίπεδα όμοια μ' εκείνα του 1964. Οι λόγοι είναι η χαμηλή υποβάθμιση της ποικιλίας αυτής και τα χαμηλά κοινοτικά πριμ. (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25 Αθήνα 1991). Βέβαια, η Ε. Ο. Κ. προέβλεπε σημαντική αύξηση του πριμ για τα ελληνικά Μπέρλεϊ, έτσι, ώστε να υπάρξει απορρόφηση της σοδειάς, χωρίς όμως την επιδίωξη της αύξησης της παραγωγής, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 5 του Παραρτήματος 1. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό πρόβλημα των ελληνικών Μπέρλεϊ είναι οι τεράστιες ποσότητες των αμερικάνικων Μπέρλεϊ που διατίθενται στις ξένες αγορές σε πολύ χαμηλές τιμές, λόγω των επιδοτήσεων. Η διακύμανση της παραγωγής, στην περίοδο αυτή, ίσως ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης διαφοροποίησης της ζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι η καλλιέργεια αυτή φαίνεται να προσφέρεται για συνεταιριστική ή επιχειρηματική εκμετάλλευση, με τέτοιο τρόπο που οι συντελεστές της εργασίας και του κεφαλαίου να αξιοποιηθούν ακόμη καλύτερα. Από τη μεριά του καπνού ανατολικού τύπου πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ελαστικότητες που προκύπτουν, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι ορθές, αφού υπάρχουν 8 είδη ανατολικού καπνού. Ο καπνός Μπασμάς, τα ξηρικά και ποτιστικά καπνά Σαμψούντος Κατερίνης, τα ξηρικά και ποτιστικά καπνά Καμπά Κουλάκ Κλασικά, τα Καμπά Κουλάκ μη Κλασικά, τα ξηρικά και ποτιστικά καπνά Τσεμπελιών τα ποτιστικά καπνά Μυρωδάτων Αγρινίου, τα ξηρικά και ποτιστικά καπνά Ελασσόνας και τα καπνά Ζιχνομυρωδάτα. Επειδή η παραγωγή αναφέρεται στο σύνολο αυτών ειδών καπνού είναι λάθος να αναλύσουμε το σύνολο τους. Βέβαια, η έλλειψη επαρκών στατιστικών στοιχείων για κάθε είδος χωριστά, μας αναγκάζει να κάνουμε μια απλή αναφορά. Συγκεκριμένα η παραγωγή ξηρικού καπνού Κατερίνης αποτελεί βασική απασχόληση για τους γεωργούς του Νομού Πιερίας με την έννοια ότι οι καπνοπαραγωγοί δε βρίσκουν άλλη εναλλακτική απασχόληση. Ιδιαίτερα για ποτιστικά καπνά Κατερίνης, υπάρχουν πολλές περιοχές στο Νομό Πιερίας που ενδείκνυται περισσότερο για καπνοπαραγωγή, οι γεωργοί είναι εξειδικευμένοι, που σημαίνει ότι είναι δύσκολο γι' αυτούς να αλλάξουν καλλιέργεια ή να αποχωρήσουν απ' τη γεωργία και επίσης, η παραγωγή καπνού απαιτεί πολλή απασχόληση, που σημαίνει ότι είναι θετικό, διότι σαν παραγωγή εντάσεως εργασίας που είναι θα απαιτεί περισσότερα εργατικά χέρια. Ο μπασμάς επίσης σημείωσε σταθερότητα στη διαμόρφωση της οικονομική αποτελεσματικότητας και αυτό το είδος καπνού συνδέεται με τη μεγάλη απασχόληση και τον καθιστά σημαντικό. (Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσανίτης, Αθήνα 1992). Εξάλλου και τα δύο είδη καπνού, Κατερίνης και Μπασμά, αποτελούν ποικιλίες που είναι κυρίως εξαγωγίμες. Πρέπει να τονίσουμε ότι εξαιτίας των ξηρικών εκτάσεων, στα οποία μπορεί να επιτευχθεί η καπνοπαραγωγή, την καθιστά αυτόματα ως τη μοναδική γεωργική δραστηριότητα. Αυτό όμως δεν είναι λύση, γιατί τα χωράφια καπνού θα παραμένουν ξηρικά. Γι' αυτό πρέπει να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν το γρηγορότερο οι αναξιοποίητοι υδατικοί πόροι έτσι, ώστε πολλά απ' τα εδάφη αυτά να καταστούν αρδεύσιμα και αυτό γιατί οι καλλιέργειες ποτιστικών καπνών αποδίδουν οικονομικά περισσότερο και δημιουργούν ικανοποιητικότερο γεωργικό εισόδημα (Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσανίτης, Αθήνα 1992). Τα καπνά τσεμπελιών παρουσίασαν πλήρη έλλειψη εξαγωγών, γιατί πριν την ένταξη της Ελλάδας στην Ε. Ο. Κ. τα καπνά αυτά καλλιεργούνταν με μοναδικό σκοπό την κάλυψη της εγχώριας ζήτησης. Επιπλέον, τα καπνά αυτά αποτελούν άγνωστες ποικιλίες στη διεθνή αγορά, καθώς το καπνιστικό κοινό έχει στραφεί προς τα τσιγάρα αμερικάνικου τύπου, αλλά αντιμετωπίζουν και πρόβλημα διάθεσης στην εσωτερική αγορά, εξαιτίας της υποχώρησης της ζήτησης καπνών ανατολικού τύπου και αύξησης της ζήτησης για καπνά αμερικάνικου και βρετανικού τύπου. Τα καπνά Ελασσόνας έχουν προοπτικές εξαιτίας των εδαφοκλιματολογικών συνθηκών σε πολλές περιοχές, η μεγάλη απασχόληση που απαιτεί και την εξειδίκευση στην παραγωγή. Η παραγωγή ζιχνομυρωδάτων, που καλλιεργείται στους νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων αποτελεί σημαντική απασχόληση στους δήμους των νομών αυτών.

Οι ελαστικότητες για τον καπνό Βιρτζίνια είναι θετικές και παρουσιάζουν μεγάλες τιμές. Αυτό σημαίνει ότι η καλλιέργεια έχει μεγάλο ενδιαφέρον για τους καπνοπαραγωγούς, αλλά και για την αγροτική μας οικονομία. Πρέπει όμως να πούμε ότι η ζήτηση για καπνά ανατολικού τύπου έχει μειωθεί σημαντικά ενώ αυξήθηκε σημαντικά η ζήτηση για τα τσιγάρα BLEND που είναι αμερικάνικου και βρετανικού τύπου. Οι ποικιλίες Μπασμά και Κατερίνη περιέχονται σε

μικρό ποσοστό στο αμερικάνικο τύπο και ο βρετανικός τύπος αποτελείται αποκλειστικά από καπνό τύπου Βιρτζίνια. Βέβαια, η μέση ετήσια εξαγωγή των καπνών ήταν κατά την περίοδο 1976-1980: 60.986 τόνοι, ενώ μετά την ένταξη της Ελλάδας, την περίοδο 1981-1986, η μέση ετήσια αύξηση των εξαγωγών ήταν 87735 τόνοι. Στην αύξηση των όγκων των εξαγωγών συνέβαλαν σημαντικά οι Κοινοτικές ενισχύσεις και η σοβαρή υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολαρίου. (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25 Αθήνα 1991). Πέρα όμως από την επέκταση των εξαγωγών, παρατηρήθηκε και αύξηση των εισαγωγών καπνών, που οφείλεται στην αυξημένη ζήτηση τσιγάρων ξένων σημάτων που χρησιμοποιούν σε μεγάλο ποσοστό χαρμάνια καπνών Βιρτζίνια. Ακριβώς στην υποκατάσταση των καπνών αυτών αποβλέπει και η επέκταση της καλλιέργειας των καπνών Βιρτζίνια.

Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι η πίεση που ασκούν οι Η. Π. Α, η Ιαπωνία και πολλές άλλες χώρες για πλήρη κατάργηση των επιδοτήσεων των συναλλαγών στο διεθνές εμπόριο. Αυτό σημαίνει ότι πολλά αγροτικά προϊόντα, σ' αυτό το υφιστάμενο καθεστώς των επιδοτήσεων και της προστασίας, στο οποίο οφείλουν την ανταγωνιστικότητά τους, μπορεί να οδηγήσουν την Ελληνική οικονομία προς μια τροποποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και στην απώλεια της ανταγωνιστικότητας αρκετών αγροτικών προϊόντων. Για το θέμα αυτό θα μιλήσουμε σε άλλο κεφάλαιο. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι από τα είδη καπνών που αναφέραμε τέσσερα μπορούν να έχουν προοπτικές. Πρώτα απ' όλα τα Βιρτζίνια και δευτερευόντως τα Μπέρλεϊ, γιατί χρησιμοποιούνται στην παραγωγή τσιγάρου αμερικάνικου και βρετανικού τύπου BLEND. Έπειτα είναι ο Μπασμάς και τα καπνά Κατερίνης, που χρησιμοποιούνται στην παρασκευή του αμερικάνικου BLEND, έστω και αν το ποσοστό συμμετοχής τους είναι μικρό.

Θα μπορούσαμε να πούμε για τις ποικιλίες Κουλάκ, Ελασσόνας, μυρωδάτα και ζιχνομυρωδάτα που καλλιεργούνται σε ποτιστικά εδάφη, αποδίδουν οικονομικά και μπορούν να έχουν προοπτικές διάθεσης στην αγορά, αρκεί να εφαρμόζεται τέτοια πολιτική που να εξασφαλίζει ισορροπία μεταξύ της παραγωγής τους και των Μ. Ε. Π. (Μέγιστες επιτρεπτές ποσότητες).

Πρέπει να τονιστεί ότι η εθνική πολιτική, στον τομέα αυτόν, το 1980, πριν την ένταξη της χώρας στην Ε. Ο. Κ., δε διέφερε πολύ από την Κοινοτική. Συγκεκριμένα περιείχε.

- i. Το σύστημα τιμών, που το κράτος καθόριζε κάθε χρόνο τιμές ασφαλείας, κάτω από τις οποίες δεν είχαν δικαίωμα να αγοράσουν οι έμποροι
- ii. Το σύστημα πριμοδοτήσεων, που δινόταν στους παραγωγούς εξαγωγίμων καπνών, εισοδηματική ενίσχυση για να βελτιώσουν το εισόδημά τους, και στους εξαγωγείς δινόταν επιδότηση εξαγωγής έτσι, ώστε να γίνουν τα καπνά μας ανταγωνιστικά.
- iii. Το σύστημα παρέμβασης, κατά το οποίο ο Εθνικός οργανισμός καπνού συγκέντρωνε τα αποθέματα του με τιμές παρέμβασης, όπως επίσης ήταν υποχρεωμένος να αγοράζει τα επιστρεφόμενα καπνά απ' το ιδιωτικό εμπόριο, το οποίο δεν κατόρθωνε να εξάγει.
- iv. Το σύστημα ελέγχων της καλλιέργειας και της αγοράς, που γινόταν έλεγχος με ρύθμιση της καλλιέργειας, με αποφάσεις της Κυβερνητικής οικονομικής επιτροπής, όπως καθορισμός παραγωγής κατά παραγωγό, ο καθορισμός των ζωνών καπνοκαλλιέργειας, καθώς και παρέμβαση κατά το στάδιο της αγοραπωλησίας.
- v. Το σύστημα διαχείρισης, το οποίο γινόταν από τα συναρμόδια υπουργεία, όπως του Συντονισμού, Γεωργίας, Οικονομικών και Εμπορίου, και με εισηγήσεις του Εθνικού οργανισμού Καπνού.

Από τη σοδειά του 1981 η εισοδηματική ενίσχυση εξακολούθησε να χορηγείται μειωμένη κατά 25% το χρόνο, που κράτησε για τέσσερα χρόνια, ώσπου να καταλήξουμε το 1985 στον πλήρη μηδενισμό της.

Η Ε. Ο. Κ. με βάση τον κανονισμό 727/1970 θέσπισε στην κοινή οργάνωση αγοράς του ακατέργαστου Καπνού τα εξής συστήματα:

I. Το σύστημα τιμών, που περιλαμβάνει τις τιμές στόχου, τις τιμές παρέμβασης και τις δευτερεύουσες τιμές παρέμβασης. Η τιμή στόχου είναι η τιμή που η Ε. Ο. Κ. επιθυμεί να διαμορφωθεί στην αγορά με σκοπό την προστασία και τη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών. Η τιμή παρέμβασης είναι η τιμή που πληρώνεται στους παραγωγούς που αγοράζεται από τον Οργανισμό Παρέμβασης και είναι μικρότερη κατά 1% από την τιμή του στόχου. Η δευτερεύουσα τιμή παρέμβασης πληρώνεται στους εμπόρους που παραδίδουν τον εμπορικά επεξεργασμένο καπνό.

II. Οι Κοινοτικές πριμοδοτήσεις, οι οποίες χορηγούνται στους αγοραστές έτσι, ώστε να προτιμήσουν τα καπνά κοινοτικής παραγωγής και ταυτόχρονα να μπορούν να αγοράσουν στις τιμές στόχου. Επίσης, χορηγούνται επιστροφές στους εξαγωγείς για να παραμείνουν τα καπνά κοινοτικής παραγωγής ανταγωνιστικά στις αγορές των τρίτων χωρών.

III. Το σύστημα ελέγχου της καλλιέργειας και της αγοράς παραμένει. Έτσι στην περίπτωση που υπάρχει στην αγορά υπερπροσφορά καπνών και ταυτόχρονα χαμηλή ζήτηση για αυτά, τότε η Ε. Ο. Κ. παίρνει μέτρα αποθάρρυνσης, απ' τα οποία τα σημαντικότερα είναι η μείωση των τιμών παρέμβασης και των ποσοτήτων που οδηγούνται στην παρέμβαση.

IV. Τέλος υπάρχει το σύστημα διαχείρισης που ασκείται από τη Διαχειριστική Επιτροπή του καπνού, που αποτελείται από εκπροσώπους των καρτών μελών και προεδρεύεται από εκπρόσωπο της Επιτροπής, ενώ παράλληλα λειτουργεί και η Συμβουλευτική επιτροπή, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους παραγωγών, καταναλωτών και εμπόρων.

Η βαμβακοκαλλιέργεια αποτελεί μια δυναμική καλλιέργεια στην Ελλάδα η οποία είναι σε ποσοστό 93% αρδευόμενη. Το κύριο προϊόν που παράγει κάθε χρόνο είναι το εκκοκκισμένο βαμβάκι, που είναι η βάση στην οποία στηρίζεται η κλωστοϋφαντουργία. Η παραγωγή μπορεί να μην παρουσιάζει σημαντική αύξηση, εξαιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών. Από την άλλη όμως το βαμβάκι αποτελεί ένα προϊόν μη κερδοφόρο, αφού η τιμή του είναι αρκετά μεγαλύτερη από το εισαγόμενο, εξαιτίας των φθηνών εργατικών χεριών από τις χώρες από τις οποίες προέρχεται, όπως η Αίγυπτος, αλλά και των νέων συνθηκών που επικρατούν από τους όρους της GATT. Οι αγρότες υποκινούνται από τις μεγάλες επιδοτήσεις που δίνονται για την παραγωγή του βαμβακιού. Με τους νέους όμως όρους της GATT σε συνδυασμό με τη διατήρηση των ίδιων δομών και των ίδιων τρόπων παραγωγής οι καλλιέργειες αυτές θα εξαλειφθούν.

Ο χώρος ο οποίος πραγματοποιείται η παραγωγή ζαχαρότευτλων εκτείνεται από τη Θεσσαλία ως τη Θράκη. Σ' αυτό το χώρο υπάρχουν πέντε εργοστάσια επεξεργασίας τεύτλων: Στη Λάρισα, στο Πλατύ, στη Σέρρες, στη Ξάνθη και στη Ορεστιάδα. Ο τομέας ζάχαρης-ζαχαρότευτλων διέπεται από ειδικό καθεστώς και οι βασικές του αρχές καθορίζονται από τον Κανονισμό Ε. Ο. Κ. 1785/1981. Για την χώρα μας ισχύει η συνολική ποσόστωση 319.000 τόνοι, από τους οποίους οι 290.000 τόνοι είναι ζάχαρη Α και οι 29.000 τόνοι ζάχαρη Β (Πανιτσιδής, Κ. Μ. Ε. Αθήνα 1984) Για την παραγωγή της συνολικής ποσόστωσης απαιτείται έκταση τευτλοκαλλιέργειας της τάξης των 430-450 χιλ. στρεμμάτων. Σε περίπτωση επέκτασης της τευτλοκαλλιέργειας πέρα από την έκταση αυτή θα έχει σαν αποτέλεσμα την παραγωγή ζάχαρης πέρα από τους 319.000 τόνους, που είναι γνωστή σα ζάχαρη Γ. Για τη ζάχαρη αυτή δεν υπάρχει καμία Κοινοτική προστασία, αλλά και ταυτόχρονα ο παραγωγός πρέπει να την εξάγει σε τρίτες χώρες με δικές του δαπάνες. Η Εθνική πολιτική στον τομέα αυτόν περιλαμβάνει:

- Καθορίζει ενιαία τιμή διάθεσης της ζάχαρης, η οποία είναι μεγαλύτερη από την κοινοτική τιμή παρέμβασης.
- Καθορίζει ενιαία τιμή τεύτλων η οποία είναι πάντοτε μεγαλύτερη απ' την ελάχιστη τιμή τεύτλων Α που καθορίζεται από την Ε. Ο. Κ. Η τιμή αυτή αναφέρεται σε τεύτλα με περιεκτικότητα σε ζάχαρη 16%.
- Πρόσθετη ενίσχυση σαν δικαίωμα παραγωγών από την παραγόμενη πούλπα.

Σημαντικό γεγονός είναι ότι η τευτλοκαλλιέργεια ασκείται σε εδάφη ακατάλληλα για τευτλοπαραγωγή.

3.ΛΑΧΑΝΙΚΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΛΑΧΑΝΙΚΑ	Βραχυχρόνιες ελαστικότητες	Μακροχρόνιες ελαστικότητες	ΛΑΧΑΝΙΚΑ	Βραχυχρόνιες ελαστικότητες	Μακροχρόνιες ελαστικότητες
Τομάτα	0,109	1	Μαρούλι	0,0172	0,132
Νωπά κρεμμύδια	0,0317	0,046	Καρότο	0,0665	0,317
Ξερά κρεμμύδια	0,0296	0,0524	Νωπές πιπεριές	0,0714	0,273
Κολοκύθι	0,069	0,115	Μελιτζάνα	0,0836	0,0862
			Αγγούρι	0,0124	0,0992

Στο πίνακα 5 παρουσιάζονται οι ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή των βασικότερων λαχανικών. Θα ξεκινήσουμε την ανάλυση μας με την τομάτα. Πριν όμως ξεκινήσουμε θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η στατιστική απογραφή, που δίνεται στον πίνακα 6 του Παρατήματος 1, αναφέρεται στο σύνολο της παραγωγής τομάτας. Η τομάτα μπορεί να είναι επιτραπέζια υπαίθρου, μπορεί να είναι βιομηχανική ή θερμοκηπίου. Γι' αυτό θα αναλύσουμε την καθεμία ξεχωριστά και όχι το σύνολο της παραγωγής. Η Ελλάδα υπολογίζεται ότι καταναλώνει περίπου 700.000 τόνους νωπής τομάτας, υπαίθρου, και η οποία είναι αυτάρκης στην περίοδο εποχής της, ενώ είναι ελλειμματική σε τομάτα εκτός εποχής. Η τομάτα εποχής υπολογίζεται στους 550.000 τόνους και η τομάτα εκτός εποχής σε 150.000 τόνους. Η έκταση μπορεί να μειώθηκε, αλλά η παραγωγή παρέμεινε στα ίδια περίπου επίπεδα (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25 Αθήνα 1991). Παρ' όλα αυτά όμως πιστεύεται ότι πρέπει να βελτιωθούν οι μέθοδοι καλλιέργειάς της.

Η βιομηχανική τομάτα υπάγεται στο καθεστώς ενίσχυσης της παραγωγής των μεταποιημένων οπωροκηπευτικών του Κανονισμού της Ε. Ο. Κ. 426/1986, το οποίο προβλέπει μια ενίσχυση στον μεταποιητή και μια ελάχιστη τιμή στον παραγωγό. Ο μεταποιητής δικαιούται της ενίσχυσης εφόσον υπογράψει συμφωνητικά με τους παραγωγούς και πληρώσει σε αυτούς τουλάχιστον την ελάχιστη τιμή. Το σύστημα υποβοήθησε την ανάπτυξη του κλάδου, αλλά η τεράστια αύξηση της παραγωγής ανάγκασε την Ε. Ο. Κ. να λάβει μέτρα, όπως:

Κατώφλι εγγύησης για την Ε. Ο. Κ. ύψους 4.700.000 τόνων νωπής τομάτας για βιομηχανοποίηση. Το κατώφλι είναι συνολικό, δηλαδή ισχύει η συνυπευθυνότητα μεταξύ των κρατών-μελών, το οποίο κατώφλι αν ξεπεραστεί από το μέσο όρο της προηγούμενης τριετίας, τότε μειώνεται η ενίσχυση στον μεταποιητή κατά το ποσοστό της υπέρβασης.

Αν λάβουμε υπόψη μας τα δομικά προβλήματα της γεωργίας μας και κυρίως το μικρό μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης, τότε διαγράφονται θετικές προοπτικές για την καλλιέργεια αυτή. Από την άλλη μεριά όμως, πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας τις αδυναμίες της μεταποίησης του προϊόντος, του κόστους μεταφοράς, της συσκευασίας και γενικά της εμπορίας.

Όσον αφορά τη τομάτα θερμοκηπίου παρατηρείται ραγδαία εξάπλωση των και όχι μόνο της τομάτας, αλλά και άλλων οπωροκηπευτικών. Αυτό οφείλεται στην εντατικοποίηση σε χώρες με περιορισμένους εδαφικούς πόρους και στην ανάγκη της συνεχούς αυξανόμενης ζήτησης προϊόντων εκτός εποχής, όπως είναι η τομάτα. Οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες αποτελούν μια από τις πιο δυναμικές της Ελλάδας με γεωργικό εισόδημα κατά στρέμμα από τα μεγαλύτερα σε σχέση με τις άλλες καλλιέργειες. Η συμβολή τους στην εθνική οικονομία, αξιοποιούν πολλά ημερομίσθια, δημιουργούν πολλή απασχόληση. Σε πολλές περιοχές της χώρας υπάρχουν οι κατάλληλες εδαφικές και κλιματικές συνθήκες, έτσι, ώστε να δημιουργηθούν βιώσιμες εκμεταλλεύσεις σε μικρή έκταση 4-10 στρεμμάτων και να συμβάλλουν με αυτό τον τρόπο στη μείωση του προβλήματος του μικρού κλήρου που χαρακτηρίζει την ελληνική γεωργία. Παρ' όλες όμως τις αισιόδοξες προσδοκίες, τα γεγονότα διαδραματίστηκαν

απογοητευτικά. Η μέση στρεμματική απόδοση της τομάτας είναι περίπου 9,5 τόνοι/ στρ., έναντι 35 τόνους /στρ. μέσης απόδοσης της τομάτας θερμοκηπίου της Ολλανδίας. Αυτό οφείλεται καθαρά στην περίφημη τεχνολογική και οργανωτική τους δομή και κατάσταση. (Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσανίτης, Αθήνα 1992).

Γενικά, βλέπουμε ότι η μακροχρόνια ελαστικότητα είναι ως προς την τιμή είναι μοναδιαία, που σημαίνει ότι αν αυξηθεί η τιμή του προϊόντος κατά 1%, τότε η παραγωγή θα αυξηθεί κατά 1%, υπάρχει δηλαδή ισόποση μεταβολή.

Για τα νωπά και τα ξερά κρεμμύδια οι ελαστικότητες, τόσο οι βραχυχρόνιες, όσο και οι μακροχρόνιες, είναι ανελαστικές και κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα. Η παραγωγή για τα νωπά κρεμμύδια διατηρεί μια στασιμότητα, όπως και στη στρεμματική απόδοση, ενώ η έκταση μειώθηκε, από 31.192 στρ. που ήταν το 1961, σε 23.000στρ. Παρόμοια είναι η κατάσταση για τα ξερά κρεμμύδια, με βασική διαφορά το μέγεθος της παραγωγής. Η ελληνική διατροφή περιλαμβάνει το ξερό κρεμμύδι, που είναι βασικό για την εγχώρια κατανάλωση.

Το αγγούρι εξάγεται στις χώρες της Ε. Ο. Κ. σε ποσότητες των 130.000-140.000 τόνων περίπου κάθε χρόνο, απ' τους οποίους το 80-90% προέρχεται από θερμοκήπια, ενώ η καλλιέργεια του υπαίθριου αγγουριού συνεχώς ελαττώνεται, γιατί οι οικονομικές αποδόσεις αυτής της καλλιέργειας είναι πολύ χαμηλές. Από τη ποσότητα αυτή εξάγεται περίπου το 30% στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Οι εξαγωγές αρχίζουν το πρώτο δεκαήμερο ου Οκτωβρίου και τελειώνουν τέλος Μαρτίου. Οι δυνατότητες όμως εξαγωγής αγγουριού δεν είναι απεριόριστες, αφού υπάρχουν χώρες που παράγουν πολύ καλό αγγούρι και μπορούν να ανταγωνιστούν την Ελλάδα, όπως η Ισπανία, Τα Κανάρια Νησιά, η Ολλανδία.

Το κολοκύθι, η μελιτζάνα παρουσιάζουν μακροχρόνιες ελαστικότητες ελαφρώς μεγαλύτερες του 0,1, ενώ εξαίρεση αποτελούν το καρότο και οι νωπές πιπεριές, πέρα από την τομάτα.

4.ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	Βραχυχρόνιες ελαστικότητες	Μακροχρόνιες ελαστικότητες
Μανταρινιά	0,178	0,35
Πορτοκαλιά	0,196	0,286
Λεμονιά	0,043	0,09

Στον πίνακα 6 βλέπουμε τις ελαστικότητες προσφοράς των εσπεριδοειδών. Το πρόβλημα και πάλι με τη στατιστική απογραφή είναι ότι δε λαμβάνει υπόψη τη χρόνο απόσβεσης του κάθε δέντρου. Συγκεκριμένα για τη μανταρινιά το έτος έναρξης απόσβεσης είναι το 4^ο και για την πορτοκαλιά και τη λεμονιά είναι το 6^ο έτος. Η χρονική διάρκεια της απόσβεσης είναι 20 έτη και ο συντελεστής απόσβεσης είναι 5,0. Αυτό σημαίνει ότι, για παράδειγμα, δεν έχουν όλες οι μανταρινιές την ίδια ηλικία και επομένως την ίδια απόσβεση (Βλέπε πίνακα 7 Παράρτημα 1). Ακόμη είναι δυνατό, πολλά από τα δέντρα αυτά να έχουν αποσβεστεί από καιρό πριν. Επομένως, όλα αυτά τα στοιχεία μπορεί να υποτιμούν ή να υπερεκτιμούν τις τιμές των ελαστικοτήτων. Με λίγα λόγια το υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών δεν ισχύει για τις πολυετείς και δενδρώδεις καλλιέργειες, όπως δεν ισχύει και στα κτηνοτροφικά προϊόντα ή και τα προϊόντα της δασοπονίας. Αφού όμως δούμε και για τις πολυετείς καλλιέργειες με αυτό το υπόδειγμα, στη συνέχεια θα τις εξετάσουμε και με το εξής συνδυασμό υποδειγμάτων. Ο Nerlove συνδύασε τα υποδείγματα μερικής προσαρμογής και

αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών και ανέπτυξε ένα δυναμικό υπόδειγμα προσφοράς. Συγκεκριμένα⁸:

$$Y_t^* = \alpha_0 + \alpha_1 P_t^* \quad (1)$$

$$Y_t - Y_{t-1} = \gamma(Y_t^* - Y_{t-1}), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \gamma \leq 1$$

$$P_t^* - P_{t-1}^* = \delta(P_t - P_{t-1}^*), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \delta \leq 1$$

Μετά από μερικούς αλγεβρικούς μετασχηματισμούς καταλήγουμε στο υπόδειγμα:

$$Y_t = f(P_{t-1}, Y_{t-1}, Y_{t-2}), \text{ όπου πιο αναλυτικά είναι:}$$

$$Y_t = \alpha_0 \gamma \delta + \alpha_1 \gamma \delta P_{t-1} + (2 - \gamma - \delta) Y_{t-1} - (1 - \gamma)(1 - \delta) Y_{t-2} + \varepsilon_t$$

$$\text{, όπου τελικά γίνεται } Y_t = \beta_0 + \beta_1 P_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + \beta_3 Y_{t-2} + \varepsilon_t^9$$

Το 72,3% των μανταρινιών αποτελείται από κοινά μανταρίνια, ενώ της Κλημεντίνης καλύπτει το 18,6% και της Σατσούμας το 5,8%. Η κατανομή αυτών των ποικιλιών δεν καλύπτουν τόσο χρονικά, όσο και ποσοτικά τις ανάγκες της αγοράς του εξωτερικού, αλλά και ποιοτικά, διότι το κυριότερο μέρος της παραγωγής που αποτελείται από τα κοινά μανταρίνια δεν προτιμούνται για κατανάλωση. Επιπλέον, η δυνατότητα να αξιοποιηθεί η πλεονάζουσα ποσότητα από τις βιομηχανίες παρασκευής χυμού είναι περιορισμένη, γιατί η ζήτηση του χυμού μανταρινιών είναι πολύ χαμηλή. Παρουσιάζουν όμως τη μεγαλύτερη μακροχρόνια ελαστικότητα, που σημαίνει ότι οι καλλιέργειες μπορεί να αποτελούνται από δέντρα που μόλις άρχισαν να αποδίδουν, αλλά μπορεί να είναι και καλλιέργειες που διαθέτουν καλύτερο μηχανολογικό και τεχνολογικό εξοπλισμό.

Η παραγωγή σε γενικές γραμμές μπορεί να παρουσίασε αυξητική τάση την περίοδο αυτήν, αλλά παρατηρούνται σημαντικές διακυμάνσεις που οφείλονται σε ζημιές από παγετούς, όπως και στην αστάθεια των καιρικών συνθηκών κατά την κρίσιμη περίοδο της ανθοφορίας. Αυτές οι διακυμάνσεις μπορούν να αιτιολογηθούν στην επιδίωξη για εγκατάσταση νέων φυτειών με τις επιθυμητές βελτιωμένες ποικιλίες, καθώς και για την εκτέλεση έργων υποδομής, τυποποίησης, συσκευασίας και μεταποίησης. Από την άλλη μεριά όμως η εκρίζωση και οι επανεμβολιασμοί παλαιών φυτειών ήταν περιορισμένοι. Η εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων, έργων οδοποιίας, αρδευτικών δεν προχώρησε σε σημαντικό βαθμό. Επομένως, η αύξηση της παραγωγής μπορεί να οφείλεται στην αύξηση των δέντρων και ιδιαίτερα εκείνων που μπήκαν στην ηλικία πλήρους καρποφορίας, όπως και με τα μανταρίνια. Οι λόγοι για τους οποίους το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης των εσπεριδοειδών και ιδιαίτερα των πορτοκαλιών είναι:

➤ Η έλλειψη επιχειρηματικότητας που χαρακτηρίζει τον αγροτικό κόσμο, όπως είπαμε στο πρώτο κεφάλαιο.

➤ Η ικανοποιητική τιμή απόσυρσης, που είναι ανεξάρτητη από την ποιότητα και

➤ Οι παγετοί και το κίνδυνο που έχουν να εκτεθούν από αυτούς τα νεαρά δενδρύλλια.

Οι εξαγωγές πορτοκαλιών έχουν ανοδική εξέλιξη, υπάρχει όμως και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός από τρίτες χώρες. Οι ποσότητες που οδηγούνται στη χυμοποίηση σημειώνουν αυξομειώσεις, όπως ακριβώς και η παραγωγή. Και στον τομέα όμως της χυμοποίησης παρατηρείται ανταγωνισμός από τρίτες χώρες και ιδιαίτερα απ' τη Νότια Αμερική.

8. Βλέπε Αγροτική Οικονομική, Β' Έκδοση, Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998 σελίδα 195.

9. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε Νικ.Κ.Μπαλτάς, Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα 1984

Τα λεμόνια , όπως φαίνεται εμφανίζουν πολύ χαμηλές ελαστικότητες, αφού στην περίοδο αυτή παρουσιάζει μια ελαφρά αυξητική τάση. Η περιορισμένη αυτή τάση της παραγωγής οφείλεται στους ίδιους λόγους που αναφέραμε και για τα πορτοκάλια, και κυρίως οφείλεται στους παγετούς. Οι εξαγωγές παρουσιάζουν διακυμάνσεις, που οφείλονται τόσο στις διακυμάνσεις της παραγωγής, όσο και στον ισχυρό ανταγωνισμό των τρίτων χωρών. Μάλιστα, επειδή το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής γίνεται κατά την περίοδο Νοέμβριο-Δεκέμβριο, τους υπόλοιπους μήνες σημειώνεται φθίνουσα κλιμάκωση με αποτέλεσμα οι ποσότητες να μην επαρκούν ούτε και για την εγχώρια αγορά με συνέπεια να οδηγούμαστε σε εισαγωγές.

Η Ε. Ο. Κ. δίνει ελάχιστες τιμές παραγωγού οι οποίες καλύπτουν ένα ελάχιστο εισόδημα στον παραγωγό, και ανάλογα με την κατάσταση στη αγορά , μπορεί να δώσει και ανώτερες από αυτές. Πάντως η ελάχιστη τιμή παραγωγού για το κοινό πορτοκάλι, που αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής, είναι πολύ χαμηλότερη από τις άλλες ποικιλίες πορτοκαλιών.

5.ΛΑΔΙ ΚΑΙ ΕΛΙΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
	ελαστικότητες	ελαστικότητες
Ελαιοποιήσιμη		
ελιά (λάδι)	0,127	0,163
Βρώσιμη ελιά	0,0916	0,115

Η ελαιοκαλλιέργεια κατατάσσεται στις διατηρούμενες καλλιέργειες, δηλαδή δεν επιδιώκεται η αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Παρόλο που θεωρείται διατηρούμενη καλλιέργεια και δεν εφαρμόζονται προγράμματα επέκτασης της, παρατηρείται φύτευση ενός αριθμού ελαιόδεντρων , τα οποία όμως προορίζονται για την αντικατάσταση παλαιών και γερασμένων δέντρων, που φυσικά δε θα αποδίδουν πλέον, αλλά και για αξιοποίηση εκτάσεων που δε μπορούν να αξιοποιηθούν διαφορετικά. Οι ελιές χωρίζονται σε ελιές υψηλού σχήματος και χαμηλού. Για τις μεν πρώτες το έτος έναρξης απόσβεσης είναι το 8^ο , η χρονική διάρκεια της απόσβεσης είναι 50 έτη και ο συντελεστής 2,0. Για τις δεν έτος έναρξης είναι το 5^ο , η χρονική διάρκεια 30 έτη και συντελεστής είναι 3,3. Το σημαντικότερο πρόβλημα της ελιάς και κυρίως για την παραγωγή λαδιού, η συγκομιδή της ελιάς θα πρέπει να επιδιωχθεί με τη διάδοση των ελαιοσυλλεκτικών μηχανημάτων. Στην Κοινή οργάνωση αγοράς του ελαιόλαδου και σύμφωνα με τον Κανονισμό 136/1966 ο μηχανισμός της κοινοτικής στήριξης του ελαιόλαδου αποτελείται από ένα πλέγμα θεσμικών τιμών και ενισχύσεων που καθορίζονται ένα χρόνο πριν από την έναρξη της εμπορικής περιόδου. Συγκεκριμένα:

- Η ενδεικτική τιμή παραγωγού , οποία καθορίζεται σε τέτοιο επίπεδο ώστε να εξασφαλίζεται ένα δίκαιο εισόδημα στον παραγωγό, αλλά και ταυτόχρονα να διατηρείται ο απαραίτητος όγκος παραγωγής στην Ε. Ο. Κ.
- Η τιμή παρέμβασης , κατά την οποία οι οργανισμοί παρέμβασης αγοράζουν το ελαιόλαδο που προσφέρουν οι πρώτοι ιδιοκτήτες του και ισούται με την ενδεικτική τιμή μειωμένη κατά την ενίσχυση στην παραγωγή, αλλά και ένα ποσόν τέτοιο που λαμβάνει υπόψη του τις διακυμάνσεις της αγοράς και τα έξοδα που απαιτούνται για να διοχετευθεί το προϊόν στην αγορά.

- Η αντιπροσωπευτική τιμή, που καθορίζεται λαμβάνοντας υπόψη τις τιμές των ανταγωνιστικών προϊόντων, σε τέτοιο επίπεδο ώστε να επιτρέπει την κανονική διάθεση της παραγωγής.
- Η τιμή κατωφλίου καθορίζεται έτσι, ώστε η τιμή πώλησης του εισαγόμενου ελαιόλαδου να εξισορροπείται με τη αντιπροσωπευτική τιμή της αγοράς, με στόχο την προστασία της κοινοτικής παραγωγής, για να μην υπάρχουν περιπτώσεις διοχέτευσης προϊόντων, από τρίτες χώρες, στην αγορά σε πολύ χαμηλή τιμή. Στις περιπτώσεις που είναι μεγαλύτερη εισπράττεται αντισταθμιστική εισφορά για την κάλυψη της εισφοράς.

6.ΑΜΠΕΛΟΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΑΜΠΕΛΟΙ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
	ελαστικότητες	ελαστικότητες
ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ		
ΣΤΑΦΥΛΙΑ	0,023	0,09
ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ		
ΣΤΑΦΙΔΑ	-0,0978	-0,173
ΣΤΑΦΙΔΑ		
ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑ	-0,121	-0,147

Η παραγωγή των επιτραπέζιων σταφυλιών παρουσιάζει μια ελαφρά αυξητική τάση. Από αυτές συνήθως το 8% είναι φθορές και αυτοκατανάλωση, το 34% προορίζεται στην εσωτερική αγορά, το 28% εξάγεται και το 30%, προορίζεται για οινοποίηση. Τα ποσοστά όμως αυτά δεν είναι πάντοτε σταθερά, γιατί η παραγωγή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις κλιματολογικές συνθήκες. Πάντως, οι ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή που παρουσιάζει είναι θετικές, σε σχέση με την κορινθιακή σταφίδα και στη σουλτανίνα, δεν παύει όμως να είναι χαμηλές. Αν λοιπόν αυξηθεί η τιμή κατά 1 μονάδα η παραγωγή θα αυξηθεί μόνο 0,09 μακροχρόνια. Και στα αμπέλια όμως γίνεται η ίδια υπόθεση που έγινε με τα εσπεριδοειδή και τις ελιές, δηλαδή ότι δεν έχουν όλα τα αμπέλια την ίδια ηλικία. Το έτος έναρξης απόσβεσης για το αμπέλι είναι το 5ο, η χρονική διάρκεια της απόσβεσης είναι 25 έτη και ο συντελεστής απόσβεσης είναι 4,0. Εξάλλου ο αριθμός των εκτάσεων δεν παρουσίασε μεγάλη μείωση στη χρονική περίοδο 1961-1998, αφού το 1961 ήταν 167.600 στρ. και το 1998 ήταν 146.500στρ. (Υπουργείο γεωργίας 2003). Πάντως υπάρχει προοπτική για την παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών και τη συμβολή τους Ελληνική αγροτική οικονομία, όπως και εκείνα τα σταφύλια που προορίζονται για την οινοπαραγωγή.

Τα προβλήματα όμως που υπάρχουν είναι ότι πολλές αμπελοφυτείες είναι μεγάλης ηλικίας και έχουν οικονομικά αποσβεστεί πριν από πολλά χρόνια, η τεχνική η οποία χρησιμοποιείται στην αμπελοκαλλιέργεια είναι αναχρονιστική, αλλά υπάρχει και το πρόβλημα της έντονης ανταγωνιστικότητας και της μεγάλης προσφοράς που επικρατούν στη διεθνή αγορά. (Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσανίτης, Αθήνα 1992).

Έτσι, σε συνάρτηση με την ιδιωτική πρωτοβουλία που ασκήθηκε θα πρέπει να συμβάλλει και η συνεταιριστική δραστηριότητα και να αξιοποιήσει:

1. Τον απαιτούμενο κτιριακό και μηχανολογικό εξοπλισμό
2. Τους υδάτινους πόρους, που παραμένουν λιγοστοί
3. Την ανάπτυξη μεταποιητικών συνεταιριστικών μονάδων οινοποιίας, καθώς και την ανάπτυξη και την αποτελεσματικότερη οργάνωση της συνεταιριστικής εμπορίας.
4. Τον τρόπο παροχής της απαιτούμενης εργασίας, την απόδοση και την ποιότητα εργασίας.

Από την άλλη μεριά η κορινθιακή σταφίδα παρουσιάζει αρνητικές ελαστικότητες. Μπορεί αυτό να οφείλεται στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες ή και στη μείωση των εκτάσεων, που το 1961 ήταν 428.360 στρ. και το 1998 ήταν 195.644 (Υπουργείο γεωργίας), αλλά κυρίως

οφείλεται στο ότι η ζήτηση της στη διεθνή αγορά δεν προβάλλει ενθαρρυντικές τάσεις, παρόλο που η κορινθιακή σταφίδα αποτελεί εξαγωγίμο προϊόν, διότι η εσωτερική κατανάλωση απορροφά μικρό μέρος της παραγωγής. Όμως οι εξαγωγές της παρουσιάζουν στασιμότητα την περίοδο 1982-1987 (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25 Αθήνα 1991).

Η σουλτανίνα παρουσιάζει αρνητικές ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή. Η σουλτανίνα διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στην Ελληνική αγροτική οικονομία και κυρίως στις περιοχές της Κρήτης. Ο αριθμός των εκτάσεων παρουσίασε μικρή μείωση, αφού το 1961 ήταν 274.700 στρ. Και το 1998 ήταν 26.354 στρ. (Υπουργείο γεωργίας).

Η εξέλιξη των εξαγωγών παρουσιάζει ανοδικές τάσεις και έχει δυνατότητες προοπτικής και αύξησης των εξαγωγών, σε αντίθεση με την κορινθιακή σταφίδα, ιδιαίτερα προς τις χώρες της Ε. Ο. Κ. και αυτό γιατί η Κοινοτική αγορά καλύπτει μόνο το 50% των αναγκών της για ελληνική σουλτανίνα, η οποία σχεδόν στο σύνολο της εξάγεται στις χώρες της Ε. Ο. Κ. Επίσης, υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός από τρίτες χώρες, αλλά τα κοινοτικά μέτρα προστάτευαν το προϊόν σε ικανοποιητικό βαθμό.

7. ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΞΗΡΟΙ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
ΚΑΡΠΟΙ	ελαστικότητες	ελαστικότητες
ΞΗΡΑ ΣΥΚΑ	-0,123	-0,18
ΑΜΥΓΓΑΛΙΑ	0,159	0,25
ΚΑΡΥΔΙΑ	-0,0046	-0,016
ΦΙΣΤΙΚΙΑ	0,655	0,69

Τα ξερά σύκα παρουσιάζουν αρνητικές ελαστικότητες προσφοράς. Το 94% της συνολικής παραγωγής περίπου παράγεται στους νομούς Μεσσηνίας, Αρκαδίας, Λέσβου, Εύβοιας και Λακωνίας. Η εγχώρια κατανάλωση καλύπτεται από την παραγωγή και η ποσότητα που μένει αδιάθετη στο τέλος της περιόδου εμπορίας οδηγείται για οινομπνευματοποίηση. Τα ξερά σύκα έχουν ενταχθεί στην Κοινή οργάνωση αγοράς των μεταποιημένων οπωροκηπευτικών. Έτσι, σύμφωνα με τον Κανονισμό 426/1986 το καθεστώς της κοινής οργάνωσης αγοράς ξερών σύκων προβλέπει:

1. Ελάχιστη τιμή παραγωγού που καθορίζεται πριν την έναρξη κάθε περιόδου εμπορίας, με βάση την ελάχιστη τιμή που ίσχυε κατά την προηγούμενη περίοδο εμπορίας που είναι 1^η Ιουλίου μέχρι και 30 Ιουνίου) και για τις σταφίδες (1^η Σεπτεμβρίου μέχρι και 31 Αυγούστου).
2. Ενίσχυση προς τους μεταποιητές που έχουν αγοράσει το προς μεταποίηση προϊόν στην ελάχιστη τιμή παραγωγού, κατά τρόπο τέτοιο που να επιτρέπει τη διάθεση του στην Κοινοτική αγορά και να διατηρεί την ανταγωνιστικότητά του έναντι της τιμής που προσφέρουν οι τρίτες χώρες. Για να καθοριστεί η ενίσχυση αυτή, λαμβάνεται υπόψη η ενίσχυση που είχε καταβληθεί την προηγούμενη περίοδο εμπορίας, προσαρμοσμένη κατά τέτοιο τρόπο που να λαμβάνεται υπόψη η εξέλιξη της ελάχιστης τιμής εισαγωγής, η τιμή που προσφέρουν οι τρίτες χώρες και η εξέλιξη του κόστους μεταποίησης.
3. Αποθεματοποίηση των ποσοτήτων των δύο τελευταίων μηνών της περιόδου εμπορίας που δε διατέθηκαν στην αγορά. Και αγοράζονται στην ελάχιστη τιμή που καθορίστηκε στην αρχή της περιόδου της εμπορίας που γίνεται από τους οργανισμούς αποθεματοποίησης, για λογαριασμό της Ε. Ο. Κ.
4. Για την περίπτωση των ποσοτήτων που διατίθενται στους οργανισμούς αποθεματοποίησης σε τιμές χαμηλότερες από την τιμή αγοράς, χορηγείται από την Ε. Ο. Κ. χρηματική αντιστάθμιση που καλύπτει τη διαφορά μεταξύ τιμής αγοράς και τιμής πώλησης.

5. Αυτά τα μέτρα ισχύουν και για τα ξερά σύκα και για τις σταφίδες. Η τιμή εισαγωγής ισχύει μόνο για τις σταφίδες, που διαμορφώνεται από την Ε. Ο. Κ. με σκοπό την προστασία της Κοινοτικής παραγωγής. Αν δε τηρείται αυτή η τιμή και πέρα από το δασμό, εφαρμόζεται εξισωτική εισφορά, που υπολογίζεται με βάση τις τιμές που ισχύουν στις κυριότερες προμηθεύτριες τρίτες χώρες.

Ο αριθμός των δέντρων αμυγδαλιάς παρουσίασε αύξηση μέχρι το 1983 και έπειτα μείωση στα 8.870.992, που ήταν το 1998, που οφείλεται στην εγκατάλειψη της καλλιέργειας των γερασμένων δέντρων. Το έτος έναρξης για τις αμυγδαλιές είναι το 5^ο, η χρονική διάρκεια της απόσβεσης είναι 20 έτη και ο συντελεστής απόσβεσης είναι 5,0.

Ακόμη ένα πρόβλημα είναι ότι τα πληθωριστικά φαινόμενα που συνέβησαν τα τελευταία 20 έτη έπληξαν κυρίως τις δενδρώδεις καλλιέργειες που συνεπάγεται τεράστια οικονομική επιβάρυνση των οικονομικών αποτελεσμάτων με υψηλούς τόκους και μεγάλες αποσβέσεις. (Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσάνιτης, Αθήνα 1992).

Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η εγκατάσταση νέων φυτειών σε αντικατάσταση παλαιών φυτειών, που ούτως ή άλλως ισχύει σε όλες τις πολυετείς φυτείες. Κρίνεται ακόμη αναγκαία ο καθορισμός των ζωνών καλλιέργειας της αμυγδαλιάς και εκσυγχρονισμός των φυτειών με την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών και τεχνολογικών μεθόδων.

Ένα ακόμη βασικό πρόβλημα είναι η διάθεση του προϊόντος στις αγορές του εξωτερικού, εξαιτίας της υψηλής ανταγωνιστικότητας, κυρίως της Καλιφόρνια των Η. Π. Α. Επομένως, γίνεται φανερό η ανάγκη για συνεταιριστική ανάπτυξη της επεξεργασίας και εμπορίας των αμυγδάλων.

Η καρυδιά παρουσίασε αύξηση στον αριθμό των δέντρων, που από 1.138.704 που ήταν το 1961 έφθασε τα 2.216.252 το 1998. Η παραγωγή παραμένει σχεδόν στάσιμη από το 1983 και μετά (βλέπε πίνακα 8 Παράρτημα 1). Η εγχώρια κατανάλωση καλύπτεται από την εθνική παραγωγή, ενώ κάποια χρονικά διαστήματα μπορεί να παρουσιαστούν ελλείψεις στην αγορά και έτσι η χώρα να προβαίνει σε εισαγωγές. Το σημαντικό που πρέπει να ειπωθεί είναι ότι οι καρυδιές ευδοκιμούν και στις ορεινές-ημιορεινές περιοχές, αλλά και στις πεδινές. Το σημαντικό όμως είναι ότι μπορεί να υπάρξουν προοπτικές και να αξιοποιηθούν οι ορεινές περιοχές με σκοπό και την αποκέντρωση, που αποτελεί πλέον και επιτακτική ανάγκη τα τελευταία χρόνια.

Η φιστικιά εμφανίζει θετικές ελαστικότητες προσφοράς. Ο αριθμός των δέντρων έχει αυξηθεί σημαντικά, που από το 1961 που ήταν 231.738 το 1998 αυξήθηκαν σε 1.034.818 (Υπουργείο γεωργίας 2003). Η παραγωγή παρουσιάζει σταθερή αύξηση και καλύπτει την εγχώρια κατανάλωση, ενώ ένα μικρό μέρος της παραγωγής εξάγεται. Η παραγωγή έχει θετικές προοπτικές, γιατί παρατηρείται μια αυξημένη τάση για ζήτηση αυτού του προϊόντος, αλλά και εξαιτίας των υψηλών τιμών που απολαμβάνουν οι παραγωγοί. Η παραγωγή θα μπορούσε να είναι ακόμη πιο αποδοτική αν αντικατασταθούν οι παλιές φυτείες από νέες, να έλειπε ο μικροτεμαχισμός που δεν επιτρέπει τη καλύτερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών, αλλά να εξέλειπαν και τα πληθωριστικά φαινόμενα που έπληξαν κυρίως τις δενδρώδεις καλλιέργειες, όπως ανέφερα προηγουμένως.

8. ΟΠΩΡΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΟΠΩΡΕΣ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
	ελαστικότητες	ελαστικότητες
Μηλιά	0,139	0,156
Αχλαδιά	-0,317	-0,85

Ο αριθμός των μηλιών παρουσίασε μικρή αύξηση την περίοδο 1961-1998, από 5,950.600 που ήταν το 1961, έφθασαν τα 6.444.586 το 1998 (Υπουργείο γεωργίας). Ήδη, από την πενταετία 1981-1985, ο αριθμός των δενδρυλλίων που φυτεύτηκαν ήταν μεγαλύτερος από εκείνον των εκριζωθέντων. Αυτό σημαίνει ότι η μηλοκαλλιέργεια άρχισε να εντατικοποιείται με την επέκταση των πυκνών φυτεύσεων και τη διαμόρφωση δέντρων χαμηλού σχήματος, που μειώνουν το κόστος παραγωγής και αυξάνουν τις στρεμματικές αποδόσεις. Η παραγωγή παρουσιάζει διακυμάνσεις εξαιτίας των ασταθών καιρικών συνθηκών κατά τα κρίσιμα στάδια της ανθοφορίας και της καρπόδεσης. Το 70% της παραγωγής είναι οι κόκκινες ποικιλίες με γλυκιά γεύση, ενώ πολύ μικρή είναι η συμμετοχή των άλλων ανοιχτόχρωμων και πράσινων ποικιλιών με ξινή γεύση.

Τα μήλα που παράγονται στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές έχουν άριστη ποιότητα (όπως τα μήλα του Πηλίου), αλλά οι φυτείες είναι αραιοφυτευμένες με αποτέλεσμα να ανεβάζουν το κόστος παραγωγής, αλλά και πολύ σημαντικό να ανεβάζουν και το κόστος μεταφοράς. Έτσι, απ' το σύνολο των φυτειών μηλιάς το 41% καλλιεργείται σε ορεινές περιοχές, το 40% σε πεδινές περιοχές και το 19% σε ημιορεινές. Απ' ότι βλέπουμε λοιπόν, ένα μεγάλο ποσοστό της παραγωγής προέρχεται από τις πεδινές περιοχές. Γι' αυτό ένας από τους στόχους των Μ.Ο.Π. (Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα), είναι η μετατόπιση των καλλιεργειών αυτών προς τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Η ποιότητα των μήλων κόκκινων ποικιλιών είναι υποβαθμισμένη και γι' αυτό πολλές ποσότητες οδηγούνται στην απόσυρση. Οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης κάνουν εισαγωγές σε μήλα, κυρίως των πράσινων ή ανοιχτόχρωμων ποικιλιών υπόξινης γεύσης και ένα πολύ μικρό μέρος των εισαγωγών αυτών αποτελούν οι κόκκινες ποικιλίες. Το μέρος αυτό το εκμεταλλεύονται η Γαλλία και Ιταλία, που παράγουν άριστης ποιότητα μήλα με χαμηλότερο κόστος, αλλά και λόγω απόστασης, επιβαρύνονται και με λιγότερα έξοδα μεταφοράς. Γι' αυτό το λόγο η Ελλάδα δε μπορεί να ανταγωνιστεί τις χώρες αυτές στην αγορά της Ευρώπης, όπως αδύνατες είναι και οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αφρικής, γιατί αυτές οι χώρες προτιμούν να εφοδιάζονται με μήλα άλλων χωρών, όπως την Τουρκία.

Επιπλέον, οι δυνατότητες να αξιοποιηθούν οι πλεονάζουσες ποσότητες για χυμοποίηση είναι πολύ περιορισμένες, γιατί οι τρίτες χώρες και κυρίως οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προσφέρουν μήλα για χυμοποίηση σε τιμές χαμηλότερες και από τις τιμές απόσυρσης.

Παρόλα όμως τα παραπάνω προβλήματα πρέπει να γίνει η κατάρτιση και η εφαρμογή του εθνικού κτηματολογίου, ο προσδιορισμός των ζωνών μηλιάς και μετατόπιση των καλλιεργειών από τις πεδινές προς τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές, που μπορούν να δώσουν λύσεις στην αποκέντρωση, όπως ανέφερα παραπάνω.

Η παραγωγή των αχλαδιών σημείωσε πτώση που οφείλονταν βασικά στις ασταθείς καιρικές συνθήκες. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις σημείωσαν μια μικρή μείωση, εξαιτίας της εκρίζωσης παλιών και γερασμένων δέντρων, αλλά και της ταυτόχρονης φύτευσης νέων δενδρυλλίων. Άλλη βασική αιτία της μείωσης της παραγωγής που διαδραματίστηκε σημαντικά την περίοδο 1986-1998 οφείλεται και στην ανικανότητα μείωσης του κόστους παραγωγής, που απορρέει από τις αυξημένες καλλιεργητικές φροντίδες που απαιτούνται, καθώς και το ότι δεν έγινε εφαρμογή πυκνών φυτεύσεων με την παράλληλη διαμόρφωση δέντρων χαμηλού σχήματος, έτσι ώστε να καταστηθεί η καλλιέργεια πιο ανταγωνιστική. Πρέπει να πούμε ότι όταν αναφερόμαστε στα δέντρα χαμηλού σχήματος, εννοούμε ότι μπορεί να γίνουν πιο

ανταγωνιστικά, διότι η απόσβεση ξεκινά νωρίτερα, συγκεκριμένα από το 4^ο, ενώ του υψηλού σχήματος απ' το 5^ο, και επομένως αρχίζει νωρίτερα και η καρποφορία τους. Βέβαια, το ένα έτος μπορεί να μην έχει τεράστια διαφορά, αλλά σημαντική είναι η διαφορά στο μάζεμα και τη συγκομιδή, η οποία γίνεται ευκολότερη στην περίπτωση των δέντρων χαμηλού σχήματος. Αυτό ισχύει για όλες τις δενδρώδεις καλλιέργειες. Επίσης, σημαντική αιτία μείωσης της παραγωγής είναι η εμφάνιση της ασθένειας με τον όρο "βακτηριακό κάψιμο", η οποία σε ορισμένες περιοχές τείνει να εξολοθρεύσει τις αγλαδοκαλλιέργειες, με αποτέλεσμα να έχει αποθαρρύνει πολλούς καλλιεργητές (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25 Αθήνα 1991). Η παραγωγή αγλαδιών προσανατολίζεται στην κάλυψη των αναγκών της εγχώριας αγοράς, ενώ οι προοπτικές για αύξηση των εξαγωγών είναι περιορισμένες εξαιτίας του ισχυρού ανταγωνισμού των άλλων κρατών-μελών της Ε. Ο. Κ.

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της φυτικής παραγωγής είναι:

- 1) Όπως είπαμε στο πρώτο κεφάλαιο ένα από τα προβλήματα του κλάδου αυτού είναι πολυτεμαχισμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, η σύνθεση της ηλικίας του εργατικού αγροτικού δυναμικού, που μεγάλο ποσοστό του είναι γερασμένο, καθώς και το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, καθιστούν δύσκολη την εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας έτσι, ώστε το επίπεδο της τεχνολογίας στον κλάδο αυτόν να υστερεί σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της Ε. Ο. Κ. Αυτό ισχύει και για τους άλλους κλάδους του αγροτικού τομέα.
- 2) Τα υποβαθμισμένα εδάφη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών που αποτελούν το 30% περίπου της γεωργικής γης.
- 3) Η μη πλήρης αξιοποίηση των υδατικών πόρων. Αν και όπως είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων παρουσιάζεται αυξημένο, σε σχέση με αυτό των ξερικών εκτάσεων που παρουσιάζεται μειωμένο, αλλά πρέπει να γίνουν και άλλες προσπάθειες.
- 4) Η πολιτική των τιμών και των εισοδηματικών ενισχύσεων οδηγεί πολλές φορές προς το λάθος δρόμο τους αγρότες με αποτέλεσμα οι παραγωγές να εξελίσσονται ανεξάρτητα της εσωτερικής αγοράς και τις δυνατότητες εξαγωγών.
- 5) Το υψηλό κόστος παραγωγής, κυρίως για τις δενδρώδεις καλλιέργειες, επειδή απουσιάζουν οι μεγάλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις η έλλειψη σωστής χωροταξικής κατανομής, αλλά και το υψηλό κόστος μεταφοράς, κυρίως για τις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές, έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση της ανταγωνιστικότητας.
- 6) Επίσης, η μη ομοιόμορφη χρονική κατανομή του προϊόντος προς τις απαιτήσεις των καταναλωτών είναι ένα άλλο πρόβλημα. Η σύνθεση των ποικιλιών κυρίως των δενδρώδων, είναι τέτοια, ώστε η παραγωγή να υπερκαλύπτει και να συγκεντρώνεται σε ένα μικρό χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα την αδυναμία κάλυψης των αναγκών της αγοράς στις άλλες χρονικές περιόδους, αλλά και με αποτέλεσμα τον περιορισμό των εξαγωγών.
- 7) Τελευταίο πρόβλημα και πολύ σημαντικό είναι η έλλειψη έργων υποδομής, όπως αποθηκευτικοί χώροι, συσκευαστήρια, κλπ.

9. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	Βραχυχρόνιες ελαστικότητες	Μακροχρόνιες ελαστικότητες	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	Βραχυχρόνιες ελαστικότητες	Μακροχρόνιες ελαστικότητες
Βόειο κρέας	-0,174	-0,4	Κρέας χοίρων	0,0101	0,027
Πρόβειο κρέας	0,0983	0,128	Γάλα αγελάδας	0,00497	0,032
Κρέας αιγών	0,0256	0,117	Γάλα προβάτου	0,0029	0,028
Κρέας πουλερικών	-0,0261	-0,56	Γάλα αιγών	-0,00408	-0,156
Κρέας κουνελίσιο	0,084	0,17	Αυγά	0,0054	0,025

ΒΟΟΤΡΟΦΙΑ

Η συνολική παραγωγή του βοείου κρέατος παρουσίασε πτώση (βλέπε πίνακα 12 Παράρτημα 1). Περίπου το 30% είναι αγελάδες και από αυτές το 80% περίπου είναι αγελάδες γαλακτοπαραγωγής. Μείωση της παραγωγής οφείλεται στα διαρθρωτικά και τεχνικά προβλήματα, όπως οι μονάδες μικρού μεγέθους, έλλειψη έργων υποδομής, καθώς και στην αυστηρή πολιτική τομών που εφαρμόστηκε στα προϊόντα του κλάδου, όπως οι χαμηλές αγορανομικές τιμές στο βόειο κρέας και στα περισσότερα γαλακτομικά προϊόντα, η μη επιβολή δασμών στα εισαγόμενα από την Κοινότητα ομοειδή προϊόντα (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 20, Αθήνα 1991). Οι μέσες αποδόσεις αυξήθηκαν σε 221 κιλά / ζώο το 1998, από 107 κιλά / ζώο που ήταν το 1962 και για το γάλα από 787 κιλά / ζώο που ήταν το 1961 αυξήθηκε σε 3.455 κιλά / ζώο το 1998 (Υπουργείο γεωργίας 2003). Επίσης, λόγοι της μείωσης της παραγωγής είναι ότι:

- 1) Πολλές από τις βοοτροφικές σταβλικές εγκαταστάσεις αποτελούνται από παλιά κτίσματα, πολλά απ' τα οποία δεν πληρούν τους όρους υγιεινού σταβλισμού των ζώων. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια στον τομέα εγκαταστάσεων εξοπλισμού σημειώθηκε σημαντική βελτίωση με τη δημιουργία νέων και με την επέκταση υφιστάμενων βοοτροφικών μονάδων.
- 2) Δεν υπάρχει συνεταιριστική συμμετοχή στην πρωτογενή παραγωγή του κλάδου της βοοτροφίας. Αυτές που υπάρχουν είναι λίγες και εξυπηρετούν τους βοοτρόφους μόνο στη δανειοδότηση και στην προμήθεια ζωοτροφών. Γενιά οι συνεταιριστικές οργανώσεις απουσιάζουν από τα προγράμματα γενετικής βελτίωσης του βοείου πληθυσμού της χώρας και από την εμπορία των ντόπιων ζώων αναπαραγωγής.

Η Ελλάδα είναι ελλειμματική στο βόειο κρέας και στο αγελαδινό γάλα, αφού το 1974 η αυτάρκεια στο βόειο κρέας ήταν 81% και στο αγελαδινό γάλα 68% και το 1985 μειώθηκε σε 37% και 45% αντίστοιχα, ενώ συνεχίζει να μειώνεται συνεχώς με παράλληλη αύξηση της ζήτησης για αυτά τα προϊόντα.

Επίσης, σύμφωνα με το υπουργείο γεωργίας ο ρυθμός αύξησης παραγωγής κρέατος και αγελαδινού γάλακτος είναι μεγαλύτερος από το ρυθμό αύξησης των τιμών της Ε. Ο. Κ. και μεγαλύτερος από τις τιμές που απολαμβάνουν οι παραγωγοί, έτσι ώστε η διαφορά να καλύπτεται κατά ένα μέρος από οικονομικές ενισχύσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι οικονομικές Κοινοτικές ενισχύσεις που αφορούν τις επενδύσεις στον κλάδο και τη στήριξη του εισοδήματος του παραγωγού, και που άρχισαν να εφαρμόζονται από το 1983, είναι αυτές που οδήγησαν σε σταθεροποίηση του κλάδου. Με το γύρο όμως της Ουρουγουάης και τις πιέσεις που ασκούν οι τρίτες χώρες προς την Ε. Ε. αλλάζουν τα δεδομένα. Αλλά γι' αυτό θα μιλήσουμε στο δεύτερο μέρος.

Οι αγοραπωλησίες των ζώων γίνονται στις εγκαταστάσεις κυρίως των παραγωγών. Στο κύκλωμα συμμετέχουν ο παραγωγός, ο χονδρέμπορος, ο κρεοπώλης και τελευταία οι συνεταιριστικές οργανώσεις. Τα υπάρχοντα σφαγεία διακρίνονται σε παραδοσιακά και σύγχρονα. Τα παραδοσιακά δε διαθέτουν τον απαιτούμενο εξοπλισμό, τις ευκολίες αποθήκευσης και αξιοποίησης των

παραπροϊόντων, με αποτέλεσμα η σφαγή των ζώων στα σφαγεία αυτά να μη γίνεται κανονικά, να παρατηρείται χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας κλπ.

Πάντως πρέπει να ειπωθεί ότι στο κύκλωμα της επεξεργασίας και διακίνησης του βοείου κρέατος η παρουσία των συνεταιριστικών οργανώσεων είναι ελλιπής και ασήμαντη.

Η εσωτερική κατανάλωση στην Ε. Ο. Κ. είναι περίπου 25 κιλά/ άτομο και καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση στην κατανάλωση μετά το χοιρινό κρέας. Η αυτάρκεια της Ε. Ο. Κ. σε βόειο κρέας ήταν 105,3%. Εξήγε προς τις τρίτες χώρες 805.000 τόνους, αλλά εισήγε 446.000 τόνους, που οφείλεται στις διμερείς και πολύπλευρες συμφωνίες που υπόγραψε η Ε. Ο. Κ. με τρίτες χώρες, και που την αναγκάζουν να εισάγει σημαντικές ποσότητες βοείου κρέατος.

Γενικά η κοινή οργάνωση αγοράς βοείου κρέατος στηρίζεται στο βασικό κανονισμό Ε. Ο. Κ. 805/1968 και έχει ως εξής:

- 1) Η τιμή προσανατολισμού, που είναι η επιδιωκόμενη τιμή του παραγωγού και ισχύει για ετήσια εμπορική περίοδο, από την πρώτη Δευτέρα του Απριλίου, και η οποία καθορίζεται με βάση τις προοπτικές εξέλιξης της παραγωγής και κατανάλωσης βοείου κρέατος, την κατάσταση της αγοράς γαλακτομικών.
- 2) Η τιμή παρέμβασης που είναι το 90% της τιμής προσανατολισμού. Αν οι τιμές αγοράς πέσουν κάτω από τις τιμές παρέμβασης τότε λαμβάνονται :
 - Μέτρα παρέμβασης , κατά τα οποία πρόκειται για αγορές που πραγματοποιούνται από τους οργανισμούς της παρέμβασης.

3) Κατά την εισαγωγή βοοειδών επιβάλλεται, πέρα από τους δασμούς, αντισταθμιστική εισφορά, που το ύψος της είναι η διαφορά μεταξύ της τιμής του προσανατολισμού και της τιμής στα σύνορα της Κοινότητας, προσαυξημένης με τους τελωνειακούς δασμούς.

4) Οικονομικές ενισχύσεις που αποβλέπουν στη στήριξη του εισοδήματος των παραγωγών. Από τις αρχές όμως του 1987 το σύστημα έχει αλλάξει σημαντικά, με σκοπό τη μείωση των τιμών παρέμβασης και τη μείωση των παρεμβατικών αποθεμάτων κρέατος.

Ομοίως η κοινή οργάνωση για το αγελαδινό γάλα και σύμφωνα με τον Κανονισμό Ε. Ο. Κ. 804/1968 στοχεύει:

- 1) Καθορισμός κάθε χρόνο τιμής στον παραγωγό που να εξασφαλίζει ικανοποιητικό εισόδημα. Η τιμή ισχύει για το γαλακτομικό έτος που αρχίζει την 1η Απριλίου.
- 2) Η τιμή παρέμβασης που είναι το 95% της ενδεικτικής και αφορά και τα άλλα παραπροϊόντα, όπως το βούτυρο, την άπαχη σκόνη.
- 3) Η τιμή κατωφλίου για τα εισαγόμενα σε επίπεδα τέτοια που να μην ανταγωνίζονται τα γαλακτομικά προϊόντα της Κοινότητας. Αν λοιπόν τα εισαγόμενα ομοειδή προϊόντα προσφέρονται σε χαμηλότερη τιμή από εκείνη που ισχύει στο εσωτερικό της Κοινότητας επιβάλλεται αντισταθμιστική εισφορά. Στα προϊόντα της Κοινότητας, από τη άλλη μεριά, χορηγείται επιδότηση εξαγωγής, όταν οι διεθνείς τιμές είναι χαμηλότερες από αυτές της Κοινότητας.
- 4) Για την αντιμετώπιση της ανισορροπίας στην αγορά γάλακτος, που προκαλείται από την αυξημένη προσφορά έναντι της ζήτησης έχουν ληφθεί μέτρα που στοχεύουν τόσο στη μείωση της προσφοράς, όσο και στην αύξηση της κατανάλωσης και διάθεσης των πλεονασμάτων που δημιουργούνται.

Για τη μείωση της προσφοράς έχουν ληφθεί δύο μέτρα:

- Η πρώτη σειρά αναφέρεται στη μείωση του αριθμού των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής, όπως είναι η επιδότηση για τη σφαγή τους, σύμφωνα με τον Κανονισμό Ε.Ο.Κ. 1975/1969, η μετατροπή της αγέλης από γαλακτοπαραγωγική σε κρεοπαραγωγική, Κανονισμός Ε.Ο.Κ. 1353/1973 και επιδότηση για τη μη εμπορία γάλακτος –γαλακτομικών και μετατροπή της αγέλης, Κανονισμός Ε.Ο.Κ. 1078/1988 και 1391/1975.
- Η δεύτερη σειρά περιλαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στη μείωση του γάλακτος που διατίθεται στο εμπόριο. Έτσι λοιπόν, με το σύστημα ποσοστώσεων προβλέπονται κάποιες ανώτατες ποσότητες γάλακτος που θα παραδίδονται στις

βιομηχανίες, καθώς και ανώτατες ποσότητες που θα πωλούνται απευθείας στην κατανάλωση από τους παραγωγούς.

ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑ

Η αιγοπροβατοτροφία παρουσιάζει ίσως τη μεγαλύτερη σημαντικότητα από όλους τους κλάδους της ζωικής παραγωγής. Το 1985 συμμετείχε κατά 44% στην ακαθάριστη αξία της ζωικής παραγωγής¹⁰ και το 1998 έφθασε να συμμετέχει περίπου κατά το 56%. Τα κύριο χαρακτηριστικά της παραγωγής αυτού του κλάδου είναι ότι εκτρέφονται συνήθως σε μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις παραδοσιακής μορφής. Το θετικό στοιχείο είναι ότι τα αιγοπρόβατα προσαρμόζονται πολύ καλά στις εδαφοκλιματολογικές συνθήκες και αξιοποιούν εκτάσεις που δεν είναι κατάλληλες για άλλη χρήση. Για την παραγωγή τους δεν απαιτείται η πλήρης απασχόληση του εργατικού δυναμικού και αποτελούν σημαντικό συμπλήρωμα του οικογενειακού εισοδήματος.

Από τα πρόβατα το 90% περίπου είναι ποιμενικά και ένα 10% είναι οικόσιτα. Από τα γίδια το 80% περίπου είναι ποιμενικά και το 19-20% περίπου είναι οικόσιτα. Ως ποιμενικά εκτρέφονται ζώα εγχώριων φυλών που είναι λιτοδίαιτα, ανθεκτικά, αλλά έχουν μικρές αποδόσεις σε κρέας και γάλα.

Κάποιες φυλές όμως από τα πρόβατα, όπως η Χιώτικη, η Καραγκούνικη και τι Φριςλανδόμορφο πρόβατο της Άρτας, διακρίνονται για την υψηλή τους γαλακτοπαραγωγή και την πολυδυμία τους. Από τις αίγες, ως οικόσιτες εκτρέφονται φυλές ξενικής προέλευσης, όπως η Ζάανεν, η Αλπίνα, η Μαλτέζικη κλπ. Το πλεονέκτημα είναι ότι όλος ο αιγοπρόβειος πληθυσμός λόγω της παραλλακτικότητας στις αποδόσεις, έχει περιθώρια γενετικής βελτίωσης. (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 20, Αθήνα 1991).

Όπως και στη βοοτροφία, έτσι και στην αιγοπροβατοτροφία, οι συνθήκες εκτροφής των δε θεωρούνται ικανοποιητικές. Έτσι, τομείς που παρουσιάζουν προβλήματα είναι διατροφή των ζώων, ο σταβλισμός και η κτηνιατρική περίθαλψη.

Οι αιγοπροβατοτροφικές εκμεταλλεύσεις κατανέμονται κυρίως στις ορεινές και προβληματικές περιοχές, που αποτελούν το 80% της συνολικής έκτασης της χώρας, σύμφωνα με την Οδηγία Ε.Ο.Κ.148/1985.

Το μικρό βάρος των σφαγίων οφείλεται στις προτιμήσεις των καταναλωτών, που πληρώνουν τελικά πολύ ανώτερες τιμές για κρέας ζώων μικρής ηλικίας, καθώς και τις συνθήκες παραγωγής. Συγκεκριμένα, οι φυλές των ζώων που εκτρέφονται είναι μικτών αποδόσεων, που έχουν ως κύρια κατεύθυνση την γαλακτοπαραγωγή και δε δίνουν καλή ποιότητα σφαγίου μεγάλης ηλικίας. Τα αμνοερίφια σφάζονται μικρά για να αυξάνεται η παραγωγή γάλακτος και συγχρόνως γιατί δεν υπάρχουν δυνατότητες πάχυνσής τους με οικονομικό τρόπο και εξαιτίας της ανεπάρκειας ζωοτροφών. Επομένως, δεν υπάρχει ευρεία διάδοση της σύγχρονης τεχνικής της πάχυνσης αμνοερίφιων, με αποτέλεσμα να μην εκμεταλλευόμαστε την γοργή αυξητική ικανότητα των νεαρών ζώων και να έχουμε τελικά σημαντικές απώλειες στην παραγωγή κρέατος.

Οι εισαγωγές αιγοπρόβειου κρέατος από τις χώρες της Ε.Ο.Κ., αφορούν κυρίως το καταψυγμένο κρέας, που δεν ανταγωνίζεται το νωπό αιγοπρόβειο, και κυρίως τα αμνοερίφια γάλακτος (τα γνωστά αρνάκια γάλακτος), λόγω της μεγάλης ποιοτικής διαφοράς που τα διακρίνει. Οι εισαγωγές όμως νωπού κρέατος στην Ελλάδα και κυρίως πρόβειου, αφορά χώρες από τις γειτονικές τρίτες χώρες, όπως τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία. Εξαγωγές δε μπορούν να γίνουν γιατί είναι μεγάλο το κόστος παραγωγής σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ο.Κ., καθώς και με τις διεθνείς τιμές.

Στην περίπτωση του πρόβειου γάλακτος βλέπουμε από τον παραπάνω πίνακα 11 ότι οι ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή είναι θετικές, ενώ του γάλακτος αιγών είναι αρνητικές. Πάντως, η αυτάρκεια σε αιγοπρόβειο γάλα φθάνει το 100%.

10. Βλέπε πίνακα 7 στο Παράρτημα 1. Η ακαθάριστη αξία παραγωγής δεν είναι τίποτα άλλο από την τιμή του προϊόντος επί την ποσότητα που παράχθηκε.

Αυτό το γεγονός σε συνάρτηση με το ότι δε γίνονται εισαγωγές αιγοπρόβειου γάλακτος και τυριών, εξηγούνται στο ότι τα γαλακτομικά προϊόντα από αιγοπρόβειο γάλα αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από ομοειδή προϊόντα αγελαδινού όμως γάλακτος, είτε εγχώρια είτε εισαγόμενα, για το λόγο το ότι προσφέρονται στην κατανάλωση φθηνότερα. Πάντως οι τιμές παραγωγού παρουσιάζουν σταθερή αυξητική τάση στη χρονική περίοδο που εξετάζουμε, 1961-1998.

Στον τομέα της εμπορίας αιγοπρόβειου κρέατος παρουσιάζονται προβλήματα εξαιτίας:

- Του μεγάλου αριθμού των παραγωγών, από τους οποίους οι περισσότεροι είναι συγκεντρωμένοι στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές
- Του μεγάλου ποσοστού αυτοκατανάλωσης και διάθεσης του προϊόντος από τους παραγωγούς και
- Του υψηλού κόστους σφαγής στα σφαγεία.

Η Κοινή οργάνωση αγοράς στο αιγοπρόβειο κρέας λειτουργεί από τις 20-10-1980 με βάση τον Κανονισμό Ε.Ο.Κ. 1837/1980. Κάθε χρόνο, πριν την έναρξη της περιόδου εμπορίας, που αρχίζει την πρώτη Δευτέρα του Ιανουαρίου, καθορίζεται η θεσμική τιμή βάσης, η θεσμική τιμή παρέμβασης που είναι το 85% της τιμής βάσης, η παράγωγη τιμή παρέμβασης, καθώς και ο τρόπος εποχικοποίησης των τιμών αυτών, τα εβδομαδιαία ύψη, κατά τη διάρκεια του έτους.

Για τη στήριξη και τη ομαλοποίηση της αγοράς τα μέτρα που προβλέπονται είναι:

- Το καθεστώς της αγοραστικής παρέμβασης, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί μόνο στα κράτη-μέλη που εφαρμόζουν εθνικό σύστημα κατάταξης των σφαγείων.
- Η πριμοδότηση υπέρ των παραγωγών αιγοπρόβειου κρέατος και καταβάλλεται σε όλες τις περιοχές της Κοινότητας, από τη στιγμή που η μέση ετήσια τιμή αγοράς σε μια περιοχή διαμορφωθεί σε επίπεδα κατώτερα από τη τιμή βάσης, και έχει ως σκοπό την αποζημίωση για τη κάλυψη του εισοδήματος των παραγωγών. Το καθεστώς συναλλαγών με τις τρίτες χώρες, που βασίζεται σε ένα σύνολο εισφορών και δασμών, καθώς και στις συμφωνίες αυτοπεριορισμού που έχει υπογράψει η Κοινότητα με δώδεκα τρίτες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η Κοινότητα ορίζει την εισφορά σε 10% της αξίας των εισαγωγών νωπού και κατεψυγμένου αιγοπρόβειου κρέατος, ενώ οι τρίτες χώρες ανέλαβαν την υποχρέωση να τηρήσουν τις ποσοστώσεις εξαγωγών προς αυτήν.

Από την άλλη πλευρά το αιγοπρόβειο κρέας δεν υπάγεται σε Κοινή οργάνωση αγοράς, γιατί η Κοινότητα στο σύνολό της δεν είναι μεγάλος παραγωγός, αλλά και γιατί δεν παρουσιάζονται προβλήματα υπερπαραγωγής και υπερπροσφοράς όπως συμβαίνει με το αγελαδινό γάλα. Τα μέτρα όμως που λαμβάνονται για το αγελαδινό γάλα και τα προϊόντα του, είναι φυσικό να επηρεάζουν και την αγορά του αιγοπρόβειου γάλακτος δεδομένου, αφού ουσιαστικά πρόκειται για ομοειδή προϊόντα. Επομένως, η ενδεικτική τιμή που καθορίζεται για τους παραγωγούς αγελαδινού γάλακτος χρησιμοποιείται και για το καθορισμό ενδεικτικών τιμών και στο αιγοπρόβειο γάλα. Οι ενδεικτικές τιμές παίζουν ρυθμιστικό ρόλο στην αγορά αιγοπρόβειου γάλακτος και στην ουσία οι τιμές των παραγωγών των υπόκεινται στο νόμο της προσφοράς και ζήτησης. Το αποτέλεσμα είναι η ενδεικτική τιμή του πρόβειου γάλακτος να ισούται με το διπλάσιο της τιμής του αγελαδινού και του αίγειου με τα 2/3 της τιμής του πρόβειου.

Το αποτέλεσμα είναι ότι το εισόδημα των παραγωγών αιγοπρόβειου γάλακτος στην Κοινότητα έχουν μεγαλύτερο εισόδημα από τους Έλληνες παραγωγούς, εξαιτίας των μεγάλων αποδόσεων των ζώων και των ευνοϊκότερων συνθηκών παραγωγής. Επίσης, οι καταναλωτές προτιμούν το αγελαδινό γάλα και τα προϊόντα του, γιατί προσφέρονται φθηνότερα, αλλά αυτό έχει και μακροχρόνιες συνέπειες, γιατί με αυτό τον τρόπο συμβάλλει και στην τροποποίηση του προτύπου κατανάλωσης.

Οι οικονομικές ενισχύσεις στην αιγοπροβατοτροφία αφορούν τις επενδύσεις στον κλάδο και στη στήριξη των παραγωγών. Πιο συγκεκριμένα:

- Βάσει του Κανονισμού Ε.Ο.Κ. 797/1985 ενισχύεται η ίδρυση, βελτίωση και η επέκταση των αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων σε υφιστάμενες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μέχρι ύψους επένδυσης 12 εκατ. δρχ. για ατομικούς φορείς, μέχρι 35 εκατ. Για συνεργαζόμενους φορείς και σε 80 εκατ. σε συλλογικούς φορείς. Ενισχύονται όλες οι

δραστηριότητες, όπως οι σταβλικές εγκαταστάσεις, ο μηχανικός εξοπλισμός, η προμήθεια ζώων αναπαραγωγής κλπ.

- Το πρόγραμμα βάσει του Κανονισμού Ε.Ο.Κ. 1975/1982 εφαρμόζεται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές 22 νομών της χώρας με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις, το ίδιο ύψος επένδυσης και ενισχύσεων που ορίζει ο Κανονισμός 797/1985, με μόνη διαφορά ότι δεν ενισχύεται η προμήθεια των θηλυκών ζώων αναπαραγωγής. Επίσης, με τον Κανονισμό 797/1985 ενισχύονται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας, συλλογικές δραστηριότητες για τη βελτίωση των βοσκότοπων και την παραγωγή ζωοτροφών.
- Μα τον κανονισμό Ε.Ο.Κ. 355/1977 ενισχύεται η εμπορία και μεταποίηση των κτηνοτροφικών προϊόντων.
- Ακόμη, ενισχύεται η ίδρυση αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων σύγχρονης τεχνολογίας και επιχειρηματικής μορφής με τον Ν. 1262/1982 “περί κινήτρων”, αποκλειστικά από εθνικούς πόρους.

ΧΟΙΡΟΤΡΟΦΙΑ

Η χοιροτροφία άρχισε να συστηματοποιείται το 1960. Ιδρύθηκαν πολλές χοιροτροφικές μονάδες, οι οποίες βελτιώνονταν συνεχώς. Ενώ αυξάνονταν λοιπόν οι οικογενειακές μονάδες, παράλληλα άρχισε η ίδρυση μεγάλων επιχειρηματικών χοιροτροφικών μονάδων. Στις συστηματικές μονάδες η διατροφή των χοίρων βασίζεται κυρίως στο καλαμπόκι, το οποίο οι εκτροφείς το προμηθεύονται από τις συνεταιριστικές οργανώσεις. Οι στάβλοι είναι σύγχρονοι με κατάλληλο περιβάλλον υγιεινής. Πολλές μονάδες επιχειρηματικής μορφής είναι κάθετα οργανωμένες, δηλαδή υπάρχουν οι μονάδες εκτροφής, παραγωγή μιγμάτων ζωοτροφών, σφαγείο, αλλαντοποιείο, καταστήματα χονδρικής και λιανικής πώλησης. Το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής χοιρινού κρέατος προέρχεται από τις συστηματικές εκτροφές.

Οι χοιροτροφικές εκμεταλλεύσεις χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- Μονάδες βιομηχανικού τύπου που απασχολούν γεωπόνους και κτηνίατρος
- Μονάδες οικογενειακού τύπου, με 40-120 χοιρομητέρες και
- Μονάδες χωρικού τύπου, με 1-35 χοιρομητέρες.

Η παραγωγή παρουσίασε πολύ μεγάλη αύξηση από το 1962 ως κι το 1987 (βλέπε πίνακα 5 Παράρτημα 1). Έπειτα όμως σημείωσε μια μικρή μείωση ως το 1998. Ένας από τους λόγους μείωσης της είναι η πίεση των αυστηρών υγειονομικών και των πολεοδομικών διατάξεων, που ανάγκασε ορισμένες μονάδες να κλείσουν ή να μειώσουν την παραγωγή τους.

Οι τιμές διαμορφώνονται σε τρεις φάσεις διακίνησης: από τον παραγωγό, το χονδρέμπορο και τον λιανοπωλητή. Η τιμή παραγωγού διαμορφώνεται ελεύθερα, με βάση την προσφορά και τη ζήτηση. Η ζήτηση επηρεάζεται και από τις τιμές των άλλων ειδών κρέατος, καθώς και από τις γιορτές και τις εποχές. Για παράδειγμα σίγουρα θα αυξάνεται η κατανάλωση κρέατος κατά τις γιορτές. Το Πάσχα όμως αυξάνεται περισσότερο η ζήτηση για αιγοπρόβειο κρέας, αφού πέρα από το ότι το Πάσχα είναι γιορτή, αποτελεί όμως το αρνί σε συνάρτηση με το Πάσχα τη διατήρηση των παραδόσεων μας. Ορισμένοι κτηνοτρόφοι διαθέτουν τη παραγωγή τους σε δικά τους κρεοπωλεία και έτσι επιτυγχάνουν σταθερές και ικανοποιητικές τιμές.

Οι εισαγωγές στη Ελλάδα από τρίτες χώρες έχουν μειωθεί. Οι τιμές εισαγωγής από τις χώρες της Ε.Ο.Κ. είναι κατά 4-5% κατώτερες από τις εγχώριες τιμές, αλλά τρίτες χώρες έχουν προσφέρει κρέατα ως κατά 50% φθηνότερα των εγχώριων. Η Ε.Ο.Κ. αναγκάστηκε να πληρώσει μεγάλες εισφορές στις χώρες αυτές, όπως ήταν η Βουλγαρία και η Ουγγαρία. Οι εισαγωγές σε τιμές που καλύπτουν το κόστος παραγωγής δημιουργούν μόνο ανταγωνισμό, ενώ οι εισαγωγές σε τιμές dumping¹¹ θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των εγχώριων επιχειρήσεων.

11. Το dumping πρόκειται για την πιο κοινόσηπη μορφή διάκρισης τιμών στο διεθνές εμπόριο. Ουσιαστικά είναι μια τιμολογιακή πρακτική, κατά την οποία μια επιχείρηση χρεώνει χαμηλότερη τιμή στα εξαγόμενα αγαθά από αυτήν που χρεώνει στα ίδια αγαθά που πωλούνται εγχωρίως. Με λίγα λόγια οι εισαγωγές σε τιμές dumping θα είναι χαμηλότερες από τις εγχώριες τιμές, με κίνδυνο τη μη βιωσιμότητα των εγχώριων επιχειρήσεων. (Βλέπε Paul R. Krugman και Maurice Obstfeld, Διεθνής Οικονομική, Θεωρία και Πολιτική, Τόμος Α', Εκδόσεις Κριτική Επιστημονική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1995, σελίδα 208-212).

Βέβαια, ακόμη πλήρης υποκατάσταση των εισαγωγών δε είναι εύκολο να επιτευχθεί, γιατί η εγχώρια παραγωγή δε μπορεί ακόμη να καλύψει τις ανάγκες της αλλαντοποιίας και κονσερβοποιίας.

Όσον αφορά τις συνεταιριστικές οργανώσεις εκλείπουν στον τομέα της διακίνησης της παραγωγής. Έτσι, η πώληση των χοίρων σε ζώντα σφάγια και η έλλειψη των έργων υποδομής, δημιουργούν μεγάλες δυσκολίες στη εφαρμογή σωστής εμπορίας, με συνέπεια την εμφάνιση πολλών μεσαζόντων και με τελικό αποτέλεσμα η διαφορά μεταξύ των τιμών παραγωγού και λιανικών τιμών να είναι πολλές φορές σημαντική.

Βέβαια, πρέπει να τονίσουμε ότι ο Έλληνας καταναλωτής προτιμά το νωπό χοιρινό κρέας, που έρχεται σε αντίθεση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, γιατί δεν εμπιστεύεται τα αλλαντικά. (ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 20, Αθήνα 1991).

Η χοιροτροφία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους γεωργικούς κλάδους για τις χώρες της Ε.Ο.Κ. και γι' αυτό το λόγο, αμέσως μετά από την ίδρυση της Ε.Ο.Κ. το χοιρινό κρέας συμπεριλήφθηκε στην Κοινή αγροτική πολιτική. Σύμφωνα με το βασικό Κανονισμό Ε.Ο.Κ. 275/1975, λαμβάνονται για τη χοιροτροφία τα εξής μέτρα:

- Η ιδιωτική αποθεματοποίηση
- Οι επιδοτήσεις εξαγωγών προς τις τρίτες χώρες
- Η τιμή φράγματος, που καθορίζεται κάθε τρίμηνο
- Η αντισταθμιστική εισφορά, που καθορίζεται και αυτή ταυτόχρονα με την τιμή φράγματος και την καταβάλει κάθε εισαγωγέας από τρίτη χώρα.
- Η συμπληρωματική αντισταθμιστική εισφορά, που επιβάλλεται σε κάθε τρίτη χώρα που εισάγει της χώρες της Ε.Ο.Κ., όταν οι τιμές εισαγωγής είναι κάτω από την τιμή φράγματος. Η ένταξη στο καθεστώς της Ε.Ο.Κ., εξασφάλισε της Έλληνες χοιροτρόφους σταθερούς κανονισμούς που της επιτρέπουν μακροχρόνιο σχεδιασμό της παραγωγής. Τα μέτρα που λαμβάνονται, όπως η τιμή φράγματος, η αντισταθμιστική εισφορά και η συμπληρωματική εισφορά, εξασφαλίζει επαρκή προστασία στους Κοινοτικούς και Έλληνες παραγωγούς.

ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ

Η παραγωγή των πουλερικών σημείωσε αύξηση μέχρι και το 1992 και έπειτα εμφάνισε πτώση μέχρι και το 1998 (βλέπε πίνακα 5 Παράρτημα 1). Οι κυριότεροι παράγοντες που μπορεί να περιορίζουν την παραγωγή της είναι η ζήτηση και η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων αυτού του κλάδου. Η παραγωγή των αυγών παρουσιάζει και αυτή αύξηση μέχρι το 1990 και έπειτα σημειώνει μια μικρή μείωση (βλέπε και πάλι πίνακα). Από το 1970 η Ελλάδα είναι αυτάρκης σε αβγά και από το έτος αυτό άρχισαν εξαγωγές, μικρών ποσοτήτων, θερινών πλεονασμάτων, κυρίως προς τις Αραβικές χώρες. Στα αβγά έτσι και στα πουλερικά, η Ελλάδα είναι γενικά αυτάρκης.

Οι μεγάλες μονάδες, από την άποψη της κτιριακής εγκατάστασης και συγκρότησης, καθώς και του μηχανολογικού εξοπλισμού, ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της ζωοτεχνίας, δεν ανταποκρίνονται όμως οι μικρομεσαίες. Η συνεταιριστική οργάνωση στον κλάδο αυτό είναι ανεπτυγμένη, υπάρχουν περιθώρια για την πλήρη κάλυψη παραγωγής, επεξεργασίας, τυποποίησης, εμπορίας των πουλερικών. Η προμήθεια ζωοτροφών και λοιπών εφοδίων από της συνεταιριστικές οργανώσεις, δεν είναι ανάλογη με της ανάγκες των μελών της.

Η Κοινή οργάνωση αγοράς για τα προϊόντα αυτού του κλάδου περιλαμβάνει:

- Ελεύθερη διαμόρφωση των τιμών με βάση την προσφορά και τη ζήτηση.
- Ελευθερία των εισαγωγών- εξαγωγών, τόσο μεταξύ των χωρών της Ένωσης, όσο και μεταξύ της Ένωσης και των τρίτων χωρών.

- Προστασία από της εισαγωγές τρίτων χωρών με το σύστημα της τιμής φράγματος και της αντισταθμιστικής εισφοράς.
- Επιδότηση εξαγωγών.
- Κανόνες τυποποίησης και υγιεινής
- Κανόνες παραγωγής και εμπορίας αβγών εκκόλαψης και νεοσσών.

Επομένως, μπορούμε να πούμε ότι η ελεύθερη διαμόρφωση, η ελευθερία και η επιδότηση εξαγωγών προς τις τρίτες χώρες ευνοούν την εγχώρια παραγωγή, με την ταυτόχρονη Κοινοτική προστασία που εφαρμόζεται με την επιβολή δασμών στις εισαγωγές με το σύστημα φράγματος και των αντισταθμιστικών εισφορών. Οι επιδοτήσεις, που προβλέπονται σύμφωνα με τον Κανονισμό Ε.Ο.Κ. 355/1977, για την ίδρυση των έργων υποδομής, καθώς και η οργάνωση των ενώσεων παραγωγών για την εφαρμογή κοινών κανόνων παραγωγής τη συγκέντρωση της παραγωγής και την προετοιμασία για την πώληση και τον εφοδιασμό των αγορών χονδρικής πώλησης έχουν σαν αποτέλεσμα να βελτιώνουν της συνθήκες επεξεργασίας, τυποποίησης και εμπορίας των προϊόντων αυτού του κλάδου.

ΚΟΝΙΚΛΟΤΡΟΦΙΑ

Τέλος, έχουμε την εξέλιξη της παραγωγής των κουνελιών και γενικά του κουνελήσιου κρέατος. Πρέπει να πούμε ότι το κουνέλι αποτελεί προϊόν περιορισμένης ζήτησης. Η παραγωγή του παραμένει σταθερή και δε γίνονται ούτε εισαγωγές ούτε εξαγωγές. Η παραγωγή του προέρχεται κατά το 85% περίπου από τη χωρική μορφή, που προορίζεται κυρίως για αυτοκατανάλωση και ένα 10-15% προέρχεται από τη συστηματική κονικλοτροφία. Τα προβλήματα αυτού κλάδου είναι οι μειωμένες αποδόσεις (Υπουργείο γεωργίας 2003), που οφείλονται της ανεπαρκείς γνώσεις των κονικλοτρόφων και σε ασθένειες.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

Τα προβλήματα της ζωικής παραγωγής απορρέουν, τόσο από της φυσικές αντιξοότητες, όσο και από της πολιτικές που ακολουθήθηκαν. Οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδας δεν είναι και ιδιαίτερα κατάλληλες για την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων της κτηνοτροφίας. Το ξηρό και θερμό κλίμα¹², καθώς και τα φτωχά ορεινά και ημιορεινά εδάφη, δεν επιτρέπουν τη βελτίωση του εγκλιματισμού, κυρίως των μεγαλόσωμων ζώων της, των βοοειδών, αλλά ούτε και επιτρέπουν την ύπαρξη εκτεταμένων φυσικών βοσκοτόπων, κατάλληλων για τη βοοτροφία.

Η διατροφή των ζώων γίνεται αναγκαστικά κυρίως με παραγόμενες ζωοτροφές. Η καλλιέργεια αποδοτικών κτηνοτροφικών φυτών απαιτεί κυρίως πεδινές και αρδευόμενες εκτάσεις, οι οποίες αποδίδονται σε άλλου είδους καλλιέργειες, πως το βαμβάκι και τα ζαχαρότευτλα. Οι ζωοτροφές αποτελούν μεγάλο μέρος του συνολικού κόστους παραγωγής που είναι 50% και μπορεί να φθάνει μέχρι και το 80%. Εξάλλου πρόβλημα σχετικά με το προηγούμενο είναι το ότι στην Ελλάδα δεν εξασφαλίζεται συχνά η σύνδεση της κτηνοτροφίας με το έδαφος.

12. Σύμφωνα με τα μοντέλα πρόβλεψης των μετεωρολόγων και με τον διευθυντή του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών, κ. Δημήτρη Λάλα, (μέχρι και το 2100) είναι πως η θερμοκρασία στην Ελλάδα θα αυξηθεί, και θεωρείται πιο πιθανό η Ελλάδα να ταλαιπωρείται από υψηλή ξηρασία, σε αντίθεση με της χώρες της βόρειας Ευρώπης, που θα ταλαιπωρούνται από έντονες καταγίδες και βροχοπτώσεις, καθώς και πως στην Ελλάδα θα μειωθούν και οι βροχοπτώσεις. (Βλέπε για περισσότερες λεπτομέρειες στην εφημερίδα τα ΝΕΑ της Κυριακής 12 Ιανουαρίου 2003, ΑΦΙΕΡΩΜΑ Τα καιρικά φαινόμενα στη Ελλάδα).

Αποτέλεσμα είναι να μην εξασφαλίζεται η διατροφή των ζώων με χονδροειδής ζωοτροφές, οι οποίες προέρχονται από καλλιέργειες κτηνοτροφικών φυτών, από της οποίες η σπουδαιότερη είναι η μηδική. Το κύριο χαρακτηριστικό των ζωοτροφών αυτών είναι ότι είναι φθηνές, πολύ καλής ποιότητας και εξασφαλίζουν στα ζώα της απαραίτητες πρωτεΐνες. Έτσι λοιπόν και η πολιτική τιμών που ακολουθήθηκε μέχρι και το 1980, με τη θέσπιση ανώτατων τιμών για τη συγκράτηση του τιμαρίθμου, δε λάμβανε υπόψη το κόστος παραγωγής, αλλά και η παράλληλη απελευθέρωση των εισαγωγών σε περιόδους αιχμής της ζήτησης οδηγούσε την πορεία των εγχώριων τιμών κάτω από το κόστος παραγωγής.

Η Ε.Ο.Κ. θέσπισε παράλληλα και τα Ν.Ε.Π. Τα αρνητικά Ν.Ε.Π.¹³ μπορεί να έχουν ευνοϊκή επίδραση στη συγκράτηση των τιμών καταναλωτή, αλλά ταυτόχρονα τείνουν να προωθούν την εμπορευσιμότητα των εισαγόμενων προϊόντων από της χώρες της Ε.Ο.Κ και συνεπώς να βλάπτουν με αυτό τους αντίστοιχους εγχώριους κλάδους.

Όλα τα παραπάνω και σε συνάρτηση με της αντικειμενικές αντιξοότητες που αναφέρθηκαν, είχαν σαν αποτέλεσμα οι συνθήκες σταβλισμού, οι μέθοδοι εκτροφής, οι επαγγελματικές γνώσεις για τη εκτροφή και την παραγωγή γενικότερα των ζώων, η τεχνική υποστήριξη του κλάδου, η υγιεινή κατάσταση του ζωικού κεφαλαίου και η γενετική του στάθμη να παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα. Η υποδομή της εμπορίας και της μεταποίησης, και κυρίως του κρέατος, καθώς και η συνεταιριστική δράση, που θα μπορούσαν να αμβλύνουν και να μειώσουν της συνέπειες των διαρθρωτικών ατελειών, δεν είναι ακόμη αρκετά ανεπτυγμένες.

10. ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΕΤΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Εδώ θα αναλύσουμε, της αναφέραμε προηγουμένως, της ελαστικότητες προσφοράς ως της την τιμή των πολυετών καλλιέργειών και των κτηνοτροφικών προϊόντων με το δυναμικό υπόδειγμα προσφοράς του Nerlove. (Βλέπε Τμήμα 1 Παράρτημα 1) Και αυτό το υπόδειγμα δεν ξεπερνάει τα προβλήματα που αναφέραμε. Παρόλα αυτά, οι ελαστικότητες που προκύπτουν σύμφωνα με το υπόδειγμα από είναι σχεδόν παρόμοιες με αυτές που προέκυψαν απ' το υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών. Αν δηλαδή η στατιστική απογραφή των δεντρώων καλλιέργειών περιλαμβάνει και τα νέα δενδρύλλια που μόλις αρχίζουν να αποδίδουν κάπως, τότε λογικό είναι τα δέντρα αυτά να χρειάζονται χρόνο προσαρμογής περισσότερο του ενός έτους. Απ' τα κτηνοτροφικά προϊόντα ξεχωρίσαμε το βόειο κρέας και τα πουλερικά. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα η βραχυχρόνια ελαστικότητα δε διαφέρει και πολύ από την ελαστικότητα που βρήκαμε αρχικώς. Πιο συγκεκριμένα η βραχυχρόνια ελαστικότητα είναι $-0,19$, η οποία προσεγγίζει αυτή που βρήκαμε αρχικά και είναι $-0,174$. Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή, αν δηλαδή το $\delta=0,125$ και $\gamma=0,596$, τότε αυτό σημαίνει πως η προσαρμογή των τιμών γίνεται μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς την ανάλογη προσαρμογή της παραγωγής. Γι' αυτό και η μακροχρόνια ελαστικότητα, σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, είναι $-1,52$, ελαστικότητα ελαστική και αρνητική. Με λίγα λόγια αν η τιμή αυξηθεί κατά μία μονάδα, η παραγωγή θα μειωθεί κατά $1,52$, κατά ποσόν δηλαδή μεγαλύτερο της μονάδας. Σύμφωνα με τη δεύτερη εκδοχή, αν το $\delta=0,596$ και το $\gamma=0,125$, τότε θα συμβεί ακριβώς το αντίστροφο απ' ότι θα συμβεί παραπάνω. Πολύ πιθανό να συμβαίνει η πρώτη εκδοχή, που να οφείλεται στο γεγονός ότι παραγωγή του βοδινού κρέατος χρειάζεται παραπάνω από ένα έτος.

13. Περισσότερα για τα Ν.Ε.Π. θα αναπτύξουμε στο δεύτερο μέρος της εργασίας.

Είναι και η πιο λογική γιατί είναι λίγο απίθανο να μην υπάρχει προσαρμογή της τιμής. Αυτό εξάλλου εξηγεί και το γεγονός, ότι η παραγωγή του βοείου κρέατος στην Ελλάδα περνάει κρίσεις, τόσο γιατί δεν υπάρχουν οργανωμένες μονάδες εκτροφής, όσο και οι συνεταιριστικές οργανώσεις δεν προβαίνουν σε σωστό οικονομικό σχεδιασμό στον τομέα της μεταποίησης και της εμπορίας, με αποτέλεσμα να αυξάνεται και το κόστος, όσο και γιατί υπάρχει μεγάλη ζήτηση για βόειο κρέας καθώς και μεγάλος ανταγωνισμός. Έτσι, η εκτίμηση με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων είναι καλή. Η παλινδρόμηση με τη μέθοδο της μέγιστης πιθανοφάνειας έδωσε παρόμοια αποτελέσματα.

Για την περίπτωση των πουλερικών εφαρμόστηκε η μέθοδος μέγιστης πιθανοφάνειας και διακρίνουμε δύο περιπτώσεις. Για την πρώτη περίπτωση η πραγματική προσαρμογή της παραγωγής της την επιθυμητή ολοκληρώνεται περίπου μέσα σ' ένα έτος, όπου $\gamma = 0,93$, ενώ οι προσδοκίες ως προς την τιμή σε ένα επιθυμητό επίπεδο απαιτούν διάστημα μεγαλύτερο του ένα έτους, όπου $\delta = 0,97$. Αυτό σημαίνει πως αν η τιμή αργεί να προσαρμοστεί, τότε κατά ακολουθία καθυστερεί και η προσαρμογή της παραγωγής. Αν δηλαδή οι αγρότες δε γνωρίζουν ή δε μπορούν να προσαρμόσουν την τιμή σε ένα έγκυρο και ευνοϊκό διάστημα, τότε λογικό είναι να μην μπορούν να προσαρμόσουν και την παραγωγή, αφού δε γνωρίζουν τελικά της τιμές που μπορεί να επικρατήσουν στη αγορά. Τονίσαμε ότι η ελεύθερη διαμόρφωση της τιμής με βάση τη προσφορά και η ζήτηση δεν ευνοούν την εγχώρια παραγωγή, που οφείλεται και στις μειώσεις κυρίως των δασμών, εξαιτίας των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν επί του γύρου της Ουρουγουάης και των γενικότερων πιέσεων των άλλων τρίτων χωρών για απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου και την κατάργηση των δασμών. Κατά τη δεύτερη περίπτωση, όταν δηλαδή το $\delta = 0,93$ και το $\gamma = 0,97$, προκύπτουν τα ίδια συμπεράσματα. Πάντως αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η βραχυχρόνια ελαστικότητα που προκύπτει απ' το υπόδειγμα που εξετάζουμε είναι μεγαλύτερη από αυτή που βρήκαμε από το υπόδειγμα αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών, $-0,18$ και $-0,026$ αντίστοιχα. Η μακροχρόνια ελαστικότητα της είναι πολύ μικρότερη από αυτή που βρήκαμε αρχικά. Ενώ την υπολογίσαμε ως $-0,56$, τώρα προκύπτει ως $-0,185$ ή $-0,19$. Είναι παρόμοια με τη βραχυχρόνια, $-0,18$.

Για το κρέας των αιγών, βλέπουμε πως η βραχυχρόνια ελαστικότητα που προκύπτει απ' αυτό το υπόδειγμα, (Βλέπε τμήμα 3 παράρτημα 2) είναι μεγαλύτερη απ' αυτή που βρήκαμε στη αρχή. Τώρα η ελαστικότητα προσφοράς ως προς την τιμή είναι $0,142$, ενώ προηγουμένως τη βρήκαμε $0,0256$. Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, ότι δηλαδή το $\delta = 0,8965$ και το $\gamma = 0,765$, σημαίνει πως η προσαρμογή της πραγματικής παραγωγής της στην επιθυμητή πραγματοποιείται σε διάστημα λίγο μικρότερο του ενός έτους, ($\gamma = 0,765$), και οι προσδοκίες για την προσαρμογή των τιμών στο επιθυμητό επίπεδο, χρειάζονται χρόνο μεγαλύτερο του ενός έτους. Αν το $\gamma = 0,8965$, αυτό σημαίνει πως η προσαρμογή της παραγωγής στην επιθυμητή χρειάζεται χρόνο μεγαλύτερο, ενώ οι προσδοκίες για την προσαρμογή της τιμής στα επιθυμητά επίπεδα απαιτούν μικρότερο χρόνο από ότι πριν. Για να δούμε και την περίπτωση μερικών πολυετών καλλιεργειών.

Ένα από αυτά είναι η σταφίδα σουλτανίνα. Με η μέθοδο της παλινδρόμησης με τις βοηθητικές μεταβλητές, (Βλέπε τμήμα 1 παράρτημα 2), καταλήξαμε στα παρακάτω αποτελέσματα. Η βραχυχρόνια ελαστικότητα είναι $-0,146$, σχεδόν η ίδια, αν όχι ακριβώς η ίδια με την μακροχρόνια ελαστικότητα που βρήκαμε προηγουμένως, (βλέπε πίνακα 8 κειμένου). Επομένως, αν το $\gamma = 0,9655$, σημαίνει πως η προσαρμογή της πραγματικής παραγωγής προς την επιθυμητή ολοκληρώνεται περίπου μέσα σε ένα έτος, ενώ οι προσδοκίες για την προσαρμογή της τιμής προς ένα επιθυμητό επίπεδο απαιτείται περισσότερο από ένα χρόνο δηλαδή το $\delta = 0,855$. Αν αντιστρόφως το $\gamma = 0,855$ και το $\delta = 0,9655$, προκύπτουν παρόμοια συμπεράσματα.

Από την ομάδα των ξηρών καρπών και συγκεκριμένα την καρυδιά έχουμε και πάλι δύο περιπτώσεις. Αν το $\gamma = 0,996$ και το $\delta = 0,294$, ολοκληρώνεται μέσα σε ένα έτος η προσαρμογή της πραγματικής παραγωγής προς την επιθυμητή, και ταυτόχρονα η προσαρμογή της τιμής προς την επιθυμητή, απαιτεί ένα χρονικό διάστημα αρκετά μικρότερο του ενός έτους, καθώς η μακροχρόνια ελαστικότητα είναι $-0,51$, αρκετά μεγαλύτερη από την ελαστικότητα που βρήκαμε προηγουμένως που ήταν $-0,016$. Βέβαια πρέπει να τονίσουμε ότι και η βραχυχρόνια ελαστικότητα είναι $-0,15$, η οποία είναι αρκετά μεγαλύτερη από αυτή που βρήκαμε αρχικώς που ήταν $-0,0046$. Σύμφωνα με την άλλη εκδοχή η προσαρμογή της πραγματικής παραγωγής προς την επιθυμητή ολοκληρώνεται σε διάστημα μικρότερο του ενός έτους, ενώ οι προσδοκίες, $\delta = 0,996$, για την προσαρμογή της τιμής

σε ένα επιθυμητό επίπεδο απαιτεί διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Η πιο πιθανή εκδοχή φαίνεται να είναι η πρώτη, καθώς η παραγωγή παραμένει στάσιμη. Η καρυδιά ενώ μπορεί να παίζει ένα αποφασιστικό ρόλο και δυναμική παρουσία στην αποκέντρωση, αφού μπορεί να ευδοκιμήσουν οι ορεινές και ημιορεινές περιοχές και ταυτόχρονα παρουσιάζει προοπτικές αυξημένης ζήτησης στο εξωτερικό, δε φαίνεται να έχει επιτευχθεί κάτι το ουσιαστικό, αφού και η παραγωγή παραμένει στάσιμη από το 1983. Ακόμη, φαίνεται να μην αξιοποιήθηκαν οι περιοχές αυτές και τελικά οι αγρότες να μην ενδιαφέρονται για τη μελλοντική βελτίωση και έκταση των καλλιεργειών της.

Από τους σπώρες προτιμήσαμε την αγλαδιά, αφού εμφανίζει αρνητική ελαστικότητα προσφοράς ως προς την τιμή. Η βραχυχρόνια ελαστικότητα που προέκυψε από το υπόδειγμα (βλέπε τμήμα 3 παράρτημα 2) είναι $-0,25$, ενώ αυτή που βρήκαμε προηγουμένως ήταν $-0,317$. Αν τώρα το $\gamma = 0,969$ σημαίνει πως η προσαρμογή της πραγματικής παραγωγής προς την επιθυμητή ολοκληρώνεται μέσα σε ένα έτος περίπου, ενώ οι προσδοκίες για την προσαρμογή της πραγματικής τιμής προς την επιθυμητή απαιτεί χρονικό διάστημα πολύ μικρότερο του ενός έτους, $\delta = 0,129$. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή η μακροχρόνια ελαστικότητα που προκύπτει είναι $-1,93$, ενώ με το απλό υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών τη βρήκαμε $-0,85$.

Η δεύτερη εκδοχή υποστηρίζει ότι αν το $\gamma = 0,129$, η προσαρμογή της παραγωγής ολοκληρώνεται σε διάστημα πολύ μικρότερο του ενός έτους, ενώ αν το $\delta = 0,996$, τότε οι προσδοκίες για την προσαρμογή της τιμής σε ένα επιθυμητό επίπεδο απαιτούν περισσότερο από ένα χρόνο. Η πιο πιθανή εκδοχή είναι η πρώτη, αφού η προσαρμογή της τιμής είναι σχεδόν αδύνατη να γίνει χωρίς να γίνει την ανάλογη προσαρμογή της παραγωγής.

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι οι βραχυχρόνιες ελαστικότητες προσφοράς ως της την τιμή κυμαίνονται μεταξύ του $0,002$ και του $0,4$, με ελάχιστες εξαιρέσεις της ελαστικότητας που είναι μεγαλύτερες, όπως η φιστικιά με ελαστικότητα προσφοράς, $0,6$ περίπου, και τον καπνό τύπου Βιρτζίνια, (βλέπε πίνακες 9 και 4 του κειμένου αντίστοιχα) αλλά και με εξαιρέσεις τις αρνητικές ελαστικότητες, τις οποίες αναλύσαμε τώρα. Οι μακροχρόνιες ελαστικότητες κυμαίνονται από $0,2$ μέχρι και $0,4$ με εξαιρέσεις τις ελαστικότητες που κυμαίνονται σε μεγαλύτερα επίπεδα, όπως ο ηλιάνθος και ο καπνός τύπου Βιρτζίνια (βλέπε πίνακες 3 και 4 του κειμένου αντίστοιχα), καθώς και τις ελαστικότητες που κυμαίνονται σε μικρότερα επίπεδα.

11. ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΠΟΓΓΩΝ

Εδώ θα αναφερθούμε σ' ένα σημαντικό μέρος της αγροτικής οικονομίας, που είναι η παραγωγή των σπόγγων. Από τον πίνακα 13 το Παράρτημα 1, βλέπουμε τα δεδομένα για την παραγωγή των σπόγγων, τον αριθμό των σκαφών, και τον αριθμό των απασχολούμενων, που είναι οι δύτες. Παρατηρούμε ότι ενώ απ' το 1979 υπήρχε μια σταδιακή μείωση της παραγωγής, τα έτη 1985-1986, σημειώνεται μια στασιμότητα ώσπου η παραγωγή μειώνεται από το 1986 στο 1987 στις 10.000, ποσοστό της τάξης του 69,7%. Αυτή η μείωση οφείλεται, σύμφωνα με την Ε. Σ. Υ. Ε., σε ασθένεια που έπληξε τους σπόγγους. Παρ' όλα αυτά στη συνέχεια της πορείας του χρόνου παρατηρούνται αυξομειώσεις διακυμάνσεις της παραγωγής, ώσπου παραμένει στάσιμη στις 10.000 κατά την περίοδο 1994-1999.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Από το διάγραμμα 11 φαίνεται εξάλλου και η διαχρονική μείωση της παραγωγής. Αυξάνεται τα έτη 1992-1994 και τελικά σταθεροποιείται στις 10.000 την περίοδο 1995-1999. Όσον αφορά τον αριθμό των απασχολούμενων παρουσιάζει διακυμάνσεις σε όλη τη χρονική περίοδο 1979-1991, ώσπου το 1992 σημειώθηκε μια τεράστια μείωση της απασχόλησης της τάξης του 86%. Στη συνέχεια σημειώθηκαν πάλι κάποιες αυξομειώσεις, ώσπου να σταθεροποιηθεί στους 50-60 απασχολούμενους τα έτη 1998-1999. Ο αριθμός των σκαφών παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα ως και το 1991, ώσπου το 1992 παρατηρήθηκε μείωσή των κατά ποσοστό της τάξης του 84,5%, ακριβώς την ίδια χρονιά που σημειώθηκε η μεγάλη μείωση της απασχόλησης. Είναι ακριβώς η χρονιά που υπογράφηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ και που σίγουρα επηρέασε την αλιευτική παραγωγή και πολιτική.

Το υπόδειγμα που θα εξεταστεί εδώ είναι το υπόδειγμα μερικής προσαρμογής για την απασχόληση. Όπως βλέπουμε από τις εκτιμήσεις στο τμήμα 2 Παράρτημα 2, ο συντελεστής προσαρμογής είναι 0,938, που σημαίνει ότι η πραγματική προσαρμογής της απασχόλησης προς την επιθυμητή ολοκληρώνεται περίπου μέσα σε ένα έτος. Από το υπόδειγμα φαίνεται ότι η μεταβλητή, παραγωγή δεν επηρεάζει σημαντικά την απασχόληση, και αυτό εξηγείται στο ότι το t-ratio της μεταβλητής αυτή δεν είναι μεγάλο, και επομένως η μεταβλητή αυτή δεν είναι στατιστικά σημαντική. Παρ' όλα αυτά, αν η απασχόληση αυξηθεί κατά ένα απασχολούμενο, τότε η παραγωγή θα αυξηθεί κατά 0,00092, ενώ ο αριθμός των σκαφών θα αυξηθεί κατά 2,67. Για να βρούμε την μακροχρόνια συνάρτηση απασχόλησης θα διαιρέσουμε τις μεταβλητές με τον συντελεστή προσαρμογής. Έτσι, έχουμε την συνάρτηση:

$$\Delta L_t = 13,85 + 0,00098Y_t + 2,84X_t + 3,96t - 0,278t^2$$

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η παραγωγή δεν αυξάνεται σημαντικά και ούτε θα αυξηθεί σημαντικά στο μέλλον, όπως δε θα αυξηθεί και σημαντικά ο αριθμός των σκαφών. Γενικά, διαχρονικά η απασχόληση πιστεύω ότι θα παρουσιάσει μια μικρή μείωση.

12. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1975-1993

Τα λιπάσματα όπως είναι γνωστό μπορούν να παίζουν αποφασιστικό ρόλο στη γεωργική παραγωγή και κυρίως στη φυτική, αφού η χρήση των αφορά μόνο αυτού του είδους παραγωγή. Δε σημαίνει όμως πως δεν επηρεάζει και τους τομείς του αγροτικού κλάδου. Με λίγα λόγια η σωστή ανάπτυξη της φυτικής παραγωγής, μπορεί να συντελέσει σημαντικά και καθοριστικά στη παραγωγή ζωοτροφών, που αποτελούν εισροή για την κτηνοτροφία. Επομένως, εδώ θα δούμε την συνάρτηση λιπασμάτων που είναι η εξής:

$$\ln Q_{\lambda\mu\tau} = \alpha_0 + \alpha_1 \ln P_{\lambda\mu\tau} + \alpha_2 \ln P_{\chi\omega\rho\iota\varsigma} + \alpha_3 \ln P_{\mu\epsilon} + \ln P_{t-1\lambda\mu\tau}$$

,όπου το ln υποδηλώνει λογάριθμό

$Q_{\lambda\mu\tau}$: Ζητούμενη ποσότητα λιπασμάτων

$P_{\lambda\mu\tau}$: Δείκτης τιμών λιπασμάτων

$P_{\chi\omega\rho\iota\varsigma}$: Δείκτης τιμών παραγωγού χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις

$P_{\mu\epsilon}$: Δείκτης τιμών παραγωγού με εισοδηματικές ενισχύσεις.

Εξαιτίας εμφάνισης προβλήματος της πολυσυγραμμικότητας, αποφασίσαμε να σπάσουμε το υπόδειγμα και να έχουμε τελικά τα αποτελέσματα. (Βλέπε τμήμα 4 Παράρτημα 2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ	Βραχυχρόνιες	Μακροχρόνιες
Ως προς την τιμή		
των λιπασμάτων	-0,687	-2,85
Ως προς την τιμή των αγροτικών προϊόντων		
χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις	0,645	2,65
Ως προς την τιμή των αγροτικών προϊόντων		
με εισοδηματικές ενισχύσεις	0,570	2,25

Από τον πίνακα 12 γίνεται φανερό ότι η ελαστικότητα ζήτησης των λιπασμάτων ως προς την τιμή τους είναι αρνητική. Συγκεκριμένα, η βραχυχρόνια ελαστικότητα είναι -0,687, που σημαίνει ότι αν τιμή των λιπασμάτων αυξηθεί κατά μια μονάδα, τότε η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί ατά 0,687. Έχουμε δηλαδή ανελαστική ζήτηση. Με λίγα λόγια η αύξηση της τιμής κατά 1%, θα προκαλέσει μείωση της ποσότητας κατά ποσοστό λιγότερο από 1% και επίσης για τις επιχειρήσεις που πωλούν λιπάσματα θα πραγματοποιήσουν έσοδα μεταξύ του 0 και του 1%. Βραχυχρόνια δηλαδή θα μπορούσαν να αυξήσουν την τιμή χωρίς να έχουν μεγάλες απώλειες. Στην μακροχρόνια όμως περίοδο τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά. Στη περίπτωση αυτή αν η τιμή αυξηθεί κατά μια μονάδα, τότε η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί κατά 2,85, που σημαίνει ότι στην περίπτωση ατή παρατηρούμε μια μεγάλη μείωση της ζητούμενης ποσότητας λιπασμάτων. Όσον αφορά τις ελαστικότητες ζήτησης ως προς τις τιμές παραγωγών που απολαμβάνουν τις εισοδηματικές ενισχύσεις είναι μικρότερες, τόσο βραχυχρόνια, όσο και μακροχρόνια, απ' τους παραγωγούς που δεν απολαμβάνουν τις εισοδηματικές ενισχύεις. Αυτό βέβαια μπορεί να εξηγηθεί ότι ο παραγωγός που απολαμβάνουν τις ενισχύσεις αυτές, μπορεί να έχουν και μια μεγαλύτερη άνεση, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι είναι και πιο αποδοτικοί και ανταγωνιστικοί. Όπως για παράδειγμα, οι παραγωγοί βαμβακιού απολαμβάνουν μεγάλες ενισχύσεις, και ταυτόχρονα το βαμβάκι δεν αποτελεί, όσο αφορά την Ελλάδα, αποδοτική και συνεπώς και ανταγωνιστική καλλιέργεια.

12. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΟΜΑΔΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Λόγω της έλλειψης επαρκών στοιχείων και συγκεκριμένα των τιμών των προϊόντων, θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα, τα οποία πρέκυψαν από το υπόδειγμα Almost Ideal Demand System (AIDS), που αναπτύχθηκε από τους Deaton και Muellbauer το 1980 και έχει τη μορφή:

$$W_i = W_i + \sum_j c_{ij} \log P_j + b_i \log (M/P) \quad i, j = 1, 2, \dots, n$$

,όπου M είναι το διαθέσιμο κατά κεφαλήν χρηματικό εισόδημα, P είναι ένας δείκτης τιμών, W είναι το ποσοστό του εισοδήματος που δαπανάται ή διατίθεται για την αγορά του αγαθού ή της ομάδας αγαθών i και οι υπό εκτίμηση παράμετροι είναι οι c_{ij} και τα b_i .

ΠΙΝΑΚΑΣ 13
ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΩΝ ΖΗΤΗΣΗΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΙΜΗ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
Σιτηρά	-0,62	-0,01
Κρέατα	-1	1,11
Ψάρια	-0,76	1,04
Γαλακτοκομικά	-0,8	0,77
Λίπη και Λάδια	-1,12	0,79
Φρούτα και Λαχανικά	-0,89	1,15
Ζαχαρώδη	-0,86	0,72
Μη-τρόφιμα	-1,03	1,18

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα 13 παρατηρούμε ότι η ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή είναι για τα περισσότερα προϊόντα ανελαστική. Επομένως, αν για παράδειγμα οι τιμές μειωθούν κατά μια μονάδα, τότε η ζητούμενη ποσότητα θα αυξηθεί κατά ποσό μικρότερο της μονάδας. Αντίθετα, η κατηγορία των κρεάτων, των ψαριών και των μη τροφίμων είναι ελαστική, που σημαίνει ότι σε περίπτωση μείωσης της τιμής κατά μια μονάδα θα έχουμε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας για τις συγκεκριμένες κατηγορίες κατά ποσό μεγαλύτερο της μονάδας. Από τις ελαστικότητες λοιπόν μπορούμε να δούμε τις καταναλωτικές προτιμήσεις. Βέβαια, το αρνητικό είναι ότι η ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή είναι ελαστική σε προϊόντα που η Ελλάδα δεν είναι επαρκής, όπως τα κρέατα, με κυριότερο το βόειο κρέας, αλλά και σε προϊόντα που ανήκουν στην κατηγορία των μη τροφίμων τα οποία η Ελλάδα δεν παράγει, όπως αυτοκίνητα κλπ. Από την άλλη τα προϊόντα που έχουν ανελαστική ζήτηση, σε περίπτωση αύξησης της τιμής τους κατά μία μονάδα θα έχουμε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας κατά ποσό μικρότερο της μονάδας, που σημαίνει ότι θα έχουμε και αύξηση των συνολικών δαπανών για τους καταναλωτές.

Όσον αφορά τώρα τις εισοδηματικές ελαστικότητες, βλέπουμε ότι στην κατηγορία των γαλακτοκομικών, των λιπών και λαδιού και των ζαχαρωδών είναι μικρότερες της μονάδας, που σημαίνει ότι αν το εισόδημα αυξηθεί κατά μία μονάδα, τότε θα έχουμε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας κατά ποσό μικρότερο της μονάδας. Στην περίπτωση των κρεάτων, των ψαριών, των φρούτων και λαχανικών και των μη-τροφίμων παρατηρούμε ότι οι εισοδηματικές ελαστικότητες είναι μεγαλύτερες της μονάδας, που σημαίνει ότι αν το εισόδημα αυξηθεί κατά μία μονάδα, τότε θα έχουμε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας κατά ποσό μεγαλύτερο της μονάδας. Βλέπουμε επίσης ότι η εισοδηματική ελαστικότητα για την κατηγορία των σιτηρών είναι αρνητική, που σημαίνει ότι αν το εισόδημα αυξηθεί, τότε η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί.

Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να αναφέρουμε είναι ότι αυξάνεται η ζήτηση για επεξεργασμένα προϊόντα. Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες:

- Στην ευρεία αστικοποίηση των πληθυσμών των χωρών της Δύσης. Η συγκέντρωση μεγάλου πληθυσμού στα αστικά κέντρα είναι φυσικό να αυξήσει τη ζήτηση για την εμπορία αγροτικών προϊόντων. Έτσι εξηγείται και η μεγάλη ανάπτυξη των υπεραγορών (Super markets).
- Στη σχεδόν μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, που παραδοσιακά αποτελούσαν τους παρασκευαστές του φαγητού του νοικοκυριού και στην αυξημένη αξία που οι σύγχρονες κοινωνίες αποδίδουν στο χρόνο των καταναλωτών. Επομένως, η ζήτηση για επεξεργασμένα , προετοιμασμένα φαγητά χαμηλού κόστους χρόνου έχει σημειώσει ραγδαία αύξηση τα τελευταία 20 έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Η ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Έχουν γίνει πολλές συζητήσεις γύρω από ένα δείκτη, ο οποίος να μετρά όσο το δυνατόν καλύτερα την οικονομική ανάπτυξη ενός κλάδου, μιας οικονομίας, μιας περιφέρειας. Σύμφωνα με τον Κολλίντζα το πιο συνηθισμένο μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης μιας οικονομίας είναι ο ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εθνικού ή εγχώριου προϊόντος.¹⁴ Η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να προέλθει από τον αγροτικό τομέα, ως βασικό τροφοδοτή της βιομηχανίας, όπου η ανάπτυξη της εκβιομηχάνισης θα οδηγήσει στην αστικοποίηση και στην ανάπτυξη των υπηρεσιών. Βέβαια, το πιο σωστό είναι να κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα στους όρους «οικονομική ανάπτυξη» και «οικονομική μεγέθυνση». Ο Κολλίντζας αναφέρεται στον όρο οικονομική μεγέθυνση. Δε φτάνει δηλαδή να μιλούμε μόνο για αύξηση ή μείωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Με τον όρο «οικονομική ανάπτυξη» αναφερόμαστε και στην οικονομική διάρθρωση. Δηλαδή εξαρτάται και ο τρόπος κατανομής ή διανομής του εισοδήματος, η παράδοση, οι οικονομικοί και νομικοί θεσμοί, καθώς και πολύ σημαντικό ρόλο παίζει και το πολιτικό καθεστώς. Για παράδειγμα, η Σαουδική Αραβία έχει σχεδόν παρόμοιο ακαθάριστο εθνικό προϊόν με το Ηνωμένο Βασίλειο. Αν μας ρωτούσανε λοιπόν που θα θέλαμε να ζήσουμε, αναμφισβήτητα οι περισσότεροι από εμάς θα προτιμούσαμε το Ηνωμένο Βασίλειο. Μπορεί η Σαουδική Αραβία να έχει μεγάλο ακαθάριστο εθνικό προϊόν ή έστω και κατά κεφαλήν, αλλά δε μας λέει πως κατανέμεται το προϊόν στους πολίτες, και το πολιτικό καθεστώς είναι σίγουρα πιο αυστηρό. Όπως και οι γυναίκες της Δύσης σίγουρα δε θα επιθυμούσαν να ζήσουν εκεί, καθώς ο ρόλος της γυναίκας στις ανατολικές κοινωνίες είναι υποβιβασμένος. Σίγουρα όμως αναφερόμαστε και στην αδυναμία του κατά κεφαλήν Α. Ε. Π. , το οποίο δε μπορεί να μας πει την κατανομή, αφού δεν παύει παρά να είναι μονάχα ένα μέσος όρος (Ιωάννης Βαβούρας, Οικονομική πολιτική , Αθήνα 1998). Γι' αυτό σε συνάρτηση με το Α.Ε.Π., θα αναλύσουμε το ρόλο της συσσώρευσης του κεφαλαίου, το οποίο ζήτημα απασχόλησε τόσο τους κλασικούς και νεοκλασικούς οικονομολόγους όσο και του ουτοπιστές σοσιαλιστές και τον Μαρξ. Ο Σισμόντι πίστευε ότι ο πλούτος μιας κοινωνίας δημιουργείται από την εργασία και με τη βοήθεια των κεφαλαίων, τα οποία κεφάλαια δημιουργήθηκαν και πάλι απ' την εργασία. Υποθέτει δηλαδή ο Σισμόντι, ότι το κοινωνικό εισόδημα είναι μέρος του κοινωνικού πλούτου, το οποίο εισόδημα το αντιλαμβάνεται σαν το ετήσιο πραγματικό καταναλωτικό της απόθεμα. Έτσι , το υπόλοιπο μέρος του κεφαλαίου που δεν καταναλώθηκε θα είναι το κοινωνικό κεφάλαιο.(Ρόζα Λούξεμπουργκ, Σεπτέμβρη 1975). Από τη μεριά του Σμιθ , υπάρχει η αντίληψη ότι το βασικότερο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη τον έχει το ύψος του κέρδους και οι ευκαιρίες για κέρδη γενικότερα. Με λίγα λόγια οι προσδοκίες που υπάρχουν για κέρδη θα οδηγήσουν στη συσσώρευση του κέρδους και στη συνέχεια θα γίνει επανεπένδυση του κέρδους. Ο Σμιθ πιστεύει ότι αυτή η επανεπένδυση κέρδους θα συνεχιστεί , ώσπου η προσφορά κεφαλαίων θα αυξηθεί σε τέτοιο σημείο , που θα ενταθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ των κεφαλαιούχων, έτσι ώστε να μειωθούν οι ευκαιρίες κέρδους, με αποτέλεσμα τη μείωση της συσσώρευσης.¹⁵ Για τη μείωση του ποσοστού αναφέρεται και ο Μαρξ, που θα προκύψει εξαιτίας της αύξησης του σταθερού κεφαλαίου σε βάρος του μεταβλητού (Μαρξ, Κεφάλαιο , 1978).

14. Σύμφωνα Κολλίντζας, Θεωρία οικονομικής ανάπτυξης, Τόμος Α', Εκδοτικές επιχειρήσεις " Το οικονομικό" , Κ. & Π. Σμπίλιας, ΑΕΒΕ , Αθήνα 2000, σελίδα 40.

15. Adam Smith, An inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. 1776, σελίδα 252-253

Ακόμη και σύμφωνα με τον Ρικάρντο, ισχύει η ότι διανομή του προϊόντος, που μοιράζεται στους εργατές, οι οποίοι εισπράττουν τους μισθούς, στα κέρδη που τα εισπράττουν οι κεφαλαιούχοι ή αλλιώς οι επιχειρηματίες και η γαιοπρόσοδος, που την εισπράττουν οι γαιοκτήμονες, επηρεάζεται από την γονιμότητα του εδάφους, τη συσσώρευση του κεφαλαίου, τη μεταβολή του πληθυσμού και την παραγωγικότητα της εργασίας στη γεωργία. Ο μισθός που αποτελεί την αμοιβή εργασίας, διακρίνεται σε δύο είδη:

- Τον αγοραίο, που προκύπτει από την προσφορά και τη ζήτηση και τον θεωρεί ως βραχυχρόνιο και
- Το φυσικό μισθό, ο μακροχρόνιος, ο οποίος αντιστοιχεί στην υλική διαβίωση των εργατών σε σημείο τέτοιο που να τους επιτρέπει την επιβίωση τους, χωρίς, όμως να μεταβάλλεται ο αριθμός τους. Το ύψος αυτού του μισθού εξαρτάται από τη δυνατότητα παραγωγής αγαθών διατροφής και τη συσσώρευση του κεφαλαίου που καθορίζει τη ζήτηση εργασίας, μέσω του αποθέματος του κεφαλαίου που προορίζεται για τους μισθούς.

Δε θα αναλύσουμε τον πρώτο παράγοντα καθορισμού του ύψους του μισθού, αλλά θα σταθούμε στη συσσώρευση του κεφαλαίου, αφού αυτή μας απασχολεί στο προς εν συζήτηση θέμα. Ο Ρικάρντο αναλύει πως αν, σε μια χρονική περίοδο, πραγματοποιηθούν κέρδη και αυτά στη συνέχεια επενδυθούν, τότε θα αυξήσουν τη ζήτηση εργασίας και τον αγοραίο μισθό. Στη συνέχεια αυτή η αύξηση θα οδηγήσει σε αύξηση των γεννήσεων και σε αύξηση της προσφοράς εργασίας. Στη συνέχεια πιστεύει πως αν τα κέρδη επανεπενδύονται και με δεδομένη την υπόθεση ότι οι εργαζόμενοι θα συμπεριφερθούν κατά τον ίδιο τρόπο, θα φθάσουμε σε σημείο τέτοιο που όλο το προϊόν θα απορροφάται από τους μισθούς και επομένως θα έχουμε μηδενικό επίπεδο κερδών και μηδενική συσσώρευση κεφαλαίου. Αυτό το σημείο της στασιμότητας μπορεί να ξεπεραστεί μόνο με την εισαγωγή νέας τεχνολογίας, που θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. (Σταύρος Α. Δρακόπουλος, Αναστάσιος Δ. Καραγιάννης, Αθήνα 1999).

Όσον αφορά τη γαιοπρόσοδο, ο Ρικάρντο, ισχυρίζεται ότι υφίσταται και εισέρχεται τη διανομή του προϊόντος όταν αρχίσουν να καλλιεργούνται εδάφη διαφορετικής γονιμότητας, όταν δηλαδή αρχίζει να αυξάνεται ο πληθυσμός και να καλλιεργούνται μικρότερης γονιμότητας εδάφη. Με λίγα λόγια καταλήγει, στο ότι όταν το κεφάλαιο της οικονομίας αυξηθεί ή μειωθεί, τότε θα αυξηθεί ή θα μειωθεί το τμήμα εκείνο που προορίζεται για τη συντήρηση των εργαζομένων, και στη συνέχεια θα αυξηθεί ή θα μειωθεί η ζήτηση ειδών διατροφής, με αποτέλεσμα να αυξηθεί ή να μειωθεί η τιμή τους και να αυξηθεί ή να μειωθεί η καλλιέργεια άλλων κατώτερης ποιότητας εδαφών και τελικώς θα αυξηθεί ή θα μειωθεί το ύψος της γαιοπρόσοδου. Εδώ εξηγείται πολύ απλά ότι η γαιοπρόσοδος είναι απόρροια της εμφάνισης και εκμετάλλευσης εδαφών διαφορετικής γονιμότητας. Από τη στιγμή που το νομικό καθεστώς επιτρέπει στους γεωργούς την ιδιοποίησή τους, αυτοί στη συνέχεια ανταγωνίζονται για τη χρήση των καλύτερων εδαφών για να αυξήσουν το κέρδος τους. Αυτός ο ανταγωνισμός οδηγεί στον καθορισμό του κέρδους ισορροπίας (Ρικάρντο, Αθήνα, 2002).

Ο Μαρξ διαχωρίζει την απλή από η διευρυνόμενη αναπαραγωγή. Η απλή αναπαραγωγή είναι η περίπτωση κατά την οποία οι κεφαλαιούχοι ή οι επιχειρηματίες χρησιμοποιούν τα κέρδη τους στην αγορά και δεν επενδύουν καθόλου. Εδώ πρέπει να παρατηρήσουμε πως δε σημαίνει ότι καταναλώνουν όλο το μέρος των κερδών, αλλά μπορεί να αποταμιεύουν και ένα μέρος τους, που αυτό βέβαια δε συνεπάγεται και τη συσσώρευση κεφαλαίου. Η διευρυνόμενη αναπαραγωγή είναι η περίπτωση που οι κεφαλαιούχοι δεν καταναλώνουν όλα τα κέρδη τους, αλλά επενδύουν ένα μέρος από αυτά. (Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, Τόμος 2, Αθήνα 1978). Για το Μαρξ βέβαια αυτό, που ενδιαφέρει είναι το κεφάλαιο ως κοινωνική και παραγωγική σχέση (Γ. Σ. Σαπουνάς, Αθήνα 1991).

Και στο βιβλίο 1 ο Μαρξ παρουσιάζει τη συσσώρευση ως εξής: Με τη χρησιμοποίηση του εμπορευματικού κεφαλαίου χρησιμοποιείται και το υπερπροϊόν, που αντιπροσωπεύει την υπεραξία¹⁶.

16. Για λεπτομερή ανάλυση της υπεραξίας βλέπε Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, Τόμος 1, Κεφάλαιο 10, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1978.

Αυτή η υπεραξία είναι μεταμορφωμένη σε χρήμα και ο επιχειρηματίας την ξαναμετατρέπει σε συμπληρωματικά φυσικά στοιχεία του παραγωγικού του κεφαλαίου, με αποτέλεσμα στην επόμενη παραγωγή το αυξημένο κεφάλαιο να αποδίδει αυξημένο προϊόν.

Και ο Jevons λέει ότι ή οικονομική επιστήμη δεν είναι μόνο η επιστήμη που αναλύει την αξία των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και των μισθών, αλλά είναι και η επιστήμη της κεφαλαιοποίησης. Λέει ξεκάθαρα ότι ο εργάτης που κατασκευάζει τα εργαλεία και ο εργάτης που αφιερώνεται καθαρά στην αύξηση της παραγωγής των δημητριακών, είναι ότι με τη βοήθεια των εργαλείων μπορούμε να επεκτείνουμε τον κύκλο ζωής της παραγωγής και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας¹⁷.

Το γενικό συμπέρασμα που μπορεί να προκύψει μέσα από όλες τις θεωρίες του κεφαλαίου είναι ότι η συσσώρευση μέσα από την κατάλληλη χρήση των πόρων, μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης αστικού και αγροτικού τομέα. Ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης είναι η τεχνολογία και η ενσωμάτωσή της στην εθνική οικονομία. Έτσι λοιπόν, για να περιγράψουμε τη διαδικασία της συσσώρευσης του υλικού κεφαλαίου χρησιμοποιήσαμε τις ακαθάριστες επενδύσεις, η οποία αποτελεί τη συνολική δαπάνη για κεφαλαιουχικά αγαθά. Ένα μέρος όμως απ' τη δαπάνη αυτή αφιερώνεται στην αντικατάσταση του παλαιού κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Η αξία της συσσώρευσης απαιτεί και το συνυπολογισμό των μη τελειωμένων επενδύσεων, που ουσιαστικά είναι η αλλαγή του αποθέματος, του προηγούμενου έτους. Εξαιτίας όμως της αδυναμίας για άμεση εκτίμηση θα αναλύσουμε την πορεία των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και θα κάνουμε σύγκριση με τις αντίστοιχες επενδύσεις των άλλων δύο τομέων.

Συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε τη σχέση επενδύσεων και προϊόντος, αφού μέσα από εμπειρικές έρευνες θεωρούνται ως πλέον οι καταλληλότερες για τις ανάγκες της έρευνας. Ουσιαστικά το υπόδειγμα που εξετάζεται εδώ βασίζεται στον κανόνα του επιθυμητού παγίου κεφαλαίου. Θα χρησιμοποιήσουμε ως ενδογενή μεταβλητή τις ιδιωτικές επενδύσεις του τομέα αυτού. Θα μπορούσατε να αναρωτηθείτε γιατί δεν παίρνουμε το σύνολο των επενδύσεων, δηλαδή τις ιδιωτικές συν τις δημόσιες επενδύσεις. Ο κύριος λόγος είναι ότι οι δημόσιες επενδύσεις λαμβάνονται ως «εξωγενής» μεταβλητή, γιατί εδώ μας ενδιαφέρει το χαρακτηριστικό της απόσβεσης. Το επιθυμητό κεφάλαιο στην χρονική περίοδο t ορίζεται ως εξής:

$$K_t^* = \alpha Y_t, \quad (1)$$

δηλαδή είναι ανάλογο του προϊόντος/ ή του εισοδήματος με συντελεστή αναλογικότητας α . Ας δούμε τώρα τον συντελεστή γ , που προσδιορίζει την ταχύτητα με την οποία το πραγματοποιούμενο κεφάλαιο K_t προσεγγίζει το επιθυμητό K_t^* , και δίνεται από τη σχέση:

$$K_t - K_{t-1} = (1 - \gamma) (K_t^* - K_{t-1}) \quad \text{όπου } 0 < \gamma < 1 \quad (2)$$

και αν $\gamma = 1 \Rightarrow K_t^* = K_t$ τότε οι προσδοκίες γίνονται πραγματικότητα άμεσα και πλήρως την ίδια χρονική περίοδο,

αν $\gamma = 0 \Rightarrow K_t^* = K_{t-1}$ τότε οι προσδοκίες είναι στατικές και οι συνθήκες που ισχύουν σήμερα θα εξακολουθήσουν να ισχύουν.

Αν τώρα το ύψος της απόσβεσης στην χρονική περίοδο είναι D_t (από την αγγλική λέξη Depreciation), ο ρυθμός της απόσβεσης μπορεί δ να ορισθεί ως αναλογικός του πραγματοποιούμενου κεφαλαίου στην περίοδο $t-1$ και ακαθάριστη επένδυση να ορισθεί ως I_t (ιδιωτικές επενδύσεις).

17. Sandra Peart, "The economics of W. S. Jevons". First Published by Routledge, London 1996, βλέπε σελίδα 128-132.

Έχουμε τις σχέσεις:

$$D_t = \delta K_{t-1} \quad (3)$$

$$K_t = K_{t-1} + I_t - D_t \quad (4)$$

Με τη βοήθεια των παραπάνω σχέσεων έχουμε την τελική εξίσωση:

$$I_t = \alpha(1-\gamma)Y_t - \alpha(1-\gamma)(1-\delta)Y_{t-1} + \gamma I_{t-1} \quad (5)$$

Έτσι θα εξετάσουμε τώρα το πάγιο κεφάλαιο που δημιουργείται και στους τρεις τομείς της οικονομίας, με βάση το υπόδειγμα, που μόλις τώρα χρησιμοποιήσαμε. Τα δεδομένα παρουσιάζονται στο πίνακα 1 Παράρτημα 1, όπου παρατίθεται το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν για τον κάθε τομέα της οικονομίας, και στον πίνακα 13 Παράρτημα 1, που παρατίθεται το πάγιο κεφάλαιο πάλι και για τους τρεις τομείς. Οι εκτιμήσεις για τους τρεις τομείς της ελληνικής οικονομίας έχει ως εξής: (Βλέπε τμήμα 4 Παράρτημα 2).

Στη δεκαετία 1950-1960 η μέση ετήσια αύξηση του πάγιου κεφαλαίου που οφείλεται πάντα στις ιδιωτικές επενδύσεις του αγροτικού τομέα ήταν 9,12%. Στην επόμενη δεκαετία η αύξηση αυτή έγινε 15,83%. Στη δεκαετία 1970-1980 μειώθηκε στα 11,73%, ώσπου να μειωθεί ακόμη περισσότερο στα 6,57% κατά τη δεκαετία 1980-1990. Στο δευτερογενή τομέα η μέση ετήσια αύξηση στη δεκαετία του 1950-1960 ήταν 16,23%, τη δεκαετία 1960-1970 34,98%, τη δεκαετία 1970-1980 αυξήθηκε στο 62,1%, ενώ μειώθηκε ο ρυθμός της μέσης ετήσιας αύξησης στο 25,66%. Στη δεκαετία του 1950-1960 ο ρυθμός μεταβολής της μέσης ετήσιας αύξησης της συσσώρευσης κεφαλαίου στον τριτογενή τομέα ήταν 57,52%. Στη δεκαετία του 1960-1970 ήταν 59,38%, στη δεκαετία 1970-1980 ήταν 53,38%, ενώ στη δεκαετία 1980-1990 η μέση ετήσια αύξηση μειώθηκε στο 17,61%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

	Συντελεστής αναλογικότητας α	Συντελεστής προσαρμογής λ	Συντελεστής απόσβεσης δ
Πρωτογενής τομέας	1,07	0,63	0,91
Δευτερογενής τομέας	1,67	0,707	0,6
Τριτογενής τομέας	1,54	0,0481	0,9

Από τον πίνακα 14 βλέπουμε ότι ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει τον μεγαλύτερο συντελεστή προσαρμογής λ και αμέσως μετά ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας. Επομένως, η προσαρμογή του πραγματικού πάγιου κεφαλαίου προς το επιθυμητό επίπεδο κεφαλαίου, ολοκληρώνεται σε διάστημα μεγαλύτερο του έτους. Αντίθετα, ο τριτογενής τομέας εμφανίζει πολύ μικρό συντελεστή προσαρμογής λ , που σημαίνει ότι η προσαρμογή του πραγματικού πάγιου κεφαλαίου προς το επιθυμητό, γίνεται μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Από την άλλη μεριά οι δύο τομείς της οικονομίας, εκτός του πρωτογενή παρουσιάζουν μεγάλο συντελεστή αναλογικότητας του πάγιου κεφαλαίου προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Αυτό σημαίνει ότι το χαμηλό σε αξία αγροτικό προϊόν δεν αποτέλεσε τον οδηγό για την πραγματοποίηση του επιθυμητού πάγιου κεφαλαίου. Αυτό μπορεί να εξηγείται και το ότι ο αγροτικός τομέας αντλεί πόρους για το επιθυμητό κεφάλαιο πέρα από το αγροτικό εισόδημα., όπως με τις δανειοδοτήσεις και τα χαμηλά

επιτόκια των, σε σχέση με τις δανειοδοτήσεις του βιομηχανικού τομέα, αλλά και με τις επιδοτήσεις. Αυτό όμως θα το αναλύσουμε αμέσως παρακάτω. Ο συντελεστής απόσβεσης, όπως είπαμε όσο μεγαλύτερος είναι, τόσο μικρότερη θα είναι και η ζωή του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Έτσι λοιπόν, παρατηρούμε ότι ο συντελεστής απόσβεσης του δευτερογενή τομέα είναι μικρότερος από αυτόν του αγροτικού, και επομένως η διάρκεια ζωής του υλικού κεφαλαίου ήταν μικρότερη στον αγροτικό τομέα, από ότι ήταν στον δευτερογενή τομέα. Ο τριτογενής παρουσιάζει και αυτός μεγάλο συντελεστή απόσβεσης, που είναι σχεδόν παρόμοιος με αυτόν του πρωτογενή τομέα, διότι κάποιος θα περίμενε ότι θα είναι παρόμοιος με αυτό του δευτερογενή τομέα. Η τιμή του δ φαίνεται να επηρεάστηκε από την ραγδαία αντικατάσταση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού του τομέα λόγω της τεχνικής απαξίωσής του ειδικά στις δεκαετίες του 1960 και 1970. Από εδώ φαίνεται και πως ο πολυτεμαχισμός του κλήρου, ο οικογενειακός χαρακτήρας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, η έλλειψη επιχειρηματικότητας των Ελλήνων αγροτών, επιδρούν δυσμενώς στην πραγματοποίηση πάγιου κεφαλαίου. Από τον συντελεστή αναλογικότητας α βλέπουμε τη μικρή αναλογία που κατέχει το πάγιο κεφάλαιο ως προς το ακαθάριστο αγροτικό προϊόν.

Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι: Αν κάποια χώρα δεν παρουσιάζει μεγάλη συσσώρευση κεφαλαίου συνεπάγεται κιόλας ότι δε μπορεί να οδηγηθεί στην οικονομική ανάπτυξη; Δηλαδή αν δεν έχει προηγηθεί συσσώρευση κεφαλαίου είναι αδύνατη η οικονομική ανάπτυξη; Η απάντηση είναι όχι. Σίγουρα χρειάζεται κάποιος να βρει χρηματικά κεφαλαία για να τα επενδύσει. Η Γερμανία όμως για παράδειγμα είναι μια χώρα η οποία είχε μικρή αρχική συσσώρευση κεφαλαίου όταν ξεκίνησε η οικονομική της ανάπτυξη. Διέθετε όμως ένα τραπεζικό σύστημα ικανό να δημιουργήσει χρηματικά κεφάλαια, τα οποία μπορούσαν στη συνέχεια να τα δανειστούν οι επενδυτές. Επίσης, η Ρωσία κατά τον 19^ο αιώνα δεν είχε ούτε πρωταρχική συσσώρευση πλούτου ούτε τραπεζικό σύστημα ικανό να δημιουργήσει πλούσιες πηγές πίστωσης. Έτσι, στράφηκε στην εξουσία του κράτους να επιβάλλει φόρους. Με αυτό τον τρόπο το κράτος κατάφερε να αποσπάσει κεφάλαια και να τα χρησιμοποιήσει για επενδύσεις, ιδιαίτερα στη βιομηχανία (Gillis-Perkins-Roemer-Snodgrass, 2002). Έτσι, θα δούμε και την εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και συγκεκριμένα της Α. Τ. Ε. (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος) που είναι ο κύριος χρηματοδότης του αγροτικού τομέα και θα δούμε ότι παρόλο την διευκόλυνση δανειοδότησης που μεροληπτούσε υπέρ του αγροτικού τομέα- όπως χαμηλότερα επιτόκια δανειοδότησης για επενδύσεις σε σχέση με τα επιτόκια που δίνονταν για τις επενδύσεις στη βιομηχανία (Μπαλτάς 1984) - δεν αποτέλεσαν τον οδηγό για την αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και την αύξηση της συσσώρευσης του κεφαλαίου, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε επανεπένδυση των κεφαλαίων.

2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ Α.Τ.Ε.

Στο σημείο αυτό θα αναλύσουμε τη χρηματοδότηση των αγροτικών επενδύσεων. Η έρευνα θα γίνει με βάση τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας. Η εργασία μπορεί να εξετάζει την περίοδο μέχρι και το 2000 σε ορισμένα σημεία, αλλά εδώ θα κάνουμε την ανάλυση από το 1956 μέχρι και το 1988, απλά για να δείξουμε μια μεθοδολογία που μπορεί να ακολουθηθεί και να εφαρμοστεί, ώστε να οδηγεί σε έγκυρα αποτελέσματα. Στην αρχή θα εξετάσουμε τη συνάρτηση χρηματοδότησης των επενδύσεων του αγροτικού τομέα, που αφορά όλο τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ενώ στη συνέχεια θα εξετάσουμε επιμέρους τη χρηματοδότηση. Δηλαδή, θα εξετάσουμε επιμέρους τη χρηματοδότηση των ιδιωτικών ακαθάριστων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα κατά κατηγορία, που είναι τα κτίσματα, ο μηχανολογικός εξοπλισμός και οι λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις. Δυστυχώς τα στατιστικά στοιχεία χρηματοδότησης για την κάθε κατηγορία καλύπτουν τη χρονική περίοδο μόνο μέχρι το 1981.

Η συνάρτηση χρηματοδότησης στον αγροτικό τομέα αποσκοπεί στην εκτίμηση του αναγκαίου επιπέδου πιστώσεων για την κάλυψη της γεωργικής επενδυτικής δραστηριότητας. Υποθέτουμε ότι το επιθυμητό επίπεδο χρηματοδότησης είναι μια απλή γραμμική συνάρτηση του επιθυμητού επιπέδου επενδύσεων στον αγροτικό τομέα. Έχουμε δηλαδή την εξίσωση:

$$M_i^* = a_0 + a_1 I_i^*$$

, όπου το M_t^* είναι το επιθυμητό επίπεδο χρηματοδότησης των επενδύσεων του αγροτικού τομέα, και I_t^* είναι το επιθυμητό επίπεδο επενδύσεων στον αγροτικό τομέα.

Όπως είναι λογικό, η προσαρμογή της χρηματοδότησης προς ένα επιθυμητό επίπεδο δεν πραγματοποιείται αμέσως, αλλά σταδιακά, η οποία εξαρτάται από την πρόοδο πραγματοποίησης των επενδυτικών έργων και τη δυνατότητα χρηματοδότησης τους από την Α.Τ.Ε. Ο ρυθμός προσαρμογής εξαρτάται από τη διαφορά μεταξύ του επιθυμητού επιπέδου της τωρινής περιόδου και του πραγματικού της προηγούμενης περιόδου, όπως επίσης και από τον συντελεστή προσαρμογής. Με λίγα λόγια θα πάρουμε το υπόδειγμα μερικής προσαρμογής που είναι το εξής:

$$M_t - M_{t-1} = \gamma(M_t^* - M_{t-1}), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \gamma \leq 1$$

Από την άλλη μεριά η προσαρμογή των επενδύσεων προ ένα επιθυμητό επίπεδο δίνεται από το υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών, σύμφωνα με το οποίο η προσαρμογή των προσδοκιών βασίζεται στη διαφορά που προκύπτει μεταξύ των επενδύσεων της τωρινής περιόδου και των προσδοκώμενων της προηγούμενης. Έτσι, έχουμε το παρακάτω υπόδειγμα:

$$I_t^* - I_{t-1}^* = \delta (I_t - I_{t-1}^*), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \delta \leq 1$$

Αν δούμε τις παραπάνω σχέσεις, θα θυμηθούμε ότι τις ξανασυναντήσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο που αναλύσαμε τις ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή για μερικά από τα κτηνοτροφικά προϊόντα και για μερικά από τα προϊόντα που αφορούσαν τις δενδρώδεις καλλιέργειες. Πρόκειται για το υπόδειγμα του Nerlove. Έτσι, και εδώ θα ακολουθηθεί μια παρόμοια διαδικασία, μόνο που θα διερευνηθεί ένα άλλο ζήτημα, με βάση διαφορετικές μεταβλητές. Μετά από τη διαδικασία αυτή, (βλέπε τμήμα 5 Παράρτημα 2), καταλήγουμε σε δύο εκδοχές. Αν η τιμή του συντελεστή προσαρμογής $\gamma = 0,278$, που δείχνει τη σχέση του επιθυμητού επιπέδου χρηματοδότησης προς το επιθυμητό μέγεθος επενδύσεων, τότε αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση αύξησης του επιθυμητού επιπέδου επενδύσεων κατά 1 δισεκατομμύριο δραχμές, η αύξηση του επιθυμητού επιπέδου χρηματοδότησης θα είναι 278 εκατομμύρια. Αν όμως η τιμή του $\gamma = 0,752$, τότε το επιθυμητό επίπεδο χρηματοδότησης θα είναι 752 εκατομμύρια. Η συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών της χρηματοδότησης με χρονική υστέρηση ενός έτους και της χρηματοδότησης δύο ετών, είναι μεγάλη, καθώς και η στατιστική σημαντικότητα της τελευταίας μεταβλητής είναι μηδενική. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί απ' το γεγονός ότι τα επενδυτικά έργα που αφορούν τον πρωτογενή τομέα είναι συνήθως μικρά, αφού η αγροτική παραγωγή χαρακτηρίζεται από τον οικογενειακό χαρακτήρα της και την μορφή της οικογενειακής εκμετάλλευσης. Έτσι, λόγω του μικρού τους μεγέθους τα επενδυτικά έργα πραγματοποιούνται σε διάστημα δύο ετών. Επίσης, μιας που εξετάζουμε τη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα από την Α.Τ.Ε., ένας σπουδαίος λόγος που εξηγεί το παραπάνω φαινόμενο είναι ο τρόπος χορήγησης των δανείων, τα οποία χορηγούνται τμηματικά και ανάλογα με την πρόοδο των εργασιών της επένδυσης.

Όπως είπαμε έχουμε δύο εκδοχές. Αν η τιμή του συντελεστή $\gamma = 0,752$, αυτό σημαίνει ότι η προσαρμογή της πραγματικής χρηματοδότησης προς την επιθυμητή ολοκληρώνεται περίπου μέσα σε ένα έτος, ενώ από τη άλλη οι προσδοκίες για την προσαρμογή των επενδύσεων προς ένα επιθυμητό επίπεδο απαιτούν χρόνο λιγότερο από ένα έτος ($\delta = 0,278$). Σύμφωνα με την δεύτερη εκδοχή αν το $\gamma = 0,278$, τότε η προσαρμογή της πραγματικής χρηματοδότησης προς το επιθυμητό επίπεδο, πραγματοποιείται σε διάστημα πολύ μικρότερο του ενός έτους, ενώ οι προσδοκίες για την προσαρμογή των επενδύσεων προς ένα επιθυμητό επίπεδο πραγματοποιούνται σχεδόν μέσα σε ένα έτος. Από τις δύο εκδοχές η πιο πιθανή φαίνεται να είναι η πρώτη, η οποία εξηγείται ότι για την πραγματοποίηση των επενδύσεων χρειάζεται να περάσει ένα ορισμένο διάστημα, με αποτέλεσμα να επιβραδυνθεί η προσαρμογή των επενδύσεων προς το νέο επιθυμητό επίπεδο. Ενώ με τη δεύτερη εκδοχή ένα μόνο μέρος της επιθυμητής χρηματοδότησης πραγματοποιείται μέσα σε ένα έτος, ενώ η προσαρμογή των επενδύσεων γίνεται μέσα σε ένα έτος. Έτσι λοιπόν, δεχόμαστε την πρώτη εκδοχή, γιατί είναι δύσκολη η πραγματοποίηση του επιθυμητού επιπέδου επενδύσεων,

χωρίς την ανάλογη προσαρμογή της τραπεζικής χρηματοδότησης. Άρα, αν έχουμε αύξηση του επιθυμητού επιπέδου των επενδύσεων κατά 1 δισεκατομμύριο δραχμές, η αύξηση του επιθυμητού επιπέδου χρηματοδότησης θα είναι 752 εκατομμύρια.

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε και πάλι τις συναρτήσεις χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, αλλά αναλύοντας τη χρηματοδότηση κατά κατηγορία, που αναφέραμε μόλις παραπάνω.

Για τη συνάρτηση της χρηματοδότησης των κτισμάτων προέκυψε $\gamma=\delta=0,95$, (βλέπε τμήμα 5 στο Παράρτημα 2). Αυτό σημαίνει ότι η ταχύτητα με την οποία επέρχεται η προσαρμογή υπολείπεται λίγο της μονάδας, επομένως και οι επενδύσεις σε αγροτικά κτίσματα ολοκληρώνονται σε δύο έτη.

Όπως αναλύσαμε στην αρχική συνάρτηση που αφορούσε τη χρηματοδότηση για τις συνολικές ιδιωτικές επενδύσεις, υποθέτουμε ότι ο συντελεστής μερικής προσαρμογής $\gamma=0,8855$ και ο συντελεστής των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών $\delta=0,5105$. Επομένως, η προσαρμογή της χρηματοδότησης σε μηχανικό εξοπλισμό γίνεται σε διάστημα ελάχιστα μεγαλύτερο του ενός έτους, ενώ οι προσδοκίες των αγροτών για την αγορά μηχανικού εξοπλισμού γίνεται με πιο αργό ρυθμό. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί και από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική γεωργία, όπως ο πολυτεμαχισμός και ταυτόχρονα το μικρό μέγεθος του κλήρου, ο οικογενειακός χαρακτήρας, η επικράτηση της μικρής αγροτικής εκμετάλλευσης, η έλλειψη επιχειρηματικότητας, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο κλπ. που συντελούν δυσμενώς στις προσδοκίες των παραγωγών, στην πραγματοποίηση επενδύσεων σε μηχανικό εξοπλισμό, με αποτέλεσμα και στη μη κατάλληλη και ευνοϊκή εκμηχάνιση του αγροτικού τομέα. Επίσης, όπως βλέπουμε στο Παράρτημα 2 τμήμα 5, η στατιστική σημαντικότητα της εξαρτημένης μεταβλητής που εμφανίζεται ως ανεξάρτητη με χρονική υστέρηση δύο ετών, είναι μηδενική, που σημαίνει ότι δεν επηρεάζει τη χρηματοδότηση. Αυτό εξηγείται με το ότι η πραγματοποίηση των επενδύσεων σε μηχανικό εξοπλισμό, αλλά και σε κτίσματα, δεν απαιτούν πολύ χρόνο, έτσι ώστε ολοκληρώνονται και σε λιγότερο από δύο έτη.

Από τη συνάρτηση της χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων σε λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις, προέκυψε ότι συντελεστής της προσαρμογής της χρηματοδότησης $\gamma=0,883$, που σημαίνει ότι συντελείται σε διάστημα ελάχιστα μεγαλύτερο του ενός έτους, και ο συντελεστής προσαρμογής των προσδοκιών των παραγωγών διαμορφώνεται με πιο βραδύ ρυθμό ($\delta=0,463$). Αυτό οφείλεται στο ότι προσαρμογή της χρηματοδότησης μπορεί να συντελείται σε διάστημα λίγο μεγαλύτερο του ενός έτους, αλλά πρέπει να πούμε ότι χρηματοδότηση στην κατηγορία των επενδύσεων αυτών γίνεται τμηματικά. Πέρα όμως από αυτό το γεγονός, σημαντικό είναι ότι οφείλεται στη μεγάλη διάρκεια που απαιτείται για την ολοκλήρωση των επενδύσεων αυτής της κατηγορίας. Είναι λογικό ότι τα αρδευτικά έργα, οι έγγειες βελτιώσεις, αλλά και οι δενδρώδεις καλλιέργειες, για τις οποίες καλλιέργειες απαιτούνται οι κατάλληλες βελτιώσεις και εργασίες εδάφους, η χρονική διάρκεια που υπάρχει μεταξύ της φύτευσής τους και της απόδοσής τους, όπως ανέφερα στο κεφάλαιο 2 μπορεί να είναι μεγάλη. Έτσι, όλα αυτά τα επενδυτικά έργα απαιτούν διάρκεια μεγαλύτερη των δύο ετών. Η πιο πιθανή εκδοχή φαίνεται να είναι αυτή που αναλύσαμε μόλις παραπάνω, δηλαδή ότι η προσαρμογή της χρηματοδότησης πραγματοποιείται σε συντομότερο χρονικό διάστημα από ότι αυτή των επενδύσεων, γιατί, όπως ανέφερα και πρωτύτερα, το ύψος των επενδύσεων είναι μεγάλο ιδιαίτερα σε αυτή την κατηγορία, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η πραγματοποίηση των επενδύσεων, χωρίς τη ανάλογη δανειοδότηση.

3. Η ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1958-1981

Εδώ θα εξετάσουμε το ύψος των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα για το σύνολο των κεφαλαιουχικών αγαθών στο σύνολο, αλλά και για το καθένα ξεχωριστά, που είναι τα κτίσματα, ο μηχανικός εξοπλισμός και οι λοιπές εγκαταστάσεις, όπως ακριβώς κάναμε στο προηγούμενο μέρος. Δυστυχώς, τα στατιστικά στοιχεία καλύπτουν μόνο αυτή την περίοδο, αλλά σκοπός είναι να τονίσουμε και πάλι ποια μεθοδολογία μπορούμε να ακολουθήσουμε, έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε έγκυρα και αξιόπιστα πορίσματα. Μια σημαντική μεταβλητή που επηρεάζει το ύψος των επενδύσεων είναι οι προσδοκίες των αγροτών σχετικά με τη μελλοντική τους απόδοση, και αυτό

μπορεί να μετρηθεί με τα κέρδη των αγροτικών επενδύσεων. Επειδή όμως τέτοια στοιχεία είναι αδύνατον να βρεθούν, θα πάρουμε τότε ως εναλλακτική μεταβλητή το αγροτικό εισόδημα, το οποίο μπορεί να αποτελέσει ένα τρόπο μέτρησης των προσδοκιών των παραγωγών. Σε συνδυασμό με το αγροτικό εισόδημα, οι αναμενόμενες τιμές των αγροτικών προϊόντων μπορούν να εκφραστούν ως οι προσδοκίες των αγροτών. Επομένως, όσο πιο απομακρυσμένες είναι οι τιμές από το παρόν, τόσο πιο πολύ «πέφτουν έξω» οι προσδοκίες των παραγωγών.

Επίσης, ένας άλλος παράγοντας ή μεταβλητή που επηρεάζει τις επενδύσεις είναι ο λόγος των σχετικών τιμών, δηλαδή της τιμής του κεφαλαιουχικού αγαθού που πραγματοποιείται σε σχέση με τις τιμές των άλλων κεφαλαιουχικών αγαθών. Το σκεπτικό αυτό που αφορά το λόγο των τιμών του επενδύομένου κεφαλαιουχικού αγαθού προς τις τιμές των άλλων αγαθών, τα οποία μπορεί να βρίσκονται υπό μορφή υποκατάστασης ή συμπληρωματικότητας, βασίζεται στη θεωρία της οριακής παραγωγικότητας. Η μεταβολή του λόγου των σχετικών τιμών έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή της σύνθεσης των εισροών σε κεφαλαιουχικά αγαθά. Επίσης, οι επενδύσεις εξαρτώνται σημαντικά από τη δυνατότητα χρηματοδότησης, αλλά και απ' τη δυνατότητα εξόφλησης ή αποπληρωμής του δανείου, τα οποία εξαρτώνται φυσικά και απ' το επιτόκιο, το οποίο είναι πολύ πιθανό να επηρεάζει το ύψος των επενδύσεων. Πρέπει να ειπωθεί πως το επιτόκιο των μέσο-μακροπρόθεσμων δανείων στον αγροτικό τομέα είναι πιο ευνοϊκό, όπως και σε μερικές κατηγορίες επενδύσεων το επιτόκιο είναι επιδοτούμενο, και γενικά οι όροι εξόφλησης είναι ευνοϊκοί. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το επιθυμητό κεφάλαιο είναι, σύμφωνα με την παρακάτω συνάρτηση:

$$K_t^* = f(Y^{AE}_{t-1} \text{ ή } Y^{AA\Pi}_{t-1} \text{ ή } P^{AE}_{t-1} \text{ ή } P^{AA\Pi}_{t-1}, P^i_t, i_t, G) \quad (1)$$

, όπου το Y^{AE}_{t-1} = ακαθάριστο αγροτικό εισόδημα με χρονική υστέρηση ενός έτους.

$Y^{AA\Pi}_{t-1}$ = ακαθάριστη αξία αγροτικού προϊόντος

P^{AE}_{t-1} = Δείκτης τιμών ακαθάριστου αγροτικού εισοδήματος

$P^{AA\Pi}_{t-1}$ = Δείκτης τιμών ακαθάριστης αξίας αγροτικού προϊόντος

P^i_t = Δείκτης του i κεφαλαιουχικού αγαθού

i_t = επιτόκιο μακροπρόθεσμων δανείων που χορηγεί η ΑΤΕ.

G = Δημόσιες επενδύσεις. Επομένως, η συνάρτηση επενδύσεων θα είναι η παρακάτω:

$I_t^I = h(K_t^{I*}, M_t^I)$ (2), όπου το I_t^I = οι ιδιωτικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον αγροτικό τομέα και M_t^I = τα μεσομακροπρόθεσμα δάνεια που χορηγεί η ΑΤΕ. Αντικαθιστούμε την σχέση (1) στη σχέση (2) και έχουμε:

$$I_t^I = \Gamma(M_t^I, Y^{AE}_{t-1} \text{ ή } Y^{AA\Pi}_{t-1} \text{ ή } P^{AE}_{t-1} \text{ ή } P^{AA\Pi}_{t-1}, P^i_t, i_t, G)$$

Στο αμέσως όμως προηγούμενο τμήμα είδαμε ότι:

$$M_t^I = f(I_t^I, M_{t-1}^I, M_{t-2}^I)$$

$$I_t^I = \Gamma(M_t^I, Y^{AE}_{t-1} \text{ ή } Y^{AA\Pi}_{t-1} \text{ ή } P^{AE}_{t-1} \text{ ή } P^{AA\Pi}_{t-1}, P^i_t, i_t, G)$$

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι ενδογενείς μεταβλητές είναι δύο και συγκεκριμένα είναι οι M_t^I και I_t^I . Από την άλλη οι εξωγενείς μεταβλητές είναι έξι και συγκεκριμένα είναι M_{t-1}^I , M_{t-2}^I , Y^{AE}_{t-1} ή $Y^{AA\Pi}_{t-1}$ ή P^{AE}_{t-1} ή $P^{AA\Pi}_{t-1}$, P^i_t , i_t , G . (Για την ανάλυση βλέπε τμήμα 7 Παράρτημα 2). Βέβαια, η μεταβλητή G δε συμπεριλήφθηκε στη συνάρτηση, επειδή δεν ήταν σημαντική αλλά θα συμπεριληφθεί στη συνέχεια, στη συνάρτηση των επενδύσεων που αφορούν τις λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις. Οι ελαστικότητες είναι:

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς τη χρηματοδότηση	0,433
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς το δείκτη τιμών της ακαθάριστης	
αξίας του αγροτικού προϊόντος	0,549
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς τις τιμές των κεφαλαιουχικών αγαθών	-0,254
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς το επιτόκιο	-0,216

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα η ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τη χρηματοδότηση από την ΑΤΕ είναι 0,433, που σημαίνει ότι αν η χρηματοδότηση αυξηθεί κατά μια μονάδα, οι επενδύσεις θα αυξηθούν κατά 0,433. Ομοίως αν ο δείκτης τιμών αξίας του ακαθάριστου αγροτικού προϊόντος αυξηθεί κατά μια μονάδα, τότε οι ακαθάριστες ιδιωτικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου θα αυξηθούν κατά 0,549. Βέβαια, εδώ γίνεται ολοφάνερο ότι η ελαστικότητα των επενδύσεων προς το δείκτη τιμών αξίας του ακαθάριστου αγροτικού προϊόντος είναι πολύ μικρότερη της μονάδας, που σημαίνει ότι οι αγρότες είναι αρκετά προφυλακτικοί για να προβούν στην πραγματοποίηση επενδύσεων. Αντιθέτως, αν το επιτόκιο αυξάνεται κατά μια μονάδα τότε οι επενδύσεις μειώνονται κατά 0,216, αφού και η χρηματοδότηση των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα συνοδεύτηκε και με χαμηλό επιτόκιο. Επίσης, υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ των επενδύσεων και του δείκτη τιμών των κεφαλαιουχικών αγαθών. Στη συνέχεια θα κάνουμε την ίδια διαδικασία με τη διαφορά ότι θα εξετάσουμε τις συναρτήσεις ιδιωτικών επενδύσεων ξεχωριστά σε κτίσματα, σε μηχανικό εξοπλισμό και σε λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις.

Από τον πίνακα 16 παρατηρούμε ότι η μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τη χρηματοδότηση είναι πολύ ψηλή, κοντά στη μονάδα. Επομένως, αν η χρηματοδότηση αυξηθεί κατά 10%, τότε οι επενδύσεις σε κτίσματα θα αυξηθούν κατά 9,4%. Όσον αφορά το αγροτικό εισόδημα, η ελαστικότητα μας λέει ότι αν το εισόδημα αυξηθεί κατά μια μονάδα, τότε οι επενδύσεις θα αυξηθούν μόνο 0,0034. Επομένως, οι επενδύσεις σε κτίσματα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότηση. Επίσης, οι τιμές των κτισμάτων φαίνεται να επηρεάζουν σε πολύ μικρό βαθμό τις επενδύσεις, αφού σε περίπτωση που η τιμή των κτισμάτων αυξηθεί κατά 1 μονάδα, τότε οι επενδύσεις θα μειωθούν μόνο κατά 0,052. Αυτό οφείλεται στους ευνοϊκούς όρους δανεισμού. Το ίδιο ισχύει και για το επιτόκιο. Η χαμηλή ελαστικότητα $-0,052$ δείχνει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα υποκατάστασης των κτισμάτων στη γεωργική εκμετάλλευση. Γενικά, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι από αυτές τις εκτιμήσεις προκύπτει η μεγάλη εξάρτηση των αγροτών να πραγματοποιούν επενδύσεις με δανεισμό και επομένως από εδώ φαίνεται και η αδυναμία των αγροτών να πραγματοποιήσουν επενδύσεις με αυτοχρηματοδότηση. Η χαμηλή ελαστικότητα $-0,052$ δείχνει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα υποκατάστασης των κτισμάτων στη γεωργική εκμετάλλευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς τη χρηματοδότηση	0,94
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως	
προς το ακαθάριστο αγροτικό εισόδημα	0,0034
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς τις τιμές των κτισμάτων	-0,052
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων	
ως προς το επιτόκιο	-0,196

Στη συνέχεια στον πίνακα 17 βλέπουμε τις ελαστικότητες για τις επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό. Παρατηρούμε ότι στην περίπτωση αυτή η χρηματοδότηση δεν παίζει τόσο σημαντικό ρόλο, όπως συμβαίνει με τις επενδύσεις σε κτίσματα. Αντίθετα, το επιτόκιο επηρεάζει σημαντικά τις επενδύσεις, που ίσως και αυτό εξηγεί και τη χαμηλή επίδραση της χρηματοδότησης.

Παρατηρούμε όμως ότι η ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς το δείκτη τιμών του ακαθάριστου αγροτικού εισόδημα είναι μεγάλη, που σημαίνει ότι το αγροτικό εισόδημα παίζει σημαντικότατο ρόλο στις επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό. Επίσης, η ελαστικότητα της ζήτησης του μηχανικού εξοπλισμού ως προς τις τιμές, που είναι $-0,623$, δείχνει ότι η συνεχής και η ολοένα μεγαλύτερη εκμηχάνιση της γεωργίας περιορίζει τη δυνατότητα υποκατάστασης των μηχανημάτων με ανθρώπινη εργασία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τη χρηματοδότηση	0,315
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς το δείκτη τιμών του ακαθάριστου αγροτικού εισοδήματος	1,02
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τις τιμές των μηχανικών εξοπλισμών	-0,623

Από τον πίνακα 18 βλέπουμε ότι η χρηματοδότηση δεν παίζει σημαντικό ρόλο στις επενδύσεις σε λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις, όπως δεν παίζουν ρόλο οι τιμές και το επιτόκιο. Αντίθετα, οι δημόσιες επενδύσεις συντελούν σημαντικά, αφού στην κατηγορία αυτή υπάγονται και τα μεγάλα αρδευτικά και εγχειοβελτιωτικά έργα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τη χρηματοδότηση	0,403
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς το ακαθάριστο αγροτικό εισόδημα	0,425
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς τις τιμές των λοιπών πάγιων εγκαταστάσεων	-0,049
Μέση ελαστικότητα των επενδύσεων ως προς το επιτόκιο	-0,179
Μέση ελαστικότητα των ιδιωτικών επενδύσεων ως προς τις δημόσιες	0,184

4.ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ COBB-DOUGLAS ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1978-1995

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα δούμε το υπόδειγμα Cobb-Douglas στον ελληνικό αγροτικό τομέα, με δεδομένα το Α. Α.Π., ως ενδογενή (εξαρτημένη) μεταβλητή, τους γεωργικούς ελκυστήρες και τους απασχολούμενους ως εξωγενείς μεταβλητές(ανεξάρτητες), που εκφράζουν το κεφάλαιο και την εργασία αντίστοιχα. Τα δεδομένα με τα οποία θα εργαστούμε, βρίσκονται στους πίνακες 1 και 2 του Παραρτήματος 1. Όπως γνωρίζουμε η εξίσωση Cobb-Douglas έχει ως εξής:

$$Y_i = b_1 X_2^{b_2} X_3^{b_3} e^{u_i} \text{, όπου}$$

Y = Α.Α.Π.

X_2 = Απασχολούμενοι

X_3 = Εισροή κεφαλαίου

u = στοχαστικός διαταρακτικός όρος

e = βάση του φυσικού λογάριθμου

Η εκθετική μορφή της συνάρτησης μετατρέπεται σε λογαριθμική και έχουμε την εξής μορφή:

$$\begin{aligned} \ln Y_i &= \ln b_1 + b_2 \ln X_{2i} + b_3 \ln X_{3i} + u_i \\ &= b_0 + b_2 \ln X_{2i} + b_3 \ln X_{3i}, \text{ όπου } b_0 = \ln b_1 \end{aligned}$$

Όπως βλέπουμε στο Παράρτημα 2 στο τμήμα 8 οι ελαστικότητες της εργασίας και του κεφαλαίου είναι 0,458 και 0,472 αντίστοιχα. Επομένως, αν κρατήσουμε σταθερή την εισροή του κεφαλαίου, μια αύξηση στην εργασία κατά μια μονάδα, θα οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής κατά 0,458, και αντίστοιχα, αν κρατήσουμε σταθερή τη εργασία και αυξήσουμε το κεφάλαιο κατά μονάδα, τότε η παραγωγή θα αυξηθεί κατά 0,472. Αν αθροίσουμε τις δύο ελαστικότητες, τότε βλέπουμε ότι το άθροισμά τους είναι ίσο με 0,93, που είναι μικρότερο της μονάδας κι επομένως υπάρχουν φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας.

Για να πάμε όμως ακόμη παραπέρα την ανάλυση, θα εξετάσουμε την παλινδρόμηση με τη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων υπό περιορισμούς. Η προηγούμενη εξίσωση δεν είχε περιορισμούς. Τώρα θα θέσουμε τον περιορισμό, ότι ισχύει $b_1 + b_2 = 1$, δηλαδή ότι υπάρχουν σταθερές αποδόσεις κλίμακας. Η καινούρια εξίσωση θα έχει την παρακάτω μορφή:

$$\ln(Y_i / X_{2i}) = \ln b_1 + b_2 \ln(X_{3i} / X_{2i}) + u_i$$

Θα χρησιμοποιήσουμε τον τύπο $F = \frac{(R^2_u - R^2_r) / m}{(1 - R^2_u) / (n - k)}$ ¹⁷, όπου το R^2_u = προκύπτει από την πρώτη

εξίσωση, χωρίς τον περιορισμό, το R^2_r = προκύπτει από την εξίσωση με τον περιορισμό, το m είναι αριθμός των περιορισμών που θέτουμε και στην περίπτωσή μας είναι 1, το n είναι ο αριθμός των παρατηρήσεων, που είναι 18 και τέλος το k είναι ο αριθμός των μεταβλητών που έχουμε στην εξίσωση και είναι ίσο με 3. Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης υπό τον περιορισμό είναι τα παρακάτω:

$$\begin{array}{ll} \ln(Y_i / X_{2i}) = -0,0390 + 0,921 \ln(X_{3i} / X_{2i}) & R^2_{(adj.)} = 99,8\% \quad F = 7791,55 \\ \text{t-statistics} & (-4,59) \quad (88,27) \end{array}$$

$$D W = 1,45$$

Το υπόδειγμα είναι στατιστικά τόσο συνολικά, όσο και ατομικά πολύ σημαντικό. Το πρόβλημα της αυτοσυσχέτισης επιλύθηκε με τη μέθοδο των Cochran-Orcutt με δύο φορές επανάληψη. Είναι φανερό πως αν αντικαταστήσουμε τις τιμές στον παραπάνω τύπο η τιμή F αρνητική, αφού το $R^2_r > R^2_u$, γεγονός που δε μπορούμε να το κάνουμε αποδεκτό. Επομένως, δεχόμαστε την υπόθεση ότι υπάρχουν σταθερές αποδόσεις κλίμακας στον αγροτικό τομέα της Ελλάδας. Πρέπει να τονίσουμε ότι εδώ δεν λαμβάνουμε υπόψη μας τη τεχνολογία. Πιστεύω πως αν λάβουμε και την τεχνολογία υπόψη μας, τότε σίγουρα θα υπάρχουν αύξουσες αποδόσεις.

5. ΟΡΙΑΚΗ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΑΚΗ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

Σε αυτό το μέρος θα εξετάσουμε την οριακή ροπή προς κατανάλωση και προς αποταμίευση. Σύμφωνα με τον Keynes, δεχόμαστε ότι το εισόδημα είναι ίσο με την αξία της τρέχουσας παραγωγής και ότι η τρέχουσα επένδυση ισούται με την αξία με το μέρος της τρέχουσας παραγωγής που δεν καταναλώνεται και η αποταμίευση ισούται με το πλεόνασμα πάνω από την κατανάλωση. Με λίγα λόγια ισχύει ότι:

Εισόδημα - αξία παραγωγής = κατανάλωση + επένδυση. Στη συνέχεια ισχύει ότι η αποταμίευση = εισόδημα - κατανάλωση. Άρα, αποταμίευση = επένδυση. Τα δεδομένα βρίσκονται στο πίνακα του παραρτήματος 1. Το αγροτικό εισόδημα είχε αρχικά τη μορφή σε τρέχουσες τιμές και στη συνέχεια αποπληθωρίστηκε με τον Δ. Τ. Κ. σε σταθερές τιμές του 1970. Εφόσον θα εξετάσουμε τα εθνικά μεγέθη και όχι τα εγχώρια, τα δεδομένα για την αποταμίευση θα είναι ίσα με αυτά της επένδυσης. Επομένως, το εισόδημα δημιουργείται ουσιαστικά από την αξία του πλεονάσματος που βρίσκεται πάνω από το κόστος παραγωγής το προϊόν που παράγει ο παραγωγός και που στη συνέχεια πωλεί. Η τρέχουσα επένδυση του κάθε παραγωγού ισούται προς το επιπλέον του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού που αγοράστηκε από άλλους παραγωγούς ή επιχειρηματίες, πάνω από το κόστος της χρήσης. Γι' αυτό και το πλεόνασμα του εισοδήματος που βρίσκεται πάνω από την κατανάλωση το ονομάζουμε αποταμίευση, η οποία τελικά δε μπορεί να διαφέρει από την προσθήκη στον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό. (John Maynard Keynes Αθήνα 2001). Βέβαια, για να κάνουμε μια κριτική εδώ, πρέπει να πούμε ότι η αποταμίευση δε σημαίνει πάντοτε κι επένδυση. Αυτό ίσως είναι μια αυθαίρετη υπόθεση. Δηλαδή, όταν αναφερόμαστε συγκεκριμένα στους έλληνες αγρότες, δε μπορούμε να πούμε ότι διακρίνονται για τη επιχειρηματική τους ικανότητα στην αξιολόγηση σωστών και ορθών επενδυτικών έργων, ή μπορεί να μην μπορούν να επενδύσουν σωστά και εξαιτίας άλλων προβλημάτων και παραγόντων, που βρίσκονται έξω από την αρμοδιότητά τους, όπως αναφέραμε στα προηγούμενα κεφάλαια. Πέρα όμως από αυτό το σχολιασμό βλέπουμε ότι η οριακή ροπή προς κατανάλωση είναι 0,956 (Βλέπε τμήμα 9 Παράρτημα 2). Αυτή είναι και η μακροχρόνια, που σημαίνει ότι καθώς το εισόδημα αυξάνεται κατά μια μονάδα η κατανάλωση αυξάνεται κατά 0,956. Η βραχυχρόνια τιμή είναι λίγο μικρότερη, 0,936. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι δύο τιμές σχεδόν συμπίπτουν. Από αυτά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι Έλληνες αγρότες καταναλώνουν σχεδόν όλο το εισόδημα τους. Επομένως, οι αγρότες δεν αποταμιεύουν, από αυτό βέβαια μπορούν να εξηγηθούν και τα μικρά μεγέθη της συσσώρευσης κεφαλαίου στον αγροτικό τομέα. Η βραχυχρόνια οριακή ροπή προς αποταμίευση θα είναι επομένως 0,064 και η μακροχρόνια 0,044. Από αυτά φαίνεται ότι οι Έλληνες αγρότες καταναλώνουν πολύ, ενώ δεν αποταμιεύουν σχεδόν τίποτα. Από αυτό εξηγείται και η μείωση της συσσώρευσης του παγίου κεφαλαίου.

6. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκπαίδευση μπορεί να συντελέσει αποφασιστικά στη διαδικασία της παραγωγής. Εδώ θα αναλύσουμε την επίδραση που μπορεί να έχει η εκπαιδευτική βαθμίδα στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και στους τρεις τομείς της οικονομίας. Στους πίνακες 21,22 και 23 παρατίθενται τα δεδομένα για την εκπαιδευτική βαθμίδα στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα αντίστοιχα. Ουσιαστικά στους πίνακες αυτούς παρουσιάζονται τα ποσοστά, με βάση τις ετήσιες έρευνες της Ε. Σ. Υ. Ε. και αναφέρονται στον ενεργά οικονομικό πληθυσμό. Τα υπολειπόμενα ποσοστά που δεν παρουσιάζονται στους πίνακες αναφέρονται σε αυτούς που δε δήλωσαν εκπαιδευτική βαθμίδα. Τα παρακάτω υποδείγματα δείχνουν την επίδραση που έχει η καθεμία εκπαιδευτική βαθμίδα στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ξεχωριστά για τον καθένα παραγωγικό τομέα της Ελληνικής οικονομίας. Τα υποδείγματα εκτιμήθηκαν με το πρόγραμμα SPSS και την εντολή Optimal scaling, που ουσιαστικά κάνει αριστοποίηση. Η πρώτη εξίσωση αναφέρεται στον πρωτογενή τομέα ή στον αγροτικό.

$$Y = -0,483X_1 + 0,145X_2 + 0,847X_3 + 0,690X_4 + 0,307X_5 \quad R^2_{(adj.)} = 92,9\%$$

t-statistics (-3,55) (1,25) (4,43) (4,82) (2,17)

$$F = 30,355$$

, όπου Y = Ακαθάριστο αγροτικό εγχώριο προϊόν σε σταθερές τιμές του 1970

X_1 = Πτυχιούχοι Α. Ε. Ι.

X_2 = Πτυχιούχοι ανωτέρων σχολών

X_3 = Απολυτήριο γυμνασίου – λυκείου

X_4 = Απολυτήριο δημοτικού

X_5 = Δεν τελείωσαν το δημοτικό

Όπως βλέπουμε το πρόσημο για τη μεταβλητή X_1 , που εκφράζει τους πτυχιούχους Α. Ε. Ι., είναι αρνητικό, που σημαίνει ότι συμβάλει αντίθετα στη αύξηση του ακαθάριστου αγροτικού προϊόντος. Δηλαδή, ότι αυξάνεται το ακαθάριστο αγροτικό προϊόν, τότε η πιθανότητα οι αγρότες που συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία είναι αρνητική, δηλαδή η πιθανότητα μειώνεται. Απ' ότι βλέπουμε τη μεγαλύτερη επίδραση την έχουν οι αγρότες που έχουν τελειώσει το δημοτικό και τη μέση εκπαίδευση. Μετά ακολουθούν οι αγρότες που δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό και έπειτα έρχονται οι αγρότες που είναι πτυχιούχοι ανωτέρων σχολών. Στη συνέχεια ακολουθεί η εξίσωση για τον δευτερογενή τομέα.

$$Y = 0,384X_1 + 0,200X_2 - 0,309X_3 + 0,346X_4 - 0,348X_5 \quad R^2_{(adj.)} = 98,8\%$$

t-statistics (4,00) (4,44) (-4,23) (6,65) (-5,27)

$$F = 158,503$$

Στο δευτερογενή τομέα αντίθετα αρνητική συσχέτιση παρατηρήθηκε με τη μεταβλητή που εκφράζει τους εργαζόμενους που δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό, όπως επίσης και αυτούς που έχουν τελειώσει τη μέση εκπαίδευση. Μεγάλη επίδραση ασκούν στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στο δευτερογενή τομέα, οι πτυχιούχοι Α. Ε. Ι. και ανωτέρων σχολών. Μεγάλη όμως επίδραση ασκούν και αυτοί που έχουν τελειώσει μόνο το δημοτικό. Εδώ εξηγείται ότι οι μεταναστεύσεις πολλών αγροτών προς τη Δυτική Ευρώπη και προς τα αστικά βιομηχανικά κέντρα της χώρας, συντέλεσαν στην αύξηση του εργατικού δυναμικού, καθώς και στην αύξηση της χαμηλής εκπαιδευτικής βαθμίδας. Τα αποτελέσματα για τον τριτογενή τομέα είναι τα ακόλουθα:

$$Y = 0,333X_1 + -0,045X_2 + 0,322X_3 - 0,452X_4 + 0,092X_5 \quad R^2_{(adj.)} = 98,6\%$$

t-statistics (3,47) (-1,875) (0,322) (-8,07) (1,84)

$$F = 153,829$$

Στον τριτογενή τομέα οι πτυχιούχοι των Α. Ε. Ι. δεν έχουν τόσο μεγάλη επίδραση όσο έχουν αυτοί στο δευτερογενή τομέα. Επίσης, εδώ βλέπουμε και την αρνητική συσχέτιση των πτυχιούχων των ανωτέρων σχολών και αυτών που έχουν τελειώσει το δημοτικό. Επίσης, πολύ μικρή επίδραση έχουν αυτοί που δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό. Πάντως, οι απόφοιτοι της μέσης εκπαίδευσης συντελούν σχεδόν εξίσου σημαντικά όσο και οι απόφοιτοι των Α. Ε. Ι. Αυτό ίσως μπορεί να εξηγηθεί ότι η απορρόφηση των αποφοίτων αυτών που έγινε από έτη πριν που οι απαιτήσεις, όσον αφορά τη κατοχή πτυχίων, δεν ήταν μεγάλες, στην προσπάθεια των έκτοτε κυβερνήσεων να ασκήσουν κοινωνική πολιτική και να αυξήσουν την απασχόληση, οι οποίοι πολλοί από αυτούς προσλήφθηκαν στο δημόσιο τομέα, αλλά και η ταυτόχρονη μετανάστευση των αγροτών που αναφέραμε παραπάνω.

7. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Είναι γνωστό ότι κατά την περίοδο της κατάρρευσης του φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους οι εμπορευματικές σχέσεις παραγωγής. Υπήρχε δηλαδή η αντίθεση των καπιταλιστικών σχέσεων και των προκαπιταλιστικών που συνυπήρχαν για μια περίοδο, ώσπου να επικρατήσουν τελικά οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Η όξυνση αυτή των ταξικών αντιθέσεων οδήγησε σε πολλές χώρες της Ευρώπης σε αστικές επαναστάσεις. Στις χώρες εκείνες όπου οι φεουδάρχες μετεξελίχθηκαν σε καπιταλιστές χωρίς τη μεσολάβηση των αστικών επαναστάσεων, η καπιταλιστική ανάπτυξη υπήρξε αργή με αποτέλεσμα τη συνύπαρξη φεουδαρχικών και καπιταλιστικών σχέσεων για μια μεγάλη περίοδο. Εξάλλου σύμφωνα με τον Μαρξ, οι συνεταιρισμοί είναι συνέπεια των αντιθέσεων που επικρατούν στην καπιταλιστική κοινωνία. Βέβαια, για να κάνουμε μια παρένθεση εδώ, θεωρώ σημαντικό να κάνω μια κριτική στη θεωρία του Μαρξ, ο οποίος διαστρέβλωσε την Ηρακλείτεια φιλοσοφία, με βάση την οποία υιοθέτησε τη διαλεκτική. Ο Μαρξ τονίζει το ρόλο του προλεταριάτου, όπου μέσα απ' τη απάνθρωπη εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, θα διευρύνονται οι ανισότητες μεταξύ αυτών που κατέχουν τον πλούτο και τα μέσα παραγωγής σχέση με το προλεταριάτο που κατέχει μόνο την εργατική δύναμη θα οδηγηθούμε σε μια κοινωνική επανάσταση, κατά την οποία το προλεταριάτο θα πάρει την εξουσία, ώσπου να δημιουργηθεί η κομμουνιστική κοινωνία. Το λάθος του Μαρξ είναι ότι αν δεν υπήρχε ο καπιταλισμός δε θα υπήρχε και ο κομμουνισμός, όπως και το αντίστροφο. Αν κάποτε καταρρεύσει ο καπιταλισμός, τότε αυτομάτως παύει να υφίσταται και ο κομμουνισμός. (Κώστας Άξελος) Ο Μαρξ δηλαδή θέτει ένα τέλος στην ιστορία, και όπως πολύ σωστά σημειώνει ο Νίτσε, που λέει ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει ένα τέλος στην ανθρώπινη ιστορία,, αλλά μόνο τα ανώτερα δημιουργήματα. (Νίτσε, Ιστορία και Ζωή).

Από την οικονομική σκοπιά ο βασικός ρόλος που δημιουργήθηκαν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί είναι η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών. Επειδή τα αγροτικά προϊόντα, όπως τα πορτοκάλια, η τομάτα, το αγγούρι κλπ. θεωρούνται ομοιογενή και έτσι ένας παραγωγός δε μπορεί να επηρεάσει την αγορά, με αποτέλεσμα ο έμπορος να εκμεταλλεύεται την ευκαιρία και να αγοράζει το προϊόν σε τέτοια τιμή που να μειώνει τελικά το εισόδημα του παραγωγού. Έτσι, οι αγρότες, αφού βρέθηκαν σε αδιέξοδο αναγκάστηκαν να ενωθούν για να αποκτήσουν διαπραγματευτική δύναμη. (Γεώργιος Κιτσοπανίδης- Χρήστος Καμενίδης, Αγροτική οικονομική,

Θες/νίκη, 1992). Ο Μαρξ όμως τονίζει ότι λόγω αυτής της συγκέντρωσης μπορεί οι αγροτικοί συνεταιρισμοί να πάρουν τη μορφή καπιταλιστικών μετοχικών εταιριών. Ένα άλλο πρόβλημα που εμφανίζεται είναι ο ανταγωνισμός που υπάρχει ανάμεσα στους αγροτικούς συνεταιρισμούς μιας χώρας. (Μαρξ, Εμφύλιος Πόλεμος τη Γαλλία). Έτσι, στη συνέχεια θα δούμε τους αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ε. Ο. Κ. θα δούμε την κατάστασή τους σε κάποιες χώρες της Ε. Ο. Κ., οι οποίες έχουν γνωρίσει μεγάλη καπιταλιστική ανάπτυξη και την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα.

Όπως γνωρίζουμε το πνεύμα της ΚΑΠ δεν ταυτίζεται με όλες τις εθνικές επιδιώξεις, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αντιθέσεις. Μη θέλοντας λοιπόν τα κοινοτικά όργανα να παρατείνουν αυτές τις αντιθέσεις προσπαθούν με τη χρήση κοινοτικών ρυθμίσεων να πετύχουν τους σκοπούς της ΚΑΠ. Σ' αυτή τη λογική στηρίζεται και η προώθηση νέων θεσμών, όπως είναι οι ομάδες παραγωγών. Σύμφωνα με την Ε. Ο. Κ. ισχύει:

- Οι συνεταιρισμοί είναι εδραιωμένος θεσμός στις χώρες της.
- Ελέγχουν σημαντικά τμήματα της αγοράς σε αρκετά προϊόντα.
- Η συνεταιριστική μορφή εργασίας μπορεί να ενταχθεί στην οικονομία χωρίς να αποτελεί πρόβλημα για αποτελεσματικό ανταγωνισμό.
- Υπάρχουν δυνατότητες να παρέχονται πιστώσεις μέσω των συνεταιρισμών για την εκπαίδευση και την κατάρτιση των αγροτών.
- Υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης των συνεταιρισμών στα κοινοτικά ταμεία και τα χρηματοδοτικά όργανα.
- Μέσω των συνεταιρισμών μπορεί να εφαρμοστεί η κοινοτική περιφερειακή πολιτική.

Τα παραπάνω ισχύουν για αρκετά συνεταιριστικά κινήματα που έχουν ενσωματωθεί στο καπιταλιστικό σύστημα, αλλά για χώρες, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, η εναρμόνιση της λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων με τις παραπάνω αρχές είναι δύσκολη, γιατί και αμφισβητούν αυτές τις αρχές, αλλά και γιατί μέσα σε αυτά τα κινήματα επικρατούν τάσεις αμφισβήτησης του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος και αντιδρούν έντονα και σθεναρά σε μια τέτοια ενσωμάτωση. Παρά όμως όλες αυτές τις διαφορές και τις αντιμαχίες οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μπορούν να επιδείξουν θετικά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Ο θεσμός των Ομάδων παραγωγών θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το Κανονισμό της Ε. Ο. Κ. 1360/78. Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό η αναγκαιότητα εισήγησης του προέκυψε από το γεγονός ότι σε αρκετές περιφέρειες της Κοινότητας παρατηρήθηκε διαφορά στις συνθήκες προσφοράς και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Η Κοινότητα δηλαδή θεώρησε ότι οι συνεταιρισμοί δεν έχουν δώσει την αναγκαία και πρέπουσα σημασία σε ζητήματα συγκέντρωσης, προσφοράς, και την προσαρμογή της παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς, πιστεύει ότι με το νέο αυτό θεσμό θα υπάρξει περισσότερη πειθαρχία στην παραγωγή και την εμπορία. Η λειτουργία των Ο. Π. μπορεί να περιλαμβάνει την παραγωγή, τη συγκέντρωση, την τυποποίηση, τη διάθεση του αγροτικού προϊόντος για το οποίο συγκροτήθηκαν. Για τη συγκρότηση της ομάδας επαρκούν 10 άτομα, ενώ για τη δημιουργία ένωσης επαρκούν τα 50 άτομα. Οι παραγωγοί μπορούν να έχουν ως κύριο ή δευτερεύον επάγγελμα την αγροτική δραστηριότητα, γεγονός που μπορεί να δώσει λύση στο πρόβλημα της αστυφιλίας και της προστασίας της υπαίθρου και του περιβάλλοντος. Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι Ο. Π. για να μπορούν να ανταγωνιστούν και για να λειτουργήσουν είναι:

- Να έχουν κοινούς κανόνες παραγωγής.
- Κοινούς κανόνες για τη διάθεση των προϊόντων.
- Τα μέλη της Ο.Π. έχουν την υποχρέωση να συμμετέχουν σ' αυτή τουλάχιστον 3 χρόνια από τη σύσταση της. Σε περίπτωση αποχώρησης από αυτή είναι υποχρεωμένα να το κοινοποιούν 12 μήνες πριν.
- Να παρέχουν αποδείξεις επαρκούς οικονομικής δραστηριότητας.
- Βασικό κριτήριο οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί ο όγκος παραγωγής του προϊόντος.

Σημαντικό στοιχείο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι οι Ο. Π. δεν είναι κοινωνικά προϊόντα της άρνησης της ατομικής ιδιοκτησίας, αλλά προϊόντα των άρρυθμων νόμων της καπιταλιστικής αγοράς. Για το λόγο αυτό πρέπει να προσαρμοστούν και να συντονιστούν με τις απαιτήσεις της αγοράς, παράγοντας εκείνη την ποσότητα προϊόντος σύμφωνα με τις επιταγές της προσφοράς και ζήτησης. Τελικά όμως αυτό που επικρατεί είναι ότι οι Ο. Π. κυριαρχούν οικονομικά, για το λόγο ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί είναι υποχρεωμένοι να συγκεντρώνουν και τις μικρές παραγωγές πολλών αγροτών, με αποτέλεσμα να ανεβαίνει το λειτουργικό κόστος τους. Έτσι, η κατάσταση που δημιουργείται είναι ότι οι πλούσιοι αγρότες θα συμμετέχουν στις Ο.Π., και ταυτόχρονα θα διατηρούν την παραμονή τους στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και από την άλλη πλευρά οι φτωχοί αγρότες, χωρίς παράλληλα να τους δίνει η αγροτική παραγωγική δομή το δικαίωμα συμμετοχής στις Ο. Π., λόγω του μη ικανοποιητικού όγκου παραγωγής σε κάποιο προϊόν. (Σ. Κρουσταλλάκη-Μπεβεράτου, Αθήνα 1990). Στη συνέχεια θα δούμε την κατάσταση των αγροτικών συνεταιρισμών σε κάποιες χώρες της Ε. Ο. Κ.

ΒΕΛΓΙΟ

Η ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος στο Βέλγιο υπήρξε παράλληλη με την πλατιά διάδοση των σοσιαλιστικών ιδεών, αλλά κυρίως συνδέεται με την ανάπτυξη του καπιταλισμού στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί του Βελγίου μπόρεσαν να οργανωθούν και ιδιαίτερα μπόρεσαν να διακρίνουν τα πλεονεκτήματα της εξειδικευμένης οικονομικής δραστηριότητας μέσα στο διεθνές σύστημα καταμερισμού της εργασίας στον τομέα της αγροτικής οικονομίας. Διαδεδομένοι είναι οι αγροτικοί προμηθευτικοί συνεταιρισμοί για την προμήθεια γεωργικών εφοδίων και αγροτικών μηχανημάτων. Η αλματώδης ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος του Βελγίου προώθησε νέες μορφές συνεταιριστικής δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών. Εκτός από τις ασφαλιστικές συνεταιριστικές εταιρίες δημιουργήθηκαν και συνεταιριστικά γραφεία για την προσφορά εργατικής δύναμης στον αγροτικό τομέα σε περιόδους αιχμής. Η συγκέντρωση κεφαλαίου με τη μορφή των συγχωνεύσεων και των απορροφήσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων μεταξύ τους, αλλά και με ιδιωτικές αγροτοβιομηχανικές επιχειρήσεις, λειτούργησε με επιτυχία, με αποτέλεσμα την προώθηση της καθετοποίησης. Σημαντικό είναι ότι πολιτική του Βελγικού κράτους υπήρξε ενιαία ως προς τον ιδιωτικό, αλλά και το συνεταιριστικό τομέα ως προς δύο ισότιμους φορείς με το ίδιο επίπεδο ανάπτυξης, χωρίς να προκύψει η ανάγκη ενίσχυσης του ενός τομέα σε βάρος του άλλου.

ΓΑΛΛΙΑ

Η ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος στη Γαλλία ήταν παράλληλη με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος. Η καταξίωση του γαλλικού συνεταιριστικού κινήματος στην ιστορία του συνεργατισμού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στις επιτυχίες που έχει παρουσιάσει στον οικονομικό τομέα, οι οποίες επιτυχίες συνδέονται με τη σωστή επιλογή των οικονομικών δραστηριοτήτων, που τελικά έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος της Γαλλίας, αλλά και του αγροτικού τομέα γενικότερα.

Από νομικής πλευράς το θεσμικό πλαίσιο του νόμου του 1972, είναι ότι οι αγροτικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις και οι ενώσεις τους αποτελούν ειδική μορφή επιχειρήσεων, η οποία διαφοροποιείται από τις κρατικές επιχειρήσεις και τις εμπορικές. Έχουν νομική προσωπικότητα και πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα. Αυτή και μόνο η διαφοροποίηση της επιχειρηματικής μορφής των αγροτικών συνεταιρισμών από τις άλλες επιχειρήσεις τους προσδίδει αυτονομία και τη δυνατότητα να επιλέγουν τομείς δραστηριότητας τέτοιους που να μπορούν να επιβιώσουν, και να προσαρμόζουν τις δραστηριότητές τους στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της οικονομίας. Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι η επιτυχία του συνεταιριστικού κινήματος στη Γαλλία έχει σχέση με την επιμόρφωση και την εκπαίδευση των στελεχών των συνεταιρισμών και των υπαλλήλων των.

Ακόμη πολύ σημαντικό είναι ότι επιτυχία της οικονομικής δραστηριότητας του συνεταιριστικού τομέα οφείλεται στην επιτυχημένη συνύπαρξη του αγροτικού τομέα με του ιδιωτικού. Αυτή η πολιτική έχει ως συνέπεια η δημιουργία μεγάλων αγροτοβιομηχανικών επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο, όπως είναι η Vico για την αξιοποίηση της πατάτας και η Socora για το εμπόριο κρέατος και τη βιομηχανική επεξεργασία του.

ΔΑΝΙΑ

Η Δανία αποτελεί από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της Ε. Ο. Κ., η οποία ανάπτυξη της οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αγροτική οικονομία και ιδιαίτερα στην κτηνοτροφία της. Η ανάπτυξη όλων των κλάδων της κτηνοτροφίας έχουν καθιερώσει τη Δανία ανάμεσα στις χώρες εξαγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων, αλλά και των άλλων συναφών αγροτικών προϊόντων. Οι εξαγωγές της χαρακτηρίζονται από προϊόντα υψηλής επεξεργασίας και ποιότητας, με αποτέλεσμα να είναι ανταγωνιστικά στις χώρες μέλη τα Ε. Ο. Κ.. Βέβαια, μια τέτοια ανάπτυξη δεν είναι τυχαία, αλλά είναι αποτέλεσμα μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής με συνέχεια και συνέπεια. Σ' αυτή την επιτυχία συνέβαλλαν καθοριστικά οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, και όχι ως συμπληρωματικό τμήμα των τομέων της εθνικής οικονομίας, αλλά ως καθοριστικοί φορείς της αγροτοβιομηχανικής προόδου. Επίσης υπάρχει μεγάλη εξειδίκευση στους κλάδους της αγροτικής οικονομίας. Ακόμη, κατανοώντας τα πλεονεκτήματα της μεγάλης παραγωγής έναντι της μικρής, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί της Δανίας προχώρησαν στη συγκέντρωση της δύναμης τους κυρίως μέσω των συγχωνεύσεων.

Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο των αγροτικών συνεταιρισμών της Δανίας είναι αρκετά ελαστικό γιατί δεν υπάρχει ειδικός νόμος για τη λειτουργία των συνεταιρισμών και το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι απορρέει από το Σύνταγμα της χώρας. Εξάλλου, η μεγάλη συγκέντρωση μελών και κεφαλαίου ανά συνεταιριστική μονάδα αγροτικής παραγωγής, που παρατηρείται στη Δανία, και γενικά η μεγάλη αυτή συσσώρευση συμβάλλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος, με αποτέλεσμα τα αγροτικά προϊόντα να είναι ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές και να εμφανίζονται οι συνεταιριστικές οργανώσεις με ενιαία πολιτική στο ζήτημα των τιμών.

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Το Λουξεμβούργο αποτελεί ένα πολύ καλό παράδειγμα ανάδειξης του συνεταιριστικού κινήματος. Αν και είναι απ' τις μικρότερες χώρες της Ευρώπης έχει να επιδείξει πλούσια συνεταιριστική ανάπτυξη και δράση. Τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η αγροτική οικονομία της χώρας αυτής ήταν τεράστια, όπως εγγειοβελτιωτικά, αντιπλημμυρικά, αποστραγγιστικά και αρδευτικά έργα. Όπως είναι λογικό οι μεμονωμένες προσπάθειες των αγροτών δεν ήταν αρκετές για να οδηγήσουν στην αποτελεσματική τους επίλυση, και γι' αυτό στην περίπτωση αυτή η μόνη δυνατή λύση ήταν οι συνενώσεις των αγροτών. Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι η ύπαρξη εγχώριων βιομηχανιών παραγωγής φωσφορικών λιπασμάτων βοήθησε την ανάπτυξη των σχέσεων ανταλλαγής προϊόντων ανάμεσα στον αγροτικό και βιομηχανικό τομέα.

Κάπου εδώ μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο συνεταιρισμός παρόλο ότι δεν αποτελεί την κλασική μορφή της επιχείρησης, το συνεταιριστικό κίνημα αναπτύχθηκε στις προηγμένες καπιταλιστικές χώρες, και που πολύ σωστά σημείωσε ο Μαρξ ότι οι ταξικές αντιπαλοότητες και αντιθέσεις είναι πιο έντονα φαινόμενα στις χώρες αυτές. Στην Ελλάδα όμως δεν ισχύει αυτό. Μετά από πολλές προσπάθειες το 1915 ψηφίστηκε ο Ν. 602 «περί συνεταιρισμών» που έθετε επίσημα την αρχή της ιστορίας του ελληνικού συνεταιριστικού κινήματος. Ο νόμος αυτό περιελάμβανε ότι πιο δημοκρατικό είχε να επιδείξει το συνεταιριστικό κίνημα της Ευρώπης μέχρι τότε, αλλά σημαντικό είναι ότι δεν έκφρασε τις πραγματικές συνθήκες που επικρατούσαν στην αγροτική οικονομία της Ελλάδας. Αυτός είναι και ένας βασικός ρόλος που οδήγησε στη μη αποτελεσματική λειτουργία του συνεταιριστικού κινήματος κατά την πορεία του χρόνου. Αιτία αυτού του φαινομένου ήταν ότι υπήρχαν διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές δομές, που είχαν τις ρίζες τους στα κατάλοιπα των προκαπιταλιστικών γαιοκτησιακών σχέσεων. Η μη ολοκληρωμένη επανάσταση του 1917 και οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν, με σημαντικότερη αυτή του 1923, δεν κατάφεραν να οδηγήσουν και να μετατρέψουν ριζικά τη κλειστή φυσική οικονομία σε ένα δυναμικό σύγχρονο τομέα. Αυτή η καθυστερημένη κοινωνικοοικονομική δομή αποτέλεσε ένα ενδογενή παράγοντα. Υπήρχαν όμως κι εξωγενείς παράγοντες Ένας σημαντικός από αυτούς είναι η καθυστερημένη ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής στον κλάδο της βιομηχανίας και γενικότερα της μεταποίησης. Η ελληνική βιομηχανία χαρακτηριζόταν από χαμηλή συσσώρευση κεφαλαίου και προσανατολιζόταν προς κλάδους που δεν προσέγγιζαν μια

συνεργασία με τον αγροτικό τομέα. Οι αιτίες αυτές αποτέλεσαν εμπόδιο για μια δυναμική ανάπτυξη των καπιταλιστικών νόμων και την προώθηση της οριζόντιας και κάθετης ολοκλήρωσης του αγροτικού τομέα. Επομένως μετά από όλα αυτά τα γεγονότα, η αιτία που οδήγησε στη δημιουργία των αγροτικών συνεταιρισμών δεν ήταν η άμεση αρνητική επίπτωση των καπιταλιστικών νόμων και λειτουργιών της αγοράς, αλλά η επίπτωση που υπήρχε από την κυκλοφορία του χρήματος και του εμπορίου. Οι καπιταλιστικές σχέσεις στον αγροτικό τομέα την περίοδο εκείνη εκφράζονταν από τη λειτουργία του εμπορικού κεφαλαίου, με κύρια παρουσία το φαινόμενο της τοκογλυφίας. Γι' αυτό το λόγο οι έλληνες αγρότες δημιούργησαν σε πρώτη φάση τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Στ συνέχεια όμως φάνηκε ότι οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί έδωσαν λύση για μικρό χρονικό διάστημα, αφού με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων στον κλάδο της βιομηχανίας, η μορφή αυτού του συνεταιρισμού δε μπορούσε να ανταποκριθεί πλέον και σε άλλες απαιτήσεις του έλληνα αγρότη και της κοινωνίας γενικότερα. Η βασικότερη αιτία αυτού του φαινομένου ήταν ο έντονος κοινωνικός χαρακτήρας που άρχισε να αποκτά ο αγροτικός τομέας, ο οποίος επηρεάστηκε και από ενδογενείς παράγοντες, αλλά και από εξωγενείς.

Οι ενδογενείς παράγοντες απαιτούσαν την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα προς την κατεύθυνση της αύξησης της παραγωγής, που θα ικανοποιούσε όλες τις κοινωνικές ανάγκες σε τρόφιμα, αλλά και που παράλληλα θα απέρριπτε όλες τις προκαπιταλιστικές γαιοκτησιακές σχέσεις. Συγκεκριμένα, για την Ελλάδα έπρεπε να βρεθεί ένας τρόπος που θα ξέκοβε τον μικρομεσαίο αγρότη από την κλειστή φυσική οικονομία της αυτοκατανάλωσης και θα τον προέτρεπε να εργαστεί για την αγορά και το κοινωνικό σύνολο.

Οι εξωγενείς παράγοντες ήταν η βιομηχανία, το διεθνές εμπόριο, η αστικοποίηση των βιομηχανικών περιοχών, που απαιτούσαν την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, γιατί η καθυστέρηση του δημιουργούσε τεράστια προβλήματα στην τότε νεοεμφανιζόμενη βιομηχανία τροφίμων, ως πηγή των πρώτων υλών, ενώ ταυτόχρονα δεν έλυσε το επισιτιστικό πρόβλημα των αστικών περιοχών. Ταυτόχρονα, οι μικρές βιομηχανίες κατασκευής μέσω παραγωγής για τον αγροτικό τομέα δεν μπορούσαν βρουν πρόσφορη αγορά για την απορρόφηση των προϊόντων τους, γιατί ο εκκρηματισμός της αγροτικής παραγωγής ήταν περιορισμένος. Εξαιτίας λοιπόν αυτών των δυσχερειών που επικρατούσαν στον αγροτικό τομέα της Ελλάδας, αποτέλεσαν εμπόδιο για την ανάπτυξη και των άλλων κοινωνικοοικονομικών σχέσεων. Γι' αυτό το λόγο η μορφή της συνεταιριστικής οργάνωσης ήταν η πλέον δυνατή να συνενώσει τις ενδογενείς αντιθέσεις του αγροτικού τομέα, από τη μια μεριά τα μικρά αγροτικά νοικοκυριά που διατηρούν την οικονομική αυτοδυναμία και από την άλλη τις απαιτήσεις της αγοράς.

Η κοινωνικοοικονομική αφετηρία των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, είναι φανερό απ' τα παραπάνω που μόλις αναλύσαμε, ότι ήταν διαφορετική από αυτή των αγροτικών συνεταιρισμών των καπιταλιστικών χωρών της Ευρώπης. Στις χώρες αυτές η ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής στους άλλους παραγωγικούς τομείς είχε ήδη ενσωματώσει τον αγροτικό τομέα, ο οποίος τομέας δεν αντιμετώπιζε τη δομή της ελληνικής αγροτικής οικονομίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο είδαμε τα προβλήματα του αγροτικού τομέα της Ελλάδας, όπως η κομματιασμένη ατομική ιδιοκτησία, που βασίζεται στην προσωπική εργασία ξεχωριστών οικογενειών, δυσκολεύουν την καπιταλιστική ανάπτυξη. Ο αγρότης μέσα από το θεσμό των συνεταιρισμών, μπορεί να επιλύσει τη βασική του αντίθεση, που είναι η αντικατάσταση της μικρής παραγωγής από τη μεγάλη. Στη συνέχεια λόγω της μεγάλης ανάπτυξης των καπιταλιστικών σχέσεων εμφανίζεται στον αγροτικό τομέα η κυριαρχία των συνεταιρισμών και των μεμονωμένων αγροτών. Οι αγρότες απλά μετακινούνται προς τους συνεταιρισμούς για το λόγο ότι αυξάνεται η οργανική σύνθεση του κεφαλαίου και επομένως αυξάνεται και η τάση μείωσης του ποσοστού

κέρδους. Συγκεκριμένα, η οργανική σύνθεση του κεφαλαίου ισούται με τον λόγο $O. \Sigma. K. = \frac{c}{v}$,

όπου c = το σταθερό κεφάλαιο και v = το μεταβλητό κεφάλαιο. Το ποσοστό κέρδους σύμφωνα με τον Μαρξ είναι $p = \frac{s}{c + v}$, όπου το c και v συμβολίζουν ότι είπαμε μόλις τώρα και το s = υπεραξία.

Στη συνέχεια αναλύει ότι το ποσοστό της υπεραξίας ισούται με $s^* = \frac{s}{v}$, δηλαδή είναι η υπεραξία που δημιουργήθηκε ως προς το κόστος εργασίας που χρησιμοποιήθηκε. Αν διαιρέσουμε το δεύτερο

μέλος του ποσοστού του κέρδους με το v έχουμε $p = \frac{s'}{O.Σ.Κ. + 1}$. (Κ. Μαρξ, Αθήνα

1978). Επομένως, όσο αυξάνεται ο αριθμητής, που είναι το ποσοστό της υπεραξίας ή το μεταβλητό κεφάλαιο σε βάρος του σταθερού, όσο αυξάνεται και το ποσοστό του κέρδους. Ή όσο μειώνεται η Ο.Σ.Κ., τόσο αυξάνεται το ποσοστό του κέρδους, όπως ισχύει και το αντίστροφο. Το ποσοστό του κέρδους είναι δηλαδή θετική συνάρτηση του ποσοστού της υπεραξίας και αρνητική της Ο.Σ.Κ. Το τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από την αναλογία που θα αυξηθούν ή θα μειωθούν ο παρανομαστής και ο αριθμητής.

Η απειλή επομένως ότι υπάρχει αύξηση της οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου συνενώνει τους συνεταιρισμένους αγρότες να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα αυτά. Πάντως μπορούμε να πούμε ότι η ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην Ελλάδα επηρέασε άμεσα την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας στα παρακάτω:

- Στην ανάπτυξη της εμπορευματοποίησης του αγροτικού τομέα.
- Στην εκμηχάνιση των μικρών εκμεταλλεύσεων.
- Στον περιορισμό της δράσης των μεσαζόντων και των εμπόρων.
- Στην ανάπτυξη της διαπραγματευτικής δύναμης και ικανότητας των αγροτών.
- Στη συμβολή της αύξησης της παραγωγικότητας.
- Στην αύξηση της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων.
- Στην αύξηση των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων.
- Στην οργάνωση της αγροτικής παραγωγής.
- Στη μείωση του κόστους παραγωγής των αγροτικών προϊόντων.
- Στην ανάπτυξη της αγροτικής πίστης στο αγροτικό τομέα.

Πρέπει επίσης να τονίσουμε ότι και φιλελεύθεροι οικονομολόγοι, που πιστεύουν στην ελεύθερη οικονομία και λειτουργία της αγοράς, καθώς και στη μη κρατική παρέμβαση, υποστηρίζουν τον ρόλο και στη σπουδαιότητα των οργανισμών. Ένας από αυτούς ο Viktor Vanberg, στο άρθρο του «Οι οργανισμοί σαν συνταγματικά συστήματα» υποστηρίζει τη σημασία που έχουν και μπορούν να παίξουν στην λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνίας. Θεωρεί τους οργανισμούς σαν συντάγματα, με κάποιους κανόνες που διέπουν την εύρυθμη λειτουργία τους, και που πρέπει όλοι να τους τηρούν δημοκρατικά, χωρίς να προβάλλουν μόνο τα προσωπικά τους συμφέροντα, αλλά να σέβονται και να ακολουθούν, μέσα σε λογικά πλαίσια, τους κοινούς κανόνες που ορίζει το καταστατικό του οργανισμού, με σκοπό την επιδίωξη οφέλους για όλα τα μέλη (Constitutional Political Economy 1992). Έτσι, και οι συνεταιρισμοί πρέπει να λειτουργούν κάτω από αυτό το πέπλο των δημοκρατικών αρχών. Με κάποιο παρόμοιο σκεπτικό ψηφίστηκε ο Ν. 1541/1985, ο οποίος πέρα από την αναδιάρθρωση των συνεταιρισμών που διαβλέπει, αποκαθιστά τις δημοκρατικές αρχές που διέπουν την εσωτερική τους λειτουργία. Θεμελιακή είναι η ρύθμιση που ορίζει και διακρίνει τα μέλη σε τακτικά και ειδικά. Ως τακτικά μέλη ορίζονται οι αγρότες που ασχολούνται αυτοπροσώπως, επαγγελματικά και αποκλειστικά σε οποιοδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας. Ως ειδικά μέλη ορίζονται τα πρόσωπα εκείνα που είναι μεν ιδιοκτήτες αγροτικής περιουσίας, αλλά δεν ασχολούνται αυτοπροσώπως επαγγελματικά με την αγροτική παραγωγή. Αυτός ο διαχωρισμός σε τακτικά και ειδικά μέλη δίνει τη δυνατότητα στους πραγματικούς αγρότες να ασχοληθούν με τα επαγγελματικά τους προβλήματα και την αποφυγή καταστάσεων, όπως ο έλεγχος των συνεταιριστικών οργανώσεων από άτομα που δεν ενδιαφέρονται άμεσα για τα αγροτικά ζητήματα. Η καθιέρωση της αρχής «κάθε μέλος μια ψήφος», με την παράλληλη εφαρμογή της απλής αναλογικής, κάνει την ανάδειξη οργάνων διοίκησης δημοκρατικότερη (Σ. Κρουσταλλάκη-Μπεβεράτου, Αθήνα 1990).

Η δομή που παρουσιάζει σήμερα το συνεταιριστικό κίνημα έχει τη μορφή πυραμίδας, τη βάση της οποίας αποτελούν οι πρωτοβάθμιοι αγροτικοί συνεταιρισμοί, τον κύριο βαθμό οι ενώσεις και οι

κεντρικές κλαδικές ενώσεις και στη κορυφή βρίσκεται η ΠΑΣΕΓΕΣ (Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών). Η κατανομή έχει ως εξής. Ένας γενικός πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός σε κάθε δήμο και μια Ένωση σε κάθε νομό καθώς και μια κλαδική κεντρική Ένωση για κάθε βασικό προϊόν. Αυτό το μέτρο είναι θετικό, γιατί επιτρέπει την ένωση δύο και περισσότερων ΑΣΟ (Αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων) σε μία, που σημαίνει αύξηση των μελών ανά συνεταιρισμό, μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα, ενώ ταυτόχρονα παύει ανταγωνισμός των ΑΣΟ σε επίπεδο δήμου ή Κοινότητας. Οι πρωτοβάθμιοι συνεταιριστικοί οργανισμοί ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα. Παράλληλα οι ΑΣΟ μπορούν να συμπράττουν σε κοινές επιχειρήσεις με καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, νομικά πρόσωπα δημόσιου τομέα, κοινωφελείς οργανισμούς, συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών και επιχειρήσεις Ο. Τ. Α. (Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης).

Η Ένωση αγροτικών Συνεταιρισμών ασχολείται αποκλειστικά με το δευτερογενή τομέα. Από το νόμο της παρέχεται το δικαίωμα να ιδρύει κοινές επιχειρήσεις και συνεταιριστικές εταιρείες και οργανισμούς, που θα έχουν ως αντικείμενο την παραγωγή, εμπορία και διάθεση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, εργαλείων, μηχανημάτων και προϊόντων απαραίτητων για την πρωτογενή και δευτερογενή αγροτική παραγωγή, τη διάθεση των προϊόντων στο εσωτερικό και εξωτερικό, την αγορά και την αναδιανομή της γης.

Οι Κεντρικές κλαδικές συνεταιριστικές ενώσεις ιδρύονται σε επίπεδο χώρας και έχουν κλαδικό χαρακτήρα. Κλαδικά συστήματα των κλαδικών ενώσεων είναι οι ενώσεις Α. Σ. (αγροτικών συνεταιρισμών), στις οποίες λειτουργούν οι ΚΟΠΕΑΣ (Κλαδικές Οργανώσεις Παραγωγής) και αφορούν το αντίστοιχο προϊόν ((Σ. Κρουσταλλάκη-Μπεβεράτου, Αθήνα 1990).

Χαρακτηριστικό του νέου νόμου, 1541/1985, είναι ότι έδινε μεγαλύτερη έμφαση σε ζητήματα ανασυγκρότησης των ΑΣΟ, που θα οδηγήσει μελλοντικά στην πλήρη καθετοποίηση του πρωτογενή με το δευτερογενή τομέα.

Στη συνέχεια θα δούμε δύο λόγους, με βάση τους ισολογισμούς των συνεταιρισμών και των άλλων μορφών εταιρειών που βλέπουμε με στον πίνακα 13. Οι ισολογισμοί είναι του 1975, 1979 και 1984. Ο πρώτος λόγος που εξετάζουμε είναι ο τρέχων λόγος, όπως φαίνεται και στον πίνακα 13 που είναι ίσος με : $\text{Τρέχων λόγος} = \frac{\text{Κυκλοφορούν ενεργητικό}}{\text{Τρέχουσες υποχρεώσεις}}$. Ο λόγος αυτός είναι το μέτρο

ικανότητας της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις τρέχουσες ή πιο σωστά στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της. Για τους δανειστές της επιχείρησης όσο πιο ψηλός είναι ο λόγος αυτός, δηλαδή όσο υπερέρχει το κυκλοφορούν ενεργητικό απέναντι στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις, τόσο περισσότερο ευνοϊκή είναι η θέση τους. Συνήθως, ένας λόγος που κυμαίνεται σε ικανοποιητικά επίπεδα είναι αυτός που παίρνει τιμές μεταξύ του 2-1,2.¹⁸

Από τον παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι ο λόγος για τους συνεταιρισμούς, ενώ το έτος 1975 κυμαίνεται σε ικανοποιητικά επίπεδα, παρουσιάζει στη συνέχεια μείωση, ώσπου να φθάσει το 1984 στο 1,33. Ο λόγος για τις ενώσεις των συνεταιρισμών παρουσιάζει αυξομειώσεις, όπως και οι λόγοι για τις άλλες μορφές επιχειρήσεων. Πάντως πρέπει να πούμε ότι ο λόγος για τους συνεταιρισμούς κυμαίνεται σ' αυτή τη χρονική περίοδο, στα επιτρεπτά επίπεδα ή όρια. Επίσης, και ο λόγος για τις κεντρικές ενώσεις είχε φθάσει σε ψηλότερο επίπεδο για το έτος 1979, αλλά μετά στη περίοδο αυτών των 4 ετών, δηλαδή την περίοδο 1980-1984 βρέθηκε σε κατάσταση τέτοια που οι τρέχουσες της υποχρεώσεις να αυξάνονται με μεγαλύτερο ρυθμό από το κυκλοφορούν ενεργητικό της. Ο λόγος αυτός παρουσιάζει μια παρόμοια εικόνα με αυτήν του λόγου για τις Κεντρικές ενώσεις.

18. Βλέπε Σταύρο Θεοφανίδη. Εγχειρίδιο αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων. ΕΤΒΑ, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985, σελίδα 219.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις συνεταιρισμών	Κοινοπραξίες συνεταιρισμών	Κοινοπραξίες Ενώσεων- συνεταιρισμών	Κεντρικές ενώσεις	Αλιευτικοί συνεταιρισμοί
τρέχων λόγος 1975	1,63	1,035	1,278	1,062	1,46	0,93
τρέχων λόγος 1979	1,39	1,226	0,97	0,99	1,78	1,47
τρέχων λόγος 1984	1,33	1,105	-	1,007	0,922	1,18

Ο επόμενος λόγος που εξετάζουμε είναι ο λόγος ανεξαρτησίας, συσχετίζει και συγκρίνει το μέγεθος των δανεισμένων κεφαλαίων με τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης και δείχνει τη γενική χρηματοδοτική φερεγγυότητα της ή ανεξαρτησίας της έναντι των πιστωτών της. Ο λόγος από ισούται με :

$$\text{Λόγος ανεξαρτησίας} = \frac{\text{Ίδια κεφάλαια} + \text{αποθεματικό}}{\text{συνολικό χρέος}}$$

Ο ιδεώδης λόγος

ανεξαρτησίας, για τη σχέση δηλαδή που υπάρχει μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων και δανείων, είναι 50:50. Στην πράξη όμως υπάρχουν και λόγοι που κυμαίνονται γύρω στο 30:70 ή 25:75.¹⁹

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα 19 οι συνεταιρισμοί βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση το 1975, αφού η αναλογία των ιδίων κεφαλαίων προς τα δανεισμένα είναι 58 προς 42. Στη συνέχεια όμως αυτός ο λόγος παρουσιάζει σημαντική μείωση, ώσπου να φθάσει τελικά το 1984 τις αναλογίες ιδίων κεφαλαίων προς τα δανεισμένα 21,5 προς 78,5. Αυτό δείχνει και τις ανικανότητες των συνεταιρισμών να μπορέσουν να καλύψουν και να εξοφλήσουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι προς τους πιστωτές τους. Από την άλλη δείχνει και τη μεγάλη ανάγκη για δανεισμό για επενδύσεις, όπως αναλύσαμε προηγουμένως με τη συνάρτηση της χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, που σημαίνει ότι οι επενδύσεις αυτές δεν δημιούργησαν μεγάλη συσσώρευση κεφαλαίου. Από τη μεριά τους οι ενώσεις των συνεταιρισμών παρουσιάζουν το 1975 αναλογίες των ιδίων κεφαλαίων προς τα δανεισμένα 27 προς 73. Αυτή η εικόνα χειροτερεύει τα επόμενα έτη, ώσπου το 1984 η αναλογία γίνεται 8,8 προς 91,2. Γίνεται ολοφάνερη η τεράστια εξάρτηση των ενώσεων από του δανειστές τους. Οι αιτίες παραμένουν οι ίδιες με τις παραπάνω, απλά να προσθέσουμε ότι η έλλειψη ικανών ατόμων, με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και η ανικανότητα για σωστό οικονομικό σχεδιασμό, αποτελούν αιτίες που εξηγούν αυτό το φαινόμενο.

Σε ακόμη χειρότερη κατάσταση βρίσκονται οι Κοινοπραξίες συνεταιρισμών, οι κοινοπραξίες ενώσεων συνεταιρισμών και οι κεντρικές ενώσεις. Αντιθέτως, πολύ ικανοποιητική εικόνα παρουσιάζει ο λόγος για τους αλιευτικούς συνεταιρισμούς. Μπορεί η αναλογία των ιδίων κεφαλαίων προς τα δανεισμένα να ήταν πολύ μικρή το 1975 – 4,8 προς 95,2 – αλλά στην πορεία του χρόνου παρουσίασε σημαντική αύξηση, η οποία το 1979 ήταν 61 προς 39 και το 1984 μειώθηκε στο 50,6 προς 49,4. Μια λεπτομέρεια που ίσως θα πρέπει να τονίσουμε είναι ότι ο λόγος αυτός ήταν μικρός για τους αλιευτικούς συνεταιρισμούς το έτος 1975, αφού υπήρχε μόνο ένας αλιευτικός συνεταιρισμός. Αυτός σημαίνει, πως ένας μόνο συνεταιρισμός δε θα μπορεί να έχει μεγάλα ποσά ιδίων κεφαλαίων, ενώ ταυτόχρονα θα έχει μεγάλα συνολικά χρέη, στην προσπάθειά του να ικανοποιήσει τα αιτήματα όλων των αγροτών που ασχολούνται με την αλιεία.

Αντίθετα κατά τα έτη 1979 και 1984 οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί αυξάνονται στους 69 και 143 αντίστοιχα, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται ο λόγος, αφού η ύπαρξη πολλών συνεταιρισμών προϋποθέτει και την ύπαρξη ψηλών ιδίων κεφαλαίων. Αφού εξάλλου επιβεβαιώνεται αν δούμε και τον αριθμό των κοινοπραξιών συνεταιρισμών που ήταν 3 κατά τα έτη 1975 και 1979. Ο αριθμός των κοινοπραξιών ενώσεων – συνεταιρισμών ήταν τα έτη 1975, 1979 και 1984 3, 3 και 19 αντίστοιχα, ενώ μικρός ήταν και ο αριθμός για τις Κεντρικές ενώσεις.

19. Βλέπε Σταίρο Θεοφανίδη, Εγχειρίδιο αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων, ΕΤΒΑ, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985, σελίδα 219-220.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις	Κοινοπραξίες	Κοινοπραξίες	Κεντρικές	Αλλειυτικοί
		συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	Ενώσεων- συνεταιρισμών	ενώσεις	συνεταιρισμοί
Λόγος ανεξαρτησίας 1975	0,58	0,27	0,08	0,105	0,21	0,048
Λόγος ανεξαρτησίας 1979	0,33	0,196	0,047	0,01	0,15	0,61
Λόγος ανεξαρτησίας 1984	0,215	0,088	-	0,012	0,0356	0,506

8. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Σε αυτό το μέρος θα δούμε και θα εξετάσουμε το παρακάτω μακροοικονομικό υπόδειγμα, που αναφέρεται στην περίοδο 1960-1995.

$$C = \alpha_0 Y_t \quad (1)$$

$$I = \beta_0 + \beta_1 Y_t + \beta_2 Y_{t-1} \quad (2)$$

$$Y = C + I + G \quad (3)$$

Η C συμβολίζει την αγροτική κατανάλωση, η I τις επενδύσεις του αγροτικού τομέα και το Y το εθνικό αγροτικό εισόδημα. αυτές είναι και οι ενδογενείς μεταβλητές του υποδείγματος. Η μεταβλητή G είναι εξωγενής, όπως είναι και η Y_{t-1} , που είναι ουσιαστικά η ενδογενής με μια χρονική υστέρηση. Η πρώτη εξίσωση είναι η συνάρτηση κατανάλωσης όπως είδαμε σε προηγούμενο μέρος. Η δεύτερη εξίσωση προσδιορίζει τις ιδιωτικές επενδύσεις με βάση τις τρέχουσες τιμές και τις τιμές με χρονική υστέρηση του εισοδήματος. Η τελευταία εξίσωση είναι η συνθήκη ισορροπίας, που δίνει το εθνικό εισόδημα ίσο με το άθροισμα της κατανάλωσης, της επένδυσης και της δημόσιας επένδυσης (M. D. Intriligator, 1982). Σκοπός μας είναι να βρούμε τον βραχυχρόνια και τον μακροχρόνιο πολλαπλασιαστή της δημόσιας επένδυσης. Με λίγα λόγια θέλουμε να δούμε ποια είναι η επίδραση της δημόσιας επένδυσης στο εισόδημα, τόσο βραχυχρόνια, όσο και μακροχρόνια. (Για λεπτομέρειες βλέπε τμήμα 10 Παράρτημα 2).

Ο άμεσος πολλαπλασιαστής είναι 71,42 και ο μακροχρόνιος είναι 2500. Επομένως, γίνεται ξεκάθαρο πόσο μεγάλη επίδραση μπορεί να έχουν οι δημόσιες δαπάνες στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος. Άρα, μακροχρόνια μια αύξηση των δημοσίων επενδύσεων κατά μια μονάδα, θα οδηγήσει σε αύξηση του αγροτικού εισοδήματος κατά 2500. Αυτό είναι λογικό, αφού οι δημόσιες επενδύσεις αφορούν εγγειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα, που έχουν αποτέλεσμα τη αποτελεσματικότερη παραγωγή.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η πολιτική που απευθύνεται στην αγροτική πολιτική, στις μορφές παρέμβασης, στους φορείς, στις Αρχές, κλπ, χαρακτηρίζεται από κάποια στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά είναι οι στόχοι και τα μέσα ή εργαλεία. Η πολιτική αυτή τις περισσότερες φορές διαμορφώνεται με όρους πολλαπλών στόχων και πολλαπλών μέσων τα οποία χρησιμοποιούνται και εφαρμόζονται σύμφωνα με τα πλαίσια κάποιων κανόνων, με σκοπό τόσο την επίτευξη των στόχων, όσο και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μέσων πολιτικής. Η πολιτική που εφαρμόζεται κάθε φορά μεταβάλλεται ανάλογα με τις νέες συνθήκες που δημιουργούνται και διαμορφώνονται. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξεταστούν τα μέτρα ή τα μέσα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, που έχουν ως στόχο τη στήριξη του αγροτικού εισοδήματος μέσω της αύξησης της ακαθάριστης προσόδου ή της μείωσης του κόστους παραγωγής. Αν και η στήριξη του αγροτικού εισοδήματος αποτελεί βασικό στόχο της αγροτικής πολιτικής, κάθε μέτρο παρέμβασης δεν κρίνεται με αποκλειστικό κριτήριο το κατά πόσο επιτυγχάνει αυτό το στόχο και μόνο. Αξιολογείται συνολικά από τα μεταβολές που μπορεί να επιφέρει σε μια σειρά από στόχους της κυβερνητικής πολιτικής, όπως είναι η αύξηση της απασχόλησης, η οικονομική αποτελεσματικότητα, η κατανομή του εισοδήματος, η οικονομική ανάπτυξη, η εξασφάλιση σταθερών και ικανοποιητικών τιμών για τους καταναλωτές, η εξασφάλιση επαρκών ποσοτήτων τροφίμων, η αύξηση της παραγωγικότητας, η σταθεροποίηση των αγορών.

Θα αναφέρουμε τους ορισμούς των κυριότερων μέτρων αγροτικής πολιτικής.

- I. **Επιδότηση του προϊόντος:** Είναι μια σταθερή ή αναλογική επιδότηση ανά μονάδα προϊόντος.
- II. **Ελλειμματικές πληρωμές:** Μια κυμαινόμενη ή μεταβλητή επιδότηση που καταβάλλεται ανά μονάδα προϊόντος σε αντιστάθμισμα της διαφοράς μεταξύ της υψηλής τιμής ασφαλείας που εξασφαλίζει ο παραγωγός και της μέσης χαμηλής τιμής που καταβάλλει ο καταναλωτής.
- III. **Επιδότηση στα μέσα παραγωγής:** Είναι επιδότηση ανά μονάδα μεταβλητής εισροής που χρησιμοποιείται στην παραγωγή. Η εισροή μπορεί να είναι βιομηχανικό μέσο παραγωγής, όπως λιπάσματα, φυτοφάρμακα, κτηνιατρικά φάρμακα, κλπ. ή μπορεί να είναι και κεφάλαιο, όπως επιδότηση επιτοκίου βραχυπρόθεσμων δανείων.
- IV. **Περιορισμός των παραγόμενων ποσοτήτων ή των καλλιεργούμενων εκτάσεων με τη μέθοδο των ποσοτώσεων:** Είναι η παραχώρηση ή πώληση ποσοτώσεων σε κάθε εκμετάλλευση η οποία υποχρεούται να περιορίσει το συνολικό όγκο παραγωγής ή τη συνολική καλλιεργούμενη έκταση.
- V. **Απόσυρση μέρους της συνολικής έκτασης από την καλλιέργεια:** Είναι η καταβολή αποζημίωσης στους παραγωγούς με σκοπό να μειώσουν τη συνολική καλλιεργούμενη έκταση κατά εκμετάλλευση με την υποχρέωση να δεχθούν περιορισμούς στον τρόπο αξιοποίησης της αποσυρόμενης έκτασης.

Τα παραπάνω μέσα αναφέρονται στο επίπεδο της αγροτικής εκμετάλλευσης. Στη συνέχεια θα δούμε τους ορισμούς των μέσων που αναφέρονται στο επίπεδο της αγοράς.

- I. **Παρέμβαση-αποθεματοποίηση:** Με τη βοήθεια των οργανισμών παρέμβασης το κράτος εξασφαλίζει μια κατώτατη τιμή για τον παραγωγό. Η τιμή αυτή ισχύει για εκείνες τις ποσότητες που έχει δηλώσει ο παραγωγός στον οργανισμό ότι δεν έχει τη δυνατότητα εξασφάλισης υψηλότερης τιμής στην αγορά. Για την αποφυγή της καταστρατήγησης το εργαλείο αυτό συνδυάζεται με αυτό της επιβολή των δασμών στα σύνορα για τις εισαγόμενες ποσότητες.
 - II. **Επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο:** Το κράτος επιβαρύνεται με τη δαπάνη εκπαίδευσης, επιμόρφωσης, κατάρτισης των απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας με στόχο τη βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας.
- Τέλος, θα δούμε τους ορισμούς των μέσων της αγροτικής πολιτικής που αναφέρονται στο επίπεδο των συνόρων.

- I. **Εισαγωγικοί δασμοί και τέλη:** Τα τέλη μπορεί να επιβάλλονται ως ένα σταθερό ποσό ανά μονάδα εισαγόμενου προϊόντος ή ως ένα σταθερό ποσοστό επί της αξίας (ad valorem) ή ως

ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο ποσοστό που κάθε φορά ισούται με τη διαφορά μιας σταθερής ελάχιστης τιμής εισαγωγής και της διεθνούς τιμής που συνεχώς κυμαίνεται.

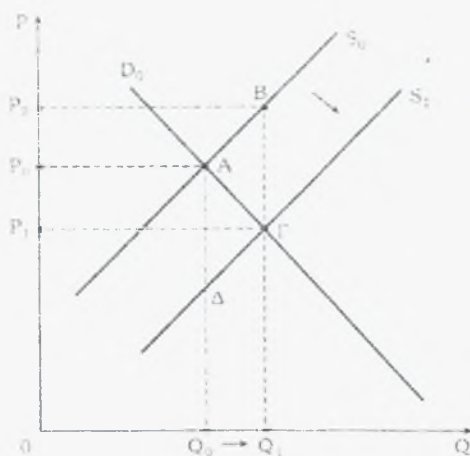
- II. **Εξαγωγική επιδότηση:** Είναι η καταβολή μιας σταθερής αναλογικής ή μεταβλητής επιδότησης κατά την έννοια των εισαγωγικών δασμών, με στόχο την ενθάρρυνση των εξαγωγών. Σε ορισμένες περιπτώσεις κρίνεται επιθυμητή η εφαρμογή του εξαγωγικού τέλους για την επίτευξη του αντίθετου αποτελέσματος ή στόχου, που είναι η αποθάρρυνση των εξαγωγών.
- III. **Ποσοτώσεις στις εισαγωγές:** Επιβολή ποσοτικών ορίων κατά την εισαγωγή προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της εγχώριας παραγωγής νωπών και μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων.

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

Α) ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.

Στο διάγραμμα 11 παρουσιάζεται η επιδότηση του προϊόντος, χωρίς εισαγωγές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11
ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ.

D_0 : Εγχώρια ζήτηση.

S_0 : Εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_0 : Τιμή ελεύθερης αγοράς.

Q_0 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται στην ελεύθερη αγορά.

S_1 : Εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_1 : Τιμή αγοράς μετά την εφαρμογή του μέτρου.

Q_1 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται μετά την εφαρμογή του μέτρου.

P_2 : Τελική τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί μετά την εφαρμογή του μέτρου.

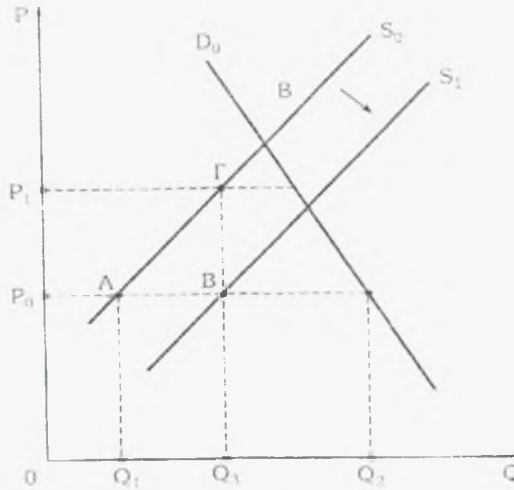
$P_1 P_2 B\Gamma$: Συνολική δαπάνη της επιδότησης.

Ας υποθέσουμε ότι επιδότηση αντιστοιχεί στην καταβολή ενός ποσού σε κάθε κιλό σκληρού σιταριού που παράγεται σε κάθε αγροτική εκμετάλλευση της χώρας. Επίσης, στο συγκεκριμένο παράδειγμα κάνουμε και την υπόθεση ότι δεν υπάρχουν εξαγωγές ή εισαγωγές. Πριν την εφαρμογή του μέτρου οι παραγωγοί παράγουν την ποσότητα Q_0 και εξασφαλίζουν την τιμή της ελεύθερης αγοράς P_0 . Το αποτέλεσμα εφαρμογής αυτού του μέτρου είναι η μετατόπιση της καμπύλης προς τα

δεξιά, από S_0 σε S_1 . Ο βαθμός αυτός της μετατόπισης αντιστοιχεί στο τμήμα $A\Delta = B\Gamma = P_1P_2$. Οι παραγωγοί είναι σε θέση να προσφέρουν στη αγορά σε μια τιμή που είναι μειωμένη κατά τα ύψος της επιδότησης. Τελικά η επέκταση της παραγωγής οδήγησε μείωση των τιμών ς αγοράς από P_0 σε P_1 . Η τελική τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί δεν αποτελείται από το άθροισμα της αρχικής τιμής P_0 και του ύψους της επιδότησης P_1P_2 , αλλά ισούται πλέον με το άθροισμα της νέας τιμής P_1 και του ύψους της επιδότησης. Οι ποσότητα που προσφέρονται μετά την εφαρμογή του μέτρου αυξάνονται από Q_0 σε Q_1 . Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει σε περίπτωση που το μέτρο αφορούσε την επιβολή ενός τέλους, μιας επιβάρυνσης στην τιμή του προϊόντος.

Από το διάγραμμα βλέπουμε ότι οι παραγωγοί απολαμβάνουν μια αύξηση της τιμής κατά P_0P_2 , ενώ οι καταναλωτές απολαμβάνουν μια μείωση της τιμής κατά P_0P_1 . Αυτό εξαρτάται απ' το προϊόν και από τις ελαστικότητες προσφοράς κα ζήτησης. Όσο, για παράδειγμα, πιο ανελαστική είναι η ζήτηση για ένα προϊόν, τόσο μεγαλύτερο μέρος του οφέλους μεταβιβάζεται στους καταναλωτές από την εφαρμογή του μέτρου. Το πλεόνασμα των παραγωγών μετά την εφαρμογή του μέτρου αυξάνεται κατά το εμβαδόν $P_0P_2 AB$, και το πλεόνασμα των καταναλωτών αυξάνεται κατά το εμβαδόν, $P_0P_1 \Gamma A$. Η μεταβίβαση πόρων από τους φορολογούμενους στους παραγωγούς και τους καταναλωτές αντιστοιχεί στο εμβαδόν $P_1P_2 B\Gamma$. Το εμβαδόν αυτό αντιπροσωπεύει τη συνολική δαπάνη που συνεπάγεται η εφαρμογή του μέτρου της επιδότησης του προϊόντος, που επιβαρύνει τελικά τον κρατικό προϋπολογισμό. Το μέτρο αυτό οδηγεί σε ένα καθαρό κοινωνικό κόστος ίσο με το εμβαδόν του τριγώνου $AB\Gamma$.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12
ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

D_0 : Εγχώρια ζήτηση.

S_0 : Εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_0 : Τιμή αγοράς πριν και μετά την εφαρμογή του μέτρου.

Q_1 : Ποσότητα εγχωρίως παραγόμενων ποσοτήτων πριν την εφαρμογή του μέτρου.

Q_2 : Συνολική ποσότητα που διατίθεται στην εγχώρια αγορά.

$Q_1 Q_2$: Ποσότητα εισαγόμενων προϊόντων πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_1 : Άθροισμα της τιμής αγοράς P_0 και της επιδότησης $P_0 P_2$

Q_3 : Προσφερόμενες ποσότητες από την εγχώρια παραγωγή μετά την εφαρμογή του μέτρου.

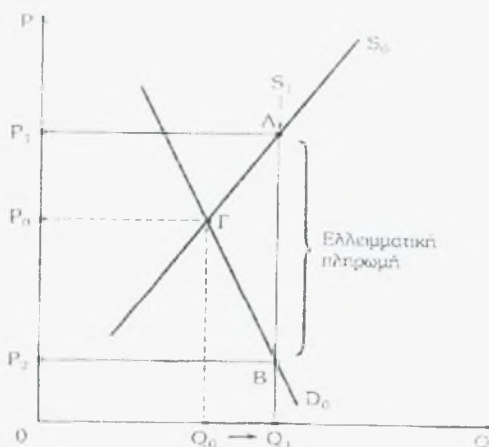
$P_0 P_1 B\Gamma$: Συνολική δαπάνη .

Στο διάγραμμα 12 βλέπουμε την εφαρμογή του μέτρου της επιδότησης του προϊόντος, αυτή τη φορά όμως με την ύπαρξη εισαγωγών. Η τιμή αγοράς P_0 βρίσκεται σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο της τομής των καμπυλών προσφοράς και ζήτησης S_0 και D_0 αντίστοιχα, γιατί το εισαγόμενο προϊόν προσφέρεται στην παγκόσμια τιμή που είναι και χαμηλότερη. Στην ίδια χαμηλή τιμή προσφέρονται και τα ομοειδή προϊόντα που παράγονται στην εγχώρια αγορά. Καταβάλλεται επιδότηση στους παραγωγούς ανά μονάδα προϊόντος που ισοδυναμεί με την απόσταση $P_0 P_1$. Οι παραγωγοί προσφέρουν στο επίπεδο της τιμής P_0 , μετά την εφαρμογή του μέτρου, ποσότητες Q_3 και όχι Q_1 , όπως έκαναν πριν. Μετά την εφαρμογή του μέτρου αυξάνεται το ακαθάριστο εισόδημα για τους εγχώριους παραγωγούς από OP_0A Q_1 σε $OP_1ΓQ_3$. Συνολική δαπάνη $P_0 P_1 BΓ$ μεταβιβάζεται από τους φορολογούμενους στους παραγωγούς. Οι εισαγωγές της χώρας μειώνονται κατά Q_1Q_3 ως αποτέλεσμα της επιδότησης που οδηγεί σε επέκταση της εγχώριας παραγωγής. Η τιμή που καταβάλλουν οι καταναλωτές παραμένει σταθερή στο P_0 , αφού συνεχίζεται η εισαγωγή προϊόντων στο χαμηλό επίπεδο της διεθνούς τιμής.

Β) ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ

Πριν εξετάσαμε το μέτρο μιας σταθερής επιδότησης στον παραγωγό ανά μονάδα προϊόντος και η επίπτωση που έχει στην τιμή που υποχρεούται να καταβάλει ο καταναλωτής. Με το σύστημα των ελλειμματικών πληρωμών αποφεύγεται αυτή η αρνητική εξέλιξη. Το μέτρο των ελλειμματικών πληρωμών συνίσταται στην καταβολή εκ μέρους του κράτους μιας μεταβλητής επιδότησης στο παραγωγό που καλύπτει τη διαφορά μεταξύ μιας εγγυημένης τιμής, που είναι η τιμή στόχου, και μιας κυμαινόμενης χαμηλότερης τιμής αγοράς. Η διαφορά αυτού του μέτρου με το προηγούμενο που εξετάσαμε λίγο νωρίτερα είναι ότι η εγχώρια προσφορά δεν αντιδρά σε κάθε μεταβολή της τιμής κάτω από το επίπεδο της εγγυημένη τιμής. Στο διάγραμμα 13 παρουσιάζεται το μέτρο των ελλειμματικών πληρωμών χωρίς εισαγωγές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13
ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

D_0 : Εγχώρια ζήτηση.

S_0 : Εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_0 : Τιμή ελεύθερης αγοράς.

Q_0 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται στην ελεύθερη αγορά.

S_1 : Εγχώρια προσφορά μετά την εφαρμογή του μέτρου.

P_1 : Τιμή στόχου (εγγυημένη) μετά την εφαρμογή του μέτρου.

P_2 : Τιμή αγοράς μετά την εισαγωγή της εγγυημένης τιμής.

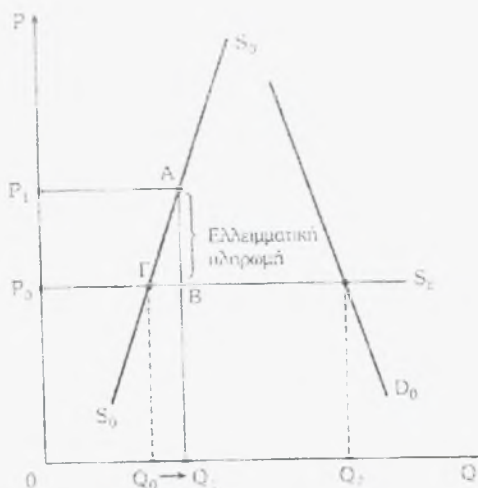
Q_1 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται μετά την εφαρμογή του μέτρου.

P_1P_2 : Ελλειμματική πληρωμή

$P_1 P_2 AB$: Συνολική δαπάνη για την καταβολή της ελλειμματικής πληρωμής.

Η τιμή ισορροπίας είναι η P_0 και η ποσότητα είναι Q_0 . Εάν η τιμή στόχου είναι η P_1 , τότε οι παραγωγοί επεκτείνουν την παραγωγή τους και προσφέρουν στην αγορά ποσότητα Q_1 . Όποια και αν είναι η τιμή αγοράς οι παραγωγοί δε θα προσφέρουν μικρότερες ποσότητες στην αγορά από αυτές που έχουν εξασφαλίσει στην τιμή στόχου. Ή για να διατεθεί το σύνολο των ποσοτήτων Q_1 μετά την εφαρμογή του μέτρου πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στους καταναλωτές να επιβαρύνονται για κάθε μονάδα προϊόντος που καταναλώνουν, με μια τιμή ίση με το επίπεδο P_2 , στο σημείο Β όπου τέμνονται οι καμπύλες D_0 και S_1 . Έτσι, με την εφαρμογή του μέτρου των ελλειμματικών πληρωμών η τιμή αγοράς μειώνεται στο επίπεδο P_2 προκειμένου να εξισορροπηθεί η προσφορά και ζήτηση στην αγορά. Ο κρατικός προϋπολογισμός καλύπτει τη διαφορά για κάθε μονάδα προϊόντος που διατίθεται μεταξύ της τιμής στόχου και της τιμής αγοράς. Η συνολική δαπάνη ισούται με το εμβαδόν $P_1 P_2 AB$ στο διάγραμμα. Το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα των παραγωγών αντιστοιχεί στην επιφάνεια $OP_1A Q_1$. Το εισόδημα αυτό περιλαμβάνει τις μεταβιβάσεις που γίνονται στους παραγωγούς από τους φορολογούμενους με το μέτρο των ελλειμματικών πληρωμών και είναι αυξημένο έναντι του εισοδήματος που θα εξασφάλιζαν χωρίς την εφαρμογή του μέτρου, που είναι $OP_0Γ Q_0$. Έχει μειωθεί όμως το μέρος του εισοδήματος των παραγωγών που προέρχεται από την αγορά και είναι το εμβαδόν $OP_2B Q_1$. Στο διάγραμμα 14 παρουσιάζεται το μέτρο των ελλειμματικών πληρωμών με εισαγωγές, του οποίου η ανάλυση είναι ακριβώς η ίδια, με αυτή που κάναμε μόλις τώρα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14
ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

D_0 : Εγχώρια ζήτηση.

S_0 : Εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

P_0 : Τιμή ελεύθερης αγοράς.

Q_0 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται στην ελεύθερη αγορά.

S_E : Προσφορά εισαγόμενων προϊόντων.

P_1 : Τιμή στόχου (εγγυημένη) μετά την εφαρμογή του μέτρου.

Q_1 : Ποσότητα που παράγεται κι διατίθεται μετά την εφαρμογή του μέτρου.

Q_2 : Συνολική ζητούμενη ποσότητα (εγχωρίως παραγόμενων και εισαγόμενων).

$Q_0 Q_2$: Εισαγόμενες ποσότητες πριν την εφαρμογή του μέτρου.

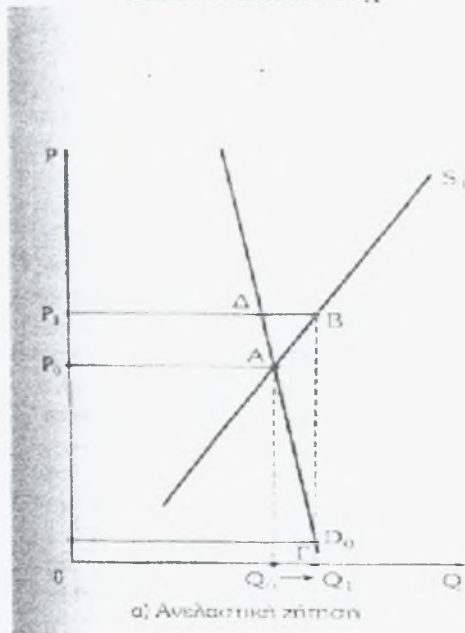
$Q_1 Q_2$: Εισαγόμενες ποσότητες μετά την εφαρμογή του μέτρου.

$P_0 P_1$: Ελλειμματική πληρωμή

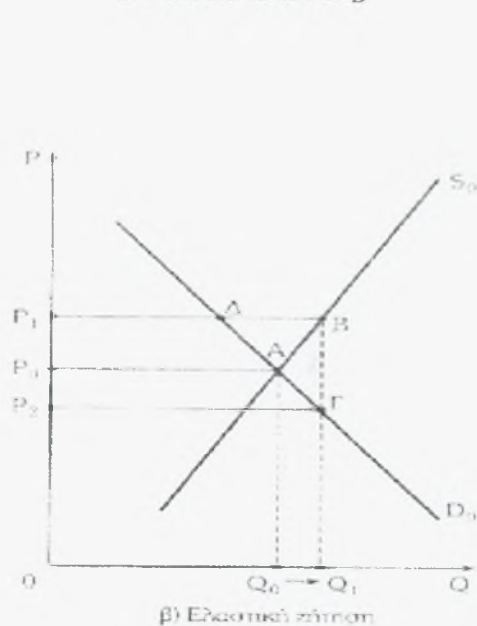
$P_0 P_1 AB$: Συνολική δαπάνη για την καταβολή της ελλειμματικής πληρωμής.

Στο διάγραμμα 15_α παρουσιάζεται η εκτίμηση του συνολικού κοινωνικού κόστους, που προκύπτει από την εφαρμογή το μέτρου των ελλειμματικών πληρωμών, για την περίπτωση ενός προϊόντος που χαρακτηρίζεται από υψηλή ανελαστικότητα και στο διάγραμμα 15_β η περίπτωση προϊόντος που χαρακτηρίζεται από υψηλή ελαστικότητα. Το υπόδειγμα είναι κατά τέτοιο τρόπο σχεδιασμένο, ώστε να υπάρχουν ταυτόσημες καμπύλες προσφοράς και για τις δύο περιπτώσεις. Επίσης, έχει ληφθεί ότι το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα των παραγωγών είναι το ίδιο και στις δύο περιπτώσεις, αφού η τιμή στήριξης βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο. Αν δούμε τα παρακάτω διαγράμματα θα συμπεράνουμε πως είναι φανερό ότι το καθαρό κοινωνικό κόστος είναι υψηλότερο για την περίπτωση που η ζήτηση είναι ανελαστική. Γενικά, ο καταναλωτής απολαμβάνει μια μεγαλύτερη ποσότητα του προϊόντος σε χαμηλότερη τιμή. Το σύστημα αυτό δεν τροφοδοτεί τον πληθωρισμό και στην περίπτωση ενός φορολογικού συστήματος το οποίο επιβαρύνει κυρίως τις εισοδηματικές τάξεις, ανακατανέμει εισόδημα υπέρ των πολιτών με χαμηλά εισοδήματα. Ένα σημαντικό μειονέκτημα του μέτρου αυτού είναι η διοικητική δυσκολία καταβολής της πληρωμής σε κάθε παραγωγό χωριστά σύμφωνα με το ύψος της παραγωγής του και το υψηλό κόστος για τον προϋπολογισμό, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει ανώτατο όριο στις ποσότητες που καλύπτονται από αυτό το μέτρο. Επιπλέον αυτό το μέτρο είναι πολύ ευάλωτο στις διακυμάνσεις των διεθνών τιμών του προϊόντος, που αντιμετωπίζεται με το σύστημα της ελάχιστης τιμής.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15_Α

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15_Β

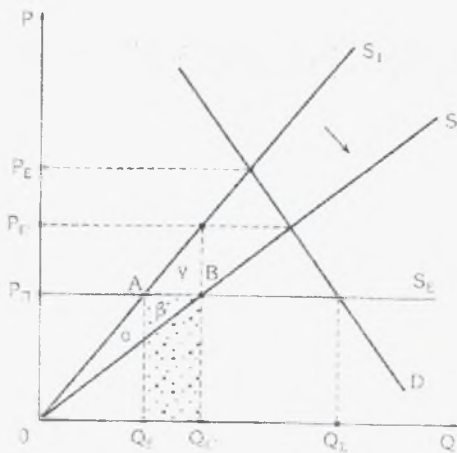
- $P_2 P_0$ ΑΓ : Αύξηση του πλεονάσματος των καταναλωτών μετά την εφαρμογή του μέτρου.
- $P_0 P_1$ ΒΑ : Αύξηση του πλεονάσματος των παραγωγών μετά την εφαρμογή του μέτρου.
- $P_2 P_1$ ΒΓ : Συνολική επιβάρυνση των φορολογουμένων μετά την εφαρμογή του μέτρου.
- ΑΒΓ : Καθαρό κοινωνικό κόστος από τη εφαρμογή του μέτρου.

Γ) ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η επιδότηση στα μέσα παραγωγής στη γεωργία αποτελεί σύνηθες μέτρο αγροτικής πολιτικής. Το μέτρο αυτό είναι συνήθως προσανατολισμένο στις εθνικές αγορές των βιομηχανικών μέσων παραγωγής, αλλά δεν περιορίζεται στις αγορές αυτές. Πολλές φορές επεκτείνεται στην παροχή αγροτικής πίστης, δανείων, σε τιμές χαμηλότερες από τις τιμές αγοράς (επιδότηση επιτοκίου). Η παρέμβαση του κράτους με τη ευρύτερη έννοια, περιλαμβάνει και την εκπαίδευση και την τεχνική κατάρτιση και την παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Η επιδότηση έχει ως αποτέλεσμα μια θετική επίπτωση στο ισοζύγιο πληρωμών που ισοδυναμεί με τη μείωση του συνόλου των δαπανών για εισαγωγές και αντιστοιχεί στο εμβαδόν $Q_E AB Q'_E$. Το μέτρο της επιδότησης ενός μέσου παραγωγής σε μια αγορά που πραγματοποιούνται εισαγωγές δεν επιφέρει καμιά μεταβολή στο πλεόνασμα των καταναλωτών, γιατί η ζήτηση D και η τιμή P_{II} δε μεταβάλλονται. Το πλεόνασμα όμως των παραγωγών αυξάνεται κατά το εμβαδόν $\alpha+\beta$, ενώ η δημοσιονομική επιβάρυνση που αντιστοιχεί στο κόστος της επιδότησης του συγκεκριμένου μέσου παραγωγής ισοδυναμεί με το εμβαδόν $\alpha+ \beta+ \gamma$. Το μέτρο επομένως οδηγεί σε μια καθαρή απώλεια οικονομικής ευημερίας κατά γ .

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16
ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΑΓΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

D_0 : Εγχώρια ζήτηση.

S_1 : Εγχώρια προσφορά πριν την επιδότηση.

P_E : Τιμή που εξισορροπεί την εγχώρια ζήτηση και την εγχώρια προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

Q_E : Προσφερόμενη ποσότητα από τους εγχώριους παραγωγούς πριν το μέτρο.

S_2 : Εγχώρια προσφορά μετά την επιδότηση

P_{II} : Παγκόσμια τιμή (εισαγόμενη τιμή), Καμπύλη προσφοράς εισαγόμενων S_E

P_2 : Τιμή αγοράς μετά την εισαγωγή της εγγυημένης τιμής.

Q'_E : Προσφερόμενη ποσότητα από τους εγχώριους παραγωγούς μετά το μέτρο.

P_E : Τιμή που εξισορροπεί την εγχώρια ζήτηση και την εγχώρια προσφορά μετά την εφαρμογή του μέτρου.

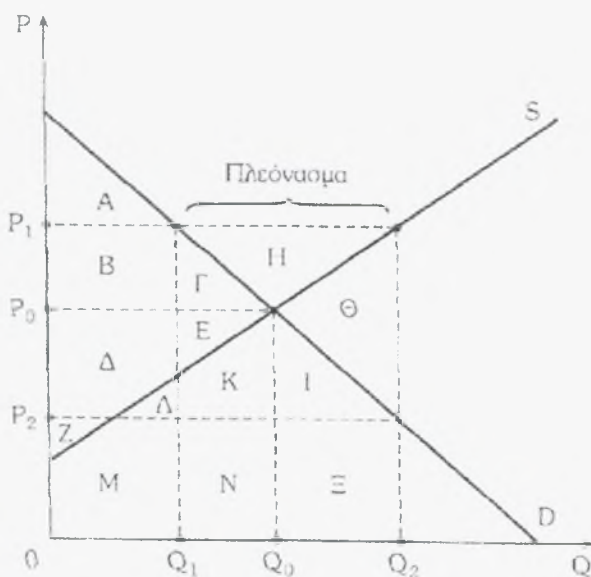
$Q_E AB Q'_E$: Μείωση δαπανών για εισαγωγές μετά την επιδότηση.

Δ) ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ /Η΄ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ.

Το μέτρο στήριξης των τιμών παραγωγού σε ένα επίπεδο πάνω από την τιμή ισορροπίας της ελεύθερης αγοράς οδηγεί σε αυξημένη παραγωγή και στη δημιουργία ποσοτήτων που πλεονάζουν και παραμένουν αδιάθετες στην αγορά. Στο διάγραμμα 17 η τιμή ισορροπίας είναι P_0 και η ποσότητα είναι Q_0 . Ως αποτέλεσμα της στήριξης των τιμών σε επίπεδο P_1 υψηλότερο του P_0 , οι παραγωγοί παράγουν ποσότητες Q_2 , ενώ οι καταναλωτές μειώνουν τις ποσότητες που καταναλώνουν σε Q_1 . Η διαφορά $Q_2 - Q_1$ αποτελεί το πλεόνασμα το οποίο καλείται η πολιτεία να αντιμετωπίσει. Το μέτρο της στήριξης των τιμών οδηγεί σε μια μείωση του πλεονάσματος των καταναλωτών κατά το εμβαδόν Β,Γ, σε μια αύξηση του πλεονάσματος των παραγωγών κατά Β,Γ,Η, ενώ η δαπάνη για τη διάθεση των ποσοτήτων που πλεονάζουν είναι ίση με Γ,Η,Ε,Κ,Ι,Θ. Επομένως, το μέτρο οδηγεί σε μια σημαντική απώλεια κοινωνικής ευημερίας ίσης με Γ,Ε,Κ,Ι,Θ.

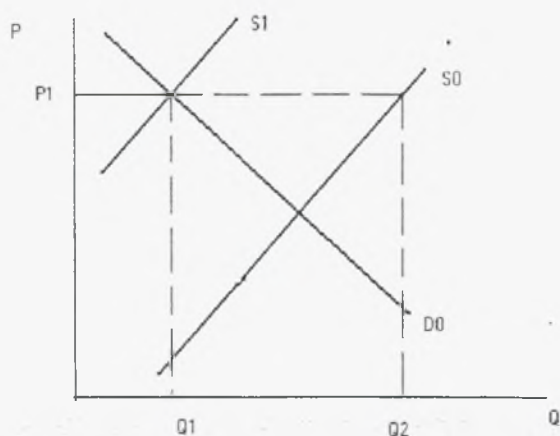
Ένας τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος της δημιουργίας των πλεονασμάτων είναι ο περιορισμός των παραγόμενων ποσοτήτων έτσι, ώστε να μην υπάρχει πλεονάζουσα προσφορά, με αυστηρό έλεγχο της παραγωγής. Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτή παρουσιάζονται στο διάγραμμα 18.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17
ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΙΜΩΝ ΠΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ.

- P_0 : Τιμή ισορροπίας ελεύθερης αγοράς.
- P_1 : Τιμή στήριξης πάνω από την τιμή ισορροπίας.
- P_2 : Τιμή που εξισορροπεί την αγορά όταν παράγεται ποσότητα Q_2
- Q_0 : Ποσότητα ισορροπίας ελεύθερης αγοράς.
- Q_1 : Ζητούμενη ποσότητα όταν η τιμή είναι P_1 .
- Q_2 : Παραγόμενη ποσότητα όταν η τιμή είναι P_1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18
ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

S_0 : Προσφορά πριν το μέτρο του έλεγχου της παραγωγής.

S_1 : Προσφορά πριν το μέτρο του ελέγχου της παραγωγής.

P_1 : Επίπεδο τιμής στήριξης .

Q_2 : Προσφερόμενες ποσότητες στο επίπεδο τιμής στήριξης P_1 πριν τον έλεγχο της παραγωγής.

Q_1 : Προσφερόμενες ποσότητες μετά τον έλεγχο της παραγωγής.

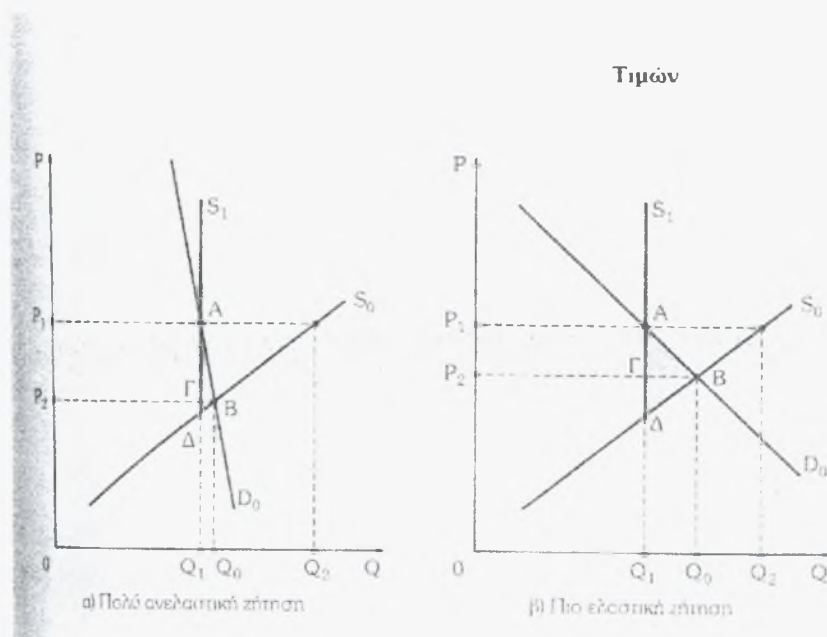
$Q_2 - Q_1$: Πλεονάσματα πριν τον έλεγχο της παραγωγής με την προϋπόθεση στήριξης της τιμής στο επίπεδο P_1 .

Η καμπύλη προσφοράς S_0 μετατοπίζεται προς τα αριστερά την S_1 με τρόπο τέτοιο ώστε να μειωθεί επαρκώς η παραγωγή από ποσότητα Q_2 σε ποσότητα Q_1 , ενώ η τιμή συνεχίζει να διατηρείται στο επίπεδο στήριξης P_1 . Οι πρακτικές δυσκολίες του ελέγχου και το περιορισμού της παραγωγής είναι πολλές. Μια μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η κατανομή των δικαιωμάτων στους παραγωγούς για καλλιέργεια. Συνήθως ορίζεται μια συνολική επιφάνεια σε εθνικό επίπεδο με βάση τις εκτιμήσεις για τη εγχώρια κατανάλωση και τις δυνατότητες του διεθνούς εμπορίου. Το σύνολο των στρεμμάτων προς καλλιέργεια κατανέμεται στους παραγωγούς με κριτήριο ιστορικά στοιχεία των καλλιεργειών. Τα κατά πόσο κάθε παραγωγός παραμένει στα πλαίσια των μέγιστων ορίων που του έχουν κατανεμηθεί ελέγχεται με διοικητικό τρόπο και επιβάλλονται αυστηρές κυρώσεις για κάθε παράβαση.

Οι παραγωγοί αντιδρούν στην επιβολή ενός ανώτατου ορίου ως προς τη συνολική έκταση που καλλιεργεί ο καθένας υποκαθιστώντας τη γη με άλλα μέσα παραγωγής, καλλιεργούν δηλαδή με πιο εντατικό τρόπο κάνοντας χρήση μεγαλύτερων ποσοτήτων βιομηχανικών μέσων παραγωγής. Η αντίδραση αυτή συνήθως οδηγεί σε αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων σε σχέση με την αρχική εκτίμηση. Απαιτείται έτσι, η παραπέρα μείωση των συνολικών καλλιεργούμενων εκτάσεων, ή η επιβολή του μέτρου των ποσοστώσεων εμπορίας, που ουσιαστικά οι ποσοστώσεις εμπορίας είναι περιορισμοί στην ποσότητα που ο κάθε παραγωγός έχει δικαίωμα να διοχετεύει στην αγορά.

Στο διάγραμμα 19 παρουσιάζεται το καθαρό κοινωνικό κόστος της στήριξης των τιμών και του ελέγχου της παραγωγής με τη μέθοδο του περιορισμού των καλλιεργούμενων εκτάσεων ή/ και την επιβολή των ποσοστώσεων εμπορίας. Ο προσδιορισμός του καθαρού κοινωνικού κόστους γίνεται για την περίπτωση προϊόντων με πολύ ανελαστική ζήτηση, όπως ο καπνός, το βαμβάκι, τα ζαχαρότευτλα, και από την άλλη γίνεται για προϊόντα με πιο ελαστική ζήτηση, όπως είναι τα φρούτα και τα λαχανικά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19
ΚΑΘΑΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΙΜΩΝ
ΜΕ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

- P_0 : Τιμή ισορροπίας ελεύθερης αγοράς
- Q_0 : Ποσότητες που παράγονται στην τιμή αγοράς.
- P_1 : Τιμή στήριξης.
- Q_2 : Ποσότητες που προσφέρονται στην τιμή στήριξης χωρίς έλεγχο της παραγωγής.
- Q_1 : Ποσότητες που ζητούνται στην τιμή στήριξης.
- S_1 : Καμπύλη προσφοράς με έλεγχο της προσφοράς.

Οι καταναλωτές αντιμετωπίζουν μείωση του συνολικού τους πλεονάσματος κατά $P_2 P_1 BA$, ενώ οι παραγωγοί αυξάνουν το πλεόνασμα τους κατά $P_2 P_1 ΓA$ μείον $ΓΔB$. Το καθαρό κοινωνικό κόστος ισούται με το τρίγωνο $ABΔ$ ή το άθροισμα των τριγώνων $ABΓ$ και $ΓΔB$. Το καθαρό κοινωνικό κόστος στην περίπτωση των εφαρμογών αυτών των μέτρων είναι μικρότερο από το αντίστοιχο που προκύπτει από το μέτρο της στήριξης των τιμών, που δεν συνοδεύεται όμως από έλεγχο της προσφοράς, όπως φαίνεται και ξεκάθαρα από το διάγραμμα 17

Επίσης, γίνεται προφανές ότι το κόστος είναι μεγαλύτερο στην περίπτωση που η ζήτηση είναι περισσότερο ελαστική.

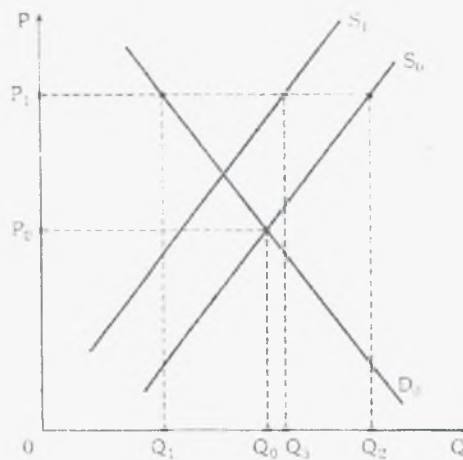
Ε) ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Ένα εναλλακτικό πρόγραμμα πολιτικής με πολλά κοινά χαρακτηριστικά με εκείνα που εφαρμόζονται στην εφαρμογή του μέτρου του ελέγχου της προσφοράς είναι η προαιρετική απόσυρση μέρους της συνολικής έκτασης από την καλλιέργεια. Με το πρόγραμμα αυτό επιδιώκονται οι ίδιοι στόχοι, ο περιορισμός της παραγωγής, μειώνοντας τη χρήση της γης, και η αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Οι παραγωγοί εξασφαλίζουν μια αμοιβή για να αποσύρουν μέρος της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης από την τρέχουσα χρήση, έτσι ώστε η γη που

αποσύρεται να παραμείνει αδρανής. Στο διάγραμμα 20 παρουσιάζεται η εφαρμογή του μέτρου της απόσυρσης μέρους της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης. Η καμπύλη προσφοράς μετατοπίζεται προς τα αριστερά, από S_0 σε S_1 , που είναι αποτέλεσμα της απόσυρσης των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Η μετατόπιση αυτή μειώνει τα πλεονάσματα από $Q_2 - Q_1$ σε $Q_3 - Q_1$. Γίνεται φανερό ότι με την εφαρμογή αυτού του μέτρου το κόστος αποθήκευσης και γενικά της διαχείρισης των πλεονασμάτων μειώνεται με την προϋπόθεση όμως ότι καταβάλλεται στους παραγωγούς μια ενίσχυση προκειμένου να αποτελέσει κίνητρο που θα τους οδηγήσει στη μείωση των εκτάσεων που καλλιεργούν. Βέβαια, οι ενισχύσεις, ανά μονάδα καλλιεργούμενης έκτασης, είναι λογικό να διαφέρουν σύμφωνα με την παραγωγικότητα των εκτάσεων που αποσύρονται.

Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το μέτρο αυτό είναι η παροχή επαρκούς κινήτρου με τη μορφή των ενισχύσεων προκειμένου να παρακινηθούν οι παραγωγοί να υιοθετήσουν το μέτρο αυτό. Αυτό είναι κρίσιμο ζήτημα, γιατί οι παραγωγοί μπορούν, αφού το μέτρο είναι προαιρετικό, να διατηρήσουν το αρχικό ύψος της παραγωγής και να εξασφαλίσουν ταυτόχρονα υψηλότερες τιμές για τα προϊόντα τους, που είναι αντίτιμο της μείωσης της συνολική παραγωγής που έχει συμβεί, εξαιτίας της γενικής ανταπόκρισης μέρους τουλάχιστον των παραγωγών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20
ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ

P_0 : Τιμή ισορροπίας ελεύθερης αγοράς

P_1 : Τιμή στήριξης.

S_0 : Προσφορά πριν την εφαρμογή του μέτρου.

S_1 : Προσφορά μετά την εφαρμογή του μέτρου.

Q_2 : Προσφερόμενες ποσότητες στη τιμή στήριξης P_1 πριν το μέτρο.

Q_1 : Ζητούμενες ποσότητες στη τιμή στήριξης P_1 .

$Q_2 - Q_1$: Πλεόνασμα ως αποτέλεσμα της τιμή στήριξης.

Q_3 : Προσφερόμενες ποσότητες στη τιμή στήριξης P_1 μετά το μέτρο.

$Q_3 - Q_1$: Πλεόνασμα μετά την εφαρμογή του μέτρου της απόσυρσης ($Q_3 - Q_1 < Q_2 - Q_1$).

ΣΤ) ΑΜΕΣΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Ως τώρα όλα τα μέτρα που αναλύσαμε επηρεάζουν την τιμή των αγροτικών προϊόντων που απολαμβάνουν οι παραγωγοί ή τις δαπάνες που καταβάλλουν για την εξασφάλιση των κάθε είδους μέσων παραγωγής. Σύμφωνα με περιοδικό του OECD (OECD Paris 1994), το μέτρο των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων διαφέρει από αυτά τα μέτρα, που μόλις αναλύσαμε, γιατί δεν συνδέεται και δεν εξαρτάται άμεσα από την αγροτική δραστηριότητα. Πρόκειται δηλαδή για πληρωμές που απευθύνονται στον παραγωγό και οι οποίες επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό.

Το μεγάλο πλεονέκτημα του μέτρου αυτού είναι, ότι αν εφαρμοσθεί σωστά και κατάλληλα, δεν αποτελεί σημαντικό κίνητρο για αύξηση της παραγωγής, δεν εξωθεί τον παραγωγό στην εντατικοποίηση της παραγωγής του και στην αύξηση της χρήσης των βιομηχανικών μέσων παραγωγής. Βέβαια, οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις δεν αποτέλεσαν κυρίαρχο στοιχείο της αγροτικής πολιτικής στο παρελθόν, αλλά έχουν εφαρμοσθεί σε περιορισμένη κλίμακα. Το μέτρο αυτό έχει γίνει ελκυστικό και αναγκαίο, εξαιτίας της επίμονης πλεονάζουσας προσφοράς των αγροτικών προϊόντων, αλλά και το μέτρο αυτό συμβαδίζει με τις εξελίξεις των διαβουλεύσεων που έγιναν στα πλαίσια του γύρου της Ουρουγουάης τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίας (GATT).

Οι εισοδηματικές ενισχύσεις προτείνονται κυρίως ως εργαλείο, το οποίο θα συμβάλλει στην ανάπτυξη των στόχων της αγροτικής πολιτικής με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, αντικαθιστώντας σταδιακά άλλα μέτρα, αφού όπως έχουμε δει η πολιτική τιμών έχει αποτύχει να εξασφαλίσει ικανοποιητικό εισόδημα και εξισορρόπηση της προσφοράς με ζήτηση. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι εφαρμογής του μέτρου των εισοδηματικών ενισχύσεων. Ενισχύσεις μπορούν να καταβάλλονται:

- I. Σε όλες τις εκμεταλλεύσεις ανάλογα με τον όγκο παραγωγής τους ανεξάρτητα αν περιορίζονται ή όχι σε ένα συγκεκριμένο ύψος παραγωγής ανά εκμετάλλευση.
- II. Σε εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται σε συγκεκριμένες περιοχές.
- III. Σε ορισμένες εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται κάτω από ένα αναγκαίο επίπεδο μεγέθους ή εισοδήματος.

Στη πρώτη περίπτωση ο χαρακτήρας του μέτρου μοιάζει με αυτό του μέτρου των ελλειμματικών πληρωμών, αφού αφορά κάθε μονάδα παραγωγής την οποία εμπορεύεται ο παραγωγός, και στην ουσία ανάγεται στην κάλυψη της διαφοράς μεταξύ μιας επιθυμητής τιμής και της τιμής που εξασφαλίζει ο παραγωγός στην αγορά. Στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, το μέτρο αυτό εφαρμόζεται άμεσα για περιπτώσεις το σκληρού σιταριού, των αιγοπροβάτων, του ελαιόλαδου, του βαμβακιού και άλλων προϊόντων. Επίσης, με μια μικρή παραλλαγή εφαρμόστηκε το μέτρο αυτό- ενισχύσεις στους μεταποιητές για να καταβάλλουν μια ελάχιστη τιμή στους παραγωγούς- στον καπνό και στα μεταποιημένα φρούτα και λαχανικά, αφού πρόκειται για ελλειμματικούς κλάδους, αλλά χαρακτηρίζονται από χαμηλό βαθμό προστασίας.

Η δεύτερη περίπτωση αναφέρεται σε εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται στις ορεινές και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι ενισχύσεις καταβάλλονται για να συμπληρώνουν το εισόδημα σε περιοχές που υστερούν από φυσικούς πόρους και με απώτερο σκοπό τη διατήρηση της αγροτικής δραστηριότητας για λόγους περιβαλλοντικούς. Η παραγωγή διατηρείται στα ίδια επίπεδα, δεν ενθαρρύνεται αύξηση της τιμής και δε γίνεται διάκριση μεταξύ των μικρών και μεγάλων εκμεταλλεύσεων.

Η τρίτη περίπτωση αναφέρεται στον περιορισμό της επέκτασης του μέτρου σε εκείνες τις εκμεταλλεύσεις που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις μεγέθους ή/ και εισοδήματος. Αυτός ο τρόπος εφαρμογής αντιμετωπίζει το πρόβλημα των χαμηλών εισοδημάτων και χωρίς να έχει ανεπιθύμητες επιπτώσεις στο ύψος της παραγωγής. Βέβαια, μειονέκτημα αυτού του επιλεκτικού τρόπου εφαρμογής είναι ότι συνεπάγεται διοικητικές δυσκολίες, αφού οι απαραίτητες διοικητικές δομές και δεν είναι πάντοτε άμεσα διαθέσιμες, μειονέκτημα όμως που δεν πρέπει να αποτελέσει δικαιολογία ή αφορμή για κατάργηση του μέτρου των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων.

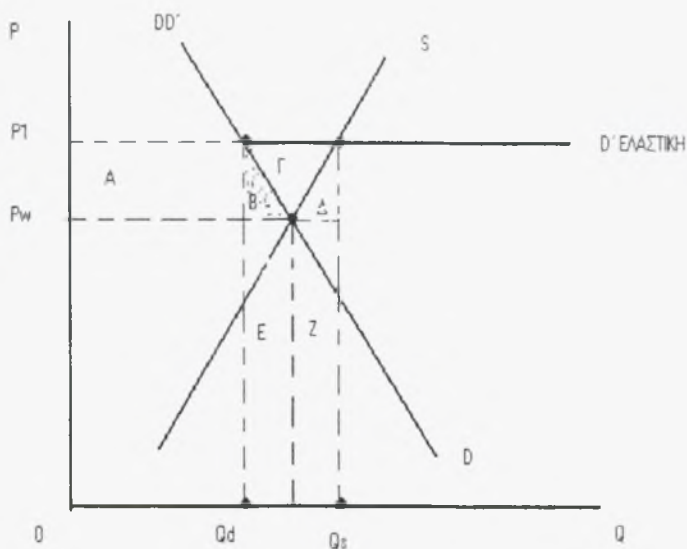
Η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού μπορεί να περιορίζεται με την προϋπόθεση ότι το μέτρο εφαρμόζεται κατάλληλα και επιλεκτικά. Επίσης, το επιχείρημα ότι το μέτρο των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων επιβαρύνει την διαρθρωτική προσαρμογή και ότι επιτρέπει τη επιβίωση οριακών και μη βιώσιμων εκμεταλλεύσεων δεν είναι ισχυρό, αφού και η στήριξη των

εισοδημάτων μέσω του μηχανισμού των τιμών έχει το ίδιο αποτέλεσμα. Βέβαια, οι αγρότες αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη στήριξη των εισοδημάτων μέσω της πολιτικής των τιμών απαιτώντας πάντοτε υψηλότερες τιμές και περιφρονώντας τα αιτήματα που έχουν σχέση με την καταβολή εισοδηματικών ενισχύσεων. Πρέπει όμως να τονίσουμε ότι αυτό οφείλεται και στην στέρηση της δημοτικότητας των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων και στην ενημέρωση, αλλά κυρίως οφείλεται στη δύναμη των μεγάλων παραγωγών που έχουν ισχυρή εκπροσώπηση στα συλλογικά όργανα και στις ομάδες πίεσης που επηρεάζουν το σύνολο των αγροτών. Οι μεγάλοι παραγωγοί ακολουθούν αυτή την πολιτική, γιατί έχουν συμφέρον από την εφαρμογή πολιτικών που στηρίζουν το εισόδημα μέσω του μηχανισμού των τιμών.

2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Α) ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ – ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

P_1 : Τιμή παρέμβασης (στήριξης).

P_w : Διεθνής τιμή.

$Q_s - Q_d$: Πλεονάζουσα ποσότητα.

$P_1 - P_w$: Εξαγωγική επιδότηση.

$A + B$: Απώλεια πλεονάσματος καταναλωτών.

$B + \Gamma + \Delta$: Κόστος παρέμβασης.

$A + B + \Gamma$: Αύξηση πλεονάσματος παραγωγών.

$B + \Delta$: Συνολική απώλεια πλεονάσματος.

Η παρέμβαση αποτελεί ένα συνηθισμένο μέτρο αγροτικής πολιτικής. Με το μέτρο αυτό οι εθνικοί οργανισμοί παρέμβασης διαμεσολαβούν μεταξύ των παραγωγών και της αγοράς, αγοράζοντας ποσότητες σε περιόδους που υπάρχει πλεονάζουσα προσφορά, με σκοπό να συγκρατήσουν την πτώση των τιμών σε επίπεδα τέτοια που θα μπορούσαν να προκαλέσουν

δραματική πτώση των αγροτικών εισοδημάτων και τη συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής. Με αυτό τον τρόπο οι τιμές παραγωγού διαμορφώνονται σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά του ανταγωνιστικού ελεύθερου εμπορίου. Οι εθνικοί οργανισμοί παρέμβασης δεν περιορίζονται μόνο στην αγορά των αγροτικών προϊόντων από τους παραγωγούς, αλλά επεκτείνονται και στην πώληση των προϊόντων αυτών, όταν το επιτρέπουν οι συνθήκες. Στο διάγραμμα 21 γίνεται μια περιγραφή εφαρμογής του μέτρου της παρέμβασης. Βλέπουμε ότι η εγχώρια αγορά εξισορροπείται όταν η τιμή ταυτίζεται με τη διεθνή, που είναι η P_w . Η τιμή παρέμβασης που ορίζεται είναι η P_1 , που είναι μεγαλύτερη από τη διεθνή. Στο νέο αυτό επίπεδο τιμής, ο οργανισμός παρέμβασης αγοράζει όσες ποσότητες αποφασίζει να συγκεντρώσει το σύνολο των παραγωγών, μη έχοντας τη δυνατότητα να τις διαθέσει στην αγορά σε συγκρίσιμες τιμές. Επίσης, για να αποφευχθεί η εισαγωγή ομοειδών προϊόντων από το εξωτερικό που μπορούν να διεκδικήσουν την υψηλή τιμή στήριξης το μέτρο της τιμής στήριξης συνοδεύεται κα από αυτό της επιβολής ενός δασμού στα σύνορα, ο οποίος προστίθεται σε μια ελάχιστη τιμή εισαγωγής. Από το διάγραμμα 21 βλέπουμε ότι στο επίπεδο της νέας τιμής στήριξης, που εξασφαλίζεται για τη βελτίωση των αγροτικών εισοδημάτων, οι εγχώριοι παραγωγοί παράγουν ποσότητες Q_s που είναι πέρα από αυτές που αντιστοιχούν στην εγχώρια ζήτηση Q_d . Η ποσότητα $Q_s - Q_d$, που πλεονάζει συγκεντρώνεται και αποθηκεύεται στις εγκαταστάσεις του οργανισμού παρέμβασης, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια νέα καμπύλη ζήτησης η D' , η οποία είναι απόλυτα ελαστική στο επίπεδο της τιμής στήριξης P_1 .

Η συγκέντρωση και η αποθεματοποίηση συνοδεύεται από την ανάγκη διάθεσης και με συγκεκριμένους όρους των αποθεμάτων που συνεχώς αυξάνονται. Μερικές από τις επιλογές είναι η δυνατότητα καταστροφής μέρους ή του συνόλου των προϊόντων που συγκεντρώνονται, η μετατροπή τους μετά από ειδική επεξεργασία σε προϊόντα κατάλληλα για διάφορες χρήσεις, όπως οινοπνευματοποίηση ή οι ζωοτροφές, άλλη επιλογή είναι η διάθεση του σε κοινωφελείς σκοπούς, όπως τα σχολεία, τα νοσοκομεία, τα γηροκομεία, ο στρατός και τελευταία επιλογή είναι η εξαγωγή τους με την καταβολή εξαγωγικών επιδοτήσεων. Βέβαια, το πρόβλημα που μπορεί να προκύψει εδώ είναι το εξής: Μπορεί η θέσπιση του μέτρου των εξαγωγικών επιδοτήσεων να είναι το καταλληλότερο και το μόνο ικανό για να καταστήσει ανταγωνιστική την τιμή των προϊόντων στην παγκόσμια εξαγωγική αγορά. Όταν, όμως οι πλεονάζουσες ποσότητες είναι μεγάλες, η τοποθέτησή τους στις διεθνείς αγορές είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε παραπέρα μείωση του επιπέδου των διεθνών τιμών, επομένως να υπάρξει και αύξηση του ύψους των εξαγωγικών επιδοτήσεων, με ότι αυτό συνεπάγεται για τον εθνικό προϋπολογισμό, που επιβαρύνεται με τις δαπάνες εφαρμογής αυτού του μέτρου.

Στο διάγραμμα η επιφάνεια $B + \Gamma + \Delta$ ταυτίζεται με τη συνολική δαπάνη. Το ύψος της επιδότησης είναι η διαφορά μεταξύ της τιμής στήριξης ή παρέμβασης και της διεθνούς τιμής ($P_1 - P_w$). Η αύξηση του πλεονάσματος των παραγωγών είναι ίση με την επιφάνεια $A + B + \Gamma$, ενώ η απώλεια πλεονάσματος για τους καταναλωτές ισούται με την επιφάνεια $A + B$. Η συνολική απώλεια πλεονάσματος, επομένως, για το κοινωνικό σύνολο είναι η επιφάνεια $B + \Delta$. Από το σύνολο των δαπανών για την απόκτηση από το δημόσιο οργανισμό παρέμβασης της πλεονάζουσας ποσότητας $Q_s - Q_d$ το μέρος $E + Z$ εισπράττεται από τον οργανισμό κατά τη διάθεση της ίδιας ποσότητας στις διεθνείς αγορές στη τιμή P_w .

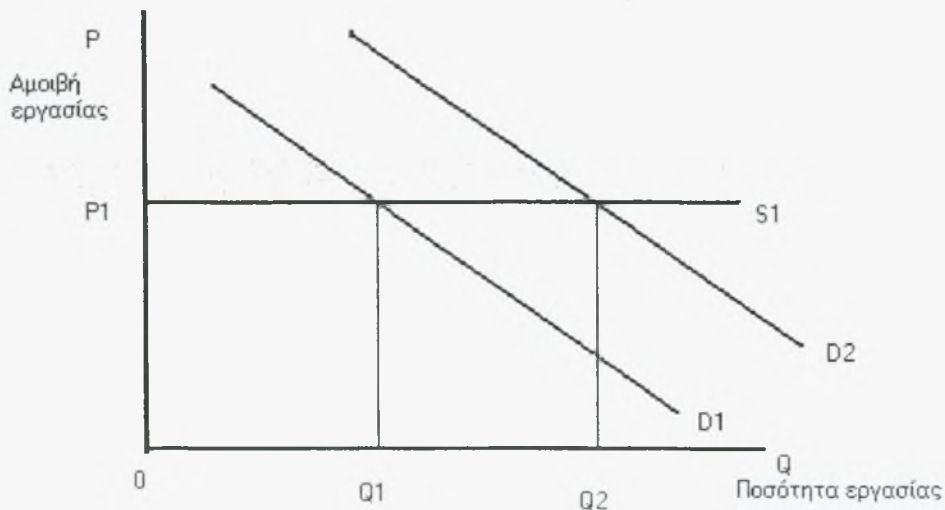
B) ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τα προβλήματα της γεωργίας και ιδιαίτερα το πρόβλημα των αγροτικών εισοδημάτων δεν αντιμετωπίζονται με αποτελεσματικότητα, αφού τα διαρθρωτικά προβλήματα παραμένουν. Ως κύρια προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα είναι το υψηλό ποσοστό συγκαλυμμένης ανεργίας και της υποαπασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού και το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων. Μέτρα όπως οι επιχορηγήσεις για επαγγελματική εκπαίδευση και τεχνική κατάρτιση, ή μέτρα για την κάλυψη του κόστους εγκατάλειψης της αγροτικής δραστηριότητας, ή οι κοινωνικές παροχές, όπως οι συντάξεις, οι υπηρεσίες υγείας και άλλες υπηρεσίες βοηθούν τους υπάρχοντες αγρότες και εργαζόμενους στον αγροτικό τομέα να σταματήσουν τη δραστηριότητά τους στον αγροτικό τομέα. Γνωρίζουμε ότι στην οικονομική επιστήμη οι ανθρώπινοι πόροι αντιμετωπίζονται ως κεφάλαιο που χαρακτηρίζεται από συναρτήσεις προσφοράς και ζήτησης, όπως οι επενδύσεις σε ανθρώπινο

κεφάλαιο, για εκπαίδευση, για επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση, για υγεία, κ.α. αυξάνουν την προσφορά ανθρώπινου κεφαλαίου. Η ζήτηση για ανθρώπινο κεφάλαιο για εργασία και για διοίκηση, προκύπτει από την ανάγκη για οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη(Gillis-Perkins-Roemer-Snodgrass, 2002). Επενδύσεις που αυξάνουν την παραγωγικότητα του και επομένως και το οριακό του προϊόν, αυξάνουν τη ζήτηση. Το αποτέλεσμα της πραγματοποίησης επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο που αυξάνουν το οριακό προϊόν της εργασίας και επομένως και τη ζήτηση για εργασία παρουσιάζεται στα διαγράμματα 22 και 23.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΤΑΝ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΛΥΤΑ ΕΛΑΣΤΙΚΗ

S_1 : Προσφοράς εργασίας (απόλυτα ελαστική)

D_1 : Ζήτηση εργασίας πριν την πραγματοποίηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

D_2 : Ζήτηση εργασίας μετά την πραγματοποίηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

P_1 : Αμοιβή εργασίας.

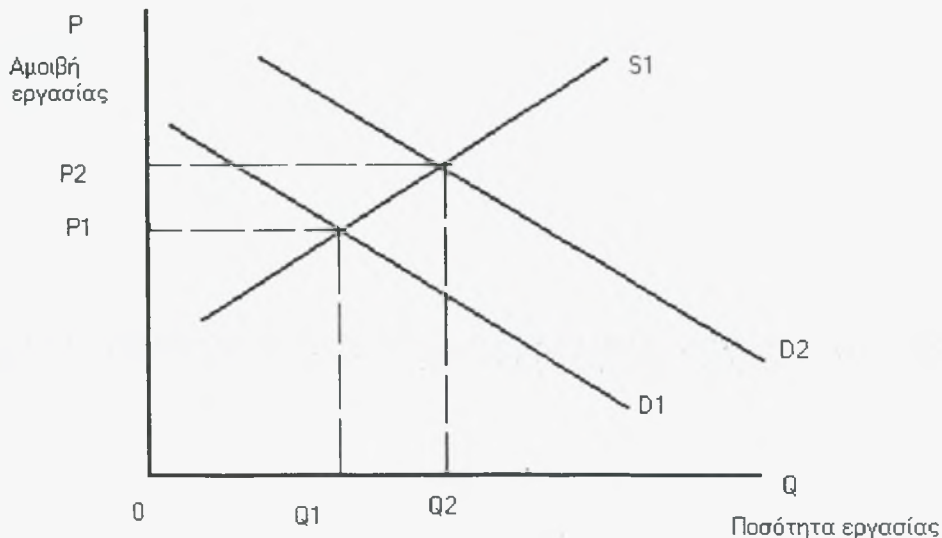
Q_1 : Ποσότητα εργασίας που αντιστοιχεί στην αρχική ζήτηση D_1 .

Q_2 : Ποσότητα εργασίας που αντιστοιχεί στην τελική ζήτηση D_2 .

Στο διάγραμμα 22 γίνεται η υπόθεση ότι η προσφορά εργασίας είναι απόλυτα ελαστική. Αυτό συμβαίνει μακροχρόνια όταν το κόστος ευκαιρίας της εργασίας στη γεωργία είναι σταθερό S_1 και ίσο με την αμοιβή εργασίας στη γεωργία, P_1 , και επομένως η εργασία δε μεταφέρεται σε εξωαγορικές δραστηριότητες. Στην περίπτωση αυτή οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας και τη ζήτηση για εργασία, μετατοπίζοντας την καμπύλη ζήτησης από D_1 σε D_2 , χωρίς να αυξάνουν την αμοιβή εργασίας. Επομένως, βλέπουμε ότι το πρόγραμμα επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, όταν η καμπύλη προσφοράς εργασίας είναι απόλυτα ελαστική, είναι αναποτελεσματικό.

Στο διάγραμμα 23 απεικονίζεται το ίδιο πρόγραμμα με τη διαφορά όμως ότι η καμπύλη προσφοράς της εργασίας είναι ανελαστική. Έτσι, βλέπουμε ότι η αμοιβή εργασίας αυξάνεται από P_1 σε P_2 . Η αύξηση της ζήτησης από D_1 σε D_2 συναντά αυξανόμενη προσφορά. Αν το πρόγραμμα αυτό συνδυαστεί με την αύξηση των εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης που αυξάνει το κόστος ευκαιρίας και μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς από S_1 σε S_2 , τότε η αμοιβή εργασίας μπορεί να αυξηθεί ακόμη πιο πολύ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΤΑΝ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΛΑΣΤΙΚΗ

S_1 : Προσφοράς εργασίας (σχετικά ανελαστική)

D_1 : Ζήτηση εργασίας πριν την πραγματοποίηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

D_2 : Ζήτηση εργασίας μετά την πραγματοποίηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

P_1 : Αμοιβή εργασίας πριν το μέτρο της πολιτικής.

P_2 : Αμοιβή εργασίας μετά το μέτρο της πολιτικής.

Q_1 : Ποσότητα εργασίας που αντιστοιχεί στην αρχική ζήτηση D_1 .

Q_2 : Ποσότητα εργασίας που αντιστοιχεί στην τελική ζήτηση D_2 .

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Στο διάγραμμα 24 παρουσιάζεται εφαρμογή του μέτρου του εισαγωγικού δασμού. Παρατηρούμε ότι σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς, σε τιμή P_{II} , οι ανάγκες της συνολικής κατανάλωσης Q_1 του συγκεκριμένου αγροτικού προϊόντος στην εσωτερική αγορά ικανοποιούνται από μια ποσότητα του προϊόντος που παράγουν οι εγχώριοι παραγωγοί Q_2 και από μια ποσότητα $Q_1 - Q_2$, η οποία εισάγεται. Επιβάλλεται ένας μεταβλητός δασμός $P_E - P_{II}$, όπως εφαρμόζεται στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και των Κοινών Οργανώσεων των Αγορών για πολλά προϊόντα, όπως τα φρούτα και τα λαχανικά. Οι εισαγωγές επιτρέπονται στην ελεύθερη αγορά, εφόσον η τιμή εισαγωγής βρίσκεται σε επίπεδα υψηλότερα από το ελάχιστο επίπεδο τιμής P_E . Αποτέλεσμα της επιβολής του δασμού είναι η μείωση των εισαγωγών από $Q_1 - Q_2$ σε $Q_3 - Q_4$, λόγω της μείωσης της συνολικής κατανάλωσης από Q_1 σε Q_3 , αφού αυξάνεται τιμή που πληρώνουν οι καταναλωτές, και λόγω της αντίστοιχης αύξησης της ποσότητας που προσφέρουν οι εγχώριοι παραγωγοί στην αγορά από Q_2 σε Q_4 , αφού αυξάνεται η τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί.

Το μέτρο αυτό έχει θετική επίπτωση στην ευημερία των παραγωγών και αρνητική στην ευημερία των καταναλωτών. Η αύξηση του πλεονάσματος των παραγωγών ισούται με ο εμβαδόν Α, ενώ μείωση του πλεονάσματος των καταναλωτών αντιστοιχεί στο εμβαδόν Α + Β + Γ + Δ. Το εμβαδόν

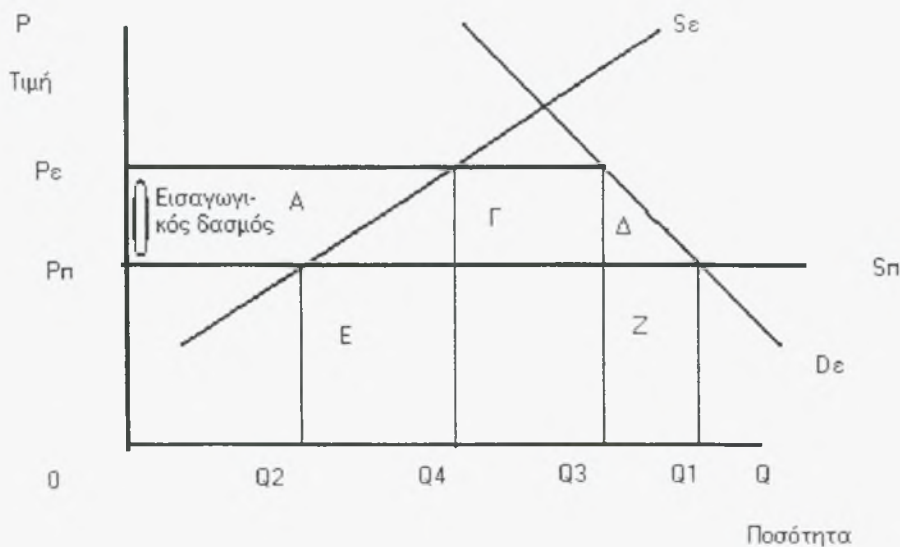
Γ είναι ίσο με την αύξηση των εσόδων του εθνικού προϋπολογισμού και αντιστοιχεί στις εισπράξεις από την επιβολή του δασμού, $P_E - P_{\Pi}$ ανά μονάδα, επί το σύνολο των ποσοτήτων που εισάγονται, $Q_3 - Q_4$.

Η εφαρμογή αυτού του μέτρου έχει ως αποτέλεσμα την εξασφάλιση των εισαγωγών στη χαμηλότερη δυνατή τιμή. Η ελάχιστη τιμή εισαγωγής διατηρείται σταθερή στο επίπεδο της τιμής στόχου για τους εγχώριους παραγωγούς με την επιβολή δασμού ίσου ύψους σε όλα τα ομοειδή προϊόντα. Ο δασμός επιβάλλεται και αυξάνεται σε όλα τα εισαγόμενα προϊόντα, όταν γίνει αντιληπτό ότι η τιμή προσφοράς, για προϊόντα προέλευσης μιας εξαγωγικής χώρας μειώθηκε. Οι διάφοροι εξαγωγείς εξωθούνται σε ανταγωνισμό κατά τον προσδιορισμό της ελάχιστης τιμής εισαγωγής, για τα προϊόντα τους, με σκοπό να εξασφαλίσουν την τοποθέτηση των προϊόντων τους στην αγορά της χώρας εισαγωγής.

Βέβαια, αρνητική στάση απέναντι σε αυτό το μέτρο κρατούν οι εγχώριοι καταναλωτές. Μακροχρόνια αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι εισαγωγές μειώνονται σημαντικά με την αύξηση της εγχώριας παραγωγής και τη μείωση τη εγχώριας ζήτησης, ώστε οι εισπράξεις από ην επιβολή του δασμού να μειώνονται, γεγονός που έχει αρνητικές επιπτώσεις στα έσοδα του προϋπολογισμού.

Βασικό μειονέκτημα της εφαρμογής αυτού του μέτρου είναι ότι τα οφέλη διανέμονται ανάλογα με τις παραγόμενες ποσότητες από κάθε παραγωγό. Οι παραγωγοί με τα υψηλότερα εισοδήματα καρπώνονται έτσι το μεγαλύτερο όφελος. Όταν η επιθυμητή τιμή ορίζεται σε επίπεδα που ικανοποιούνται οι ανάγκες των παραγωγών με χαμηλά εισοδήματα, τότε πραγματοποιείται μια πολύ σημαντική μεταβίβαση εισοδήματος από τους καταναλωτές προς την κατεύθυνση των παραγωγών, που έχουν ήδη υψηλά εισοδήματα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24
ΕΠΙΒΟΛΗ ΔΑΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

D_E, S_E : Εγχώρια ζήτηση και προσφορά αντίστοιχα.

S_{Π} : Απόλυτα ελαστική καμπύλη προσφοράς για εισαγόμενα προϊόντα.

P_{Π} : Διεθνής τιμή.

P_E : Εγχώρια τιμή.

$P_E - P_{\Pi}$: Εισαγωγικός δασμός.

$Q_1 - Q_2$: Ποσότητα εισαγόμενων πριν την εφαρμογή του μέτρου της επιβολής του εισαγωγικού δασμού.

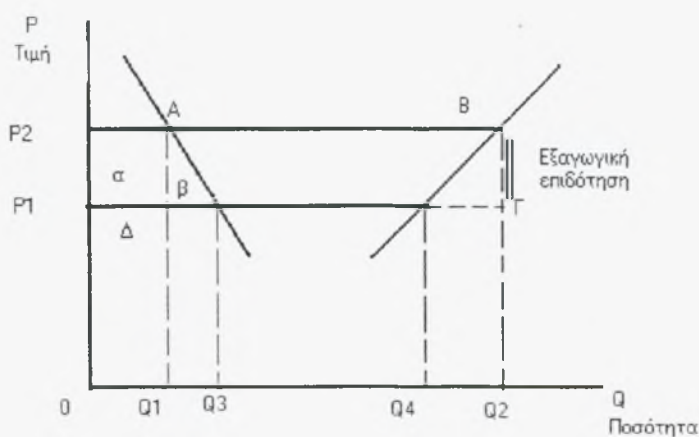
$Q_3 - Q_4$: Ποσότητα εισαγόμενων μετά την εφαρμογή του μέτρου της επιβολής του εισαγωγικού δασμού.

Β) ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ

Στο διάγραμμα 25 απεικονίζεται η εφαρμογή του μέτρου των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Βλέπουμε ότι η τιμή του προϊόντος P_2 στηρίζεται σε ένα επίπεδο υψηλότερο από αυτό της παγκόσμιας τιμής, P_1 . Στην τιμή P_2 η προσφερόμενη ποσότητα Q_2 υπερτερεί της ζητούμενης ποσότητας Q_1 . Η πλεονάζουσα ποσότητα $Q_2 - Q_1$ διατίθεται για εξαγωγές. Γίνεται προφανές ότι οι εξαγωγές δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν στην τιμή P_2 γιατί η χώρα αυτή δεν είναι ανταγωνιστική ως πωλητής στην διεθνή αγορά, εξαιτίας της υψηλής εγχώριας τιμής. Εξαγωγές πραγματοποιούνται μόνο στην περίπτωση που γεφυρωθεί η διαφορά μεταξύ της τιμής της εγχώριας αγοράς P_2 και της διεθνούς τιμής P_1 . Η διαφορά $P_2 - P_1$ ανά μονάδα προϊόντος είναι δυνατό να καταβληθεί από τον εθνικό προϋπολογισμό ως επιδότηση στους εξαγωγείς, όταν αυτοί επιχειρούν την προώθηση των προϊόντων τους στις αγορές του εξωτερικού. Το κόστος που συνεπάγεται για τον εθνικό προϋπολογισμό η εφαρμογή του μέτρου των εξαγωγικών επιδοτήσεων είναι ίσο με την ποσότητα $Q_2 - Q_1$ επί τη διαφορά της τιμής $P_2 - P_1$ ανά μονάδα προϊόντος και ισούται με το εμβαδόν το ορθογωνίου ΑΒΓΔ. Η απώλεια για τους καταναλωτές είναι η επιφάνεια αβ, ενώ το όφελος για τους εγχώριους παραγωγούς είναι αβγ.

Επομένως, η εφαρμογή του μέτρου των εξαγωγικών επιδοτήσεων αποβαίνει σε όφελος για τους εγχώριους παραγωγούς και ζημιώνει τους εγχώριους καταναλωτές και επιβαρύνει τους φορολογούμενους, ενώ αντίθετα ευνοεί τους καταναλωτές των εξαγωγικών αγορών και ζημιώνει τους παραγωγούς των ανταγωνιστριών χωρών. Σε περιόδους που οι διεθνείς τιμές ξεπερνούν το επίπεδο της εγχώριας τιμής επιβάλλεται μια αρνητική εξαγωγική επιδότηση, δηλαδή επιβάλλεται ένα εξαγωγικό τέλος για να αποφευχθεί η μείωση των ποσοτήτων που διατίθενται στην εγχώρια αγορά και να αποτραπεί η υπερβολική αύξηση της τιμής που καταβάλλουν οι εγχώριοι καταναλωτές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25
ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ

P_1 : Διεθνής τιμή.

P_2 : Εγχώρια τιμή στήριξης.

Q_1 : Εγχώρια ζήτηση στο επίπεδο της τιμής στήριξης P_2 .

Q_2 : Εγχώρια προσφορά στο επίπεδο της τιμής στήριξης P_2 .

Q_3 : Εγχώρια ζήτηση στο επίπεδο της παγκόσμιας τιμής P_1 .

Q_4 : Εγχώρια προσφορά στο επίπεδο της παγκόσμιας τιμής P_1 .

$Q_4 - Q_3$: Εξαγωγές στο επίπεδο της παγκόσμιας τιμής P_1 .

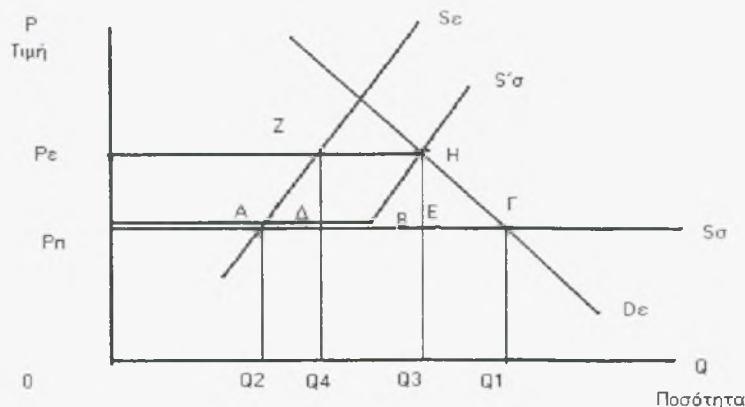
$Q_2 - Q_1$: Εξαγωγές στο επίπεδο της εγχώριας τιμής P_2 .

Γ) ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Ένα εναλλακτικό μέτρο σε σχέση με αυτό της επιβολής ενός μεταβλητού δασμού είναι οι ποσοτικοί περιορισμοί κατά τις εισαγωγές. Στο διάγραμμα 26 παρουσιάζεται ο περιορισμός του συνολικού ύψους των εισαγωγών με τον προσδιορισμό μιας ανώτατης ποσότητας που είναι η $B - A$ και είναι μικρότερη των αρχικών εισαγωγών. Η συνολική καμπύλη προσφοράς S_{Σ} μετά την επιβολή της ποσόστωσης κάμπτεται στο σημείο B και τέμνει την ανελαστική καμπύλη εγχώριας ζήτησης D_E σε ένα υψηλότερο επίπεδο τιμής P_E . Στο νέο αυτό επίπεδο τιμής ο καταναλωτής μειώνει τη ζήτηση από Q_1 σε Q_3 , ενώ αντίστοιχα οι εγχώριοι παραγωγοί αυξάνουν την προσφορά τους από Q_2 σε Q_4 . Με τον τρόπο αυτό το σύνολο των εισαγωγών μειώνεται, ως αποτέλεσμα της επιβολής του μέτρου από $Q_1 - Q_2$ σε $Q_3 - Q_4$. Από το διάγραμμα ακόμη παρατηρούμε ότι η διαφορά $P_E - P_{\Pi}$ μεταξύ της τελικής τιμής, που απολαμβάνουν οι εγχώριοι παραγωγοί και της διεθνούς τιμής αντιστοιχεί στον εισαγωγικό δασμό, που περιγράψαμε νωρίτερα και περιγράφεται στο διάγραμμα 24. Δηλαδή και στις δύο περιπτώσεις, το τελικό αποτέλεσμα τόσο ως προς την στήριξη των εγχώριων παραγωγών, όσο και ως προς τη στήριξη των εισαγωγών είναι το ίδιο.

Η συνολική ποσότητα που εισάγεται αποτελείται από επί μέρους ποσοτώσεις, οι οποίες διανέμονται σε έναν αριθμό εισαγωγέων με τη μορφή αδειών εισαγωγής. Η παραχώρηση αυτών των αδειών μπορεί να γίνει με πλειστηριασμό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26
ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

D_E, S_E : Εγχώρια ζήτηση και προσφορά αντίστοιχα.

S_E : Συνολική προσφορά πριν την επιβολή του μέτρου.

S_{Σ} : Συνολική προσφορά μετά την επιβολή του μέτρου.

P_{Π} : Διεθνής τιμή.

P_E : Τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί μετά την επιβολή του μέτρου.

$B - A$: Ύψος της ποσόστωσης (μικρότερο του $\Gamma - A$) = $Q_3 - Q_4$ (τελικό ύψος εισαγωγών).

$\Gamma - A = Q_1 - Q_2$: Αρχικό ύψος εισαγωγών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. ΚΟΙΝΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η κοινή οργάνωση της αγοράς κατά προϊόν έχει σχεδιασθεί με τέτοιο τρόπο που να ανταποκρίνεται στις τρεις βασικές αρχές που διέπουν την Κοινή Αγροτική Πολιτική και που είναι η ενιαία εσωτερική αγορά, η κοινοτική προτίμηση και η δημοσιονομική αλληλεγγύη. Οι διαφορές που διακρίνουν την κοινή οργάνωση της αγοράς, μεταξύ των προϊόντων, οφείλονται στις ιδιομορφίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε προϊόντος, αλλά και από μέτρα πολιτικής που εφαρμόζαν τα κράτη μέλη πριν τη δημιουργία της κοινής αγροτικής πολιτικής. Στον πίνακα 21 παρουσιάζονται τα κυριότερα μέτρα πολιτικής για τα πιο σημαντικά προϊόντα. Τα κυριότερα μέτρα πολιτικής είναι οι μεταβλητοί δασμοί ατά ην εισαγωγή, η εξασφάλιση μιας ελάχιστης τιμής κατά τη συγκέντρωση και παράδοση ποσοτήτων ελάχιστων προϊόντων στους οργανισμούς παρέμβασης, οι εισοδηματικές ενισχύσεις στους παραγωγούς και οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, για τα οποία μέτρα έγινε αναλυτική περιγραφή στο προηγούμενο κεφάλαιο. Από τον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε την ύπαρξη διαφορετικών τύπων κοινοτικής παρέμβασης. Αυτό οφείλεται στον διαφορετικό βαθμό αυτόρκειας που χαρακτηρίζει την κοινοτική αγορά για κάθε προϊόν, αφού τα προϊόντα

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

ΠΡΟΪΟΝ	Στήριξη εσωτερικής αγοράς	Έλεγχος εισαγωγών και προώθηση εξαγωγών	Αποτελεσματικότητα παρέμβασης
Δημητριακά	Υποχρεωτική παρέμβαση	Μεταβλητός εισαγωγικός δασμός	Υψηλός βαθμός σταθερότητας τιμών
	Τέλος συνυπευθυνότητας.	Εξαγωγική επιδότηση	Μέτριος ονομαστικός συντελεστής προστασίας.
	Εισοδηματικές ενισχύσεις		
Γάλα	Υποχρεωτική παρέμβαση	Μεταβλητός εισαγωγικός δασμός	Υψηλός βαθμός σταθερότητας τιμών
	Ιδιωτική αποθεματοποίηση.	Εξαγωγική επιδότηση	Υψηλός ονομαστικός συντελεστής προστασίας.
	Επιδοτήσεις για διάθεση.		
	Ποσοστώσεις στην παραγωγή.		
	Τέλος συνυπευθυνότητας.		
Ελαιούχοι σπόροι			
και έλαια	Ελλειμματικές πληρωμές, που καταβάλλονται στις μεταποιητικές μονάδες.	Εξαγωγικές επιδοτήσεις	Μέτριος βαθμός σταθερότητας τιμών
	Τέλος συνυπευθυνότητας.		Μηδενικός ονομαστικός συντελεστής προστασίας.
	Επιδοτήσεις στους παραγωγούς.		
Ζάχαρη	Παρέμβαση για συγκεκριμένες ποσότητες.	Μεταβλητός εισαγωγικός δασμός	Μέτριος βαθμός σταθερότητας τιμών
	Ποσοστώσεις στην παραγωγή.	Ποσοστώσεις στις εισαγωγές.	Υψηλός ονομαστικός συντελεστής προστασίας.
	Τέλος συνυπευθυνότητας.	Εξαγωγικές επιδοτήσεις	
		Ευνοϊκές ρυθμίσεις για εισαγωγές.	
Μοσχαρίσιο κρέας.	Προαιρετική παρέμβαση	Εισαγωγικός δασμός.	Μέτριος βαθμός σταθερότητας τιμών
	Ιδιωτική αποθεματοποίηση.	Ποσοστώσεις στις εισαγωγές.	Μέτριος ονομαστικός συντελεστής

Μοσχαρίσιο κρέας	Επιδοτήσεις στους παραγωγούς.	Ειδικές εμπορικές ρυθμίσεις.	προστασίας.
	Εισοδηματικές ενισχύσεις (στους παραγωγούς).	Εξαγωγικές επιδοτήσεις	
Αιγοπρόβειο κρέας.	Ελλειμματικές πληρωμές.	Συμφωνίες προαιρετικού περιορισμού εισαγωγών.	Μέτριος βαθμός σταθερότητας τιμών
	Εισοδηματικές ενισχύσεις(παραγωγούς).	Εισαγωγικός δασμός ως 20%.	Μέτριος ονομαστικός συντελεστής
	Ιδιωτική αποθεματοποίηση.	Εξαγωγική επιδότηση	προστασίας.
Χοιρινό κρέας.	Προαιρετική παρέμβαση	Βασικός και συμπληρωματικός εισαγωγικός δασμός.	Μέτριος βαθμός σταθερότητας τιμών
	Επιδότηση αποθεματοποίησης.	Εξαγωγικές επιδοτήσεις	Χαμηλός ονομαστικός συντελεστής
			προστασίας.
Κρέας πουλερικών και αυγά.	-	Μεταβλητός δασμός	Χαμηλός βαθμός σταθερότητας τιμών
		Εξαγωγικές επιδοτήσεις	Χαμηλός ονομαστικός συντελεστής
			προστασίας.
Φρούτα και λαχανικά.	Αποζημιώσεις για απόσυρση από την αγορά.	Δασμοί στις εισαγωγές.	Χαμηλός βαθμός σταθερότητας τιμών .
		Αντισταθμιστικό τέλος.	Μέτριος ονομαστικός συντελεστής
		Εξαγωγικές επιδοτήσεις	προστασίας.

* ΠΗΓΗ: (Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη , Αθήνα 1998).

ποικίλουν όσον αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, αλλά οφείλεται και στα διαφορετικά εθνικά συμφέροντα. Από τον πίνακα λοιπόν βλέπουμε ότι η κοινή οργάνωση αγοράς για τα δημητριακά, τη ζάχαρη, το γάλα και τα προϊόντα γάλακτος χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη εξωτερικής προστασίας και εσωτερικής στήριξης, για ποσότητες που δεν ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο ύψος. Η εισαγωγή ποσοτήτων από το εξωτερικό επιτρέπεται σε μια τιμή ίση με την τιμή κατωφλίου, η οποία είναι καθοριστική στη διαμόρφωση της τιμής στην εσωτερική αγορά. Η τιμή αγοράς στο εσωτερικό της Κοινότητας καθορίζεται από τη σχέση προσφοράς και ζήτησης στην περίπτωση που δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές ή εξαγωγές και από την τιμή παρέμβασης στην περίπτωση που η Κοινότητα είναι πλεονασματική και συνεπώς λειτουργεί ως εξαγωγέας. Η εισαγωγή του τέλους συνυπευθυνότητας έγινε για το γάλα το 1984 και για τα δημητριακά το 1985, που είχε ως στόχο τη μείωση των δαπανών στήριξης. Το μέτρο των μέγιστων εγγυημένων ποσοτήτων επιβλήθηκε για τα δημητριακά το 1983 και για το γάλα και για άλλα προϊόντα το 1984 και το 1985 αντίστοιχα.

Στην άλλη κατηγορία υπάγονται τα προϊόντα εκείνα για τα οποία εξασφαλίζεται εξωτερική προστασία, αλλά η εσωτερική στήριξη είναι περιορισμένη και δεν εξασφαλίζεται πάντοτε. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται το αρτοποιήσιμο σιτάρι, τα κρέατα , τα φρούτα και τα λαχανικά. Ο βαθμός εξωτερικής προστασίας δε διαφέρει από αυτό που ισχύει για την προηγούμενη κατηγορία, που μόλις είδαμε. Όμως, ο βαθμός εσωτερικής προστασίας είναι εντελώς διαφορετικός. Το μέτρο της αγοράς ποσοτήτων από τη παρέμβαση για το αρτοποιήσιμο σιτάρι περιορίζεται σε μια σύντομη χρονική περίοδο και για περιορισμένη ποσότητα. Για τα κρέατα, τα φρούτα και τα λαχανικά η ελάχιστη εγγυημένη τιμή εξασφαλίζεται μόνο υπό προϋποθέσεις και είναι προαιρετικό για την Ένωση να τα εφαρμόσει. Στην άλλη κατηγορία περιλαμβάνονται τα αυγά και το κρέας των

πουλερικών, για α οποία εφαρμόζεται ένα σύστημα εξωτερικής προστασίας, χωρίς όμως να ισχύει κανένα μέτρο εσωτερικής προστασίας. Αντίθετα, κανένα μέτρο εξωτερικής προστασίας δεν ισχύει για τον καπνό, το ελαιόλαδο και το πρόβειο κρέας. Για τα προϊόντα αυτά ισχύει το σύστημα των ελλειμματικών πληρωμών, που είναι ένα σύστημα επιδοτήσεων στο επίπεδο της παραγωγής.

Οι τιμές που καθορίζονται είναι:

- I. Η τιμή στόχου, η οποία είναι θεσμική τιμή, αποφασίζεται πολιτικά κάθε χρόνο από το Συμβούλιο των Υπουργών. Ουσιαστικά είναι η ενδεικτική τιμή, και πρόκειται για μια επιθυμητή τιμή αγοράς, που θα εξασφαλίσει ένα ικανοποιητικό εισόδημα στον παραγωγό. Βέβαια, θα πρέπει να πούμε ότι η τιμή στόχου, δεν είναι ακριβώς η τιμή παραγωγού, γιατί συμπεριλαμβάνει το κόστος μεταφοράς και αποθήκευσης. Από την τιμή αυτή, η οποία υπόκειται σε εποχιακές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις κατά προϊόν, προκύπτει μια δέσμη τιμών στόχου, με την αφαίρεση του κόστους μεταφοράς που αντιστοιχεί στην κάθε περιοχή της Κοινότητας.
- II. Η τιμή κατωφλίου, που είναι και αυτή θεσμική και αποφασίζεται πολιτικά, όπως η τιμή στόχου, υπολογίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε όταν προστεθεί σε αυτήν το κόστος μεταφοράς και αποθήκευσης να διαμορφώνεται μια τιμή ίση ή ελάχιστα ανώτερη από την τιμή στόχου. Η τιμή χρησιμοποιείται ως δείκτης για το υπολογισμό του μεταβλητού εισαγωγικού δασμού κατά την εισαγωγή ομοειδών προϊόντων στην Κοινότητα.
- III. Η τιμή παρέμβασης βρίσκεται περίπου στο 75% της τιμής του κατωφλίου. Η τιμή αυτή εφαρμόζεται σε περίπτωση που η Κοινότητα είναι πλεονασματική, που συνήθως είναι. Οι εθνικοί οργανισμοί παρέμβασης είναι υποχρεωμένοι να αγοράζουν στην τιμή αυτή της παρέμβασης όσες ποσότητες συγκεντρώνονται. Οι τιμές παρέμβασης διαφοροποιούνται και αυτές με κριτήρια, όπως η εποχικότητα έτσι, ώστε να συνυπολογίζεται το κόστος αποθήκευσης και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Η πραγματική τιμή που απολαμβάνει τελικά ο παραγωγός είναι λίγο μικρότερη από την τιμή παρέμβασης, γιατί επιβαρύνεται με το κόστος μεταφοράς της ποσότητας που παράγει από την αγροτική του εκμετάλλευση ως τον τόπο συγκέντρωσης.
- IV. Η τέταρτη τιμή λειτουργεί ουσιαστικά σα συμπληρωματικό μέτρο και εισάγεται για ορισμένα προϊόντα και ειδικά για το αρτοποιήσιμο μαλακό στάρι. Η τιμή αυτή είναι η τιμή αναγωγής και είναι 12% υψηλότερη από την τιμή παρέμβασης. Η τιμή αυτή σηματοδοτεί ειδικά παρεμβατικά μέτρα, ως κίνητρο για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας που προϋποθέτουν τη διεξαγωγή αντικειμενικών ελέγχων με βάση συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Κάπου εδώ πρέπει να αναφέρουμε και τους συμπληρωματικούς στόχους της Κοινής οργάνωσης της Αγοράς των δημητριακών, όπως η μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού της Ένωσης, η περιστολή της τάσης για αύξηση των πλεονασμάτων και η μείωση της ζήτησης για υποκατάστατα, μέσω της μείωσης των τιμών των εγχωρίων παραγόμενων προϊόντων. Η μείωση του κόστους των ζωοτροφών αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε μείωση των τιμών των προϊόντων ζωικής παραγωγής. Αυτοί οι στόχοι επιδιώκονται μέσω των σταθεροποιητών. Συγκεκριμένα η επιτροπή υπέβαλε προτάσεις συνολικού και ολοκληρωμένου χαρακτήρα, γνωστές σαν Πακέτο Delors, που περιλάμβαναν ένα σύστημα προσαρμογής προσφοράς και ζήτησης- που αυτό είναι και το σύστημα των σταθεροποιητών- καθώς και διάφορα αντισταθμιστικά μέτρα των προβλημάτων που θα προέκυπταν από την εφαρμογή του συστήματος αυτού.

Η βασική αρχή των σταθεροποιητών δεν είναι νέα ανακάλυψη και συνίσταται στο δοκιμασμένο στο παρελθόν μηχανισμό μείωσης του επιπέδου στήριξης, όταν αυξάνεται η παραγωγή πάνω από ένα καθορισμένο όριο. Ο μηχανισμός των σταθεροποιητών είναι απλός στη σύλληψή του, αλλά αρκετά δύσκολος στην εφαρμογή του. Ουσιαστικά το Συμβούλιο των Υπουργών αποφασίζει, εκτός από το ύψος των θεσμικών τιμών, και τις ανώτατες εγγυημένες ποσότητες των διάφορων προϊόντων, είτε σε επίπεδο Κοινότητας είτε σε επίπεδο κράτους –μέλους είτε σε επίπεδο παραγωγού. Υπέρβαση του ορίου της παραγωγής σημαίνει αυτόματα και ανάλογη μείωση του επιπέδου των εγγυημένων τιμών.

Το κατά πόσο ο μηχανισμός αυτός επιτυγχάνει τη μείωση της παραγωγής εξαρτάται από την ποσότητα υπέρβασης του ορίου παραγωγής έτσι, ώστε να μειωθεί η μέση τιμή της εγγυημένης και

μη εγγυημένης ποσότητας. Όταν το όριο παραγωγής καθορίζεται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, το αποτέλεσμα της μείωσης της παραγωγής είναι μικρότερο από αυτό που μπορεί να προκύψει όταν το όριο της παραγωγής αφορά τον κάθε παραγωγό. Στη πρώτη περίπτωση κάθε χώρα ή κάθε παραγωγός της χώρας στηρίζεται στη πιθανότητα ότι οι άλλες χώρες ή οι άλλοι παραγωγοί θα παράγουν λιγότερο, ώστε να μην ξεπεραστεί το όριο παραγωγής. Αντίθετα, όταν το όριο παραγωγής ορίζεται στο επίπεδο του παραγωγού είναι φανερό ότι η ευθύνη για τον περιορισμό της παραγωγής είναι ατομική και το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι μεγαλύτερο. Το σύστημα όμως των ατομικών ορίων παραγωγής, σε σύγκριση με τα συνολικά όρια παραγωγής σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί στην πράξη. Μπορεί να υπάρξει αποτέλεσμα μόνο αν και όταν η παραγωγή περνά από οργανισμούς παρέμβασης ή κέντρα μεταποίησης. Στην ουσία το σύστημα αυτό δημιουργεί ατομικά δικαιώματα που μπορούν να μεταβιβαστούν ακόμη και με πλειοδοτικούς διαγωνισμούς, που αυξάνουν το κόστος παραγωγής. Το σύστημα όμως αυτό έχει και ένα πλεονέκτημα. Συγκεκριμένα οι μικροί παραγωγοί που βρίσκονται μέσα στο όριο της ατομικής ποσόστωσης να επωφελούνται σε σχέση με τους μεγαλύτερους. Επίσης, διαφοροποιήσεις μεταξύ μικρών και μεγάλων παραγωγών μπορούν να γίνουν σε περιπτώσεις εφαρμογής ορίων παραγωγής σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο. Δηλαδή, μπορεί να ορίζεται ότι οι παραγωγοί που έχουν παραγωγή μικρότερη από ένα όριο εισπράττουν την υψηλή θεσμική τιμή ανεξάρτητα από το αν ξεπεραστεί το όριο παραγωγής που έχει τεθεί στο σύνολο της Κοινότητας.

2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη άρχισε να εφαρμόζεται το 1988 και υποχρέωσε όλα τα κράτη μέλη να συνεργάζονται σε θέμα οικονομικής και νομισματικής πολιτικής. Η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 προσδιόρισε τους όρους και έθεσε ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την επίτευξη της Ευρωπαϊκής και Νομισματικής Ένωσης. Η ύπαρξη των εθνικών νομισμάτων δημιουργούσε προβλήματα στη εφαρμογή της κοινής αγροτικής πολιτικής, η οποία στόχευε στον καθορισμό μιας κοινής τιμής για τα αγροτικά προϊόντα στο εσωτερικό της Ένωσης. Κατά τη διάρκεια της Κοινής αγροτικής πολιτικής υιοθετήθηκαν τεχνητές συναλλαγματικές ισοτιμίες, οι λεγόμενες πράσινες ισοτιμίες, που στόχευαν στη μετατροπή των κοινών τιμών στα εθνικά νομίσματα. Οι πράσινες ισοτιμίες άρχισαν να εφαρμόζονται απ' το 1969, μόλις δηλαδή υποτιμήθηκε το γαλλικό φράγκο έναντι του γερμανικού μάρκου κατά 11,1%, με σκοπό να περιοριστούν οι συνέπειες της υποτίμησης αυτής και να μετριαστούν οι επιπτώσεις στους παραγωγούς και τους καταναλωτές της Γαλλίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτό που συνέβη ήταν ότι η υποτίμηση της χρηματιστηριακής ισοτιμίας του γαλλικού φράγκου συμφωνήθηκε να μη μεταφερθεί άμεσα ως αύξηση των τιμών των γαλλικών αγροτικών προϊόντων στη γαλλική αγορά, αλλά οι τιμές να παραμείνουν σταθερές. Δηλαδή σαν η ισοτιμία να μην είχε αλλάξει για τα αγροτικά προϊόντα. Από το 1969 το σύστημα των πράσινων ισοτιμιών αποτελούσε τον κανόνα στον καθορισμό των αγροτικών τιμών μέχρι και λίγα έτη πριν. Οι πράσινες ισοτιμίες καθορίζονταν ταυτόχρονα με τον καθορισμό των τιμών στις Βρυξέλλες. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ο καθορισμός των πράσινων ισοτιμιών είχε αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία στον καθορισμό των αγροτικών τιμών, δεδομένου ότι από το 1984 και μετά δεν αποφασίζονταν πλέον αυξήσεις σε ECU.

Ο ετήσιος όμως καθορισμός του ύψους των πράσινων ισοτιμιών για κάθε κράτος- μέλος έχει επίσης σαν αποτέλεσμα την μεταβολή των Ν. Ε. Π. (Νομισματικά εξισωτικά ποσά.). Τα Ν. Ε. Π. όμως πρόκειται για μέτρα που έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με τον εισαγωγικό δασμό και με την εξαγωγική επιδότηση, που θεωρητικά δε θα έπρεπε να λειτουργούν σε μια τελωνειακή ένωση και σε μια κοινή και ενιαία αγορά. Τα Ν. Ε. Π. επιβάλλονται στις εισαγωγές και στις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων, για τα οποία ισχύει και λειτουργεί ο μηχανισμός παρέμβασης, που είναι τα σιτηρά, το κρασί, το ελαιόλαδο, η ζάχαρη, το βόειο κρέας, τα γαλακτομικά και σε εκείνα τα προϊόντα που θεωρούνται ως παράγωγα, δηλαδή τα αυγά, τα πουλερικά και το χοιρινό κρέας. Η χρήση της πράσινης ισοτιμίας δεν επιτρέπει τη μεταβολή των αγροτικών τιμών σε εθνικά νομίσματα να ακολουθεί τη μεταβολή της χρηματιστηριακής ισοτιμίας. Με τον τρόπο αυτό οι χώρες που υποτιμούν το νόμισμά τους, αλλά διατηρούν αμετάβλητη την πράσινη ισοτιμία

συγκρατούν τις αγροτικές τιμές σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά που θα προέκυπταν σε περίπτωση υποτίμησης έναντι του ECU. Το αντίστροφο ισχύει για τις χώρες που ανατιμούν το νόμισμά τους. Συνεπώς, για να αποκατασταθεί η αρχή των ενιαίων τιμών στις αγορές των κρατών-μελών μεταξύ εγχώριων και εισαγόμενων προϊόντων, επιβάλλεται ένας φόρος στις εξαγωγές των χωρών με υποτιμημένο νόμισμα και μια επιδότηση στις εξαγωγές των χωρών με υπερτιμημένο νόμισμα. Αυτά τα Ν. Ε. Π. αποκαλούνται αρνητικά και θετικά αντίστοιχα. Μια χώρα με θετικά Ν. Ε. Π. μπορεί να επιδιώξει την ανατίμηση της πράσινης ισοτιμίας και να μειώσει με αυτό τον τρόπο το ύψος των θετικών Ν. Ε. Π., αλλά δεν έχει το δικαίωμα να επιδιώξει την ανατίμηση της πράσινης ισοτιμίας και να αυξήσει επομένως τα Ν. Ε. Π. Η ανατίμηση της πράσινης ισοτιμίας έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των τιμών στήριξης σε εθνικό νόμισμα. Αντίθετα μια χώρα με αρνητικά Ν. Ε. Π. μπορεί να επιδιώξει την υποτίμηση της πράσινης ισοτιμίας της και να μειώσει με αυτό τον τρόπο το ύψος των αρνητικών Ν. Ε. Π., αλλά δεν έχει το δικαίωμα να ανατιμήσει την πράσινη ισοτιμία και επομένως να αυξήσει το ύψος των Ν. Ε. Π. Η υποτίμηση της πράσινης ισοτιμίας οδηγεί σε αύξηση των τιμών στήριξης σε εθνικό νόμισμα.

Οι επιπτώσεις στις χώρες των οποίων το νόμισμα υποτιμάται και η πράσινη ισοτιμία αποκλίνει από τη χρηματιστηριακή, μέσα στις οποίες είναι κι η Ελλάδα, στην προσφορά, στην κατανάλωση, στο εμπόριο, στο ισοζύγιο των πληρωμών και στο εθνικό εισόδημα είναι σημαντικές. Οι επιπτώσεις αυτές αναλύονται με τη βοήθεια του παρακάτω διαγράμματος. Στην περίπτωση των εισαγόμενων προϊόντων η εξάλειψη των αρνητικών Ν. Ε. Π., εξασφαλίζεται η αύξηση της εγχώριας παραγωγής, η μείωση της εγχώριας ζήτησης και η μείωση των εισαγωγών. Στην περίπτωση των εξαγόμενων προϊόντων οι επιπτώσεις είναι ίδιες ως προς την εγχώρια παραγωγή και κατανάλωση, αλλά επίσης εξασφαλίζεται και η αύξηση των εξαγωγών. Και στις δύο περιπτώσεις οι επιπτώσεις στο εμπόριο και στο εμπορικό ισοζύγιο είναι θετικές. Με την εξάλειψη αρνητικών Ν. Ε. Π. αυξάνονται τα αγροτικά εισοδήματα, ως αποτέλεσμα της αύξησης της προσφοράς και των τιμών, αλλά αρνητικές είναι οι επιπτώσεις για τους καταναλωτές.

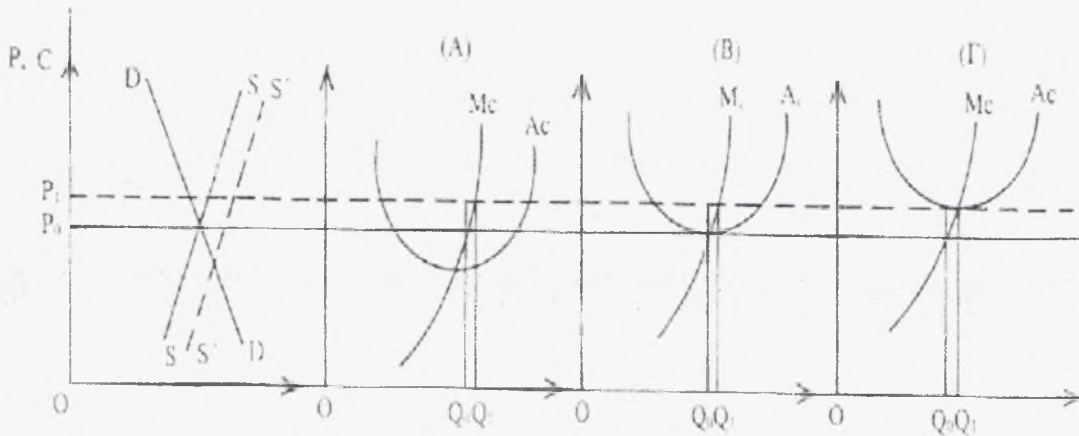
Επομένως, η κατάργηση των Ν. Ε. Π. ωφελεί τους αγρότες και βλάπτει τους καταναλωτές σε χώρες με υποτιμημένο νόμισμα και αντίθετα η κατάργηση των Ν. Ε. Π. βλάπτει τους αγρότες και ωφελεί τους καταναλωτές στις χώρες με υπερτιμημένο νόμισμα. Η κατάργηση των Ν. Ε. Π. έχει όφελος στη γεωργία σε χώρες με υποτιμημένο νόμισμα, γιατί οι εισαγωγές δεν επιδοτούνται πλέον, συνεπώς ανταγωνίζονται δυσκολότερα την εγχώρια παραγωγή, ενώ ταυτόχρονα οι εξαγωγές τους δε φορολογούνται με αποτέλεσμα και τα εξαγόμενα προϊόντα να γίνονται πιο ανταγωνιστικά. Αυτή η περίπτωση ισχύει και για την Ελλάδα, αφού είναι η χώρα εκείνη που βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες που έχουν υποτιμήσει συχνότερα το νόμισμά τους. Οι συχνές και οι μεγάλες υποτιμήσεις που έγιναν στις χρηματιστηριακές ισοτιμίες της δραχμής έναντι των πολύ περιορισμένων υποτιμήσεων των πράσινων ισοτιμιών της Ελλάδας, είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση των Ν. Ε. Π. τόσο στις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων με τη μορφή της επιδότησης, όσο και στις εξαγωγές με τη μορφή φόρου. Ακόμη, η υστέρηση του ποσοστού υποτίμησης της πράσινης ισοτιμίας έναντι του μεγάλου ποσοστού υποτίμησης της χρηματιστηριακής είχε σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό της αύξησης των τιμών των αγροτικών προϊόντων σε δραχμές έτσι, ώστε τελικά να περιορισθεί το επίπεδο στήριξης και προστασίας της ελληνικής γεωργίας.

3. ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κατά τη δημιουργία και ανάπτυξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, γίνονται οι πρώτες προσπάθειες προσδιορισμού μιας κοινής διαρθρωτικής πολιτικής. Η προσπάθεια αυτή γίνεται με τη θέσπιση των κοινωνικοδιαρθρωτικών οδηγιών, που είναι αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας Mansholt για την εξασφάλιση υψηλής οικονομικής απόδοσης για το κεφάλαιο και την εργασία συγκρίσιμης με τους άλλους τομείς της οικονομίας. Τελικά, τόσο ο στόχος μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων, όσο και της μείωσης των καλλιεργούμενων εκτάσεων είχαν φτωχά αποτελέσματα. Ο στόχος της αύξησης του αγροτικού εισοδήματος επιτεύχθηκε με το μέτρο στήριξης των τιμών και οδήγησε την ενδυνάμωση αυτού του κινήτρου, για αύξηση της παραγωγής. Η στήριξη των τιμών σε υψηλά επίπεδα ωφέλησε τελικά τις αποτελεσματικές εκμεταλλεύσεις και τις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές. Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζεται, με τη βοήθεια της μικροοικονομικής θεωρίας, την πολιτική των τιμών, η οποία εφαρμόζεται για να μειωθεί η

παραγωγή, αλλά ταυτόχρονα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στις λιγότερο παραγωγικές χώρες ή περιοχές και αγροτικές εκμεταλλεύσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27 Το αδιέξοδο της πολιτικής αγροτικών τιμών.

Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι υπάρχουν τρεις τύποι αγροτικών εκμεταλλεύσεων, που αντιμετωπίζουν διαφορετικό κόστος παραγωγής και μια ενιαία τιμή P_0 , όπως αυτή καθορίζεται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Όπως βλέπουμε από το παραπάνω σχεδιάγραμμα ο Α τύπος εμφανίζει κέρδη, ο Β τύπος δεν εμφανίζει ούτε κέρδη ούτε ζημιές και ο Γ τύπος εμφανίζει ζημιές. Ο Γ τύπος δηλαδή παρουσιάζει προβλήματα. Αν επρόκειτο για τον βιομηχανικό κλάδο στην περίπτωση επιχειρήσεων που παρουσιάζουν ζημιές φεύγουν από τη παραγωγή. Αυτό όμως δε συμβαίνει πάντοτε στην γεωργία ή συμβαίνει σε μικρό βαθμό, όπου οι λιγότερο αποδοτικές εκμεταλλεύσεις παραμένουν στην παραγωγή λόγω της έλλειψης κινητικότητας των συντελεστών και της ανυπαρξίας εναλλακτικών λύσεων (Ναπολέον Μαραβέγιας, Αθήνα 1992). Για να αποφευχθούν λοιπόν οι πολιτικές και κοινωνικές τριβές, η Ε.Κ. αυξάνει την τιμή στο P_1 με στόχο να ικανοποιηθούν οι εκμεταλλεύσεις Γ τύπου. Μπορεί όμως πράγματι να ικανοποιούνται αυτές οι εκμεταλλεύσεις, αλλά οι άλλες εκμεταλλεύσεις, και συγκεκριμένα Α και Β τύπου, αυξάνουν την παραγωγή τους, αφού αυξάνεται και η τιμή, με αποτέλεσμα η καμπύλη προσφοράς να μετατοπίζεται προς τα δεξιά, από την SS στην $S'S'$, να δημιουργούνται πλεονάσματα με δεδομένο τη σταθερή ζήτηση.

Αντίθετα, η μείωση των τιμών στήριξης προκαλεί σοβαρά προβλήματα στις λιγότερο αποδοτικές εκμεταλλεύσεις και στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ε.Κ., τα οποία προβλήματα μπορούν να πάρουν τη μορφή κοινωνικών αναταραχών, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης και ανεργίας στα αστικά κέντρα. Επομένως, η μείωση των τιμών στήριξης εκμηδενίζει τα κέρδη των εκμεταλλεύσεων υψηλού κόστους, με αποτέλεσμα να τις εξωθεί εκτός γεωργίας. Τελικά αυτό που γίνεται είναι ότι ενισχύονται οι αποδοτικότερες και μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις και να γίνονται ακόμη αποδοτικότερες. Ακριβώς αυτό το πρόβλημα καλείται να αντιμετωπίσει η Κοινή Διαρθρωτική Πολιτική με στόχο την αύξηση των ακαθάριστων περιθωρίων κέρδους και παρεμβάσεις που μειώνουν το κόστος παραγωγής.

Τη δεκαετία του 1980 γίνεται η ριζική αλλαγή στην Κοινή Διαρθρωτική Πολιτική, όπου αναδεικνύονται στοιχεία που παλιότερα είχαν απορριφθεί ή υποεκτιμηθεί. Αυτά τα στοιχεία είναι:

- I. Η ανάγκη της διατήρησης της απασχόλησης στη γεωργία.
- II. Το μέτρο των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων
- III. Η χρησιμότητα που μπορεί να έχει το φαινόμενο της πολυαπασχόλησης στον αγροτικό τομέα.

IV. Η σημασία του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση πολιτικής.

Η πολυαπασχόληση θεωρείται πλέον χρήσιμο φαινόμενο, λόγω της ιδιότητάς του να αμβλύνει την πίεση στην πολιτική στήριξης των τιμών σε υψηλά επίπεδα, εξασφαλίζοντας συμπληρωματικό εισόδημα σε ένα μεγάλο ποσοστό αγροτικών νοικοκυριών. Η επιμονή του φαινομένου της ανεργίας στις χώρες της Ε.Κ., έχει μεταβάλλει την Κοινοτική νοοτροπία και την οδηγούν να λαμβάνει μέτρα που στόχο έχουν τη διατήρηση της απασχόλησης στη γεωργία και παράλληλα την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποτροπή κατασπατάλησης των οικονομικών πόρων. Επίσης, λόγος αυτής της μεταβολής της νοοτροπίας είναι ότι η αγροτική έξοδος συνοδεύεται από ανεπιθύμητα αποτελέσματα για την ευημερία της υπαίθρου και την εξασφάλιση της περιβαλλοντικής ισορροπίας. (Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998).

Στην περίοδο 1980-1985 υιοθετήθηκαν τα Μ. Ο. Π. (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα) με κύριο στόχο να περιορίσουν τις συνέπειες, από την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, στις μεσογειακές περιοχές της Ε.Κ., όπου οι περιοχές αυτές είναι η Ν. Γαλλία, η Ν. Ιταλία και ολόκληρη η Ελλάδα. Τα Μ. Ο. Π. εφαρμόστηκαν το 1985 και κάλυψαν μια περίοδο 7 ετών, μέχρι το 1992. Στα πλαίσια εφαρμογής αυτών των προγραμμάτων γίνεται κυρίως συντονισμός των χρηματοδοτικών πηγών της Ε.Κ., που είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το τμήμα Προσανατολισμού του Γεωργικού Ταμείου, του Κοινωνικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, με στόχο τη χρηματοδότηση της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης. Το 1987 η Κοινή Διαρθρωτική Πολιτική συμπληρώθηκε με μέτρα όπως η πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών και η παύση της καλλιέργειας με μείωση των εκτάσεων.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό Ε.Ο.Κ./2052/88 πέντε στόχοι που συνιστούν τη νέα διαρθρωτική πολιτική είναι:

Στόχος 1: Η ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών. Στην περίπτωση του στόχου 1 όλα τα χρηματοδοτικά και πιστωτικά όργανα συνεισφέρουν από κοινού. Οι περιφέρειες που καλύπτονται από τα μέτρα του στόχου 1 είναι αυτές των οποίων το Α.Ε.Π. είναι μικρότερο του 75% του μέσου όρου της Κοινότητας, καλύπτουν το 38% της συνολικής επιφάνειας και το 21% του συνολικού πληθυσμού. Ολόκληρη η Ελλάδα αποτελεί πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του στόχου 1. στα πλαίσια αυτού του στόχου υπάρχουν μέτρα που στοχεύουν στη βελτίωση των συνθηκών της υπαίθρου, στη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, στη βελτίωση της αγροτικής υποδομής και στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού και των δασικών δραστηριοτήτων.

Στόχος 2: Η αναδιάρθρωση των περιφερειών που βρίσκονται σε βιομηχανική παρακμή και συνεργάζονται τα ταμεία Περιφερειακό και Κοινωνικό.

Στόχος 3: Η αντιμετώπιση της ανεργίας που έχει πλήξει τα άτομα άνω των 25 ετών και παραμένουν άνεργοι παραπάνω από ένα έτος. Εδώ συνεισφέρει κυρίως το Κοινωνικό Ταμείο.

Στόχος 4: Η ενθάρρυνση της ένταξης των νέων κάτω των 25 ετών στην αγορά εργασίας. Και σε αυτή την περίπτωση συνεισφέρει κυρίως το Κοινωνικό Ταμείο.

Στόχος 5_α: Η προσαρμογή των διαρθρώσεων της παραγωγής και η εφαρμογή των μέτρων αυτού του στόχου χρηματοδοτείται αποκλειστικά από το Ε. Α. Τ. Π. Ε. - τμήμα προσανατολισμού.

Στόχος 5_β: Η ανάπτυξη των καθαρά αγροτικών περιοχών, όπου η εφαρμογή των μέτρων αυτού του στόχου ενισχύεται από όλα τα χρηματοδοτικά και πιστωτικά όργανα.

Αν και η ανάπτυξη της υπαίθρου αναφέρεται ρητά μόνο στο στόχο 5_β τελικά όλοι οι στόχοι της νέας διαρθρωτικής πολιτικής, μετά την αναμόρφωση των ταμείων, προσανατολίζονται κυρίως σε αγροτικές περιοχές, αφού και αυτές οι περιοχές είναι και οι λιγότερο ανεπτυγμένες. Η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και της υπαίθρου γενικότερα αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ Ε.Ο.Κ.

Αυτό που θα εξετάσουμε είναι κατά πόσο η εισαγωγική διείσδυση των αγροτικών προϊόντων των άλλων χωρών στη Ελλάδα, επέδρασε στη συνολική εξέλιξη του όγκου της Ελληνικής αγροτικής παραγωγής λόγω του έντονου ανταγωνισμού. Ο έντονος αυτός ανταγωνισμός θα μπορούσε να περιορίσει την αύξηση της Ελληνικής αγροτικής παραγωγής, αφαιρώντας τμήμα της αγοράς, είτε να στρέψει την ελληνική παραγωγή προς τις εξαγωγές προωθώντας με αυτό τον τρόπο την εξειδίκευση της σε προϊόντα ή και ποικιλίες που θα διέθετε συγκριτικά πλεονεκτήματα. Για να διαπιστωθούν οι παραπάνω εξελίξεις απαιτείται η σύνδεση των ανταλλαγών αγροτικών προϊόντων με την εγχώρια παραγωγή και την εγχώρια ζήτηση. Οι σχετικοί δείκτες είναι:

$$d = 1 + x - m, \quad m = \frac{M}{D}, \quad x = \frac{X}{D}, \quad D = Q + M - X$$

,όπου M = εισαγωγές

X = εξαγωγές

D = φαινόμενη κατανάλωση (εγχώρια ζήτηση)

Q = ακαθάριστη αξία παραγωγής (εγχώρια παραγωγή)

m = εισαγωγική διείσδυση

x = εξαγωγική επίδοση

Ο δείκτης ανταγωνιστικότητας d μπορεί να μας δώσει πληροφορίες για το βαθμό ανταγωνιστικότητας των διάφορων κλάδων προϊόντων, γιατί μετράει ταυτόχρονα την εισαγωγική διείσδυση και την εξαγωγική επίδοση. Δηλαδή ένα προϊόν ή ένας κλάδος προϊόντων μπορεί να έχει υψηλό δείκτη ανταγωνιστικότητας όταν οι εξαγωγικές του επιδόσεις ξεπερνούν την εισαγωγική διείσδυση στην εγχώρια αγορά ομοειδούς προϊόντος, που σημαίνει ότι αυξάνεται και η διεθνής εξειδίκευσή του. Απ' τον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την πορεία του δείκτη ανταγωνιστικότητας. Μελετούμε και την περίοδο 1976-1980, γιατί μπορεί να θεωρηθεί ως περίοδος αναφοράς κατά την οποία δεν είχε εφαρμοστεί η Κοινή αγροτική πολιτική, ενώ η τελωνειακή Ένωση δεν ήταν πλήρης, όσον αφορά τις εισαγωγές κοινοτικών αγροτικών προϊόντων, αλλά όσον αφορά και τις εξαγωγές των ελληνικών αγροτικών προϊόντων προς τη Κοινότητα. Βλέπουμε λοιπόν από τον πίνακα 22 ότι, με εξαίρεση τα σιτηρά και το ελαιόλαδο, η τιμή του δείκτη ανταγωνιστικότητας μειώνεται. Οι εξελίξεις αυτές δείχνουν ότι στην πρώτη πενταετία μετά την ένταξη στην Ε.Ο.Κ. η κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης με ελληνικά προϊόντα υποχώρησε χωρίς να υπάρχει αξιολογη εξαγωγική επίδοση των προϊόντων αυτών, και ιδιαίτερα του καπνού, το βοείου και το χοιρινού κρέατος για τα οποία ο δείκτης d παρουσίασε τις μεγαλύτερες μειώσεις, και συγκεκριμένα ποσοστά της τάξης μεγαλύτερα του 10%.

Την περίοδο 1986-1987 παρατηρείται μια σχετική βελτίωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας για ορισμένα προϊόντα σε σχέση με την περίοδο 1981-1985. Τα προϊόντα αυτά είναι ο καπνός, το βαμβάκι, τα αμπελουργικά, το ελαιόλαδο και το αιγοπρόβειο κρέας. Αντίθετα η κατάσταση για τα σιτηρά, τα οπωροκηπευτικά, τα ζαχαρότευτλα και για τα υπόλοιπα κτηνοτροφικά προϊόντα χειροτερεύει. Οπότε βλέπουμε ότι υπάρχει μια τάση διαχωρισμού των ελληνικών αγροτικών προϊόντων σε ανταγωνιστικά στην κοινοτική αγορά, όπως είναι ο καπνός, το βαμβάκι, τα αμπελουργικά, το ελαιόλαδο και το αιγοπρόβειο κρέας και σε μη ανταγωνιστικά, όπως η ζάχαρη, τα κρέατα και το γάλα. Όσον αφορά τα σιτηρά και τα οπωροκηπευτικά, μπορεί να παρατηρείται μείωση του δείκτη d, αλλά θα πρέπει να γίνουν κάποιες διακρίσεις, αφού πρόκειται για ομάδες προϊόντων στις οποίες υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Προϊόντα	1976-1980	1981-1985	1986-1987
Σιτηρά	0,914	1,0215	1,0127
Καπνός	1,79	1,45	1,72
Βαμβάκι	0,94	0,9342	1,035
Ζαχαρότευτλα	1,047	0,93	0,8
Οπωροκηπευτικά	1,85	1,7	1,538
Ελαιόλαδο	1,059	1,17	1,41
Αμπελουργικά	1,0643	1,05	1,68
Βόειο κρέας	0,6	0,48	0,378
Αιγοπρόβειο κρέας	0,968	0,94	0,94
Χοιρινό κρέας	0,956	0,756	0,646
Πουλερικά	1,0019	0,97	0,95
Γάλα	0,86	0,81	0,75

Ο πίνακας 23 δείχνει τις μεταβολές της εισαγωγικής διείσδυσης και της εξαγωγικής επίδοσης των βασικών ελληνικών αγροτικών προϊόντων στο σύνολο του κόσμου. Όπως φαίνεται η βελτίωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας για τα σιτηρά και το ελαιόλαδο οφείλεται κυρίως στην αύξηση της εξαγωγικής επίδοσης των προϊόντων αυτών και ελάχιστα στη μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης των ξένων προϊόντων στην εγχώρια αγορά. Στην περίοδο 1986-1987 παρατηρείται βελτίωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας, πέρα των σιτηρών και του ελαιόλαδου, στο βαμβάκι και στα αμπελουργικά. Στην περίπτωση του βαμβακιού προέκυψε περισσότερο λόγω της υποχώρησης της εισαγωγικής διείσδυσης, η οποία υπεραντιστάθμισε τη μείωση της εξαγωγικής επίδοσης, ενώ στην περίπτωση των αμπελουργικών η βελτίωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας προέκυψε λόγω της μεγαλύτερης αύξησης της εξαγωγικής επίδοσης από την αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης. Η μείωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας μεταξύ των περιόδων 1976-1980 και 1981-1985 για την περίπτωση των οπωροκηπευτικών, οφείλεται κυρίως από τη υποχώρηση της εξαγωγικής επίδοσης και λιγότερο από την αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης. Για την περίπτωση των κτηνοτροφικών προϊόντων συνέβηκε ακριβώς το αντίθετο αφού η εξαγωγική επίδοση είναι μηδενική και ανύπαρκτη.

Την επόμενη περίοδο 1986-1987 η μείωση της ανταγωνιστικότητας στην περίπτωση των οπωροκηπευτικών προήλθε και από τη μείωση της εξαγωγικής επίδοσης, αλλά και από την αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης. Όσον αφορά τα κτηνοτροφικά προϊόντα, συνεχίστηκε η εξέλιξη της προηγούμενης περιόδου 1981-1985, αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης χωρίς εξαγωγικές επιδόσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Προϊόντα	1976-1980(m)	1981-1985(m)	1986-1987(m)	1976-1980(x)	1981-1985(x)	1986-1987(x)
Σιτηρά	0,1	0,0809	0,2827	0,0215	0,10224	0,3
Καπνός	0,044	0,0996	0,146	0,8384	0,55	0,8724
Βαμβάκι	0,223	0,214	0,116	0,16	0,148	0,1513
Ζαχαρότευτλα	0,0056	0,0802	0,2	0,0524	0,0109	0,0141
Οπωροκηπευτικά	0,0325	0,0342	0,06	0,9	0,7414	0,6
Ελαιόλαδο	0	0,0024	0,0455	0,0587	0,18	0,4561
Αμπελουργικά	0,002	0,0023	0,0084	0,0663	0,0606	0,7
Βόειο κρέας	0,41	0,52	0,6226	0	0,0002	0,001
Αιγοπρόβειο κρέας	0,0314	0,06	0,0522	0	0,0003	0,0003
Χοιρινό κρέας	0,044	0,24	0,3534	0	0,0001	0,00011
Πουλερικά	0,004	0,0301	0,046	0,0058	0,0047	0,0054
Γάλα	0,137	0,19	0,2574	0	0,0014	0,0068

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τους συντελεστές διεθνοποίησης για καθεμία ομάδα αγροτικών προϊόντων, οι οποίοι δείχνουν και τη σχετική ανθεκτικότητα της ελληνικής αγροτικής παραγωγής έναντι της αντίστοιχης ξένης, τόσο στη εγχώρια, όσο και στην κοινοτική αγορά. Ως τέτοιοι συντελεστές μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

$$E = \frac{X}{Q}, \quad \text{όπου } \varepsilon = \text{το ποσοστό εξαγωγής της εγχώριας παραγωγής, } X = \text{εξαγωγές και}$$

$Q = \text{εγχώρια παραγωγή.}$

$$I = \frac{M}{D}, \quad \text{όπου } i = \text{το ποσοστό της εισαγωγικής διείσδυσης, } M = \text{εισαγωγές και } D = \text{εγχώρια ζήτηση.}$$

$$T = \frac{X}{M}, \quad \text{όπου } t = \text{το ποσοστό κάλυψης εισαγωγών με εξαγωγές, } X = \text{εξαγωγές και}$$

$M = \text{εισαγωγές.}$

$$D = Q + (M - X)$$

Οι σχέσεις μεταξύ των δεικτών είναι:

Όταν $t=1 \Rightarrow M = X$

Όταν $t>1 \Rightarrow \varepsilon > 1$

Όταν $t<1 \Rightarrow \varepsilon < 1$

Η κατάταξη ως προς το βαθμό διεθνοποίησης της εγχώριας παραγωγής είναι:

- 1) Χαμηλό επίπεδο διεθνοποίησης, όταν ε και $i < 0,1$, όταν δηλαδή οι δείκτες εξωστρέφειας (ε) και εσωστρέφειας (i) είναι πού χαμηλοί.
- 2) Πολύ υψηλό επίπεδο διεθνοποίησης όταν ε και $i > 0,5$.
- 3) Μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης όταν ε και i κυμαίνονται μεταξύ 0,1 και 0,5 και $\varepsilon > 2,5 I$ ($t > 2,7$).
- 4) Μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης όταν ε και i κυμαίνονται μεταξύ 0,1 και 0,5 και $i > 2,5 \varepsilon$ ($t \leq 0,37$).
- 5) Μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης όταν $\varepsilon > i$, αλλά $\varepsilon < 2,5 i$ ($t > 1$).
- 6) Μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης όταν $\varepsilon < i$, αλλά $i < 2,5 \varepsilon$ ($t < 1$).

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τα αποτελέσματα των υπολογισμών των παραπάνω δεικτών για τα ελληνικά προϊόντα κατά το έτος 1987. Έτσι έχουμε:

Σιτηρά: Η παραγωγή σιτηρών βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο διεθνοποίησης με ε και $i > 0,5$ και $t > 1$, που σημαίνει ότι αντιμετωπίζει με επιτυχία τον κοινοτικό ανταγωνισμό εκείνη τη χρονιά.

Καπνός: Η παραγωγή του καπνού βρίσκεται επίσης σε υψηλά επίπεδα διεθνοποίησης, όπου η τιμή του $t = 4,19$ δείχνει σημαντικό δυναμισμό στις εξαγωγές.

Ζαχαρότευτλα: Η παραγωγή ζάχαρης βρίσκεται σε μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης με $i > 2,5 \varepsilon$ και χαμηλό $t = 0,04$. Στην περίπτωση αυτή οι πιθανότητες υποχώρησης της παραγωγής και της αύξησης της διείσδυσης των εισαγωγών είναι πολλές.

Οπωροκηπευτικά: Και η παραγωγή των οπωροκηπευτικών βρίσκεται σε μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης με $\varepsilon > 2,5 i$ και υψηλό $t = 15,27$. Η κατάσταση εδώ δεν είναι πολύ καλή, γιατί ο χαμηλός βαθμός διείσδυσης i μπορεί να αυξηθεί στην πορεία του χρόνου.

Αμπελουργικά: Η παραγωγή κρασιών και σταφίδας φαίνεται να βρίσκεται σε μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης με $\varepsilon > 2,5 i$ και πολύ υψηλό $t = 70,81$.

Ελαιόλαδο : Η παραγωγή του ελαιόλαδου βρίσκεται και αυτό σε μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης με $\varepsilon > 2,5$ i και υψηλό $t = 9,21$.

Βόειο κρέας: Η παραγωγή του βοείου κρέατος δε μπορεί καταταγεί, αφού ουσιαστικά δεν πραγματοποιούνται εξαγωγές. Ο δείκτης διεξόδου είναι 0,61 και φυσικά δείκτης t δεν έχει κανένα απολύτως νόημα. Η κατάσταση είναι πολύ άσημη και οι προοπτικές δυσμενείς.

Αιγοπρόβειο κρέας : Η παραγωγή του αιγοπρόβειου κρέατος βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο διεθνοποίησης με ε και $i < 0,1$. Αν λάβουμε υπόψη την ελλειμματικότητα της Ε.Κ., καθώς και τα όρια της ελληνικής παραγωγής σε σχέση με την εγχώρια ζήτηση, τότε μπορούμε να πούμε ότι κατάσταση δε θα αλλάξει μετά την υλοποίηση της ενιαίας αγοράς.

Χοιρινό κρέας : Ομοίως με το βόειο κρέας δε μπορεί να καταταγεί δείκτης διεθνοποίησης, αφού ουσιαστικά δε πραγματοποιούνται εξαγωγές προς τις χώρες της Ε. Κ. Ο δείκτης διεξόδου είναι υψηλός $i = 0,20$. Οι προοπτικές είναι σχεδόν παρόμοιες με εκείνες του βοείου κρέατος.

Πουλερικά : Η παραγωγή πουλερικών χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλό επίπεδο διεθνοποίησης με ε και $i < 0,5$.

Γάλα : Η παραγωγή του γάλακτος βρίσκεται σε μεσαίο επίπεδο διεθνοποίησης με $i > 2,5$ ε και βρίσκεται σε πύ κρισιμη κατάσταση. Οι προοπτικές στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς είναι δυσμενείς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Προϊόντα	ε Χώρες Ε. Ο. Κ.	Ι Χώρες		ε Τρίτες χώρες	i Τρίτες χώρες	t Τρίτες χώρες
		Ε. Ο. Κ.	Τ Χώρες Ε. Ο. Κ.			
Σιτηρά	0,29	0,28	1,05	0,01	0,01	0,72
Καπνός	0,24	0,07	4,19	0,27	0,04	9,48
Βαμβάκι	0,08	0,01	13,5	0,07	0,1	0,66
Ζαχαρότευτλα	0,01	0,19	0,04	0,01	0,02	0,46
Οπωροκηπευτικά	0,27	0,02	15,27	0,12	0,02	5,48
Ελαιόλαδο	0,3	0,04	9,21	0,03	0	19993,91
Αμπελουργικά	0,34	0,01	70,81	0,07	0	414,13
Βόειο κρέας	0	0,61	0	0	0,07	0,03
Αιγοπρόβειο κρέας	0	0	0,16	0	0,05	0
Χοιρινό κρέας	0	0,2	0	0	0,22	0
Πουλερικά	0,01	0,04	0,12	0	0	0,08
Γάλα	0,01	0,26	0,03	0	0	0,11

Στον πίνακα 25 παρουσιάζεται ο δείκτης ανταγωνιστικότητας d για τις περιόδους 1988-1990 και 1991-1993. Παρατηρούμε σε σχέση με τον πίνακα 22 ότι δείκτης αυξάνεται για την κατηγορία των σιτηρών, των ζαχαρότευτλων, των οπωροκηπευτικών και του ελαιόλαδου. Αντίθετα, όπως είδαμε και στον πίνακα 22 η ανταγωνιστική θέση της Ελλάδας για τα υπόλοιπα προϊόντα μειώνεται σημαντικά. Για το βαμβάκι επειδή δεν υπήρχαν διαθέσιμα τα στοιχεία μέχρι και το 1993, ο δείκτης d είναι για την περίοδο 1988-1991 0,7593, μειωμένο κατά μεγάλο ποσό αν ρίξουμε μια ματιά στον πίνακα 22.

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

Προϊόντα	1988-1990	1991-1993
Σιτηρά	1,103	1,112
Ζαχαρότευτλα	0,66	1,05
Οπωροκηπευτικά	1,1218	1,4325
Ελαιόλαδο	1,383	1,6052
Βόειο κρέας	0,332	0,3204
Αιγοπρόβειο κρέας	0,918	0,88
Χοιρινό κρέας	0,7857	0,675
Πουλερικά και γάλα	0,969	0,9498

Ο πίνακας 26 δείχνει τις μεταβολές της εισαγωγικής διείσδυσης και της εξαγωγικής επίδοσης των βασικών ελληνικών αγροτικών προϊόντων στο σύνολο του κόσμου, ακριβώς όπως αναλύσαμε και νωρίτερα. Όπως φαίνεται η βελτίωση του δείκτη ανταγωνιστικότητας για τα σιτηρά, για το ελαιόλαδο και τα οπωροκηπευτικά οφείλεται κυρίως στο μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης της εξαγωγικής επίδοσης των προϊόντων αυτών από τον ρυθμό αύξησης που σημείωσε η εισαγωγική διείσδυση των ξένων προϊόντων στην εγχώρια αγορά. Αντίθετα, για την περίπτωση των ζαχαρότευτλων η αύξηση του δείκτη ανταγωνιστικότητας d οφείλεται στην μεγάλη μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης, και όχι τόσο στην αύξηση της εξαγωγικής επίδοσης. Για το βαμβάκι η μείωση του δείκτη d οφείλεται στην τεράστια μείωση της εξαγωγικής επίδοσης από 0,8724 που ήταν την περίοδο 1986-1987 σε 0,397 την περίοδο 1988-1991, παρά την αμυδρή αύξηση που σημείωσε η εισαγωγική διείσδυση, από 0,146 την περίοδο 1986-1987 σε 0,1563, που ήταν την περίοδο 1988-1991.

Όσον αφορά τα κτηνοτροφικά προϊόντα, συνεχίστηκε η εξέλιξη των προηγούμενων περιόδων 1976-1980, 1981-1985 και 1986-1987, που ήταν η αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης χωρίς εξαγωγικές επιδόσεις. Η συνεχής χειροτέρευση του εμπορικού ισοζυγίου των αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους μηχανισμούς της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, χωρίς να υποτιμάται η μείωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Για την ανάλυση του ύψους της διεθνοποίησης των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων προκύπτουν τα ίδια συμπεράσματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

Προϊόντα	1988-1990 (m)	1991-1993 (m)	1988-1990 (x)	1991-1993 (x)
Σιτηρά	0,13	0,233	0,16	0,272
Ζαχαρότευτλα	0,43578	0,097	0,0872	0,139
Οπωροκηπευτικά	0,0112	0,133	0,04	0,4725
Ελαιόλαδο	0,035	0,418	0,0868	0,692
Βόειο κρέας	0,676	0,008	0,685	0,0054
Αιγοπρόβειο κρέας	0,17	0,0045	0,121	0,000931
Χοιρινό κρέας	0,3533	0,139	0,3355	0,011185
Πουλερικά και γάλα	0,03861	0,078	0,0672	0,01702

Ας δούμε τώρα και τους όρους εμπορίου και την ωφέλεια από το εμπόριο για τη χρονική περίοδο 1950-1986.

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

Μέσες αξίες δεικτών εξωτερικού εμπορίου αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων

Αγροτικά Προϊόντα	Περίοδος				
	1950-1960	1960-1970	1970-1980	1980-1986	1950-1986
Ακαθάριστοι Όροι:	112,2	120,6	112,7	125,9	117,2
Καθαροί Όροι:	130,8	120,3	117,4	121,9	122,7
Εισοδηματικοί Όροι:	134,2	117,9	119,4	118,3	122,9
Ωφέλεια:	31,5	19,7	17,2	20,3	22,4
Βιομηχανικά Προϊόντα	Περίοδος				
	1950-1960	1960-1970	1970-1980	1980-1986	1950-1986
Ακαθάριστοι Όροι:	112,9	91,5	98,9	98,4	100,7
Καθαροί Όροι:	104,1	103,0	104,5	93,1	102,0
Εισοδηματικοί Όροι:	81,9	98,2	87,9	73,1	86,6
Ωφέλεια:	2,3	2,4	3,7	-13,0	0,2

*ΠΗΓΗ: Γ. Σ. Σαπουνάς, Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα: Προβλήματα και προοπτικές, Μελέτες αγροτικής οικονομίας 42, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα 1991, σελίδα 95.

Στον πίνακα 27 παρουσιάζονται οι όροι του εμπορίου και η ωφέλεια από το εμπόριο για τα αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα. Οι ακαθάριστοι όροι προσδιορίζουν τον όγκο των εισαγωγών που αποκτάται στην περίοδο 1 σε σύγκριση με την περίοδο 0 από την εξαγωγή ορισμένης ποσότητας στην περίοδο 1, ενώ οι καθαροί όροι αναφέρονται σε συγκεκριμένο όγκο εισαγωγών που αποκτάται από δεδομένη ποσότητα εξαγωγών λόγω της μεταβολής μόνο της σχέσεως των τιμών. Τέλος οι εισοδηματικοί όροι προσδιορίζουν τον όγκο των εισαγωγών που αποκτάται από το εισόδημα που πραγματοποιείται από εξαγωγές. Από τον πίνακα 27 βλέπουμε ότι οι δείκτες εμπορίου για τα αγροτικά προϊόντα είναι μεγαλύτεροι από τη βάση- 100- με συνέπεια την εμφάνιση θετικής ωφέλειας από την διαθεσιμότητα των αγαθών αυτών στο εξωτερικό εμπόριο. Συγκεκριμένα για τους ακαθάριστους όρους έχουμε: Η εξαγωγή μιας μονάδας αγροτικών προϊόντων στην δεκαετία 1950-1960 επέτρεψε την εισαγωγή 1,122

μονάδων, ενώ στην περίοδο 1980-1986 επέτρεψε την εισαγωγή 1,259 μονάδων. Αντίθετα η εξαγωγή των βιομηχανικών προϊόντων κατά μια μονάδα επέτρεψε την εισαγωγή 1,129 μονάδων παρόμοιων προϊόντων για την δεκαετία 1950-1960, ενώ στην περίοδο 1980-1986 η μια μονάδα εξαγωγής επέτρεψε την εισαγωγή 0,984 μονάδων.

Από τους καθαρούς όρους και με δεδομένο τον όγκο των εξαγωγών λόγω της μεταβολής της σχέσεως των τιμών των εξαγομένων ως προς τις τιμές των εισαγόμενων, ο όγκος των εισαγωγών των αγροτικών προϊόντων είχαν τιμές μεγαλύτερες της μονάδας. Οι όροι όμως αυτοί παρουσιάζουν μια χειροτέρευση στις δεκαετίες 1960-1970 και 1970-1980, αλλά σημειώνουν βελτίωση στην περίοδο 1980-1986. Για την περίπτωση των βιομηχανικών προϊόντων οι καθαροί όροι εμπορίου είναι αρκετά μικρότεροι σε σχέση με τους καθαρούς όρους των αγροτικών προϊόντων και κυμαίνονται κοντά στη μονάδα, ώσπου να χειροτερεύσουν και να πέσουν κάτω από τη μονάδα στη ν περίοδο 1980-1986.

Για την περίπτωση των εισοδηματικών όρων βλέπουμε ότι το εισόδημα που πραγματοποιήθηκε από εξαγωγές αγροτικών προϊόντων επέτρεψε ικανοποιητικό όγκο εισαγωγών αγροτικών προϊόντων σε όλες τις δεκαετίες, ενώ το εισόδημα που δημιουργήθηκε από εξαγωγές βιομηχανικών αγαθών δε στάθηκε ικανό να χρηματοδοτήσει τις αντίστοιχες εισαγωγές του. Έτσι, λοιπόν διαπιστώνεται ότι ο αγροτικός τομέας είναι ο πλέον συναλλαγατοφόρος τομέας για την Ελληνική οικονομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

1. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ ΤΗΣ GATT ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ Κ.Α.Π.

Το Μάρτιο του 1957 έξι Ευρωπαϊκά κράτη υπέγραψαν τη Συνθήκη της Ρώμης. Συγκεκριμένα, τα κράτη αυτά ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία το Βέλγιο, η Ιταλία και το Λουξεμβούργο. Αυτή η συνθήκη έθετε σε ισχύ την ίδρυση της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας (Ε. Ο. Κ.). Οι λόγοι μπορεί να φαίνονται οικονομικοί αλλά σίγουρα ήταν και έντονα πολιτικοί, όπως και η ένταξη των μετέπειτα κρατών (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, και Δανία το 1973- η Ελλάδα το 1981- η Ισπανία και Πορτογαλία το 1986. Αλλά και για τις χώρες που προσχώρησαν το 1995 στην Ευρωπαϊκή πλέον Ένωση, που ήταν η Αυστρία, η Σουηδία και η Φιλανδία. Έτσι, και η κοινή αγροτική πολιτική έχει αναμφισβήτητα οικονομικές, αλλά και πολιτικές καταβολές. Οι στόχοι της κοινής αγροτικής αγοράς στοχεύουν:

- Στην αύξηση της παραγωγικότητας
- Στην εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού και δικαίου βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό πληθυσμό
- Στη σταθεροποίηση των αγορών και εξασφάλιση προσιτών και λογικών τιμών στους καταναλωτές. (Νίκος Μούσης Αθήνα 2001).

Γενικά, η γεωργία έχει απασχολήσει την Ευρωπαϊκή κοινότητα, αφού παρουσιάζεται ως ο πιο προβληματικός τομέας, λόγω των αγροτικών εξόδων, των χαμηλών αγροτικών εισοδημάτων. Η πρώτη απόπειρα δημιουργίας μιας κοινής αγοράς έγινε για τα αγροτικά προϊόντα στη Δυτική Ευρώπη με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1951. Αυτή όμως η προσπάθεια, που έμεινε γνωστή ως η Πράσινη Συνένωση (Green Pool), συνάντησε εμπόδια και αντιθέσεις γιατί υπήρχε ο φόβος και η καχυποψία ότι υιοθέτηση του ελεύθερου εμπορίου θα μείωνε ακόμη περισσότερο τα εισοδήματα των αγροτών, και ιδιαίτερα των μικρών παραγωγών, που αντιμετωπίζουν υψηλό κόστος παραγωγής. (Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998). Η ανάγκη λοιπόν της αναζήτησης μιας Ενωμένης Ευρώπης μετά τον πόλεμο, που θα ασκούσε με καλύτερο τρόπο την οργάνωση των Ευρωπαϊκών πραγμάτων, οδήγησε τελικά στη συνάντηση των υπουργών Εξωτερικών στη Messina, το 1957, όπου υπογράφηκε, όπως αναφέραμε, η Συνθήκη της Ρώμης. Η έκθεση Spaak επέβαλε τη συμπερίληψη της γεωργίας στη Συνθήκη, λόγω της αναγκαιότητας, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των απασχολούμενων, των χαμηλών εισοδημάτων και την ανάγκη για βελτίωσή τους και της έκτασης που είχε πάρει η κρατική παρέμβαση στον τομέα αυτόν.

Στη συνέχεια καθιερώθηκε ότι η Κοινή αγροτική πολιτική θα πρέπει να διέπεται από τρεις βασικές αρχές:

- Ενιαίες τιμές και ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων.
- Ενιαίο εξωτερικό δασμολόγιο.
- Κοινή χρηματοδότηση των μέτρων πολιτικής.

Ήδη, το 1968 η Ε. Ο. Κ. , μετά την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης και την πλήρη εφαρμογή της Κ. Α. Π. , άρχισε σημαντικές προσπάθειες να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προέκυπταν από την αγροτική παραγωγή. Το 1968 προτείνεται το σχέδιο αναδιάρθρωσης της ευρωπαϊκής γεωργίας, γνωστό ως το σχέδιο Mansholt. Το σχέδιο αυτό πρότεινε να δημιουργηθούν μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις, που θα χρησιμοποιούσαν πολύ λιγότερη εργασία και θα εφαρμόζαν ορθολογικότερες μεθόδους παραγωγής, συνδυάζοντας παράλληλα με τον καλύτερο τρόπο τους συντελεστές παραγωγής. Το σχέδιο αυτό σύμφωνα με τους υποστηρικτές του θα μπορούσε να

λύσει το πρόβλημα των αγροτικών εισοδημάτων, όπως και να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων και να περιορίσει με αυτό τον τρόπο την ανάγκη για στήριξη και προστασίας τους έναντι των τρίτων χωρών και να μειώσει τελικά και τις δημοσιονομικές δαπάνες της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Επίσης, με αυτό το σχέδιο θα μπορούσε να γίνει καλύτερη προσαρμογή της προσφοράς στην υπάρχουσα ζήτηση, χωρίς να δημιουργούνται διαταραχές στη αγορά. Ακόμη το σχέδιο προέβλεπε την απόσυρση από την καλλιέργεια ενός μεγάλου μέρους της αγροτικής γης, τη μείωση των απασχολούμενων με τη συνταξιοδότηση των ηλικιωμένων, την εκπαίδευση των νεότερων αγροτών με σκοπό να μπορέσουν να αναζητήσουν και να βρουν εργασία εκτός του αγροτικού τομέα και τέλος προέβλεπε και την παροχή κίνητρων για τον εκσυγχρονισμό των υπόλοιπων εκμεταλλεύσεων. (Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998).

Από την άλλη μεριά όμως, παρά την οικονομική άνθιση που υπήρχε τότε, το κόστος αυτής της ριζικής αναδιάρθρωσης θα ήταν τεράστιο με συνέπεια την απότομη και ανεξέλεγκτη αγροτική έξοδο προς τις χώρες με σχετικά αδύναμες αγροτικές δομές, όπως η Ιταλία, η Γερμανία και η Γαλλία. Οι αντιστάσεις προς αυτό το σχέδιο τελικά επικράτησαν με αποτέλεσμα το σχέδιο να μπει σε εφαρμογή το 1972 και να γίνουν πραγματικότητα κάποια μέτρα εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης, με τα οποία έμπαιναν τα θεμέλια και οι βάσεις για τη μελλοντική αγροτική διαρθρωτική πολιτική της Ευρωπαϊκής κοινότητας, αλλά βρισκόταν πολύ μακριά από τις αρχικές προτάσεις του σχεδίου (Ναπολέον Μαραβέγιας, Αθήνα 1992).

Η οργάνωση της Κοινοτικής αγοράς συμπεριλαμβάνει μέτρα στήριξης των τιμών και των εισοδημάτων στην εσωτερική αγορά, αλλά και μέτρα προστασίας από εισαγωγές ομοειδών προϊόντων από τρίτες χώρες. Αυτό όμως που παρατηρήθηκε είναι ότι υπήρχαν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των εθνικών τιμών και των κοινοτικών. Αγνοήθηκαν μέτρα ελέγχου της προσφοράς, που θα επέτρεπε εξασφάλιση στην ισορροπία της προσφοράς με τη ζήτηση. Η κοινοτική αγορά γενικά θωρακίστηκε από το εξωτερικό ανταγωνισμό με τη εφαρμογή των μεταβλητών εισαγωγικών δασμών, με αποτέλεσμα να γίνει πιο προστατευτική από ότι ήταν πριν την υιοθέτηση των μέτρων της Κοινής αγροτικής πολιτικής. Τα παραπάνω φαινόμενα όπως και:

- Ο έλεγχος των τιμών που δημιουργεί στρεβλώσεις στη διάθεση των πόρων.
- Η σημαντική αύξηση των αγροτικών γαιών.
- Η τεράστια αύξηση της παραγωγής, που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των πρώτων σημαντικών πλεονασμάτων, όπως το σιτάρι, η ζάχαρη, το γάλα και η αύξηση του κόστους διάθεσής τους,

οδήγησαν στην εφαρμογή του σχεδίου Mansholt, το 1972, όπως είδαμε μόλις προηγουμένως.

Το 1973 με την ένταξη των τριών νέων κρατών, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Δανία και την Ιρλανδία, δόθηκε το έναυσμα για την εφαρμογή νέων συμπληρωματικών μέτρων στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής. Σύμφωνα με την οδηγία 75/268 άρχισε να εφαρμόζεται το μέτρο των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων με τη μορφή των εξισωτικών αποζημιώσεων, αν και πρέπει να σημειώσουμε ότι το μέτρο αυτό δεν είχε μεγάλη απήχηση και γενικά δεν εφαρμόστηκε σε μια μεγάλη κλίμακα. Για αυτό το μέτρο θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο, όπου θα αναλυθούν και τα άλλα μέτρα που εφαρμόζονται στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής. Απλά αυτό που έχουμε να πούμε στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι η εφαρμογή αυτού του μέτρου στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, των ορεινών και των ημιορεινών περιοχών, και γενικά των προβληματικών περιοχών, ανοίγουν το δρόμο για τη στήριξη των εισοδημάτων με τρόπο διαφορετικό από εκείνον της στήριξης του γενικού επιπέδου των τιμών.

Ο Νίκος Μούσης λέει χαρακτηριστικά ότι η διαχείριση της κοινής γεωργικής πολιτικής, και εδώ λέμε και γενικότερα της κοινής αγροτικής πολιτικής, είναι ιδιαίτερα δύσκολη, γιατί συνεπάγεται την ύπαρξη κοινών τιμών και κοινών εργαλείων διαχείρισης των τιμών αυτών (Νίκος Μούσης Αθήνα 2001). Έτσι λοιπόν η πορεία της κοινής αγροτικής πολιτικής κατά την δεκαετία του 1970, χαρακτηρίστηκε από τη δυσκολία εφαρμογής κοινών τιμών εξαιτίας των μεταβολών της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ των νομισμάτων των κρατών μελών και από την αδυναμία μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων. Τα πρώτα μέτρα που στόχευαν στην άμβλυνση αυτών των ανισοτήτων ήταν κυρίως διαρθρωτικού χαρακτήρα, όπως αρδευτικά έργα, αναδιάρθρωση της παραγωγής, βελτίωση των υποδομών, τα οποία ήταν προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες και στις

ειδικές ανάγκες των περιοχών της Μεσογείου, που συγκεκριμένα αφορούσαν περιοχές στην Ιταλία και στη Γαλλία. Ένα αντίστοιχο πακέτο τέτοιων μέρων θεσπίστηκε με τον κανονισμό 1975/82 που αφορούσε 22 νομούς της Ελλάδας. Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή κοινότητα συνέπεσε με την περίοδο, που άρχισε την αναμόρφωση της κοινής αγροτικής πολιτικής. Η αφορμή αυτή δόθηκε από την έκθεση του επιτροπικού Γεωργίας Gundelach το 1980 και μετά από εντολή του Συμβουλίου προς την επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων. Η έκθεση αυτή επέκρινε:

- I. Το σύστημα των ανοιχτών εγγυήσεων που δεν επέβαλε ποσοτικούς περιορισμούς, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ανισορροπία στην προσφορά και στη ζήτηση, με σημαντικότερη το γάλα.
- II. Τον ενιαίο χαρακτήρα που χαρακτήριζε την εφαρμογή των μέτρων, με τρόπο τέτοιο που να ευνοούνται τελικά οι πλουσιότερες περιοχές της Κοινότητας.
- III. Τη ραγδαία αύξηση των δημοσιονομικών δαπανών, που ήταν απαραίτητες για τη στήριξη της Κοινής αγροτικής πολιτικής.

Επομένως, τα αίτια της αναμόρφωσης της κοινής αγροτικής πολιτικής ήταν η δημιουργία πλεονασμάτων, η συνεχιζόμενη και ραγδαία αύξηση των δαπανών για τη στήριξη της αγροτικής παραγωγής, αλλά και η πίεση απ' τη διεθνή κοινότητα για τη μείωση της στήριξης της αγροτικής παραγωγής. Τα κύρια μέτρα που εφαρμόστηκαν κατά την πρώτη φάση της αναμόρφωσης της κοινής αγροτικής πολιτικής στον τομέα των κοινών οργανώσεων των τιμών ήταν το «πάγωμα» των τιμών και η υιοθέτηση των «σταθεροποιητών» με τη μορφή των ποσοστώσεων ή και άλλων περιορισμών στην παραγωγή, αλλά και περιορισμό στον τομέα της παρέμβασης. Όσον αφορά τη διάρθρωση έγινε προσπάθεια να ληφθούν και να εφαρμοστούν τέτοια μέτρα, που θα είχαν στόχο τη βελτίωση και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων με σκοπό να καταστούν βιώσιμες ενόψει της περιοριστικής πολιτικής των τιμών και των αγορών.

Η δεύτερη φάση της αναμόρφωσης της κοινής αγροτικής πολιτικής άρχισε το 1988. Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο αποφάσισε την αύξηση των ιδίων πόρων, αλλά και την εφαρμογή μιας περισσότερο δημοσιονομικής πειθαρχίας. Οι ετήσιες δαπάνες για τη γεωργία θα έπρεπε να υπολείπονται από τις αυξήσεις των ιδίων πόρων και να παραμένουν αυστηρά κάτω από ένα ανώτατο όριο που είναι η κατευθυντήρια γραμμή. Συγκεκριμένα, οι πόροι για το μεγαλύτερο μέρος της στήριξης των αγροτικών τιμών και εισοδημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξασφαλίζονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Περίπου τα 2/3 του κοινοτικού προϋπολογισμού αφιερώνονται στην Ευρωπαϊκή γεωργία. Αυτή η μεγάλη άντληση πόρων από τη γεωργία, πηγάζει απ' τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο Συνθήκης της Ρώμης. Η Κοινότητα είναι υποχρεωμένη να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση όλων των κοινοτικών μέτρων που προβλέπονται από τις συνθήκες. Οι υποχρεωτικές αυτές δαπάνες αντιστοιχούν περίπου στο 80% του συνόλου των δαπανών της Ένωσης και κατανέμονται μεταξύ της αγροτικής, της περιφερειακής και της κοινωνικής πολιτικής, αλλά και μέτρων που αφορούν τη βιομηχανία και την ενέργεια.

Ο μηχανισμός μέσω του οποίου χρηματοδοτείται η Κοινή αγροτική πολιτική είναι το γνωστό FEOGA- ΕΑΤΠΕ. (Ευρωπαϊκό Αγροτικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων). Το ΕΑΤΠΕ συγκροτήθηκε στις 14 Ιανουαρίου του 1962 αλλά οι ρυθμίσεις ολοκληρώθηκαν το 1970. Το τμήμα Εγγυήσεων αφορά τη χρηματοδότηση των δαπανών για τις οργανώσεις των αγροτικών αγορών, τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης που συνοδεύουν τη στήριξη των αγορών και τα αγροτικά μέτρα που αφορούν ορισμένες περιοχές. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών αφορά στο σκέλος των εγγυήσεων που απορροφά συγκεκριμένα το 95%, ενώ το τμήμα του Προσανατολισμού απορροφά το υπόλοιπο 5%. Το τμήμα Προσανατολισμού στοχεύει στην πρόωρη συνταξιοδότηση σε αρχηγούς εκμεταλλεύσεων άνω των 55 ετών έτσι ώστε να σταματήσουν την γεωργική τους δραστηριότητα οριστικά. Οι εκτάσεις που εγκαταλείπονται είτε αποσύρονται από την παραγωγή είτε μεταβιβάζονται σε νέους αγρότες και επίσης στοχεύει στην απόσυρση γαιών από την παραγωγή με αντάλλαγμα οικονομική ενίσχυση ανά εκτάριο αποσυρόμενης έκτασης. Με τα δύο αυτά συμπληρωματικά μέτρα εισάγεται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή κοινότητα η προσπάθεια για περιορισμό της προσφοράς και την εξισορρόπηση των αγορών. Επίσης προστίθεται και ένα τρίτο σύστημα περιορισμού της προσφοράς και αυτό είναι η μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Αυτό το σύστημα όμως εισάγεται εθελοντικά

Έως το 1970 τα έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού εξασφαλιζόταν με τη συμμετοχή των κρατών μελών και με βάση την ικανότητα του κάθε κράτους να συνεισφέρει. Από το 1970 άρχισε να εφαρμόζεται το σύστημα των ιδίων πόρων για την είσπραξη των εσόδων, που ολοκληρώθηκε το 1979. Οι ίδιοι πόροι αποτελούνταν από εισπράξεις από τα δασμολογικά τέλη, που συλλέγονται από τα κράτη μέλη για λογαριασμό της κοινότητας, από ΝΕΠ, από τέλη που επιβάλλονται στην παραγωγή ορισμένων αγροτικών προϊόντων και από τις εισπράξεις μεριδίου του ΦΠΑ. Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι το ύψος του προϋπολογισμού αντιστοιχεί μόνο στο 1% περίπου του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος του συνόλου των μελών της Κοινότητας και δεν ξεπερνά το 3% περίπου το σύνολο των δημοσίων δαπανών. Επομένως το ύψος του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μικρό.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι παραπάνω περιορισμοί θέτουν όρια ανάπτυξης της κοινής αγροτικής πολιτικής και επιβάλλουν την άσκηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Με απόφαση του Συμβουλίου ο ρυθμός αύξησης των δαπανών του σκέλους των εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού αγροτικού Ταμείου περιορίζεται και δεν πρέπει να υπερβαίνει το ρυθμό αύξησης των ιδίων πόρων της κοινότητας.

Η τρίτη φάση της κοινής αγροτικής πολιτικής αρχίζει το 1992 με τη συμφωνία Blair House. Στο στάδιο αυτή αναμόρφωση στηρίζεται και πάλι στις βασικές αρχές της συνθήκης της Ρώμης:

- I. Στην κοινοτική προτίμηση.
- II. Στη δημοσιονομική αλληλεγγύη.
- III. Στην ενιαία εσωτερική αγορά.

Η τρίτη όμως φάση διακρίνεται από μια ουσιαστική μεταβολή. Αυτή η μεταβολή είναι ότι το σύστημα των εγγυημένων τιμών ως μέτρο στήριξης των αγροτικών εισοδημάτων, αντικαθίσταται σταδιακά από ένα σύστημα άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων. Οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν στη μεταβολή αυτής της πολιτικής ήταν:

- I. Το μεγάλο κόστος για τον προϋπολογισμό, που απαιτείται για τη διατήρηση των πλεονασμάτων παραγωγής.
- II. Τα προβλήματα που δημιουργούνται στο περιβάλλον, ως αποτέλεσμα της εντατικοποίησης της παραγωγής.
- III. Και τέλος οι πιέσεις της διεθνούς κοινότητας που έγιναν στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT), κατά τη διάρκεια του γύρου της Ουρουγουάης, για τον οποίο θα γίνει ανάλυση λίγο παρακάτω.

Η αναμόρφωση αυτή δεν περιλαμβάνει όλους τους κλάδους αγροτικής παραγωγής. Περιορίζεται στα κύρια αγροτικά προϊόντα και επίσης επικεντρώνεται στη μείωση τιμών στήριξης των δημητριακών προβλέποντας παράλληλα ένα σύστημα εισοδηματικών ενισχύσεων ανά μονάδα επιφάνειας που υπολογίζονται σε περιφερειακό επίπεδο. Η μείωση των τιμών των δημητριακών επέτρεψε τον περιορισμό των ενισχύσεων που ήταν το βασικό στοιχείο πολιτικής στις κοινές οργανώσεις των αγορών των ελαιούχων σπόρων και των πρωτεϊνούχων αγροτικών προϊόντων καθώς και τη μείωση των τιμών στήριξης στο γάλα και στο βόειο κρέας. Η απώλεια εισοδήματος που συνεπάγεται το μέτρο αυτό για τους παραγωγούς γάλακτος και του βοείου κρέατος αντισταθμίζεται από την καταβολή εισοδηματικών ενισχύσεων. Μετά από την υιοθέτηση των παραπάνω μέτρων, η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης προώθησε αντίστοιχες προτάσεις για την αναμόρφωση των κοινών οργανώσεων των αγορών για τη ζάχαρη, τα φρούτα και τα λαχανικά, το κρασί, το βαμβάκι. Στον τομέα του καπνού μειώθηκαν σημαντικά οι μέγιστες εγγυημένες ποσότητες.

Η αναμόρφωση αυτή τελικά είχε επιπτώσεις στους παραγωγούς, στους καταναλωτές και τους φορολογούμενους. Η δραστική μείωση των τιμών κατά 20% έχει αρνητικές επιπτώσεις στην τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί καθώς και στα εισοδήματά τους. Η μείωση της τιμής που απολαμβάνουν οι παραγωγοί δεν οδήγησε σε μια ανάλογη μείωση της τιμής για τους καταναλωτές, δεδομένου του υψηλού βαθμού συγκέντρωσης και του ολιγοπωλιακού χαρακτήρα των μεταποιητικών βιομηχανιών τροφίμων και της ανάλογης δομής του δικτύου διανομής (Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998).

Γενικά, ο βασικότερος παράγοντας που οδήγησε στην μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής (ή στην τρίτη φάση) είναι η διεθνής πίεση που ασκείται για τη μείωση ή και την

κατάργηση της προστασίας και της στήριξης της γεωργίας σε όλες τις χώρες του κόσμου. Αυτές οι πιέσεις εκφράζονται με τις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ουρουγουάης στα πλαίσια της GATT, όπως αναφέραμε μόλις παραπάνω. Ο γύρος της Ουρουγουάης καθοδηγείται από τις Η. Π. Α. Η άποψη λοιπόν των Η. Π. Α. και μιας ομάδας χωρών, που είναι γνωστή σαν ομάδα Cairns (Καναδάς, Αυστραλία, Αργεντινή, Ν. Ζηλανδία, κ.α.), είναι ότι η στήριξη και η προστασία της γεωργίας είναι αντίθετη με τις διατάξεις της GATT και ότι η κατάργηση των προστατευτικών μέτρων και μηχανισμών θα οδηγήσει στην παγκόσμια ευημερία. Η άποψη αυτή είναι απόρροια των νεοφιλελεύθερων ιδεολογικών αρχών, που εκφράζονται κυρίως την δεκαετία του 1980, την περίοδο εκείνη που το φορντικό μοντέλο ανάπτυξης είχε παύσει να αποτελεί τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ η παρεμβατική κεϋνσιανή αντίληψη για το ρόλο του κράτους, που κυριαρχούσε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, υποχωρούσε συνεχώς. Οι νεοφιλελεύθερες αυτές απόψεις είναι απόλυτα σύμφωνες με τις νέες ανάγκες της παγκόσμιας οικονομίας, που είναι η απαλλαγή από τα βάρη των κρατικών δαπανών.

Συγκεκριμένα το άρθρο 11 επιτρέπει στις χώρες να επιβάλλουν ποσοτικούς περιορισμούς στις εισαγωγές των αγροτικών προϊόντων, με την προϋπόθεση όμως ότι εφαρμόζουν και μέτρα περιορισμού παραγωγή των προϊόντων αυτών. Το άρθρο 16 αναφέρει ότι χώρες μπορούν να δίνουν εξαγωγικές ενισχύσεις στα αγροτικά προϊόντα με σκοπό να εξασφαλίζουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο για τους αγρότες τους, αλλά σε σημείο τέτοιο που οι εξαγωγές του δεν ξεπερνούν ένα λογικό μερίδιο της αγοράς. Γενικά, η πρόταση των Αμερικάνων είναι η πλήρης σχεδόν κατάργηση όλων των μέτρων στήριξης της γεωργίας και προκειμένου να στηριχθούν τα αγροτικά εισοδήματα, όπου και όταν είναι αναγκαίο, συνίστανται σε άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις, αποσυνδεδεμένες από τον όγκο της παραγωγής ή από τη χρήση των συντελεστών της παραγωγής και σε αποζημιώσεις για φυσικές καταστροφές ((Ναπολέον Μαραβέγιας, Αθήνα 1992). Τελικά οι βασικές αρχές της συμφωνίας της GATT για τη σταδιακή απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου γεωργικών προϊόντων, όπως παρουσιάστηκαν στο σχέδιο Dunkel, είναι οι ακόλουθες:

- I. **Εξαγωγικές επιδοτήσεις:** Στο θέμα των εξαγωγικών επιδοτήσεων γίνεται διάκριση μεταξύ των άμεσων και των έμμεσων. Για τις άμεσες επιδοτήσεις έχει συμφωνηθεί ότι θα μειωθούν τα διατιθέμενα κεφάλαια κατά 36% και οι ποσότητες των προϊόντων που εξάγονται υπό το καθεστώς εξαγωγικών επιδοτήσεων κατά 24%. Για τις έμμεσες εξαγωγικές επιδοτήσεις, όπως είναι για παράδειγμα οι εξαγωγικές πιστώσεις, δεν έχουν αναληφθεί ιδιαίτερες δεσμεύσεις, αλλά ισχύει ότι θα χορηγούνται με τρόπο τέτοιο που δε θα καταστρατηγεί τη μείωση των επιδοτήσεων στο σύνολό τους.
- II. **Εμπόδια στις εισαγωγές:** Προτείνεται η μετατροπή κάθε μορφής εμποδίων στις εισαγωγές σε δασμούς, ή με άλλα λόγια προτείνεται η μετατροπή όλων των μη δασμολογικών φραγμών του εμπορίου γεωργικών προϊόντων σε ισοδύναμους δασμούς. Οι δασμοί και οι ισοδύναμοι δασμοί θα πρέπει να μειωθούν κατά 36% και ελάχιστο ποσοστό 15% κατά δασμολογική κατηγορία, ως το 1999.
- III. **Εσωτερική στήριξη:** Η μείωση της στήριξης υπολογίζεται κατά προϊόν και όχι κατά ομάδες προϊόντων ή κατά τομείς. Το επίπεδο προστασίας έχει συμφωνηθεί να μειωθεί κατά 20% ως το 1999. Τα μέτρα στήριξης που αφορούν κάτω το 5% της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής κάθε χώρας, εξαιρούνται από την υποχρέωση μείωσης. Επίσης στη εξαίρεση περιλαμβάνονται και ορισμένα διαρθρωτικά μέτρα για την ανάπτυξη της γεωργίας, με την προϋπόθεση ότι είναι ουδέτερα. Ουδέτερα σημαίνει ότι χρηματοδοτούνται απ' τον προϋπολογισμό και δεν αποτελούν μεταβίβαση εισοδήματος από τους καταναλωτές προς τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων (Α. Ν. Λαμπροπούλου, ΚΕΠΕ, Αθήνα 1995).

2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Κ. Α. Π. ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Μετά την ένταξη ο γενικός δείκτης τιμών των αγροτικών προϊόντων παρουσίασε άνοδο, αφού οι εγχώριες τιμές των περισσότερων αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν, για να φθάσουν στο επίπεδο τιμών της Ε. Ο. Κ. Η εφαρμογή της Κ. Α. Π. επηρέασε όχι μόνο το γενικό επίπεδο, αλλά και τη σύνθεση των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Οι πραγματικές τιμές των ζωοκομικών προϊόντων αυξήθηκαν περισσότερο από τις τιμές των προϊόντων της φυτικής παραγωγής. Δεδομένο ότι η ένταξη προκάλεσε αύξηση των τιμών παραγωγού, θα έπρεπε να προκαλέσει και αύξηση της παραγωγής, αφού η παραγωγή και η προσφορά ενός προϊόντος συνδέεται θετικά με την τιμή του. Αν θυμηθούμε όμως την πορεία του Ακαθάριστου Αγροτικού Προϊόντος από τον πίνακα 1, θα δούμε ότι δεν υπήρξε ουσιαστική μεταβολή. Παρατηρήθηκαν όμως μεταβολές στη σύνθεση της παραγωγής και συγκεκριμένα αύξηση του βαθμού αυτάρκειας των φυτικών προϊόντων, κυρίως όσων ήταν πλεονασματικά, με εξαίρεση τα φρούτα και τα λαχανικά. Ο βαθμός αυτάρκειας των ζωοκομικών προϊόντων, που ήταν ήδη ελλειμματικά, μειώθηκε ακόμη περισσότερο.

Οι εξελίξεις αυτές οφείλονται κυρίως στην Κοινή Οργάνωση Αγοράς και τις διαφορές της κατά προϊόν, όσον αφορά τη χρηματοδότηση της στήριξης, την προστασία από το διεθνή ανταγωνισμό και στην ένταση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού. Οι στρεμματικές αποδόσεις των περισσότερων προϊόντων έχουν αυξηθεί στην πορεία του χρόνου, αλλά έχει αυξηθεί και το κόστος παραγωγής, έτσι ώστε η προστιθέμενη αξία να παραμείνει αμετάβλητη. Γενικά, η ένταξη δεν επηρέασε σημαντικά το μέγεθος της παραγωγής, επειδή η αύξηση των τιμών δεν ήταν αρκετά μεγάλη για να προκαλέσει αύξηση της παραγωγής, δεδομένου ότι και η ελαστικότητα προσφοράς των αγροτικών προϊόντων είναι πού χαμηλή, όπως είδαμε σε άλλο κεφάλαιο. Ακόμη, η κτηνοτροφική παραγωγή επηρεάστηκε αρνητικά από την ένταξη, λόγω του μεγάλου κοινοτικού ανταγωνισμού προς τα προϊόντα αυτά.

Το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων εμφάνισε σημαντικές αρνητικές μεταβολές μετά την ένταξη στην Ε. Ο. Κ. Παρατηρήθηκε μετατόπιση μεγάλου βαθμού της προσφοράς των αγροτικών εισαγωγών από τρίτες χώρες προς τις χώρες της Ε. Ο. Κ. και ταυτόχρονα μεγάλη αύξηση των τιμών των εισαγόμενων από την κοινότητα, ενώ οι τιμές των ελληνικών εξαγωγών δεν αυξήθηκαν ανάλογα. Αιτία αποτελεί η χαμηλού βαθμού κοινοτική προτίμηση για τα ελληνικά εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα, αλλά και η ανεπάρκεια της οργανωτικής και εμπορικής δομής των ελληνικών προϊόντων. Το συνολικό αγροτικό εμπορικό ισοζύγιο μετά από μια μακρά θετική πορεία γίνεται αρνητικό το 1981 και συνεχίζει να είναι αρνητικό μέχρι και σήμερα.

Η σύνθεση των εισπράξεων από το Ε. Α. Τ. Π. Ε. αντανακλά τη δομή τα Κ. Α. Π., που δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε μέτρα σταθεροποίησης των αγορών και παραμελεί τα διαρθρωτικά, που αυξάνουν μακροχρόνια την παραγωγικότητα του τομέα. Η Ελλάδα, πλήγεται απ' αυτό, γιατί έχει αγροτικό τομέα χαμηλής παραγωγικότητας και συνεπώς έχει ανάγκη από ενίσχυση για την πραγματοποίηση των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταβολών, ενώ οι βόρειες χώρες της Ένωσης δίνουν βάρος στη σταθεροποίηση των αγορών και τη μείωση της παραγωγής για την αποφυγή εμφάνισης πλεονασμάτων. Οι εισπράξεις από το Ε. Α. Τ. Π. Ε. αποτελούν καθαρή εισροή συναλλάγματος για τη χρηματοδότηση ενός μέρους του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, ελαφρύνουν και τον εθνικό προϋπολογισμό από δαπάνες για τη στήριξη των αγροτικών τιμών και εισοδημάτων και με αυτό τον τρόπο απελευθερώνουν ποσά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να αξιοποιηθούν για αναπτυξιακά έργα.

Πέρα όμως από τις δημοσιονομικές μεταβιβάσεις υπάρχει μια σημαντική κατηγορία εισοδηματικών μεταβιβάσεων. Πρόκειται για τις μεταβιβάσεις εισοδήματος που γίνονται από τους καταναλωτές μιας χώρας-μέλους η οποία εισάγει προϊόντα από άλλη χώρα- μέλος τη Ε. Ο. Κ., προς τους παραγωγούς της χώρας εξαγωγής. Οι μεταβιβάσεις μέσω του εμπορίου οφείλονται στη αρχή της κοινοτικής προτίμησης, που επιτρέπει στους κοινοτικούς παραγωγούς, με τη χρήση μεταβλητών εισφορών, δασμών ή άλλων προστατευτικών μηχανισμών, να πωλούν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο σε τιμές πολύ ψηλότερες από τις διεθνείς και να οικειοποιούνται έτσι ένα πλεόνασμα από τους καταναλωτές της χώρας που εισάγει. Επίσης, η Κ. Α. Π προβλέπει συνήθως

αποτελεσματικότερη προστασία στα προϊόντα εκείνα στα οποία η Ελλάδα έχει έλλειμμα, όπως τα ζωοκομικά, ενώ τα μεσογειακά προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα προστατεύονται λιγότερο.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι, ενώ οι έλληνες αγρότες ωφελήθηκαν ως σύνολο από την ένταξη στην Ε. Ο. Κ. κατά την πρώτη δεκαετία, δε φαίνεται να ωφελήθηκε ο τομέας ως παραγωγική δραστηριότητα. Ο Κοινοτικός ανταγωνισμός δεν κινητοποίησε την παραγωγική δυναμικότητα του ελληνικού αγροτικού τομέα. Όσο χαμηλότερες ήταν οι παραγωγικές επιδόσεις, έτειναν να αντισταθμίζονται με δημοσιονομική στήριξη από τον προϋπολογισμό και κυρίως από το Ε. Α. Τ. Π. Ε. Η ανταγωνιστικότητα ενός κλάδου μπορεί να αυξηθεί με επενδύσεις και εκσυγχρονισμό, που προκαλούν μείωση του κόστους, να αποφευχθούν αρνητικές συνέπειες στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και να καταστεί δυνατή η διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου αγροτικού εισοδήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ -ΓΕΩΡΓΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τη σχέση της οικονομίας με τη γεωργία και το περιβάλλον. Θα δούμε τις συνέπειες της καπιταλιστικής ανάπτυξης και τη συνέπεια ότι η τιμή δε μπορεί να καθορίσει τη ισορροπία στο περιβάλλον. Υπάρχει η αντίληψη αυτή του οικονομικού δόγματος ότι το σύνολο μπορεί να ρυθμιστεί από το υποσύστημα της αγοράς. Με λίγα λόγια υποστηρίζει ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες μπορούν να ρυθμιστούν από ένα υποσύστημά τους την αγορά με την πεποίθηση ότι η αγορά μπορεί να οδηγήσει προς:

- 1) Την αναπαραγωγή του έμβιου περιβάλλοντος
- 2) Και την ικανοποίηση των ατομικών και συλλογικών ανθρώπινων αναγκών.

Η κριτική όμως που γίνεται εδώ από τον Rene Passet είναι ότι η τιμή δε μπορεί να λειτουργήσει σα δείκτης τάσεων παρά μόνο στα πλαίσια των σπανιοτήτων που έχουν εκδηλωθεί. Η λογική των τιμών παραμένει ξένη προς τη λογική της φύσης, τα ύλης, της ενέργειας και γενικότερα του έμβιου περιβάλλοντος. Ο ορισμός της άριστης ρύπανσης δεν έχει κανένα νόημα με βάση τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος. Υπάρχει για παράδειγμα το επιχείρημα ότι μια απορύπανση μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, αλλά κοστίζει στους παραγωγούς (Rene Passet, Θεσσαλονίκη 1987). Η άλλη κριτική που γίνεται από τον Σαμίρ Αμίν είναι, όπως αναφέρει και ο Passet, είναι ότι αέρας και το νερό θεωρούνται “ελεύθερα αγαθά” και επομένως σαν πηγές μη σπάνιες, με αποτέλεσμα να είναι ελεύθερη και η πρόσβασή τους. Η κατάσταση έχει ως εξής: Τα μέρη όπου δημιουργήθηκαν μεγάλες επιχειρήσεις-δε σημαίνει όμως ότι αυτό συμβαίνει παντού- αντιμετωπίζουν προβλήματα μολυσμένου νερού και αέρα, άρα η συνέπεια είναι να γίνουν και αυτά σπάνια αγαθά. Αυτό όμως είναι αποτέλεσμα θεσμών και νομικών πλαισίων, που σημαίνει, όπως ανέφερα μόλις τώρα, ότι δε συμβαίνει παντού. Ο Σαμίρ Αμίν αναφέρει σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα την Αφρική, η οποία λόγω των ιδιόμορφων διαρθρώσεων γαιοκτησίας, και κυρίως της ιδιοκτησίας της λεγόμενης ομαδικής των εδαφών του χωριού, δηλαδή της απουσίας της ιδιωτικής οικειοποίησης του εδάφους και της προσόδου της γης, είχαν σαν αποτέλεσμα να κάνουν κατασπατάληση του αγροτικού εδάφους. Οι προσφερόμενες τιμές στους παραγωγούς αυτών των προϊόντων δεν επιτρέπουν να συντηρηθεί σωστά το έδαφος. Αυτή είναι και η αιτία των φαινομένων της ερημοποίησης και άλλων μορφών πτώχευσης που περιέγραψαν οι γεωγράφοι με αφορμή τη διάβρωση στη Βόρεια Αφρική.(Σαμίρ Αμίν, Αθήνα 1978). Επομένως, το νομικό καθεστώς της Αφρικής αποτέλεσε αφορμή – πέρα από την αφορμή περί φθηνού εργατικού δυναμικού- για τη δημιουργία μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα τη γέννηση όλων αυτών των προβλημάτων που μόλις αναφέραμε.

Από την άλλη μεριά οι εφαρμοσμένοι γεωπόνοι στη Ελλάδα κατακλύζονται από αιτήματα των παραγωγών για αποτελεσματικές προστατευτικές ουσίες και νέες δυναμικές καλλιέργειες που θα στηρίξουν το αγροτικό εισόδημα που συνεχώς συρρικνώνεται. Όπως λέει και ο Γεώργιος Δαουτόπουλος και η Μυρτώ Πυροβέτση, ότι οι επιλογές για την ελληνική γεωργία είναι δύο:

- Γεωργία υψηλών εισροών
- Αειφορική γεωργία

Υποστηρίζουν ότι την πρώτη επιλογή συμβαδίζει και ταιριάζει στην ιδιοσυγκρασία των Βόρειων Ευρωπαίων, όπου επικρατεί το μοντέλο της διαρκώς αυξανόμενης παραγωγής με ταυτόχρονη μείωση του κόστους, μέσα από τη χρήση νέας τεχνολογίας και αυξημένων εισροών. Η δεύτερη επιλογή είναι αυτή που ταιριάζει στις ανάγκες της Ελληνικής γεωργίας, όπου για χρόνια οι Έλληνες αγρότες διατηρούσαν αυτό τον τρόπο παραγωγής και το οποίο αποτελούσε ένα μοναδικό μοντέλο κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής οργάνωσης με σημαντική παράδοση στις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας (Δαουτόπουλος και Πυροβέτση, Αγροτύπος 2002).

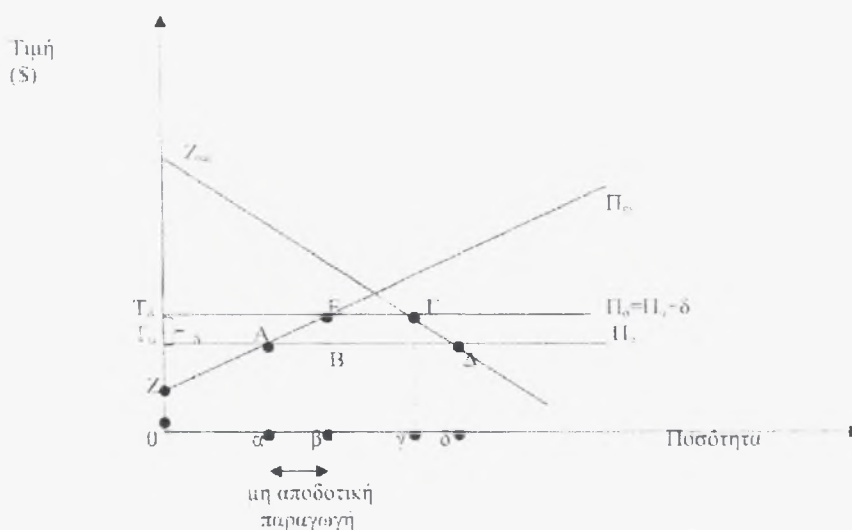
Ακόμη και σύμφωνα με το υπουργείο Γεωργίας είναι φανερό ότι οι σχέσεις της Ελληνικής γεωργίας με το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους που τη στηρίζουν έχουν φθάσει σε οριακά επίπεδα. Τα προβλήματα της ρύπανσης των φυσικών πόρων, όπως το νερό και το έδαφος,

οφείλονται είτε στην εγκατάλειψη είτε στην εντατικοποίηση της παραγωγής και η αντιμετώπισή τους είναι τεχνικά δύσκολη και εξαιρετικά δαπαναρή. Στον ορεινό και νησιώτικο χώρο έχουν εγκαταλειφθεί μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης, οι οποίες στη συνέχεια, με την επικράτηση διάφορων καταστάσεων, όπως η μετατροπή του σε βοσκότοπους κ.α., παρουσιάζουν έντονα τα συμπτώματα της ερημοποίησης. Τέτοια φαινόμενα είναι πλέον εμφανείς σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, με κυριότερες εστίες τα νησιά του Αιγαίου.

Η αλόγιστη χρήση των μηχανικών μέσων στη διαδικασία της παραγωγής, η ανεξέλεγκτη χρήση φυτοχημικών μέσων και λιπασμάτων, η αλόγιστη χρήση και κατασπατάληση του αρδευτικού νερού, ο ανορθόδοξος τρόπος κατασκευής έργων αξιοποίησης υδάτινων πόρων και η έλλειψη πολιτικής και ενημέρωσης για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων δημιουργούν τεράστια προβλήματα στη ρύπανση των φυσικών πόρων, στην καταστροφή των οικοσυστημάτων, στη διολίσθηση προς την οικολογική ερήμωση και τη χρόνια λειψυδρία (Υπουργείο Γεωργίας 2003). Τέτοιες προσπάθειες γίνονται και για τον αγροτουρισμό με την ελπίδα να ενισχυθούν η συμπληρωματικότητα του αγροτικού εισοδήματος, η ανάπτυξη της υπαίθρου και η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Γ. Βαφειάδης, Χρ. Κοντογέωργος, Λ.Α. Παπακωνσταντινίδης, Αθήνα 1992).

Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε ένα εναλλακτικό παράδειγμα που συσχετίζει την Κοινή Αγροτική Πολιτική και το περιβάλλον. Ένα χαρακτηριστικό γεγονός είναι το πρόβλημα των τρελών αγελάδων. Ας υποθέσουμε ότι έχουμε την περίπτωση που παρουσιάζεται στο διάγραμμα 28. Η καμπύλη Ζεε είναι η ζήτηση για τρόφιμα στην Ε. Ε. και η ποσότητα που οι παραγωγοί είναι διατεθειμένοι να παράγουν είναι Πεε. Η καμπύλη προσφοράς των αγροτικών προϊόντων για χώρες που είναι εκτός της Ε. Ε. είναι Πυ. Στην περίπτωση που η αγορά θα λειτουργούσε ελεύθερα, χωρίς κρατική παρέμβαση, η καμπύλη προσφοράς θα διαμορφωνόταν ως ΖΑΒΔ και οι καταναλωτές της Ε.Ε. θα κατανάλωναν ποσότητα δ. Από την ποσότητα αυτή το τμήμα Οα οι καταναλωτές θα προμηθεύονταν από τους αγρότες της Ε. Ε. και το υπόλοιπο τμήμα, αδ, θα το προμηθεύονταν από τους αγρότες εκτός της Ε.Ε. Αυτό θα συνέβαινε γιατί, όπως αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, σε αυτή την περιοχή οι συνθήκες του ελεύθερου ανταγωνισμού θα επέτρεπαν στους αγρότες να αγοράσουν τα ίδια προϊόντα πιο φθηνά από τους αγρότες εκτός Ε.Ε. από ότι από τους αγρότες της Ε.Ε.

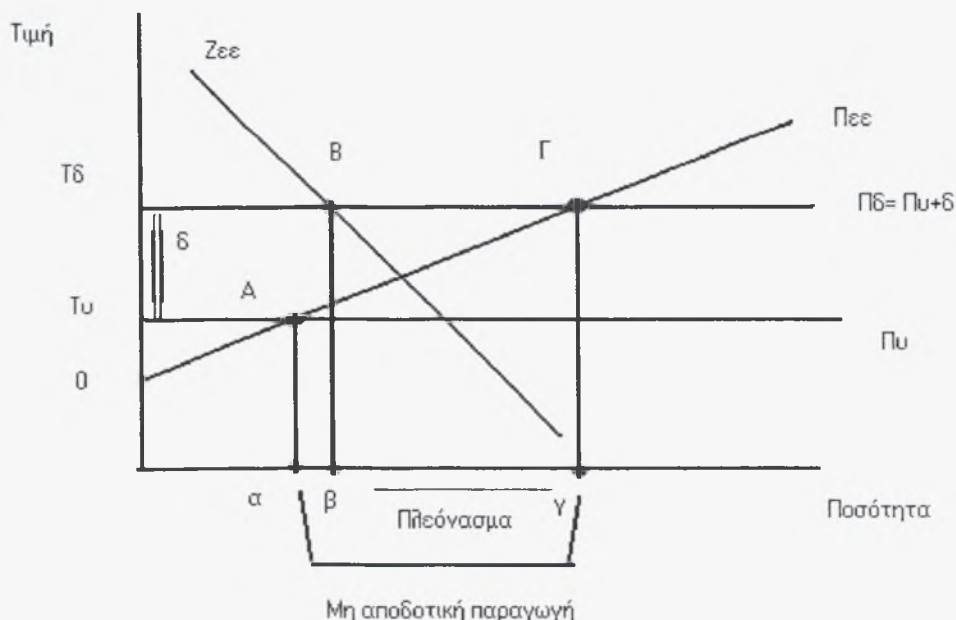
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28

Έτσι, λοιπόν η Ε. Ε. προστατεύει το εισόδημα των αγροτών με δύο τρόπους. Την επιδότηση της τιμής των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων σε μια ανώτερη τιμή Τδ, που είναι μεγαλύτερη από τη τιμή διάθεσης των προϊόντων εκτός της Ε.Ε. και από την άλλη έθεσε δασμούς στις εισαγωγές με τέτοιο τρόπο που να φθάνουν στον καταναλωτή στην ίδια παρεμβατική τιμή Τδ, με σκοπό να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό και να προστατεύσουν το αγροτικό εισόδημα. Όπως και πριν τα οικονομικά αυτά μέτρα έδωσαν το κίνητρο στους αγρότες να αυξήσουν την παραγωγή από 0α σε 0β και οι εισαγωγές να μειωθούν από αδ σε βγ, αφού η νέα καμπύλη προσφοράς είναι τώρα ΖΑΕΓ. Το τμήμα όμως αβ είναι μη αποδοτικό για τους καταναλωτές αφού θα μπορούσε να παραχθεί από τις χώρες εκτός της Ε.Ε. πιο φθηνά.

Στο διάγραμμα 29 υποθέτουμε πως η παρεμβατική τιμή που θέτει η ΕΕ βρίσκεται πάνω από το σημείο ισορροπίας των καμπυλών προσφοράς και ζήτησης για τα αγροτικά προϊόντα στην ΕΕ. Η καμπύλη Πδ μας δείχνει πως η παρεμβατική τιμή Τδ έχει τεθεί τόσο ψηλά που οι αγρότες της ΕΕ παράγουν προϊόντα όχι μόνο για να καλύψουν την ζήτηση στο σημείο Β αλλά υπερπαράγουν (σημείο Γ). Έτσι η ποσότητα της μη-αποδοτικής παραγωγής έχει αυξηθεί σε σύγκριση με την περίπτωση του προηγούμενου διαγράμματος ,27, και αυτή την φορά περιλαμβάνει την παραγωγή προϊόντων από αγρότες της ΕΕ τα οποία δεν καλύπτουν καμία ζήτηση (βγ) και πρέπει είτε να θαφτούν στις χωματερές είτε να διατεθούν προς εξαγωγή. Η δεύτερη λύση είναι προβληματική, αφού σε αυτή την περίπτωση η τιμή των προϊόντων τους θα τεθεί στην τιμή των παραγωγών εκτός ΕΕ (Τυ) και αυτή η τιμή είναι κατώτερη από αυτήν που έχει εγγυηθεί από την ΕΕ. Τα προϊόντα αυτά δεν είναι συνεπώς ανταγωνιστικά στις εκτός ΕΕ αγορές. Έτσι η ΕΕ, πιστή στην πολιτική προστατευτισμού, αναγκάζεται να επιδοτεί την διαφορά (Τε- Τυ). Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αυτό το παράδειγμα δεν υπάρχουν καθόλου εισαγωγές, ενώ στην πραγματικότητα μπορούν να συμβούν και τα δύο, δηλαδή υπερπροσφορά και εισαγωγές αφού υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που καθορίζουν την επιλογή του καταναλωτή. Η μέχρι τώρα ιστορία της ΚΑΠ έχει δείξει πως αρκετές φορές η αγορά κινήθηκε από την κατάσταση του διαγράμματος 27 στην κατάσταση του διαγράμματος 28. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ΚΑΠ και οι επιπτώσεις της στην ανθρώπινη υγεία (διατροφικά σκάνδαλα, τρελές αγελάδες λόγω εντατικοποίησης της παραγωγής) και στο εισόδημα του καταναλωτή και αγρότη έχουν αναγνωριστεί από τη ΕΕ και έχουν γίνει αισθητές από τον Ευρωπαϊκό πολίτη. Ο προσανατολισμός της συζητούμενης αναδιάρθρωσής της περιλαμβάνει κίνητρα για ανάπτυξη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων και ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική για την Αγροτική ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό ης υπαίθρου για την περίοδο 2000-2006. Βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής αυτής είναι η σύζευξη των τομεακών και χωρικών προτεραιοτήτων. Ο αγροτικός τομέας παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις τόσο από πλευράς τομεακών όσο και χωρικών επιδόσεων και δυνατοτήτων. Στον αγροτικό τομέα συνυπάρχουν τα φαινόμενα της υψηλής παραγωγικότητας, που συνοδεύονται από η δημιουργία έντονων διαταραχών και οχλήσεων στο περιβάλλον και από τη πολυαπασχόληση του εργατικού δυναμικού, και από την άλλη μια γεωργία που χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα και ασκείται σε περιοχές με οξυμένα αναπτυξιακά προβλήματα. Υπάρχουν δύο οριζόντιες βασικές πολιτικές που διαχέονται σε όλους τους άξονες προτεραιότητας, όπου οι πολιτικές αυτές σηματοδοτούν τη βασική αναπτυξιακή στρατηγική του προγράμματος που είναι η "Προστασία του Περιβάλλοντος" και η "Ποιότητα". Η αειφόρος προσέγγιση και η διασφάλιση της ποιότητας αποτελούν κυρίαρχες επιλογές. Για τα θέματα του περιβάλλοντος εκτός των δράσεων που θα υλοποιηθούν μέσω του εθνικού και του Περιφερειακού Σκέλους του ΚΠΣ (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης), υπάρχει κι η δέσμη των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων που περιλαμβάνονται στα Συνοδευτικά μέτρα.

Γενικά, η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα εντάσσεται σε ένα σύνολο που περιλαμβάνει τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. για την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών, τη διατήρηση και ενίσχυση της απασχόλησης, την προώθηση ίσων ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών σε ένα πλαίσιο αναπτυξιακών παρεμβάσεων που διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη των φυσικών πόρων, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αγροτικών περιοχών καθώς και τα έντονα διαρθρωτικά και κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που αυτές αντιμετωπίζουν. Με βάση όλα αυτά οι Γενικοί Αναπτυξιακοί Στόχοι για την περίοδο 2000-2006 είναι:

- 1) **Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς ανταγωνιστικότερου διεθνούς περιβάλλοντος.** Ο στόχος αυτός αποσκοπεί στη δημιουργία ενός αγροτικού τομέα προσαρμοσμένου στη νέα οικονομική διεθνή πραγματικότητα, που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενο ανταγωνισμό, τάσεις απελευθέρωσης του εμπορίου, ζήτηση για προϊόντα υψηλής ποιότητας που διασφαλίζουν προστασία στον καταναλωτή, νέα καταναλωτικά πρότυπα και μείωση των παρεμβατικών μηχανισμών ης Κ. Α. Π. για τη στήριξη των τιμών των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων. Με τον στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού των προϊόντων της πρωτογενούς και μεταποιημένης ελληνικής αγροτικής παραγωγής, για να μπορεί να αντεπεξέλθει στη διεύρυνση της εισαγωγικής διείσδυσης και ταυτόχρονα να επεκτείνει τις εξαγωγικές της επιδόσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές θα συντελέσουν αποφασιστικά στη βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος, και ταυτόχρονα θα προσφέρουν στον καταναλωτή νέα και σαφώς βελτιωμένα ποιοτικά προϊόντα. Η προσπάθεια αυτή θα οδηγήσει σε αύξηση και βελτίωση της παραγωγικότητας, αλλά θα δώσει και περαιτέρω ώθηση στη βιομηχανία επεξεργασίας τροφίμων η οποία αποτελεί ένα σημαντικό κρίκο ,παραγωγή- μεταποίηση- εμπορία αγροτικών προϊόντων.
- 2) **Η βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητα της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία.** Με το στόχο αυτό επιδιώκεται η αναβίωση φθίνουσων περιοχών των οποίων η τοπική οικονομία εξαρτάται άμεσα απ' τον πρωτογενή τομέα. Ειδικότερα επιδιώκεται η ενσωμάτωση των περιοχών αυτών σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια δημιουργίας μιας ζωντανής και εξελισσόμενης υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, της προώθησης ευκαιριών πολυαπασχόλησης, της διασφάλισης συνθηκών ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων και της αξιοποίησης των φυσικών πόρων με ρυθμούς που

θα επιτρέπει τη διατήρηση του φυσικού και ανθρωπογενούς χώρου και περιβάλλοντος. Υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες που επιβάλλουν την ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη της υπαίθρου.

- Η εφαρμογή των προγραμμάτων που υιοθετήθηκαν μέχρι σήμερα όπως Μ.Ο.Π. , ΚΠΣ Ι, ΚΠΣ ΙΙ, κατέδειξε ότι πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες ανάπτυξης της υπαίθρου. Κύριο πρόβλημα που συνεχίζει να υφίσταται αποτελεί η συνεχής μείωση του πληθυσμού της υπαίθρου και ιδιαίτερα των ορεινών, μειονεκτικών και νησιώτικών περιοχών.
- Η έμφαση στη μονοδιάστατη κλαδική προσέγγιση , που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα για την επίλυση των προβλημάτων της υπαίθρου, και η οποία πολιτική είναι πλέον απρόσφορη. Ως αναγκαία πλέον προβάλλει η εφαρμογή των ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως προκύπτει και από την αναμόρφωση της Κ. Α. Π. και της διαρθρωτικής πολιτικής, που προωθείται από την Agenda 2000, προσανατολίζεται στην ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Συγκεκριμένα με τα ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα επιδιώκεται:
 1. Η εξασφάλιση απασχόλησης και εισοδήματος για τη δημιουργία αυτόνομης οικονομικής βάσης που να ανατροφοδοτεί την ενδογενή αναπτυξιακή διαδικασία.
 2. Η μείωση των αντιθέσεων και των ανισοτήτων στην κατανομή των εισοδημάτων με στόχο την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.
 3. Η προστασία, αποκατάσταση και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων για την εξασφάλιση των αρχών της βιώσιμη ανάπτυξης.
 4. Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών της υπαίθρου.
 5. Η προσέλκυση και διατήρηση νέων και οικονομικά ενεργών ατόμων στην ύπαιθρο με στόχο την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναζωογόνησή της.
 6. Η προστασία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης της Ελλάδας.

- 3) **Η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.** Ο στόχος αυτός συσχετίζεται με τη διατήρηση του περιβάλλοντος , της αγροτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς , των φυσικών πόρων , των αγροτικών δραστηριοτήτων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Με τον στόχο αυτό επιδιώκεται η ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών άρσης της απομόνωσης μέσα από προγράμματα και πολιτικές προστασίας, όπως η αντιμετώπιση των πυρκαγιών και λοιπών φυσικών και περιβαλλοντικών καταστροφών, για να βελτιωθεί η ελκυστικότητα του αγροτικού χώρου. Επίσης η αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών για τους κάτοικους των αγροτικών περιοχών θα συμβάλλει αποφασιστικά στην αναστροφή των τάσεων εγκατάλειψης της υπαίθρου (Υπουργείο Γεωργίας).

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Ήδη υπογράφηκε η προσχώρηση 10 χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα η Κύπρος, η Μάλτα, η Τσεχία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λετονία, Λιθουανία, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Σλοβενία. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα θα είναι επίσημα μέλη της Ε.Ε. από την 1^η Μαΐου του 2004, ενώ δύο άλλες χώρες η Βουλγαρία και η Ρουμανία, βρίσκονται σε λιγότερο προχωρημένο στάδιο προετοιμασίας και αναμένεται να ενταχθούν το 2007. Στη φάση των προενταξιακών διαπραγματεύσεων το μεγάλο πρόβλημα ήταν να βρεθεί λύση στο θέμα των αγροτικών δαπανών της Κοινότητας, καθώς με τη συμμετοχή των νέων μελών αυξάνει και ο προϋπολογισμός της Κοινότητας κατά υπερβολικό βαθμό. Η λύση αποφασίστηκε στην τελευταία Σύνοδο Κορυφής στις Βρυξέλλες στις 24-25 Οκτωβρίου 2002 και περιλαμβάνει δύο σκέλη:

- 1) Στα νέα μέλη δε χορηγείται εξαρχής ολόκληρο μερίδιο επιδοτήσεων αλλά ένα ποσοστό του κανονικού μεριδίου, που θα αυξάνεται χρόνο με το χρόνο και θα γίνει πλήρες από το 2013. Συγκεκριμένα, θα είναι 25% το 2004, 30% το 2005, 35% το 2006, 40% το 2007, 50 το 2008, 60% το 2009, 70% το 2010, 80% το 2011, 90% το 2012 και 100% το 2013.
- 2) Ενώ θα αυξάνεται η συμμετοχή των νέων μελών στον Κοινοτικό προϋπολογισμό θα αρχίσει μια μείωση για τα παλιά μέλη από το 2007, καθώς ο συνολικός προϋπολογισμός των αγροτικών δαπανών αποφασίστηκε να παγώσει στα επίπεδα που θα έχει φθάσει στις 31 Δεκεμβρίου του 2006.

Η αναγκαστική μείωση των άμεσων πληρωμών στους αγρότες από το 2007, ώστε να συγκρατηθεί ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. των 27 σε λογικά επίπεδα, είναι μια πρώτη επίπτωση που θα επηρεάσει και την Ελληνική γεωργία. Αλλά και για τον ίδιο λόγο θα πρέπει να αναμένεται και αναγκαστική μείωση τα επόμενα χρόνια των εξαγωγικών επιδοτήσεων που σήμερα χορηγούνται για την κάλυψη της διαφοράς μεταξύ των τιμών στην Ε.Ε. και των χαμηλότερων τιμών της διεθνούς αγοράς. Μετά τη διεύρυνση τα πλεονάσματα πολλών αγροτικών προϊόντων θα διογκωθούν σε τέτοιο βαθμό που ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. των 27 δε θα αντέχει να χορηγεί τις σημερινές εξαγωγικές επιδοτήσεις. Εξάλλου, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπάρχουν και όρια των εξαγωγικών επιδοτήσεων που καθορίζονται από την πρώην GATT, τον Π. Ο. Ε. (παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου). Στους πίνακες 27 και 28 παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία της αγροτικής οικονομίας των 12 υπό ένταξη χωρών, με βάση το 2000, συγκριτικά με εκείνα της Ε.Ε. -15 και ορισμένων επιλεγμένων χωρών. Τα στοιχεία του πίνακα 27 δίνουν την αγροτική γη και το ποσοστό που κατέχει στη συνολική έκταση της κάθε χώρας, τον αριθμό των αγροτών και το ποσοστό στο συνολικό ενεργό πληθυσμό, την ποσοστιαία συμμετοχή των εισαγωγών και των εξαγωγών κάθε χώρας και το ισοζύγιο του εμπορίου των αγροτικών προϊόντων σε κάθε χώρα. Από ότι βλέπουμε το ισοζύγιο είναι αρνητικό για τις περισσότερες χώρες εκτός από την Ισπανία, την Ουγγαρία, τις ΗΠΑ και τη Βουλγαρία.

Στον πίνακα 28 παρουσιάζονται η αξία αγροτικής παραγωγής και την ποσοστιαία της συμμετοχή στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, καθώς και το ποσοστό συμμετοχής της φυτικής και ζωικής παραγωγής στη συνολική αγροτική παραγωγή.

Όπως δείχνουν τα στοιχεία των πινάκων θα επέλθουν οι εξής αλλαγές στα μεγέθη της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- I. Η αγροτική γη και επομένως η δυνατότητα παραγωγής αγροτικών προϊόντων, θα αυξηθεί περίπου κατά 45%.
- II. Οι ασχολούμενοι με τη γεωργία, τουλάχιστον αρχικά, θα υπερδιπλασιασθούν. Σύμφωνα με τα στοιχεία των πινάκων που αναφέρονται στο έτος 2000, θα υπάρξει αύξηση περίπου κατά 140%
- III. Η ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά θα αυξηθεί περίπου κατά 106 εκατομμύρια καταναλωτές από τους 376,5 εκατ. που είναι τώρα. Αύξηση δηλαδή της τάξης του 28% περίπου.

Επομένως, στην Ε.Ε.-27 θα υπάρξει μεγαλύτερη αύξηση εργατικού δυναμικού απ' ότι αύξηση του καταναλωτικού δυναμικού. Για αγροτικά προϊόντα μεγάλης καλλιέργειας και μαζικής εκτροφής θα υπάρξουν αυξημένα πλεονάσματα και δυσκολίες διάθεσης, που είναι εξάλλου αναμενόμενο όπως τονίσαμε νωρίτερα. Στην Ε.Ε.-27 όμως θα υπάρξει και αυξανόμενη ζήτηση για ειδικά προϊόντα και το ζήτημα είναι αν θα μπορέσει η Ελλάδα εκμεταλλεζόμενη τα μεσογειακά της προϊόντα, να καταλάβει ένα μερίδιο σε αυτήν την αναπτυσσόμενη νέα αγορά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

ΧΩΡΑ	Αγροτική γη	Αγροτική γη	Αγρότες	Αγρότες	Αγροτικά προϊόντα	Αγροτικά προϊόντα	Ισοζύγιο (Εκατ. Ευρώ)
	χιλ. στρ.	%	χιλ. στρ.	%	% Εισαγωγών	% Εξαγωγών	
ΕΕ-15	1.304.430	40,3	6.770	4,3	6	6,2	-122
ΕΛΛΑΔΑ	39.010	29,5	671	17	11,5	22,9	-851
ΙΣΠΑΝΙΑ	254.250	50,2	992	6,9	7,6	13	3.377
ΚΥΠΡΟΣ	1.340	14,5	14	9,2	11,9	26,3	-291
ΜΑΛΤΑ	120	38,1	3	1,9	8,2	2,4	-239
ΤΣΕΧΙΑ	42.820	54,3	208	4,5	5,7	4,4	-594
ΕΣΘΟΝΙΑ	10.000	22,1	46	7,6	9,6	3,9	-312
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	58.540	62,9	227	6	3,4	8	1.272
ΛΕΤΟΝΙΑ	24.880	38,5	118	13,5	13	5,3	-343
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	34.890	53,4	262	19,6	9,9	11,4	-126
ΠΟΛΩΝΙΑ	182.200	58,3	2.711	18,8	7	8	-781
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	24.440	49,8	119	6,7	6,3	3,5	-420
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	4.910	24,2	81	9,6	6,7	4,2	-345
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	56.000	50	795	26,2	6,2	10,5	115
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	148.000	62,1	4.900	42,8	8	3,5	-671
ΗΠΑ	3.816.150		3.864	2,7	4	7,9	14.667
ΙΑΠΩΝΙΑ	47.310		2.970	4,4	10	0,4	-37.892

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

ΧΩΡΑ	Συνολική αγροτική παραγωγή	Συνολική αγροτική παραγωγή	Φυτική παραγωγή	Ζωική παραγωγή
	Εκατ. Ευρώ	%	%	%
ΕΕ-15	266.812	1,7	56,2	40,6
ΕΛΛΑΔΑ	10.864	6,8	75,5	24,5
ΙΣΠΑΝΙΑ	32.118	3,7	63,5	35,3
ΚΥΠΡΟΣ	548	4,2	56,2	43,8
ΜΑΛΤΑ	136	2	50,2	49,8
ΤΣΕΧΙΑ	2.933	3,4	46,6	51,8
ΕΣΘΟΝΙΑ	416	4,7	44,3	49,1
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	4.395	3,9	52,2	43,7
ΛΕΤΟΝΙΑ	415	4	49,6	47,8
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	1.073	6,9	55,1	43,7
ΠΟΛΩΝΙΑ	11.000	2,9	51,6	46
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	1.288	4,5	44,2	51,3
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	902	2,9	43,1	55
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	3.166	16	41,5	52,4
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	9.784	11,4	54,4	43,9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατά τη διάρκεια που εξετάσαμε η πολιτική που ακολουθήθηκε ήταν ανάλογη με εκείνη των οικονομιών της Δύσης. Οι στόχοι αυτής της πολιτικής αποσκοπούσαν κυρίως στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος της οικονομίας, τη διεύρυνση της παραγωγικής αντοχής και την εξαγωγική επίδοσή της. Η κυρίαρχη πολιτική ήταν η εκβιομηχάνιση της χώρας, η οποία πολιτική βοηθήθηκε από τη δασμολογική προστασία της βιομηχανίας και τα διάφορα οικονομικά κίνητρα που δόθηκαν. Το αποτέλεσμα ήταν ο αγροτικός τομέας απλά να παρακολουθεί τις εξελίξεις του αστικού τομέα. Το αγροτικό εισόδημα όπως είδαμε παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις, ενώ το ακαθάριστο εγχώριο αγροτικό προϊόν όλο και υστερεί σε σχέση με το ακαθάριστο προϊόν του δευτερογενή τομέα και ακόμη περισσότερο με το προϊόν του τριτογενή, το οποίο αγροτικό προϊόν φθίνει όλο και περισσότερο.

Όσον αφορά τις ελαστικότητες προσφοράς των αγροτικών προϊόντων είναι χαμηλές και κάποιες από αυτές είναι και αρνητικές, οι οποίες μπορεί να οφείλονται στις άσχημες καιρικές συνθήκες, αλλά μπορεί να οφείλονται και στον σκληρό ανταγωνισμό, όπως το βόειο κρέας. Από τη μεριά της ζήτησης οι ελαστικότητες που προκύπτουν είναι ανελαστικές.

Η συσσώρευση κεφαλαίου ήταν χαμηλή, όσον αφορά πάντα τις ιδιωτικές επενδύσεις. Πάντως όποια συσσώρευση και αν σημειώθηκε στην περίοδο αυτή οφείλεται στις δημόσιες επενδύσεις και παρά στις ιδιωτικές. Έτσι, κατασκευάστηκαν πολλά στραγγιστικά, αντιπλημμυρικά και εγχειοβελτιωτικά έργα. Επίσης, δόθηκαν σοβαρά κονδύλια για τον εξηλεκτρισμό της γεωργίας, την αγροτική οδοποιία. Μέσα από τα εγχειοβελτιωτικά έργα αυξήθηκαν οι αρδευόμενες εκτάσεις. Προχώρησε η εκμηχάνιση του αγροτικού τομέα, η διάδοση νέων σπόρων, η χρήση γεωργικών φαρμάκων και λιπασμάτων και η γονιμότητα του εδάφους. Ως προς το ανθρώπινο κεφάλαιο έγιναν προσπάθειες για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού στη ύπαιθρο και για την επαγγελματική εκπαίδευση. Από τη μεριά της τεχνολογίας, τα τρακτέρ, οι θεριζοαλωνιστικές, σπαρτικές, και χορτοσυλλεκτικές μηχανές, καθώς και τα άλλα τεχνητά συγκροτήματα απελευθέρωσαν εργατικό δυναμικό από τον αγροτικό τομέα.

Όπως είδαμε οι αγρότες ήταν επιφυλακτικοί απέναντι στην ανάληψη ιδιωτικών επενδύσεων. Αυτό φάνηκε μέσα από τα υποδείγματα χρηματοδότησης και συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων που αναλύσαμε, καθώς είδαμε και τη μεγάλη εξάρτηση του αγροτικού τομέα από το τραπεζικό σύστημα. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, που πιστεύω ότι είναι ίσως η πιο σημαντική λύση που κατέχει η Ελλάδα για την αναδιάρθρωση του τομέα, και όχι μόνο αυτή βέβαια, αν και δεν είναι αργά να επιτευχθεί η εποικοδομητική αναδιάρθρωση του ελληνικού αγροτικού τομέα. Η χρηματοδότηση από την Α. Τ. Ε. αν και υπήρξε ελαστική και ελκυστική δε μπόρεσε να οδηγήσει στην ανάπτυξη των ιδιωτικών επενδύσεων και στη μεγάλη συσσώρευση του κεφαλαίου.

Η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές εξαγωγικές επιδόσεις, όπως είδαμε στα σιτηρά, στο ελαιόλαδο και στα αμπελοουργικά. Παρόλα αυτά η Ελλάδα ακολούθησε μια στατική πορεία όσον αφορά την υποκατάσταση των εισαγωγών, αφού ο αγροτικός τομέας τροφοδοτούσε σε σημαντικό βαθμό τη βιομηχανία με μικρές τιμές εκροών, αλλά ο βιομηχανικός τομέας δεν ακολούθησε τον ίδιο δρόμο, πρόσφερε δηλαδή εκροές προς τον αγροτικό τομέα σε υψηλές τιμές.

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νέα κράτη δημιουργεί, τόσο κινδύνους, όσο και ευκαιρίες. Ο βασικότερος κίνδυνος είναι έμμεσος και προέρχεται από την ενδεχόμενη μείωση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων για την Ελλάδα. Τα υποψήφια προς ένταξη κράτη έχουν αρκετά σημαντικό αγροτικό τομέα και είναι δεδομένο ότι θα διεκδικήσουν υψηλότερες ενισχύσεις της Γεωργίας τους από την Ε.Ε. Ο ανταγωνισμός που θα δεχθούν τα ελληνικά προϊόντα εστιάζεται κυρίως στο κρέας και στα γαλακτομικά.

Γενικά, στην Ελλάδα ο πρωτογενής τομέας είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντική θέση τόσο σαν τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και σαν παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής για μεγάλες περιοχές της Ελληνικής επικράτειας. Αυτή τη στιγμή ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει κατά 11-12% στο ΑΕΠ και απασχολεί το 19,8% του ενεργού πληθυσμού, κατέχει το 30% των εξαγωγών ενώ παράλληλα δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε σημαντικό αριθμό οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της ελληνικής μεταποίησης, όπως η

βιομηχανία τροφίμων και ποτών, η κλωστοϋφαντουργία επεξεργασίας καπνού κλπ. Ο αλιευτικός τομέας παρά τη μικρή συμμετοχή του στο ΑΑΠ έχει ιδιαίτερη σημασία για την Εθνική οικονομία και μάλιστα για τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, πολλές από τις οποίες έχουν προβλήματα ανάπτυξης και απασχόλησης. Πολύ σημαντικό είναι ότι οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα που κατοικούν σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 61,7% του συνόλου των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα. Επίσης, ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι υπάρχουν περιοχές που ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει με ποσοστό άνω του 50% τόσο στο ΑΕΠ όσο και στην απασχόληση. Κατά συνέπεια ο πρωτογενής τομέας, αλλά και ευρύτερα η αναπτυξιακή ανασυγκρότηση του αγροτικού χώρου αποτελεί το μοχλό για οποιαδήποτε προσπάθεια περιφερειακής ανάπτυξης στο μεγαλύτερο μέρος του Ελλαδικού χώρου.

Η Ελληνική γεωργία χαρακτηρίζεται από πολλαπλότητα και πολυμορφία, άρα απαιτούνται και διαφορετικές πολιτικές και λύσεις σε κάθε περιοχή. Συγκεκριμένα:

- Στις ορεινές, προβληματικές και νησιώτικες περιοχές, όπου κυριαρχούν τα χαμηλά εισοδήματα, η εγκατάλειψη, η γήρανση του πληθυσμού και η χαμηλή παραγωγικότητα, απαιτούνται διαφορετικές πολιτικές προκειμένου να επιβιώσει ο αγροτικός τομέας των περιοχών αυτών. Οι πολιτικές ανάπτυξης θα έπρεπε αποσκοπούν στη αξιοποίηση των τοπικών πόρων, των τοπικών προϊόντων με έμφαση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σε προγράμματα διαχείρισης του περιβάλλοντος και στην αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου. Το αγροτικό εισόδημα μπορεί να συμπληρώνεται με την πολυαπασχόληση και με ανάλογες ενισχύσεις για τη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης.
- Στις πεδινές περιοχές οι πολιτικές θα πρέπει να εξειδικεύονται και να στοχεύουν στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων (νερό-έδαφος), στην ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγής, στην επάνοδο σε πολυκαλλιεργητικές μεθόδους, όπου είναι δυνατόν, στην εισαγωγή νέων κατάλληλων καλλιεργειών, στη μείωση του κόστους και τη βελτίωση της οργάνωσης των εκμεταλλεύσεων, στην αναζωογόνηση των συλλογικών μορφών διάθεσης της παραγωγής και στη σύνδεση της παραγωγής με τις ανάγκες των ορεινών περιοχών και των αστικών κέντρων. Και στις περιοχές αυτές η ανάγκη των εξωγεωργικών εισοδημάτων είναι επιτακτική, εξαιτίας των συνθηκών και των πιέσεων για μείωση της προστασίας της γεωργίας. (Δ. Σταμπόγλης, Το Βήμα, 2003)

Γενικά, ο αναπτυξιακός σχεδιασμός θα πρέπει να αξιοποιήσει την ύπαρξη των πόλων ανάπτυξης στην ύπαιθρο, του χωροταξικού σχεδιασμού και τη δραστηριοποίηση τοπικών αναπτυξιακών φορέων. Οι αναπτυξιακοί σχεδιασμοί όμως που γίνονται δε σημαίνει ότι τελικά αντιμετωπίζουν με επιτυχία τα προβλήματα, όπως οι περιφερειακές ανισότητες, η εγκατάλειψη των ορεινών και νησιωτικών περιοχών, κ.α.. Αυτό όμως που συνηθίζεται να γίνεται είναι να αναπτύσσονται ξενοδοχειακά συγκροτήματα, ή βιομηχανίες που έχουν ως πρώτες ύλες αγροτικά προϊόντα, και όχι μόνο, και να αποκομίζουν κέρδη χωρίς όμως να έχουν ουσιαστικές λειτουργικές σχέσεις με τη γύρω περιοχή, έκτος ίσως από την απασχόληση κάποιων ατόμων της περιοχής σε ανειδίκευτες θέσεις εργασίας. Αυτές οι επιχειρήσεις απομυζούν την περιοχή, τα κέρδη πηγαίνουν στον τόπο από όπου προήλθε ο ιδιοκτήτης ή οι ιδιοκτήτες της επιχείρησης, δεν επανεπενδύονται, αλλά ούτε και δαπανώνται στην περιοχή. (Λαμπριανίδης 2002).

Επομένως θα πρέπει να δημιουργηθούν κοινωνικές και οικονομικές υποδομές, ώστε να εξασφαλίζεται το υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής για όλους του κάτοικους της υπαίθρου και να αποτελεί η ύπαιθρος ελκυστικό τόπο εγκατάστασης νέων ανθρώπων και επιχειρήσεων αγροτικού και μη αγροτικού προσανατολισμού. Να εξασφαλισθούν συνθήκες τέτοιες ώστε η ύπαιθρος να αποτελεί τόπο αναψυχής και ξεκούρασης για τους κατοίκους των αστικών κέντρων με παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών, αγροτουριστικού χαρακτήρα κυρίως, στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, όπου η ελκυστικότητα για άλλες επιχειρήσεις είναι μειωμένη και περιορισμένη. Σημαντικό ρόλο για την επίτευξη αυτών των στόχων μπορεί να αναλάβει η τοπική αυτοδιοίκηση και η περιφερειακή διοίκηση έτσι, ώστε να ελέγχει αυστηρά τις δραστηριότητες που υλοποιούνται και αν οι δραστηριότητες αυτές γίνονται μέσα στα πλαίσια του νόμου. (Δ. Σταμπόγλης, Το Βήμα, 2003). Να γίνει ανανέωση και αναθεώρηση του αναπτυξιακού νόμου 2601/1998 έτσι, ώστε οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που υλοποιούνται να μην έχουν αποτελέσματα απομύζησης της

περιοχής, και να εκτελούνται με τέτοιο τρόπο ώστε τα κέρδη να επανεπενδύονται και ένα μεγάλο μέρος από αυτά να δαπανώνται στην περιοχή.

Από ότι φαίνεται η απασχόληση στον αγροτικό τομέα θα συρρικνώνεται με αποτέλεσμα να παραμείνουν στην παραγωγή οι πιο αποδοτικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις και επιχειρήσεις, που θα μπορούν να οδηγήσουν στον ορθολογικότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο παραγωγής, στη βελτίωση του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου. Αυτό που χρειάζεται είναι η επικέντρωση στην καλλιέργεια αγροτικών προϊόντων, που η Ελλάδα μπορεί να κατέχει ένα συγκριτικό, πλεονέκτημα καθώς απαραίτητη και επιτακτική είναι η ανάγκη για την ανάπτυξη της υπαίθρου και της προστασίας του περιβάλλοντος και της συγκράτησης ενός ισόρροπου και ικανοποιητικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, μέσω της ανάπτυξης του αγροτουρισμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ 1970 (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

ΕΤΗ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ		% ΣΥΜ. ΣΤΟ ΣΥΝ. ΠΡΟΪΟΝ		ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟ-ΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ		% ΣΥΜ. ΣΤΟ ΣΥΝ. ΠΡΟΪΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ		ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ		% ΣΥΜ. ΣΤΟ ΣΥΝ. ΠΡΟΪΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	17211	29,53%	23473	33,54%	9851	16,90%	31226	53,57%	34913	49,89%	5828
1948	20683	27,82%	14966	18,36%	11596	16,57%	38706	52,48%	34913	49,89%	6998	7434
1949	23475	29,16%	14782	18,73%	14966	20,13%	42254	53,83%	38706	52,06%	7434	8051
1	22159	27,44%	15121	19,52%	14782	18,36%	43466	49,92%	42254	52,48%	8051	8072
2	27898	30,56%	17819	20,39%	15121	18,73%	45574	50,09%	43466	50,15%	8072	9120
3	27179	28,85%	19214	21,83%	17819	21,59%	47820	50,76%	45574	49,29%	9120	9421
4	29078	27,32%	21101	23,20%	19214	20,39%	50354	50,85%	47820	50,76%	9421	10052
5	29851	29,12%	23860	24,94%	21101	21,83%	55566	48,74%	50354	50,09%	10052	10927
6	33738	26,07%	25011	25,93%	23860	25,86%	57109	51,32%	55566	51,03%	10927	11582
7	31413	26,29%	27953	27,34%	25011	27,34%	61115	49,76%	57109	49,29%	11582	12048
8	32947	23,11%	33406	21,49%	27953	26,96%	62846	50,00%	61115	50,00%	12048	12530
9	29863	26,32%	35858	30,03%	33406	30,03%	65932	50,45%	62846	50,45%	12530	12920
1960	37836	22,74%	37504	18,09%	35858	18,09%	70078	50,37%	65932	51,03%	12920	14377
1	32888	24,88%	40378	23,20%	37504	23,20%	74220	48,74%	70078	48,74%	14377	14461
2	39594	23,04%	46147	22,17%	40378	22,17%	79199	51,32%	74220	51,32%	14461	15917
3	39446	21,49%	51047	18,58%	46147	18,58%	85584	49,93%	79199	49,76%	15917	17117
4	43377	21,82%	53871	21,49%	51047	21,49%	92585	50,45%	85584	50,45%	17117	18700
5	43687	18,58%	65439	17,47%	53871	17,47%	99453	50,94%	92585	49,51%	18700	19701
6	44311	18,09%	74939	18,24%	65439	18,24%	105031	51,39%	99453	50,48%	19701	20617
7	40484	17,47%	80976	17,47%	74939	18,09%	111972	51,39%	105031	50,94%	20617	21780
8	43085	18,24%	90802	17,47%	80976	18,24%	120177	50,45%	111972	51,39%	21780	23820
9	47058	17,47%	90802	17,47%	90802	17,47%	129966	50,37%	120177	50,45%	23820	25800
1970	48662	17,47%	90802	17,47%	90802	17,47%	139087	49,93%	129966	50,37%	25800	27852

2	51543	16,96%	101955	33,54%	150475	49,50%	30397
3	51204	15,55%	114367	34,73%	163698	49,72%	32920
4	53672	16,60%	101708	31,46%	167927	51,94%	32330
5	56733	16,69%	107572	31,65%	175528	51,65%	33982
6	55971	15,53%	117600	32,63%	186828	51,84%	36039
7	51830	13,97%	123224	33,21%	195968	52,82%	37102
8	57214	14,49%	130971	33,17%	206618	52,33%	39480
9	53616	13,11%	138842	33,94%	216617	52,95%	40907
1980	60499	14,49%	135486	32,45%	221525	53,06%	41751
1	59516	14,23%	133441	31,90%	225314	53,87%	41827
2	60940	14,49%	130388	31,00%	229313	54,52%	42067
3	55518	13,14%	130615	30,93%	236218	55,93%	42237
4	59394	13,66%	132244	30,42%	243088	55,92%	43472
5	60133	13,38%	137318	30,56%	251831	56,05%	44928
6	62250	13,63%	137650	30,15%	256715	56,22%	45661
7	58385	12,84%	137462	30,24%	258775	56,92%	45462
8	61963	13,00%	145526	30,54%	269063	56,46%	47652
9	63180	12,76%	149886	30,28%	281884	56,95%	49492
1990	55666	11,35%	148234	30,22%	286539	58,43%	49042
1	61267	12,18%	147950	29,41%	293911	58,42%	50312
2	61082	12,01%	146732	28,85%	300867	59,15%	50868
3	60223	11,90%	143100	28,27%	302938	59,84%	50620
4	63749	12,42%	144470	28,14%	305254	59,45%	51347
5	61176	11,68%	145453	27,77%	317113	60,55%	52377

*Πηγές: 1. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985
2. Ιωάννης Βαβούρας, Οικονομική Πολιτική, Αθήνα 1998.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές του 1980

ΕΤΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΕΤΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΕΤΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΕΤΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ	ΕΤΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ
1966	166830	1981	253698,5	1966		1981	249,7		
1967	174525,4	1982	285353	1967		1982	263,5		
1968	157190	1983	247527,6	1968		1983	244,8		
1969	166911	1984	261202	1969		1984	246,4		
1970	177862,7	1985	266583,4	1970		1985	253,4		
1971	195445	1986	243813,7	1971		1986	235		
1972	223894	1987	258670	1972		1987	252		
1973	269608,3	1988	290587	1973		1988	299		
1974	228476	1989	290978,2	1974		1989	299,3		
1975	227709,4	1990	252115,5	1975		1990	271,1		
1976	257767	1991	289278,6	1976		1991	325,4		
1977	235172,7	1992	282895,2	1977		1992	350,5		
1978	273451,5	1993	284413	1978		1993	352,4		
1979	253361,2	1994	291200	1979	241,52	1994	366,75		
1980	257332			1980	252,2				

- ΠΗΓΕΣ* 1. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ Ε. Σ. Υ. Ε. 1987, 1988, 1990, 1991, 1992, 1998, 2001
 2. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΤΗ	Καλλιεργούμενες εκτάσεις		Απασχολούμενοι στον		Ελκυστήρες	Θεριζοαλωνιστικές μηχανές		Μηχανές	Καλλιεργούμενες εκτάσεις (σε χιλ. στρέμματα)		ΕΤΗ	Απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα(χιλ.)	Ελκυστήρες		Μηχανές	Θεριζοαλωνιστικές μηχανές	Μηχο
	(σε χιλ. στρέμματα)	αγροτικό τομέα(χιλ.)	αγροτικό τομέα(χιλ.)	αγροτικό τομέα(χιλ.)		γάλακτος	γάλακτος		αγροτικό τομέα(χιλ.)	αγροτικό τομέα(χιλ.)							
1961	37081		22630	2030	3850	1	35783	1083	152254	6364							
2	37264		24530	2150	3900	2	35649	1011	159516	6505							
3	36832		28500	2174	3950	3	35574	1060	168715	6345							
4	36617		33500	2625	4000	4	35632	1044	178857	6488							
5	36850		39318	3763	4050	5	35734	1037	183410	6566							
6	36344		44774	3832	4100	6	35663	1026	193257	6485							
7	36309		50875	4070	4150	7	35501	971	203161	6395							
8	35917		52300	4296	4200	8	35400	972	207567	6476							
9	35566		57000	4344	4250	9	35250	930	211651	7176							
1970	35472		61945	4151	4300	1990	35084	889	215755	6247							
1	35715	1313	67536	4267	4350	1	35155	807	223718	6847							
2	35273		70540	4498	4400	2	35270	807	228051	6258							
3	35148		77802	4256	4450	3	35014	794	231177	6192							
4	35341		84043	4547	4500	4	34950	790	234844	5960							
5	35505		93424	5234	4600	5	34856	782	236197	5818							
6	35731		102656	5111	4700	6	34895		240125	5656							
7	35637		112650	5294	4800	7	34776		242446	5558							
8	35873	1049	122268	5744	4900	8	34513		242678	5309							
9	35798	1020	132000	6058	5000	9	34420		242800	5300							
1980	36011	1016	140305	6109	5200	2000	34289		243000	5250							

*Πηγές: 1. . Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985

2. FAO.

3. Αγροτική Οικονομική, Β' Έκδοση, Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ		ΕΤΗ	ΔΙΑΘΕΣΗ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ (Σε χιλιάδες τόνους)		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΘΕΣΗ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ (Σε χιλιάδες τόνους)
	ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΔΑΦΟΥΣ	ΕΔΑΦΟΥΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΔΑΦΟΥΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΕΡΓΑΣΙΑΣ		ΕΔΑΦΟΥΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		
1951					1974	58,1				1974	1,52		0,39	420,4
2					5	56,6				5	1,60		0,37	438,1
3					6	60,7				6	1,57		0,33	482,3
4					7	86,4				7	1,45		0,29	505,3
5					8	79,5			54,54	8	1,59		0,29	582,4
6					9	96,7			52,56	9	1,50		0,26	581
7					1980	109,5			59,55		1,68		0,27	526
8					1	132,9			54,95		1,66		0,25	527
9					2	129			60,28		1,71		0,25	590,7
1960					3	132,1			52,38		1,56		0,21	640,2
1	37,06	1,02			4	149,4			56,89		1,67		0,22	611,2
2		0,88			5	178,7			57,99		1,68		0,21	709,9
3		1,07			6	190,6			60,67		1,75		0,20	665,8
4		1,08			7	242,1			60,13		1,64		0,18	555,4
5		1,18	0,88		8	239,5			63,75		1,75		0,19	648,8
6		1,20	0,73		9	256,6			67,94		1,79		0,19	649,4
7		1,22	0,62		1990	260,4			62,62		1,59		0,16	695,3
8	54,54	1,13	0,47		1	297,9			75,92		1,74		0,18	652,1
9	52,56	1,21	0,45		2	303,8			75,69		1,73		0,17	628
1970	59,55	1,33	0,46		3	337,4			75,85		1,72		0,18	509
1	54,95	1,36	0,44		4	334,5			80,69		1,82		0,18	527
2	60,28	1,46	0,44		5	347,9			78,23		1,76		0,17	509
3	52,38	1,46	0,40			394,8								

*ΠΗΓΗ: 1. OECD, LABOR STATISTICS, 1999

2. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985
3. Αγροτική Οικονομική, Β' Έκδοση, Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη, Αθήνα 1998

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΣΙΤΗΡΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΑΛΑΚΟΥ ΣΙΤΑΡΙΟΥ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜΙΚΗ		ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΚΛΗΡΟΥ ΣΙΤΑΡΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ.	
		ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΒΡΩΜΗΣ(ΤΟΝΟΙ)	ΣΙΚΑΛΗΣ(ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΒΡΩΜΗΣ(ΤΟΝΟΙ)	ΣΙΚΑΛΗΣ(ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)
1961		1271913	2,83	313900	2,83	99530	2,2	24415	2,36						
1962		1382858	2,81	378190	2,81	99200	2,07	24157	2,17						
1963		1088011	2,87	303321	2,87	88390	2,38	20389	2,21						
1964		1747234	3,15	442773	3,15	86790	2,51	22312	2,27						
1965		1640400	2,65	431600	3,5	84430	2,5	19006	2,35						
1966		1581200	2,54	438800	3,34	76495	2,4	15251	2,36						
1967		1483200	2,61	452800	3,37	77240	2,36	13610	2,30						
1968		1241700	2,75	326700	3,24	71892	2,7	9317	2,49						
1969		1373200	2,68	350400	3,1	53000	2,8	7458	2,40						
1970		1607283	2,47	361664	3,06	64000	2,64	6777	2,38						
1971		1589974	2,42	343081	3,2	70000	2,46	8209	2,40						
1972		1563873	2,53	354942	3,36	62000	2,67	6925	2,46						
1973		1398618	4,41	339594	5,42	63000	4,14	5910	3,66						
1974		1852410	4,35	421059	5,3	61942	4,17	6150	4						
1975		1712000	4,92	364725	6,47	70543	4,66	6200	4,7						
1976		1885570	5,48	466046	7,61	53900	5,53	6336	5,1						
1977		1409090	6,3	306392	8,71	81500	6,67	5357	5,88						
1978		2117509	6,95	541830	9,63	79680	7,18	5450	6,64						
1979		2010701	7,86	385643	11,04	88900	8,29	5590	7,85						
1980		2274250	9,82	657049	13,53	83000	9,51	5800	9,47						
1981		2106270	10,61	649800	15,25	98000	11,26	5786	10,58						
1982		2983400	13,58	746820	19,34	80300	13,65	6100	12,83						
1983		1476600	15,65	566800	21,34	105000	18,82	9780	14,52						
1984		1716850	17,78	904070	27,73	106000	21,72	16783	16,71						
1985		979854	21,31	826976	32,08	117700	28,04	19530	18,92						

* ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

1986	1086000	23,17	1226300	31,49	101700	30,04	19000	20,35
1987	1000000	23,92	1143000	33,31	108000	28,78	26500	20,8
1988	1108000	27,09	1000000	35,65	112213	29,42	34000	23,93
1989	1091000	33,21	1380000	43,91	107698	37,41	38000	27,38
1990	680000	36,07	1100000	48,77	119015	39,72	30000	30,36
1991	977623	39,82	2239483	45,05	105069	44,79	42635	33,94
1992	879277	42,49	1422753	47,01	165025	47,71	33128	39,62
1993	819550	43,88	1192663	43,33	173972	50	35600	39
1994	840820	46,71	1631080	38,86	177055	70,49	41380	38,1
1995	753060	53	1384610	52,46	156153	57,11	40194	42,21
1996	630370	46,81	1132220	45,74	135689	56,96	37230	52
1997	654300	50,32	1398000	49,26	154747	58,79	37230	49,36
1998	611720	46,14	1300000	46,52	153054	57,45	36150	37,79

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ.		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘ. ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)
		ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΡΥΖΙΟΥ(ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΤΙΜΗ (ΔΡΧ./ΚΓ)	ΚΡΙΘΑΡΙΟΥ(ΤΟΝΟΙ)	
1961		270132	2.06	85315		3,23	234952	2,16
1962		266446	2.12	76211		3,48	251879	2,18
1963		311884	2.21	82892		3,43	242892	2,31
1964		289305	2.3	112856		3,3	278543	2,38
1965		297811	2.64	104913		3,16	410865	2,49
1966		322773	2.53	85589		3,28	638698	2,27
1967		337908	2.56	91162		3,78	839135	2,44
1968		375057	2.66	107688		3,65	487040	2,33
1969		429503	2.67	103025		3,4	528697	2,62
1970		527912	2.69	76727		3,51	778544	2,44
1971		585378	2.69	73006		4,06	794858	2,51
1972		614580	2.78	77394		4,32	873000	2,5
1973		650000	3.80	89500		11,04	856500	3,45
1974		538500	4.27	103000		7,8	983200	4,1
1975		540000	5.02	101800		8,38	924000	4,57
1976		555000	5.52	83627		8,76	955000	5,07
1977		541000	5.96	94190		10,39	702000	5,99
1978		536000	6.88	95000		11,33	955000	6,65
1979		731000	7.65	89900		11,12	842000	7,61
1980		1233000	9.43	84050		12,88	949500	9,4
1981		1336890	10.56	72300		18,67	768100	10,09
1982		1448900	13.64	83300		22,55	852100	12,53
1983		1653590	15.88	81800		24,2	578400	14,46
1984		1913030	17.63	89390		32,28	817516	16,81
1985		1821880	20.63	104724		37,81	582910	20,2

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

1986	1835000	24.75		119367	39,54	681000	22,43
1987	1951000	25.86		130170	46,14	587000	22,88
1988	2030000		29	114015	49,82	670000	25,58
1989	2000000	33.72		100293	59,42	620000	30,3
1990	1800000	38.73		95976	63,65	374040	34,27
1991	2327448	38.41		89020	67,86	502256	38,77
1992	1976452	43.22		109508	80,04	435584	41,37
1993	1936783	44.12		141797	90,8	391220	42,43
1994	1949246	40.74		174421	102,1	445890	42,51
1995	1611000	52.89		206900	114,15	439580	49,47
1996	1800000	39.92		222310	108,32	318700	52,68
1997	2000000	48.26		222200	89,95	357500	60,37
1998	2000000	43.56		205137	91,43	334430	48,59

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΤΙΜΗ (δρχ. / κιλό)	ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ
	ΗΛΙΑΝΘΟΥ(τόνοι)			ΗΛΙΑΝΘΟΥ(τόνοι)
1998	50.000	71,35	1979	2.370
1997	30.000	62,3	1978	2.000
1996	31.300	62,65	1977	3.135
1995	30.000	82,54	1976	2.314
1994	23.000	65,73	1975	2.121
1993	19.000	72,11	1974	2.100
1992	47.000	47,99	1973	2.134
1991	23.320	93,05	1972	1.988
1990	29.637	85,98	1971	988
1989	54.164	72,12	1970	1.043
1988	74.783	55,75	1969	1.123
1987	146.060	52,37	1968	1.948
1986	165.250	52,08	1967	2.411
1985	84.752	53,08	1966	2.293
1984	67.235	51,47	1965	1.856
1983	26.115	44,37	1964	3.007
1982	7.460	36,33	1963	3.733
1981	4.040	28,44	1962	2.895
1980	4.800	35,5	1961	2.310

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΖΑΧΑΡΟΤΕΥΤΛΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΖΑΧΑΡΟΤΕΥΤΛΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
1961	277000	7.07	605220	0.35	1981	358835	45.21	2600000	2.5
1962	253000	6.85	231181	0.44	1982	315869	62.44	2548000	2.68
1963	266000	6.7	350931	0.40	1983	402506	78.73	2500000	3.07
1964	186000	7.58	533310	0.48	1984	452370	103.95	1654500	3.88
1965	205000	7.47	690000	0.52	1985	526045	109.82	2611616	4.65
1966	242000	7.07	830000	0.48	1986	623592	113.87	2561806	4.76
1967	264000	7.23	898719	0.46	1987	571052	133.05	1652000	5.36
1968	210000	8.16	662552	0.50	1988	749807	137.69	2000000	6.4
1969	313000	7.17	1027226	0.50	1989	828944	159.90	3434033	7.66
1970	308000	8.09	1503379	0.47	1990	663032	182.75	2760000	7.75
1971	330000	9.58	1251990	0.46	1991	680000	238.78	2570806	9.03
1972	360000	9.93	1225500	0.52	1992	815000	262.32	3059105	11.01
1973	310000		1350000	0.72	1993	986000	276.76	2718700	11.39
1974	350000	16.56	1415000	1.17	1994	1184000	288.13	2420000	12.17
1975	368000	14.1	2660000	1.02	1995	1250000	277.82	2600000	15.03
1976	340000	23.75	3100000	1.08	1996	962000	294.31	2351900	17.02
1977	435000	19.86	2445000	1.14	1997	1059000		3095000	18.49
1978	451200	20.68	2800000	1.30	1998	1170000		1970000	13.48
1979	320000	24.9	2800000	1.32					
1980	356000	33.12	1440000	1.91					

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΛΙΠΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
	ΤΟΜΑΤΑΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΣΠΑΝΑΚΙΟΥ(ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΑΡΟΥΛΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΑΡΟΤΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΝΩΤΩΝ ΠΙΠΕΡΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961	5498771.34		175401.89		169212.17		49861.93		165451.58	
1962	4226372.13		150042.12		186352.12		51802.84		174941.85	
1963	5268891.92		180102.00		201292.33		72802.42		211762.07	
1964	5324901.91		184422.10		221371.71		90732.35		201292.30	
1965	5482942.12		182672.22		221622.08		93832.64		217692.84	
1966	6105512.23		175022.69		232832.69		76752.79		234752.70	
1967	6782222.20		194842.86		206622.80		80303.00		253372.64	
1968	7471542.25		186962.66		261323.66		101272.92		246673.32	
1969	8268331.87		172812.96		339702.97		116402.70		282302.58	
1970	10214931.91		197562.87		373592.81		145362.78		274382.68	
1971	11685071.59		201572.49		441552.70		156472.89		284822.90	
1972	10462302.40		220532.52		371432.93		144763.19		308013.06	
1973	13000002.43		245003.44		394644.12		151005.08		396954.94	
1974	15900003.60		266004.37		420815.14		129195.28		425416.41	
1975	16470003.17		255536.51		467455.20		158486.09		402005.19	
1976	11090005.00		371167.35		485008.76		150667.79		431328.74	
1977	13930005.75		263008.51		517508.47		164009.89		608509.84	
1978	17180004.89		3300010.32		514509.11		1750011.76		4745013.60	
1979	17498606.18		2940014.53		5142013.24		1336011.47		5100013.00	
1980	16841006.39		3040015.34		5502018.52		1960011.97		5058020.41	
1981	19153608.08		3095017.40		5467016.23		2153010.78		6094020.29	
1982	189491010.10		3062016.81		5598023.90		2373022.40		6434328.04	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
	ΤΟΜΑΤΑΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΣΠΑΝΑΚΙΟΥ(ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΑΡΟΥΛΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΑΡΟΤΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΑΡΟΤΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΝΩΠΙΩΝ ΠΙΠΕΡΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1983	1892965	11.71	31665	26.83	57657	32.28	22257	23.59	56337	36.04		
1984	2423637	13.11	32252	36.70	57963	25.70	23128	17.84	58810	44.11		
1985	2187457	16.85	37893	42.34	57733	36.45	26409	33.42	69568	51.59		
1986	1647594	23.72	39007	45.48	59971	44.30	31124	26.11	70201	52.55		
1987	1661982	22.42	43536	55.52	68263	73.71	32069	33.64	68016	54.79		
1988	1699831	33.54	44767	59.85	73646	81.29	31333	32.41	71681	86.54		
1989	2005384	30.91	46726	81.82	74592	80.71	34923	40.59	77105	88.81		
1990	1755382	49.66	47926	80.41	62131	78.18	35193	54.40	88128	127.19		
1991	1877236	56.00	48582	120.73	63774	132.78	35707	85.06	93533	121.40		
1992	187384	58.72	43319	124.68	70212	141.96	41083	68.23	90136	136.10		
1993	1735207	74.66	49741	133.95	69215	133.00	42926	81.24	81123	139.42		
1994	2030530	67.49	47280	144.46	75443	130.71	42591	87.10	90677	151.48		
1995	1976660	71.00	44780	144.91	65580	134.73	37490	110.73	89000	136.51		
1996	1932824	81.89	46070	160.79	69450	197.59	36250	109.71	92870	157.40		
1997	1899500	103.87	47100	201.11	69300	160.40	36300	106.56	88200	183.56		
1998	1978230	95.17	45360	173.5	69340	154.33	37670	111.76	86620	167.39		

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
	ΝΩΠΩΝ ΚΡΕΜΜΥΔΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΞΕΡΩΝ ΚΡΕΜΜΥΔΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΟΛΟΚΥΘΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΓΓΟΥΡΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΛΑΧΑΝΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961	364182.24	1283512.38	1283512.38	564821.87	564821.87	536572.14	536572.14	579271.48	579271.48	894341.22	894341.22	
1962	260492.45	1327882.25	1327882.25	558422.03	558422.03	539332.31	539332.31	611421.97	611421.97	879301.68	879301.68	
1963	312431.98	1315051.38	1315051.38	589701.77	589701.77	550842.26	550842.26	562232.04	562232.04	1012031.25	1012031.25	
1964	256332.16	1415451.19	1415451.19	585631.92	585631.92	641392.12	641392.12	564622.26	564622.26	1066181.42	1066181.42	
1965	308032.78	1252572.55	1252572.55	596402.28	596402.28	565753.13	565753.13	560372.77	560372.77	1082121.58	1082121.58	
1966	224843.40	1245832.68	1245832.68	630212.52	630212.52	590382.91	590382.91	613232.81	613232.81	1003761.90	1003761.90	
1967	240383.30	1369881.98	1369881.98	615202.60	615202.60	602712.99	602712.99	660342.49	660342.49	1063211.69	1063211.69	
1968	246533.60	1152962.70	1152962.70	604052.78	604052.78	636002.93	636002.93	628232.32	628232.32	1102391.65	1102391.65	
1969	270883.86	1204553.20	1204553.20	529982.80	529982.80	720273.95	720273.95	564892.80	564892.80	1226371.62	1226371.62	
1970	270603.55	1409511.73	1409511.73	603092.88	603092.88	752243.13	752243.13	535732.69	535732.69	1287771.74	1287771.74	
1971	277972.93	1297602.24	1297602.24	651452.92	651452.92	911163.45	911163.45	570353.38	570353.38	1341581.94	1341581.94	
1972	261044.49	1265372.95	1265372.95	650673.11	650673.11	1132283.89	1132283.89	563473.42	563473.42	1378762.29	1378762.29	
1973	350004.66	1270003.10	1270003.10	646684.19	646684.19	1207455.19	1207455.19	551224.93	551224.93	130003.63	130003.63	
1974	361516.44	1353113.68	1353113.68	651885.55	651885.55	1065706.49	1065706.49	618806.37	618806.37	1281003.44	1281003.44	
1975	353086.60	1421422.84	1421422.84	570005.48	570005.48	930007.10	930007.10	628005.71	628005.71	1250593.85	1250593.85	
1976	318949.74	1291426.12	1291426.12	607106.92	607106.92	887208.07	887208.07	541928.10	541928.10	1356815.06	1356815.06	
1977	3150011.56	1315108.46	1315108.46	772409.57	772409.57	1008609.19	1008609.19	6475512.04	6475512.04	1328107.20	1328107.20	
1978	3300011.19	1343007.37	1343007.37	8380010.10	8380010.10	11265010.92	11265010.92	642009.87	642009.87	1374007.62	1374007.62	
1979	3647013.03	1296005.51	1296005.51	7945011.11	7945011.11	12175011.56	12175011.56	6760013.49	6760013.49	1347857.76	1347857.76	
1980	4016017.79	12815012.66	12815012.66	8600013.88	8600013.88	12150018.12	12150018.12	6275017.48	6275017.48	1321008.97	1321008.97	
1981	3835016.65	13382012.61	13382012.61	7774017.32	7774017.32	12784019.19	12784019.19	7047020.72	7047020.72	13740010.58	13740010.58	
1982	3973021.83	13484012.77	13484012.77	7798026.14	7798026.14	15685818.72	15685818.72	7354028.80	7354028.80	17262511.80	17262511.80	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΝΩΠΩΝ ΚΡΕΜΜΥΔΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΞΕΡΩΝ ΚΡΕΜΜΥΔΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΛΟΚΥΘΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΓΟΥΡΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΑΧΑΝΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1983	37407	34.23	12962	12.76	84146	28.58	121300	34.11	75065	31.10	159725	15.07
1984	37636	47.37	13525	26.34	84161	29.00	127779	32.37	76145	39.13	154248	16.89
1985	41013	56.77	141539	21.28	91049	46.08	150757	41.85	73338	46.54	156408	27.24
1986	33511	51.90	156599	18.39	87316	45.38	139991	47.02	79122	40.02	164277	22.09
1987	34439	68.95	161443	20.23	89669	51.23	152262	54.61	79539	51.60	172408	29.67
1988	32615	74.40	155065	31.25	104175	78.99	135532	54.72	73646	65.87	180810	31.39
1989	31629	88.30	160320	30.60	102044	92.71	170037	66.10	74592	68.31	188420	37.90
1990	31457	97.47	144809	36.34	95368	107.35	165070	73.83	73698	99.21	179951	39.00
1991	32462	148.10	153368	56.54	103140	96.56	180994	82.65	75194	127.41	187521	51.50
1992	32304	188.45	150705	58.94	93905	96.91	147743	87.80	79954	117.57	192238	74.32
1993	33830	175.10	148212	53.79	79838	107.65	181777	118.45	78113	110.82	181791	53.93
1994	30596	196.14	148524	63.98	91801	113.81	183102	101.28	83187	115.32	202318	73.98
1995	31300	212.27	154050	66.30	91130	144.14	179450	132.74	95523	109.22	190120	71.13
1996	32140	161.92	165980	61.44	96950	121.61	149120	154.10	80020	122.12	192276	50.86
1997	32920	184.27	151420	53.53	78430	157.58	146610	3190.73	81000	170.76	201700	89.71
1998	32000	159.42	169370	44.19	93100	155.88	151050	171.19	83780	148.34	208700	79.54

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
	ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)		ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΟΥ (ΤΟΝΟΙ)			ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)		ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΟΥ (ΤΟΝΟΙ)				ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	
1961	205921.69		2070001.33	870001.99	1981	4907519.41	72632010.78		21414517.54				
1962	165222.33		2130651.85	908352.10	1982	6002321.59	73870011.36		17879520.46				
1963	193862.08		2036441.83	836452.04	1983	5809624.44	69072215.94		18825022.73				
1964	248532.23		2959961.34	883141.74	1984	5271030.51	77554417.77		17090023.83				
1965	200212.57		2973311.63	976802.63	1985	5404836.39	55420022.53		18668031.39				
1966	267572.28		3792681.69	1068582.17	1986	6845034.93	88110027.56		18700032.73				
1967	194412.24		1903301.55	930961.75	1987	4934450.07	46132026.56		8856034.07				
1968	243312.35		3303841.46	681882.60	1988	7069053.58	78900033.96		17297042.57				
1969	278912.93		4351131.60	1164602.30	1989	7707152.50	93410031.41		19068034.10				
1970	269722.93		3943391.72	1351682.38	1990	7564060.62	85539034.45		17789243.02				
1971	278183.10		3622032.09	1321703.32	1991	6218072.35	80949041.31		12119454.56				
1972	321213.57		3990001.98	1414543.92	1992	8900476.86	100453045.39		17700375.03				
1973	292704.12		3927002.34	1542004.06	1993	7272875.37	87938040.50		13704157.68				
1974	312005.32		5050002.72	1850004.80	1994	8795072.36	93017055.21		14661085.54				
1975	334005.66		4740002.46	1910004.80	1995	8118596.54	82260058.56		14230068.33				
1976	336006.56		4990003.40	1900006.63	1996	71001100.15	87024063.00		14222178.27				
1977	260007.34		4290003.41	1970006.23	1997	8460084.17	96500048.34		16200069.07				
1978	2500011.11		4800005.84	1340008.08	1998	8500087.31	80100049.18		14300063.53				
1979	2500016.71		31345011.32	14020013.41									
1980	3250019.78		50740013.51	18100015.28									

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΒΡΩΣΙΜΗΣ ΕΛΙΑΣ, ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ		ΤΙΜΗ ΒΡΩΣΙΜΗΣ		ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΛΑΙΟ-		ΤΙΜΗ ΕΛΑΙΟΠΟΙΗΣΙΜΗΣ	
	ΒΡΩΣΙΜΗΣ ΕΛΙΑΣ	ΕΛΙΑΣ (δρχ./κιλό)	ΕΛΙΑΣ (δρχ./κιλό)	ΠΟΙΣΙΜΗΣ ΕΛΙΑΣ(ΛΑΔ)	ΠΟΙΣΙΜΗΣ ΕΛΙΑΣ(ΛΑΔ)	ΕΛΙΑΣ (ΛΑΔ)	(δρχ./κιλό)	
1961	829665	5.27		247855		14.88		
1962	120049	0.03		55807		19.10		
1963	535388	0.00		209413		19.22		
1964	286987	4.6		129474		19.50		
1965	458478	1.9		190740		20.10		
1966	450008	0.04		185000		20.90		
1967	613009	0.18		185000		21.40		
1968	451551	1.24		153635		24.70		
1969	466901	2.10		155626		25.30		
1970	420013	2.29		197700		28.55		
1971	770001	0.80		183000		27.01		
1972	607001	2.32		249400		29.71		
1973	672571	4.88		192400		37.62		
1974	673001	6.03		237000		47.86		
1975	950001	6.54		257000		54.67		
1976	540002	5.82		225000		56.01		
1977	689803	2.39		231000		61.88		
1978	697003	1.50		235000		73.45		
1979	498003	9.85		203000		81.94		
1980	870004	3.68		330000		97.80		

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΘΜ.	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961	1305082.19	921005.97	921005.97	541007.00	1981	28081319.63	7100070.21	9800079.55	8000079.55
1962	1203302.36	1090005.65	1090005.65	840006.50	1982	23864722.25	7104984.57	7490095.63	7490095.63
1963	1127672.54	775007.04	775007.04	530007.58	1983	25299532.33	7510691.39	102000105.34	102000105.34
1964	1309252.60	779507.97	779507.97	679009.02	1984	25884635.49	76000112.66	78000115.78	78000115.78
1965	1488682.74	785009.00	785009.00	9500010.00	1985	27109739.16	76000128.60	90000141.20	90000141.20
1966	1550003.10	933009.54	933009.54	8605410.42	1986	25528352.00	75100143.81	70000146.90	70000146.90
1967	1520653.14	900007.00	900007.00	570007.10	1987	25054153.19	50960167.65	39900174.98	39900174.98
1968	1835303.00	916507.00	916507.00	961367.00	1988	26082257.15	61000196.31	77000202.74	77000202.74
1969	1813202.87	963006.60	963006.60	910007.36	1989	22175291.70	53770219.64	83500240.71	83500240.71
1970	1793703.08	882007.21	882007.21	815007.23	1990	220299108.76	40000259.39	36000256.05	36000256.05
1971	1760003.08	887007.00	887007.00	874077.10	1991	24010283.47	40190352.71	37000236.22	37000236.22
1972	1726113.54	731507.50	731507.50	7150011.18	1992	25174396.25	40800417.29	37000205.08	37000205.08
1973	1560006.89	7550018.45	7550018.45	5780023.19	1993	276128136.13	53300184.33	37500175.21	37500175.21
1974	2020006.39	8705017.81	8705017.81	10900021.44	1994	299102128.00	43300168.31	33700187.09	33700187.09
1975	1960007.36	6790018.39	6790018.39	8700022.00	1995	226068113.00	33000266.35	32700157.19	32700157.19
1976	20451710.72	6000023.87	6000023.87	8126628.44	1996	246384131.89	50800169.85	39400167.83	39400167.83
1977	18700012.82	7700028.58	7700028.58	6150030.42	1997	216062160.15	40500168.39	39400187.24	39400187.24
1978	22350013.06	6700030.69	6700030.69	810038.58	1998	212121161.62	43500247.12	39400173.00	39400173.00
1979	20430015.70	5600040.57	5600040.57	7866557.09					
1980	25300018.58	6180059.28	6180059.28	6850066.27					

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΞΗΡΩΝ ΚΑΡΠΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΞΗΡΩΝ ΣΥΚΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	
		ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΜΥΓΔΑΛΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΚΑΡΥΔΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΚΑΡΥΔΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΚΑΡΥΔΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΦΥΣΤΙΚΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961	28139	2.92	21683	7.66	11398	11.35	28138	38.41	
1962	25525	2.81	111099	9.57	11584	10.98	23444	48.87	
1963	28841	3.18	14204	9.94	11033	11.69	3184	7.54	
1964	22937	3.38	20093	9.90	13564	12.67	4284	8.95	
1965	22254	4.39	18933	12.65	15974	14.58	5854	5.76	
1966	24502	4.68	19444	15.12	13103	17.13	521	63.68	
1967	16181	3.25	25876	14.32	17889	17.48	861	80.24	
1968	23983	3.80	28251	14.00	18565	17.23	789	60.00	
1969	26750	3.30	26107	14.95	21042	18.00	835	52.00	
1970	25182	3.93	24453	17.27	21843	18.73	626	64.22	
1971	23010	4.41	17722	18.27	23372	19.83	862	78.81	
1972	24887	6.12	22850	22.45	25271	23.16	1246	85.20	
1973	22429	14.00	22996	30.17	25975	31.87	1028	94.01	
1974	18740	14.68	29000	29.23	26500	33.00	1400	71.57	
1975	20114	15.71	36800	28.64	23856	35.41	1123	105.70	
1976	22513	17.62	34456	31.14	25304	41.51	1522	135.74	
1977	20000	20.81	28510	41.94	17200	53.57	1640	152.33	
1978	19000	27.08	34600	43.16	21600	62.01	1487	167.83	
1979	17900	34.19	29800	55.99	21400	87.90	2190	246.69	
1980	16600	38.96	41000	74.24	22600	118.02	2514	232.80	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΟΠΩΡΩΝ

ΕΤΗ	ΜΗΛΙΑ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΑΧΛΑΔΙΑ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΡΟΔΑΚΙΝΙΑ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΚΕΡΑΣΙΑ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.		ΒΕΡΙΚΟΚΙΑ		ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	
	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961	126529	1.70	40397	2.47	75255	1.14	10582	5.27	17941	2.28										
1962	140254	1.60	34246	3.13	69088	1.74	10257	5.62	15985	2.63										
1963	132937	2.00	44935	3.17	56989	1.72	10043	5.05	11574	3.10										
1964	159848	1.74	53398	3.25	93983	1.58	13828	4.50	23881	2.78										
1965	165917	2.69	45007	4.24	93359	2.90	12594	6.80	20182	4.45										
1966	165770	2.59	55145	4.23	95167	2.62	16806	5.86	26704	3.44										
1967	178459	2.57	68665	4.52	113788	3.27	16743	6.64	28717	4.17										
1968	191817	2.25	91277	3.51	14464	1.60	20089	6.12	29370	3.18										
1969	193503	2.82	82733	4.30	13617	1.42	17132	7.19	25255	5.36										
1970	207099	2.46	109108	3.77	160000	2.83	20553	6.50	44016	3.30										
1971	225310	3.16	104006	4.25	20745	3.50	19192	7.42	40675	4.68										
1972	183440	4.03	114300	4.56	238150	3.06	22430	9.08	37915	5.80										
1973	232900	4.07	120500	7.02	268000	5.26	24950	11.99	49130	7.44										
1974	200150	5.15	88006	9.21	250000	4.17	19400	13.41	59770	4.95										
1975	250000	5.21	124000	6.51	301000	6.48	22700	13.87	61000	6.07										
1976	255081	8.41	107445	12.94	333345	5.50	20778	22.00	73759	8.14										
1977	222165	8.83	109875	11.54	342335	6.80	18145	28.19	69060	13.01										
1978	183000	14.26	80500	19.67	348000	8.10	16500	40.07	46400	14.82										
1979	279500	11.81	104400	18.59	272400	12.13	18840	46.56	77360	17.18										
1980	261600	14.26	111000	22.82	408580	12.04	17800	47.64	96000	17.10										
1981	337091	12.48	142805	17.92	472264	13.17	22720	51.87	104910	18.75										
1982	264747	18.57	129050	29.04	475535	16.98	24255	79.91	90410	21.00										
1983	318700	24.21	146035	36.86	484037	20.53	24364	57.04	141320	19.01										
1984	281739	20.95	101218	44.25	520400	29.15	24595	106.51	82865	36.44										
1985	256520	30.00	111041	52.26	532526	33.09	23188	102.31	127639	35.44										

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

1986	31150836.52	11011057.81	51214036.70	31070992.90	8157753.33
ΕΤΗ	ΜΗΛΙΑ	ΑΧΛΑΔΙΑ	ΡΟΔΑΚΙΝΙΑ	ΚΕΡΑΣΙΑ	ΒΕΡΙΚΟΚΙΑ
	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΤΟΝΟΙ)
	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1987	28837536.28	9127569.34	54680038.46	29440142.56	10980043.34
1988	26910048.62	9533084.20	63872042.56	30470151.32	15389037.01
1989	26427053.61	9489093.02	64078044.43	27940197.21	8908058.20
1990	35024251.92	93675117.56	81530556.39	41622198.92	11387062.13
1991	186254104.94	66177151.56	79991664.70	21522366.14	69975131.54
1992	396577103.80	92321137.39	113651258.66	39460223.24	9174085.60
1993	3309181.31	78147130.10	108342258.75	36758277.63	8759573.82
1994	32982087.80	76400154.06	117787056.96	40680279.82	7889094.06
1995	330585102.83	59600195.07	75658076.57	39750338.30	50000170.41
1996	33506072.86	71560149.86	89694575.88	39560306.90	43200175.52
1997	29240071.51	59600169.34	268252105.25	33000316.15	46700194.54
1998	332160114.96	69300140.69	268252127.54	40800396.61	25700190.53

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΟΕΙΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜΙΚΗ ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΒΕΙΟΥ ΚΡΕΑΤΟΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ ΑΙΓΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ ΧΟΙΡΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961								
1962	41175	21.89	55830	20.10	30533	20.10	40429	19.57
1963	47752	24.49	60719	22.47	31013	22.47	42303	20.00
1964	53343	28.09	60315	25.95	28753	25.95	40591	24.10
1965	58229	30.58	58268	28.53	27994	28.53	42934	25.03
1966	62890	34.30	60332	32.25	28506	32.25	41820	24.56
1967	72094	35.15	58501	33.05	27233	33.05	41564	25.86
1968	78818	34.00	57753	32.56	27660	32.56	41821	26.42
1969	84030	35.40	57742	33.77	28400	33.77	4707	28.20
1970	88303	38.55	60110	38.69	30086	38.69	55146	28.41
1971	86660	42.30	54175	41.76	32128	41.76	66415	28.20
1972	88086	47.76	65589	45.60	33361	45.60	73279	32.75
1973	90644	57.72	70684	56.42	35600	56.42	90814	41.25
1974	110179	70.33	74806	69.90	36858	69.90	104054	39.63
1975	123129	73.79	76776	74.22	38947	74.22	110086	50.95
1976	120935	93.61	77982	97.45	39347	97.45	117979	59.04
1977	108441	106.78	79958	111.71	38538	111.71	117485	62.52
1978	100685	119.81	79897	127.70	38650	127.70	124003	67.76
1979	98506	158.26	80222	164.82	38516	164.82	135450	82.07
1980	100500	197.17	80458	203.63	39366	203.63	144337	97.08
1981	93860	260.74	79678	272.30	39775	272.30	154090	118.41

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΟΕΙΟΥ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜΙΚΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΒΕΙΟΥ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΧΟΙΡΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ. ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
	ΚΡΕΑΤΟΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΡΕΑΤΟΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΙΓΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΧΟΙΡΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)		
1982	88944	301.86	79573	313.84	39650	313.84		154513	135.08	
1983	85808	341.28	81940	358.51	39301	358.51		148739	164.02	
1984	84938	403.46	81833	422.70	39839	422.70		146180	188.65	
1985	82403	459.60	81390	490.43	40893	490.43		147363	222.00	
1986	82156	498.64	70860	526.20	35856	526.20		152911	279.79	
1987	85557	554.57	83515	587.06	40978	587.06		163789	262.37	
1988	81777	639.16	83395	648.10	43742	648.10		159785	273.88	
1989	81159	708.80	80680	718.80	48206	718.80		151177	347.71	
1990	81830	769.15	83771	784.65	45671	784.65		146967	391.62	
1991	81470	860.50	82699	925.70	45295	925.70		152935	439.80	
1992	79545	969.69	85244	1064.20	47097	1064.20		153107	532.34	
1993	76370	1004.20	82367	1054.20	46630	1054.20		147040	463.10	
1994	74251	1074.30	82670	1119.41	46544	1119.41		142455	508.61	
1995	70587	1144.00	82766	1180.80	46764	1180.80		144128	568.50	
1996	71382	1185.63	84042	1217.41	46948	1217.41		141722	633.24	
1997	70076	1259.54	83639	1285.81	47397	1285.81		144646	659.36	
1998	71382	1250.20	82628	1286.10	46862	1286.10		142262	617.2	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
	ΠΟΥΛΗΡΙΚΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΟΥΝΕΛΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΓΕΛΑΔΟΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΡΟΒΑΤΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΙΓΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1961					3610383.07		3283543.94		2756003.11	
1962	2320722.30		261220.80		4138022.86		3733584.25		2832133.01	
1963	2448423.28		254125.78		4165962.80		3722964.19		2785112.98	
1964	2589825.59		260727.88		4248322.89		3686084.41		2695813.18	
1965	3301026.66		246328.27		4739883.15		3701525.08		2761153.67	
1966	3606124.68		220028.59		5229693.45		4031896.33		2829764.32	
1967	4646725.33		215731.80		5641833.37		4247136.08		2950534.25	
1968	5116224.20		202029.84		5610623.32		3962266.02		2964854.14	
1969	5830725.00		273930.00		5648683.30		4257826.05		3110754.24	
1970	6740424.74		342134.36		5701093.12		4389216.17		3301164.16	
1971	8299724.76		411139.12		5666733.08		4721496.19		3527974.34	
1972	9099925.20		512745.35		5745213.15		4954336.39		3691914.34	
1973	10304732.24		704756.54		6542213.81		5303157.49		3835215.11	
1974	10942636.98		794658.36		6867114.71		5459809.23		4001086.39	
1975	11457039.75		778363.96		7233705.21		55827210.03		4087607.03	
1976	12489842.12		710979.03		6949616.35		56368811.80		4083348.12	
1977	12816946.58		493786.89		7410056.74		57839013.39		4126418.99	
1978	13186648.97		4685101.12		7050647.77		57622715.74		41353210.47	
1979	13479556.06		4386129.17		6841519.05		58656618.37		42362911.88	
1980	14448165.98		4275162.81		71283210.60		57185221.38		41438314.68	
1981	14608889.94		4298205.18		70520014.84		56200027.37		40380018.52	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	ΜΕΣΗ ΣΤΑΘΜ.
	ΠΟΥΛΗΡΙΚΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΚΟΥΝΕΛΙΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΓΕΛΛΑΔΟΣ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΠΡΟΒΑΤΟΥ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)	ΑΙΓΩΝ (ΤΟΝΟΙ)	ΤΙΜΗ(ΔΡΧ./ΚΓ.)
1982	156652	102.50	4395231.67	705200	14.84	562000	27.37	403800	18.52	
1983	153625	125.22	4544264.12	676800	18.12	568300	36.54	408300	24.88	
1984	152484	144.55	4361272.67	679300	20.98	568700	43.52	429300	30.10	
1985	154870	167.35	4483368.59	687100	24.95	612100	49.29	454300	34.95	
1986	141087	207.32	4104501.09	663000	30.88	596800	62.27	433700	43.64	
1987	149155	246.14	4518522.32	648100	36.88	629800	74.56	461600	51.62	
1988	149244	261.19	4854563.30	649000	39.40	646100	77.25	467400	54.67	
1989	153364	291.45	4825665.21	678600	43.72	668600	86.68	465500	58.41	
1990	160122	342.47	4990813.36	714000	52.48	616600	100.32	448100	67.89	
1991	160464	430.00	5174987.00	716300	61.73	637900	129.47	448800	89.65	
1992	175101	447.38	52481036.80	711300	67.50	630900	144.10	442400	98.20	
1993	170861	451.80	47081042.20	730900	81.11	631400	162.23	440700	104.13	
1994	171900	500.56	46301152.73	747000	91.30	634000	184.95	447000	126.20	
1995	160893	568.80	46101206.50	769300	98.86	641300	248.12	436200	160.84	
1996	176787	541.10	41741201.10	763500	100.00	638600	241.36	432000	157.92	
1997	172536	570.94	42581231.18	741200	97.99	625800	186.69	421000	115.56	
1998	147900	554.50	44531301.80	730000	105.27	627200	217.23	410900	138.95	
				769584	108.30	6301282	237.30	447184	157.70	

*ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13*

ΕΤΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ		ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ (ΔΥΤΕΣ)
		ΣΚΑΦΩΝ		
1979	48903	81		377
1980	31201	71		255
1981	37182	82		233
1982	37800	60		222
1983	30000	60		310
1984	29000	5		233
1985	33000	68		238
1986	33000	56		224
1987	10000	27		135
1988	15500	45		180
1989	17000	66		217
1990	10000	56		17
1991	2500	71		235
1992	4000	11		33
1993	7000	17		51
1994	10000	17		31
1995	10000	23		66
1996	10000	23		66
1997	10000	12		36
1998	10000	18		54
1999	10000	20		60

* ΠΗΓΗ: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ Ε. Σ. Υ. Ε. ΤΕΥΧΗ 1988, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Σε σταθερές τιμές του 1980

ΕΤΗ	ΖΗΤΟΥΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ		ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΜΕ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΖΩΟΤΡΟΦΩΝ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ	
			ΧΩΡΙΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ	ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ			ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΕΞΟΠΛΙΜΟΥ
1975	438,1	45,3	45,6	45,6	45,5	51,5	35,7	57,9
1976	482,3	53,2	53,6	53,6	53,7	55,1	38,5	62,1
1977	505,3	55,5	60,8	60,8	61,3	64,4	42,6	68,8
1978	582,5	56,7	68,8	68,8	69,7	70,4	44,5	74,9
1979	581	68,1	82,3	82,3	82,2	789	62,2	82,9
1980	526	100	100	100	100	100	100	100
1981	527	111,2	125,4	125,4	124,4	132,6	121,1	121,9
1982	590,7	111,2	151,6	151,6	152,2	158,6	132,3	142,8
1983	640,2	149,4	178,6	178,6	179,1	201,9	157,6	172,6
1984	611,2	153,1	214,5	214,5	215,5	234,5	177,8	204,4
1985	709,9	165,3	249,4	249,4	254,5	274	215,1	232,6
1986	665,8	195,5	274,3	274,3	287,8	318,4	247,7	287,4
1987	555,4	233,7	309,5	309,5	322,6	347,1	246,9	332,6
1988	648,8	275,2	347,6	347,6	364,1	371,2	250,1	365,8
1989	649,5	275,4	414,2	414,2	426,2	440,5	253,8	415,8
1990	695,3	319,2	498,3	498,3	514,2	503	341,1	476,5
1991	652,1	417,5	592	592	607,1	601,4	474,6	563
1992	628	549,3	631,8	631,8	631,8	632,9	584,9	626,7
1993	509	549,8	631,8	631,8	631,8	718,6	711	715,8

*ΠΗΓΕΣ: 1. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985

2. FAO

3. Π.Π. Παρασκευαΐδη Πηγές προέλευσης και μηχανισμοί πραγματοποίησης οικονομικού πλεονάσματος: Η περίπτωση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα, Κ. Ε. Π. Ε. Μελέτες 43, Αθήνα 1995.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ 1970 (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

Έτη	Ιδιωτικές επενδύσεις	Ακαθάριστο αγροτικό προϊόν	Έτη	Ιδιωτικές επενδύσεις	Ακαθάριστο αγροτικό προϊόν
1950	509	20683	1973	5691	51204
1	801	23475	4	4362	53672
2	850	22159	5	5024	56733
3	655	27898	6	4938	55971
4	793	27179	7	5657	51830
5	899	29078	8	4785	57214
6	1167	29851	9	5237	53616
7	1793	33738	1980	4112	60499
8	2196	31413	1	3859	59516
9	2492	32947	2	3702	60940
1960	2758	29863	3	3490	55518
1	2534	37836	4	4988	59394
2	2089	32888	5	5076	60133
3	2462	39594	6	2815	62250
4	3386	39446	7	2171	58385
5	4029	43377	8	4441	61963
6	3312	43687	9	4667	63180
7	4172	44311	1990	4973	55666
8	4861	40484	1	4691	61267
9	4571	43085	2	5767	61082
1970	4055	47058	3	4872	60223
1	4504	48662	4	5637	63749
2	4816	51543	5	5076	61176

ΠΗΓΗ : 1. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ Ε. Σ. Υ. Ε. 1992, 1993, 1999.

2. . Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ 1970 (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

Έτη	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ		ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ		ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ		Έτη	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ		ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ		ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	
	ΤΟΜΕΑΣ	509	ΤΟΜΕΑΣ	4337	ΤΟΜΕΑΣ	4853		ΤΟΜΕΑΣ	1	ΤΟΜΕΑΣ	26602,2	ΤΟΜΕΑΣ	64294
1	1246,4		8734		9355		2	28095,6		72669		231633	
2	1940,7		11323		13975		3	30277,4		81737		257531	
3	2353,3		12549		19687		4	30857,8		90379		261593	
4	2852,4		13437		25104		5	32027,6		96257		268003	
5	3395,1		14417		30893		6	32965,4		101632		278443	
6	4138,1		16263		37086		7	35505		105770		296152	
7	5414,2		17682		42033		8	35855,4		108487		317728	
8	6934		20066		48777		9	36614,1		113604		339681	
9	8559,9		21278		54947	1980		36152,9		121334		351404	
1960	10248,8		22154		62718		1	36365,5		128419		355208	
1	11502,7		22810		70460		2	34510,3		130631		359785	
2	12155		24091		79649		3	33790		131394		360786	
3	13098,9		25819		89259		4	34590,6		131922		352516	
4	14848,8		29197		101376		5	35346,3		131494		347707	
5	17023,2		34028		114034		6	35853,5		131574		313221	
6	18209		38059		127943		7	39474,2		139357		366937	
7	20106,7		41238		137687		8	40102		143461		375645	
8	22456,4		45255		154114		9	40701,5		147565		366239	
9	24222,6		50149		175053	1990		41273		151669		377213	
1970	25252,2		56610		191895								

*ΠΗΓΕΣ 1. Γ. Σ. ΣΑΠΟΥΝΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΗΝΑ 1991 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2, ΣΕΛΙΔΕΣ 261-262.

2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ Ε. Σ. Υ. Ε. 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ 1970 (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

ΕΤΗ	ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ		ΕΤΗ	ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	
	ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ		ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		
1956	340,7	1167	3	3786,4		5691			
7	619,8	1793	4	2401,9		4362			
8	870,4	2196	5	2419,1		5024			
9	1075,9	2492	6	2738,3		4938			
1960	1109,3	2758	7	2963		5657			
1	1048,2	2534	8	2852,9		4785			
2	755,9	2089	9	2277,2		5237			
3	946,4	2462	1980	1619,4		4112			
4	1248,5	3386	1	1681,6		3859			
5	1467	4029	2	2968		3702			
6	1344,4	3312	3	3049		3490			
7	1614,9	4172	4	5186		4988			
8	2299,8	4861	5	7066,6		5076			
9	2271,9	4571	6	2918,8		2815			
1970	2109	4055	7	3666,8		2171			
1	2513,9	4504	8	6513,3		4441			
1972	2830,6	4816							

*ΠΗΓΕΣ: 1. Νικ. Κ. Μπαλτά, Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ, Μελέτες για την αγροτική οικονομία, ΑΘΗΝΑ 1984.

2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ Ε. Σ. Υ. Ε. 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ 1970 (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

ΕΤΗ	ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ		ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ		ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ	
	ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΚΤΙΣΜΑΤΑ	ΣΕ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ	ΣΕ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ	ΣΕ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΓΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
8	216,4	266	142,6		1001	511,4		929				
9	441,8	594	159,5		785	474,6		1113				
1960	427,9	597	161,7		863	519,7		1298				
1	388,2	469	129,4		615	530,6		1450				
2	241,6	329	98,9		694	415,4		1066				
3	391,6	536	173,3		848	381,5		1078				
4	508,2	698	310		1174	430,3		1514				
5	657,7	920	411,7		1635	398,5		1474				
6	493	667	357		1352	439,7		1293				
7	689,8	948	436,7		1620	488,4		1603				
8	971,6	1319	627,3		1804	655,9		1738				
9	900	1185	642,9		1675	729		1711				
1970	837	1238	569		1210	703		1607				
1	1355	1919	645,5		1048	589,9		1537				
2	1218,3	1705	928,3		1303	684		1808				
3	1125,7	1520	1433,3		1642	694,6		2529				
4	590,9	764	1160,1		2073	650,9		1525				
5	400	482	1082,4		2545	793,2		1997				
6	700,4	859	1244,7		2415	739,7		1664				
7	709,5	903	1372,6		2915	880,9		1839				
8	680,7	810	1272,7		2045	930,5		1930				
9	603,6	688	992,3		3065	681,3		1484				
1980	316,9	268	827,6		2661	474,9		1184				
1	470	560	742,3		2013	469,3		1157				

*ΠΗΓΗ: Νικ. Κ. Μπαλά, Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, ,, αγροτική, ΑΘΗΝΑ 1984, Σελίδες 129-131.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Σε σταθερές τιμές του 1970

ΕΤΗ	I_t^I	M_t^I	$Y^{A.E.}_{t-1}$	$Y^{A.A.II.}_{t-1}$	$p^{A.E.}_{t-1}$	$p^{A.A.II.}_{t-1}$	p^i_t	\dot{i}_t	G	I_t^K	M_t^K	$Y^{A.E.}_{t-1}$	$Y^{A.A.II.}_{t-1}$	p^k_t	\dot{i}_t
1958	2196	870,4	43684	33738	70	68	68	8	1182	266	216,4	43684	33738	67	8
9	2492	1075,9	40674	31413	71	68	69	8	1352	594	441,8	40674	31413	67	8
1960	2758	1109,3	42660	32947	67	65	69	6,6	2312	597	427,9	42660	32947	68	8
1	2534	1048,2	38667	29863	73	71	69	5,6	2834	469	388,2	38667	29863	68	7,17
2	2089	755,9	48991	37836	73	70	75	5,22	2621	329	241,6	48991	37836	72	7
3	2462	946,4	44095	32888	82	79	75	5,57	2669	536	391,6	44095	32888	72	6,56
4	3386	1248,5	51482	39594	79	77	76	3,79	2302	698	508,2	51482	39594	73	3,88
5	4029	1467	52085	39446	86	84	77	3,64	2006	920	657,7	52085	39446	78	3,93
6	3312	1344,4	57222	43377	91	89	84	3,54	2279	667	493	57222	43377	86	3,87
7	4172	1614,9	5903	43687	96	94	88	3,48	2038	948	689,8	5903	43687	88	3,67
8	4861	2299,8	60640	43311	95	98	89	3,61	2218	1319	971,6	60640	43311	88	4
9	4571	2271,9	56890	40484	97	97	91	3,54	2872	1185	900	56890	40484	91	3,87
1970	4055	2109	60158	43085	101	100	100	3,47	3468	1238	837	60158	43085	100	3,82
1	4504	2513,9	65807	47058	100	100	102	3,72	3548	1919	1355	65807	47058	100	3,99
2	4816	2830,6	68772	48662	106	107	110	3,7	4133	1705	1218,3	68772	48662	109	4
3	5691	3786,4	72920	51543	116	119	133	3,77	3994	1520	1125,7	72920	51543	136	4
4	4362	2401,9	74215	51204	160	170	167	5,27	2653	764	590,9	74215	51204	175	5,75
5	5024	2419,1	78247	53672	178	186	193	5,37	2801	482	400	78247	53672	186	6
6	4938	2738,3	82454	56733	192	195	226	5,41	2802	859	700,4	82454	56733	216	6
7	5657	2963	82765	55971	232	243	262	5,79	2645	903	709,5	82765	55971	262	6,45
8	4785	2852,9	78645	51830	262	273	309	6,34	2424	810	680,7	78645	51830	322	7,02
9	5237	2277,2	85240	57214	295	309	364	8,43	2386	688	603,6	85240	57214	415	9,08
1980	4112	1619,4	82370	53616	348	370	435	12,16	2057	268	316,9	82370	53616	503	12,75
1	3859	1681,6	91239	59621	425	444	545	13,54	1868	560	470	91239	59621	570	14

, όπου $i =$ το σύνολο των κεφαλαιουχικών αγαθών και $k =$ κτίσματα

*ΠΗΓΗ: Νικ. Κ. Μπαλά, Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, , αγροτική, ΑΘΗΝΑ 1984, Σελίδες 132-133.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Σε σταθερές τιμές του 1970

I_t^M	M_t^M	P_t^M	i_t	I_t^A	M_t^A	P_t^A	i_t
1001	142,6	68	75	511,4	929	61	8
785	159,5	68	79	474,6	1113	63	8
863	161,7	65	81	519,7	1298	61	4,75
615	129,4	71	85	530,6	1450	62	5,11
694	98,9	70	91	415,4	1066	65	3,63
848	173,3	79	90	381,5	1078	65	3,57
1174	310	77	90	430,3	1514	66	3,48
1635	411,7	84	85	398,5	1474	68	2,65
1352	357	89	93	439,7	1293	73	2,66
1620	436,7	94	98	488,4	1603	78	2,64
1804	627,3	98	94	655,9	1738	84	2,6
1675	642,9	97	98	729	1711	86	2,68
1210	569	100	100	703	1607	100	2,67
1048	645,5	100	112	589,9	1537	99	2,78
1303	928,3	107	120	684	1808	106	2,73
1642	1433,3	119	135	694,6	2529	130	2,78
2073	1160,1	170	163	650,9	1525	169	4,06
2545	1082,4	186	194	793,2	1997	193	4,16
2415	1244,7	195	228	739,7	1664	229	4
2915	1372,6	243	256	880,9	1839	272	4,36
2045	1272,7	273	293	930,5	1930	321	5,06
3065	992,3	309	338	681,3	1484	395	7,16
2661	827,6	370	398	474,9	1184	502	11,08
2013	742,3	444	492	469,3	1157	626	12,69

* , όπου το M_t^M = Μηχανικός εξοπλισμός και I_t^A = Λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις
 * ΠΗΓΗ: Νικ. Κ. Μπαλά, Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, ,, αγροτική, ΑΘΗΝΑ 1984, Σελίδες 134-135.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

Σε σταθερές τιμές του 1970 Σε εκατ. δρχ.

	ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ		ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ		ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ		ΕΤΗΣΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ		ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	
	1970	1970	1970	1970	1970	1970		1970	1970	1970	1970
1960	25420	2758	22662	1978	66271	4785	61486				
1	31488	2534	28954	9	61840	5237	56603				
2	30882,5	2089	28793,5	1980	67897,6	4112	63785,6				
3	35130,6	2462	32668,6	1	66475,2	3859	62616,2				
4	37868,3	3386	34482,3	2	71064	3702	67362				
5	42554,8	4029	38525,8	3	63824	3490	60334				
6	43278,8	3312	39966,8	4	69140	4988	64152				
7	43585	4172	39413	5	69861	5076	64785				
8	40292	4861	35431	6	58646	2815	55831				
9	42802	4571	38231	7	58750	2171	56579				
1970	45355	4055	41300	8	65317	4441	60876				
1	49000	4504	44496	9	67667,8	4667	63000,8				
2	55244	4816	50428	1990	58535	4973	53562				
3	68271	5691	62580	1	67319	4691	62628				
4	61546	4362	57184	2	59017	5767	53250				
5	59702	5024	54678	3	55376	4872	50504				
6	64601	4938	59663	4	58548	5637	52911				
7	53362	5657	47705	5	58646	5076	53570				

ΠΙΝΑΚΑΣ 22
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΒΑΘΜΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι. ΣΧΟΛΩΝ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1961	0,11	0	0	1	43,3	55,1
2	0,11	0	0	1	44	54,1
3	0,11	0	0	1	44,8	53,1
4	0,1	0	0	1	45,5	52
5	0,1	0	0	1	46,3	51
6	0,1	0	0	1	47,1	49,9
7	0,1	0	0	1	47,9	49
8	0,1	0	0	1	48,7	48
9	0,1	0	0	1	49,6	47,1
1970	0,1	0	0	1	50,4	46,1
1	0,1	0,05	0,05	1,06	51,3	45,2
2	0,1	0,06	0,06	1,1	52,2	44,2
3	0,1	0,06	0,06	1,5	53,1	43,3
4	0,11	0,06	0,06	1,34	54,1	42,4
5	0,11	0,07	0,07	1,45	55	41
6	0,11	0,08	0,08	1,57	56	40,5
7	0,12	0,08	0,08	1,7	57	39,7
8	0,13	0,08	0,08	1,84	58	38,8
9	0,14	0,09	0,09	2	59	38
1980	0,15	1	1	2,1	60	35,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 22 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι.	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΣΧΟΛΩΝ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1981	0,16		0,1	2,2	61	36,5
2	0,17		0,11	2,5	62,2	35
3	0,18		0,12	2,6	63,3	33
4	0,19		0,13	2,9	64	32
5	0,2		0,14	3,2	65	31
6	0,22		0,15	3,28	65,7	29,7
7	0,185		0,23	2,85	66,4	29,4
8	0,186		0,24	2,93	67,35	28,4
9	0,19		0,25	3,02	68,26	27,4
1990	0,195		0,26	3,11	69,18	26,4

***ΠΗΓΗ : ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ : ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ, ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 42, ΑΘΗΝΑ 1991 ΣΕΛΙΔΑ 257. ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1987-1990 ΕΓΙΝΕ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΙΝΙΤΑΒ ΚΑΙ TREND ANALYSIS, ΚΑΙ ΠΡΟΤΙΜΗΘΗΚΕ Η ΤΑΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΜΑΡΕ, MSD ΚΑΙ MAD.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 23
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΒΑΘΜΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι.	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1961	0,89	0	6,76	12,3	32,9
2	0,94	0	6,96	14,6	31,4
3	0,99	0	7,16	17,3	29,9
4	1,04	0	7,37	20,4	28,4
5	1,11	0	7,59	24,2	27,1
6	1,17	0	7,81	28,6	25,8
7	1,23	0	8,04	33,8	24,6
8	1,3	0	8,27	40,1	23,4
9	1,38	0	8,51	47,4	22,3
1970	1,45	0	8,76	56,1	21,2
1	1,53	2,19	9,02	66,4	20,2
2	1,62	2,11	9,49	66,7	19
3	1,72	2,02	9,99	66,9	17,9
4	1,82	1,94	10,5	67,3	16,9
5	1,92	1,86	11,1	67,6	15,9
6	2,04	1,79	11,7	67,9	15
7	2,15	1,72	12,3	68,2	14,2
8	2,27	1,65	12,9	68,5	13,3
9	2,41	1,58	13,6	68,8	12,6
1980	2,54	1,52	14,3	69,1	11,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 23 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι.	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1	2,69	1,45	15,1	69,5	11,2
2	2,85	1,38	15,8	69	10
3	3,02	1,34	16,7	70,1	8,77
4	3,19	1,28	17,6	70,4	7,44
5	3,37	1,23	18,6	70,7	6,05
6	3,57	1,18	19,5	71,1	4,64
7	3,71	2	20,43	65,38	5,01
8	3,89	2,08	21,45	63,04	4,21
9	4,08	2,15	22,5	60,36	3,42
1990	4,28	2,23	23,6	57,34	2,65

***ΠΗΓΗ: ΑΚΡΙΒΩΣ ΟΠΩΣ Ο ΠΙΝΑΚΑΣ 21.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 24
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΒΑΘΜΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι.	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1961	9,81	0	22,4	45,6	21,9
2	10,1	0	22,7	45,7	21
3	10,3	0	22,9	45,4	20
4	10,6	0	23	45,1	19,1
5	10,8	0	23,2	44,8	18,2
6	11,1	0	23,4	44,6	16,3
7	11,4	0	23,6	44,5	16,6
8	11,7	0	23,9	44,5	15,9
9	12,1	0	24,2	44,5	15,2
1970	12,5	0	24,6	44,5	14,6
1	12,9	3,05	25	44,7	14,1
2	12,9	3,26	25,1	43,8	12,9
3	13,1	3,5	25,4	43,1	11,9
4	13,2	3,76	25,7	42,4	11,1
5	13,4	4,06	26	41,8	10,3
6	13,6	4,38	26,4	41,4	9,6
7	14	5,1	28,2	43	9
8	14,1	5,13	27,3	40,6	8,3
9	14,4	5,56	27,9	40,3	7,7
1980	14,7	6,04	28,5	40,1	7,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 24 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ Α.Ε.Ι.	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
1	14,9	6,56	29,1	39	6,8
2	14,6	6,73	28,5	38,1	5,9
3	13,2	5,76	27,2	35,8	4
4	14,4	7,37	28,6	36,3	4,6
5	14,8	8	29,5	36,6	4,2
6	15,4	9,5	30,1	40	4
7	15,6	8,58	30,16	35,77	2,2
8	15,86	8,97	30,5	35,1	2,14
9	16,07	9,35	30,84	34,4	1,58
1990	16,28	9,74	31,2	33,67	1,03

*ΠΗΓΗ: ΑΚΡΙΒΩΣ ΟΠΩΣΟ ΠΙΝΑΚΑΣ 21.

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
(ΒΑΣΕΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ 30.6.1975 ΚΑΙ 31.12.1975)

Αριθμός οργανώσεων	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί	Κοινοπραξίες	Ενώσεις	Κοινοπραξίες	Κεντρικές	Αλιευτικοί
		συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	ενώσεων-συνεταιρισμών	ενώσεις	συνεταιρισμοί
	1	6.930	3	131	3	10	1
A. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ							
Αα. Διαθέσιμο και κυκλοφορούν ενεργητικό							
Ταμείο	2	92.892	469	45.081	14.214	14.478	-
Καταθέσεις όψεως και προθεσμίας							
μικρότερες του ενός έτους	3	504.550	973	521.334	95.623	25.350	35
Δεσμευμένες καταθέσεις πλην ΤΑΚ	4	174.018	4.154	349.422	-	91.156	
Απαιτήσεις	5	1.016.356	34.777	2.526.645	995.389	241.004	2.655
Αποθέματα	6	736.958	22.606	1.787.282	387.327	289.586	33
Λοιπών κυκλοφορούν ενεργητικό	7	230.573	1.614	889.187	-	89.924	20
(Αα)Σύνολο (σειρές 2-7)	10	2.755.347	64.593	6.118.951	1.492.553	751.498	2.743
Αβ. Πάγιο και μη κυκλοφορούν ενεργ.							
Γήπεδα-Κτίρια	11	1.319.449	12.740	1.575.284	135.504	138.253	-
Μηχ/τα & εξοπλισμός εργοστασίων	12	864.195	7.085	1.164.230	8.953	42.345	-
Γεωρ. Μηχ/τα - Μεταφορικά μέσα	13	154.212	393	104.067	4.908	4.145	-
Έπιπλα & σκεύη - Βιβλιοθήκη	14	70.953	448	83.169	3.101	8.139	-
Σύνολο (Σειρές 11 - 14)	20	2.408.449	20.667	2.926.750	152.466	192.883	-
Αποσβέσεις ενσώματου παγίου ενεργ.	30	1.025.680	5.164	1.212.977	65.861	78.050	-
Μη αποσβεσθέν ενσώματο πάγ. ενεργ. (σειρές 20 μείον 30)	40	1.382.769	15.503	1.713.773	86.605	114.883	-
Μετοχές και συμμετοχές σε άλλες οργανώσεις	41	160.240	7	328.994	45.746	10.965	-
Λοιπές επενδύσεις & μακροπρ. απαιτ.	42	111.552	130	157.243	10.820	19.788	-

ΠΙΝΑΚΑΣ 25 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί	Κοινοπραξίες	Ενώσεις	Κοινοπραξίες ενώσεων-συνεταιρισμών	Κεντρικές Αλιευτικοί
(Αβ) Σύνολο (σειρές 40+41+42)	50	1.654.561	15.640	2.200.010	143.171	145.586
Αγ. Ζημιές προς κάλυψη	60	157.408	2.472	230.886	580	4.851
Α.ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (σειρές 10+50+60)	70	4.567.316	82.705	8.549.847	1.636.304	901.935
Β. ΠΑΘΗΤΙΚΟ						
Βα. Υποχρεώσεις βραχυπρόθεσμες						
Βραχυπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ	71	808.341	37.307	2.865.379	1.310.660	343.046
Καταθέσεις μελών & Συν/κών οργαν.	72	51.451	-	159.400	-	-
Λοιπές βραχ/σμες υποχρεώσεις	73	826.453	24.746	1.760.824	93.795	170.607
Ββ. Υποχρεώσεις μεσομακροπρόθεσμες						
Μεσομακροπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ	74	1.123.194	14.571	1.867.423	509	232.177
Λοιπές μεσομακροπρόθεσμες υποχρ.	75	68.314	-	63.236	-	-
(Βα+Ββ) Σύνολο (σειρές 71-75)	80	2.877.753	76.624	6.716.262	1.404.964	745.830
Βγ. Συνεταιριστικά κεφάλαια						
Συνεταιρικές μερίδες δηλωθείσες	90	1.040.847	1.410	116.072	8.215	8.453
Συνεταιίροι-μέτοχοι	100	480.979	351	25.658	239	5.473
Καταβληθείσες συνεταιρικές μερίδες (σειρά 90-100)	150	559.868	1.059	90.414	7.976	2.980

ΠΙΝΑΚΑΣ 25 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Κεφάλαια από επιδοτήσεις	151	100.110	-	187.685	-	3.580	-
Τακτικό αποθεματικό κεφάλαιο	152	62.292	39	34.141	7.562	2.038	-
Έκτακτο αποθεματικό κεφάλαιο	153	384.063	1.359	206.908	84.714	4.959	114
Λοιπά αποθεματικά	154	496.709	2.808	1.244.517	105.223	124.104	-
Κέρδη προς διανομή	155	86.521	816	69.920	25.865	18.444	-
(Βγ)Σύνολο (σειρές 150-155)	180	1.689.563	6.081	1.833.585	231.340	156.105	141
Β. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ							
(σειρές 80+180)	200	4.567.316	82.705	8.549.847	1.636.304	901.935	3.082

*ΠΗΓΗ: Σ. Κρουσταλάκη-Μπεβεράτου, Αγροτικοί συνεταιρισμοί: Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, σελίδες 384-385 Αθήνα 1990.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
(ΒΑΣΕΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ 30.6.1979 ΚΑΙ 31.12.1979)

Αριθμός οργανώσεων	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί	Κοινοπραξίες	Κοινοπραξίες	Ενώσεις	Κοινοπραξίες	Κεντρικές	Αλλευτικοί
		συνεταιρισμοί	συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	συνεταιρισμών	ενώσεις	συνεταιρισμοί
	1	6.974	3	133	10	69		
A. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ								
Aα. Διαθέσιμο και κυκλοφορούν ενεργητικό								
Ταμείο	2	239.852	205	138.265	29.169	33.124	3.599	
Καταθέσεις όψεως και προθεσμίας								
μικρότερες του ενός έτους	3	909.569	19.195	1.503.240	282.390	160.065	19.437	
Δεσμευμένες καταθέσεις πλην ΤΑΚ	4	219.456	21.588	1.155.908	2.756	261.159	8.915	
Απαιτήσεις	5	3.502.234	34.076	6.595.814	708.845	595.606	11.279	
Αποθέματα	6	719.989	94.252	3.694.073	52.406.041	423.851	4.383	
Λοιπόν κυκλοφορούν ενεργητικό	7	1.263.815	16.768	1.223.176	631.201	251.950	3.985	
(Aα)Σύνολο (σειρές 2-7)	10	6.854.915	186.084	14.310.476	54.060.402	1.725.755	51.598	
Aβ. Πάγιο και μη κυκλοφορούν ενεργ.								
Γήπεδα-Κτίρια	11	2.272.221	27.461	2.698.925	429.242	341.686	4.685	
Μηχ/τα & εξοπλισμός εργοστασίων	12	1.820.338	18.729	2.375.570	36.542	333.236	3.428	
Γεωρ. Μηχ/τα - Μεταφορικά μέσα	13	251.398	481	265.342	3.227	8.382	2.280	
Έπιπλα & σκεύη - Βιβλιοθήκη	14	132.506	356	225.571	10.868	12.026	1.469	
Σύνολο (Σειρές 11 - 14)	20	4.476.463	47.027	5.565.408	479.879	695.330	11.862	
Αποβέσεις ενσώματου παγίου ενεργ.	30	1.633.671	16.491	2.226.552	93.592	137.142	4.037	
Μη αποσβεσθέν ενσώματα πάγ. ενεργ. (σειρές 20 μείον 30)	40	2.842.792	30.536	3.338.856	386.287	558.188	8.825	
Μετοχές και συμμετοχές σε άλλες οργανώσεις	41	185.184	219	682.329	229.813	18.319	102	
Λοιπές επενδύσεις & μακροπρ. απαιτ.	42	238.744	-	211.116	8.935	20.143	839	

ΠΙΝΑΚΑΣ 26 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί/Κοινοπραξίες	Ενώσεις		Κοινοπραξίες	Κεντρικές Ενώσεις	Αλιευτικοί
			Συνεταιρισμών	Κοινοπραξιών			
(Αβ) Σύνολο (σειρές 40+41+42)	50	3.266.720	30.914	4.232.301	625.035	596.650	9.766
Αγ. Ζημιές προς κάλυψη	60	432.256	25.687	545.258	1.696	15.242	1.904
Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (σειρές 10+50+60)	70	10.553.900	242.685	19.088.035	54.687.133	2.337.647	63.268
Β. ΠΑΘΗΤΙΚΟ							
Βα. Υποχρεώσεις βραχυπρόθεσμες							
Βραχυπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ	71	1.630.668	173.346	5.132.644	53.160.716	738.785	13.316
Καταθέσεις μελών & Συν/κών οργαν.	72	80.212	12.555	220.655	-	-	1.958
Λοιπές βραχ/σμες υποχρεώσεις	73	3.190.235	6.280	6.311.786	917.937	299.230	19.615
Ββ. Υποχρεώσεις μεσομακροπρόθεσμες							
Μεσομακροπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ	74	2.957.916	39.520	4.244.518	39.116	1.003.813	4.013
Λοιπές μεσομακροπρόθεσμες υποχρ.	75	71.723	-	46.095	-	-	218
(Βα+Ββ) Σύνολο (σειρές 71-75)	80	7.930.754	231.704	15.955.698	54.117.769	2.041.828	39.120
Βγ. Συνεταιριστικά κεφάλαια							
Συνεταιρικές μερίδες δηλωθείσες	90	1.573.419	2.005	145.411	8.155	10.747	6.270
Συνεταιρικοί-μέτοχοι	100	782.391	540	57.239	209	4.303	2.789
Καταβληθείσες συνεταιρικές μερίδες (σειρά 90-100)	150	791.028	1.465	108.172	7.946	6.444	3.481
Κεφάλαια από επιδοτήσεις	151	138.955	-	266.422	-	53.341	-
Τακτικό αποθεματικό κεφάλαιο	152	92.870	42	67.653	8925	2.892	1.065
Εκτακτο αποθεματικό κεφάλαιο	153	634.501	2.508	576.404	252.257	57.421	2.780
Λοιπά αποθεματικά	154	755.673	6.395	1.915.438	275.541	181.696	15.511
Κέρδη προς διανομή	155	210.119	574	198.248	24.695	14.025	1.311
(Βγ) Σύνολο (σειρές 150-155)	180	2.623.146	10.984	3.132.337	569.364	295.819	24.148
Β. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (σειρές 80+180)	200	10.553.900	242.685	19.088.035	54.687.133	2.337.647	63.268

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
(ΒΑΣΕΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ 30.6.1984 ΚΑΙ 31.12.1984)

Αριθμός οργανώσεων	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί	Αλλεϊτικοί συνεταιρισμοί	Ενώσεις συν/ σμίων	Κοινοπραξίες ενώσεων-συνεταιρισμών	Κεντρικές ενώσεις
	1	7.674	143	132	19	9
A. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ						
Aα. Διαθέσιμο και κυκλοφορούν ενεργητικό						
Ταμείο	2	1.320.522	17.215	506.926	17.775	21.600
Καταθέσεις όψεως και προθεσμίας μικρότερες του ενός έτους	3	3.070.782	34.103	6.821.139	1.591.497	627.598
Δεσμευμένες καταθέσεις πλην ΤΑΚ	4	1.275.771	32.230	2536724	231.536	176.429
Απαιτήσεις	5	11.692.060	65.987	23.779.853	161.208.994	4.870.664
Αποθέματα	6	5.824.359	6.582	35.940.330	2.764.294	3.259.330
Λοιπών κυκλοφορούν ενεργητικό	7	6.253.263	11.483	6.729.371	266.233	1.340.535
(Αα)Σύνολο (σειρές 2-7)	10	29.436.757	167.607	76.334.343	166.080.329	10.296.156
Aβ. Πάγιο και μη κυκλοφορούν ενεργ.						
Γήπεδα-Κτίρια	11	6.530.767	11.481	7.084.777	287.903	686.802
Μηχ/τα & εξοπλισμός εργοστασίων	12	6.071.932	11.193	6.492.499	592.061	1.232.941
Γεωρ. Μηχ/τα - Μεταφορικά μέσα	13	3.759.667	21.414	855.170	23.973	53.995
Έπιπλα & σκεύη - Βιβλιοθήκη	14	530.410	5.846	809.347	35.276	55.950
Σύνολο (Σειρές 11 - 14)	20	16.892.776	49.934	15.241.793	939.213	2.029.688
Αποσβέσεις ενσώματου παγίου ενεργ.	30	4.149.229	7.510	5.407.186	291.198	423.409
Μη αποσβεσθέν ενσώματο πάγ. ενεργ. (σειρές 20 μείον 30)	40	12.743.547	42.424	9.834.607	648.015	160.629
Μετοχές και συμμετοχές σε άλλες οργανώσεις	41	312.843	253	1.592.464	729.546	83.334
Λοιπές επενδύσεις & μακροπρ. απαιτ.	42	592028	2.674	1.912.952	14.769	1.077.026

ΠΙΝΑΚΑΣ 27 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Αριθμός οργανώσεων	Κωδικός αριθμός	Συνεταιρισμοί		Αλληλτικοί συνεταιρισμοί	Ενώσεις		Κοινοπραξίες ενώσεων-συνεταιρισμών		Κεντρικές ενώσεις
		50	60		70	80	90	100	
(Αβ) Σύνολο (σειρές 40+41+42)		50	13.648.418	45.351	13.340.023	1.392.330	2.766.639		
Αγ. Ζημιές προς κάλυψη		60	1.918.707	19.896	2.387.411	147.196	426.261		
A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ									
(σειρές 10+50+60)		70	45.003.882	232.854	92.061.777	167.619.855	13.489.056		
B. ΠΑΘΗΤΙΚΟ									
Βα. Υποχρεώσεις βραχυπρόθεσμες									
Βραχυπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ		71	9.630.505	38.964	29.873.723	159.350.694	8.115.775		
Καταθέσεις μελών & Συν/κών οργαν.		72	495.864	67	949.760	182-			
Λοιπές βραχ/σμες υποχρεώσεις		73	11.912.770	102.515	38.211.149	5.458.689	3.042.691		
Ββ. Υποχρεώσεις μεσομακροπρόθεσμες									
Μεσομακροπρόθεσμα δάνεια ΑΤΕ		74	14.883.211	13.009	15.133.702	750.019	1.731.255		
Λοιπές μεσομακροπρόθεσμες υποχρ.		75	99.067	10	381.693	14.546	131.968		
(Βα+Ββ) Σύνολο (σειρές 71-75)		80	37.021.417	154.565	84.550.027	165.574.130	13.021.689		
Βγ. Συνεταιριστικά κεφάλαια									
Συνεταιρικές μερίδες δηλωθείσες		90	4.063.882	30.834	257.784	86.195	29.687		
Συνεταιίροι-μέτοχοι		100	2.209.406	17.943	76.714	47.414	14.261		
Καταβληθείσες συνεταιρικές μερίδες									
(σειρά 90-100)		150	1.854.476	12.891	181.070	38.481	15.426		

ΠΙΝΑΚΑΣ 27 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Κεφάλαια από επιδοτήσεις	151	1.434.705	3.736	1.381.791	261.759	79.010
Τακτικό αποθεματικό κεφάλαιο	152	289.147	5.581	198.405	11.148	5.149
Εκτακτο αποθεματικό κεφάλαιο	153	1.503.887	10.733	1.315.036	598.613	66.585
Λοιπά αποθεματικά	154	1.973.704	38.964	3.792.083	978.636	264.404
Κέρδη προς διανομή	155	926.546	6.384	643.365	157.038	36.793
(Bγ)Σύνολο (σειρές 150-155)	180	7.982.465	78.289	7.511.750	2.045.725	467.367
B .ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ						
(σειρές80+180)	200	45.003.832	232.854	92.061.777	167.619.355	13.489.056

*ΠΗΓΗ: Σ. Κρουσταλλάκη-Μπεβεράτου, Αγροτικοί συνεταιρισμοί: Θεσιμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, σελίδες 388-389 Αθήνα 1990.

ΕΤΗ	Παραγωγή σιτηρών	Εισαγωγές σιτηρών	Εξαγωγές σιτηρών	Παραγωγή ζαχαρότευτλων	Εισαγωγές ζαχαρότευτλων	Εξαγωγές ζαχαρότευτλων
1977	4244	472	216	365	-	1
1978	3208	1036	703	270	70	29
1979	4193	1090	975	323	15	19
1980	4057	-	558	285	-	-
1981	5198	420	992	174	72	34
1982	4963	531	921	323	58	31
1983	5367	518	898	296	7	22
1984	4376	292	1219	298	6	44
1985	5447	484	1466	218	22	26
1986	4322	902	1357	317	33	27
1987	4947	1259	996	287	14	27
1988	4807	737	736	182	111	35
1989	4922	510	1291	216	150	25
1990	5191	537	1128	387	81	37
1991	4053	1008	1085	287	25	55
1992	6016	527	2091	274	24	35
1993	4939	588	908	355	27	31

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	Παραγωγή βοείου κρέατος	Εισαγωγές βοείου κρέατος	Εξαγωγές βοείου κρέατος	Παραγωγή αιγοπρόβειου κρέατος	Εισαγωγές αιγοπρόβειου κρέατος	Εξαγωγές αιγοπρόβειου κρέατος
1977	119	91	0	121	8	1
1978	115	131	0	122	12	1
1979	106	150	0	123	12	1
1980	9	145	0	120	5	1
1981	93	151	0	119	10	1
1982	94	197	0	121	12	1
1983	79	246	0	119	18	1
1984	80	128	0	120	15	1
1985	75	132	0	121	16	0
1986	73	267	0	106	18	0
1987	70	339	0	124	14	0
1988	73	221	2	127	15	1
1989	66	305	2	128	21	1
1990	66	288	1	128	17	1
1991	64	233	1	124	23	0
1992	66	303	0	129	23	0
1993	66	283	2,3	125	20	0,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	Παραγωγή χοιρινού κρέατος	Εισαγωγές χοιρινού κρέατος	Εξαγωγές χοιρινού κρέατος	Παραγωγή κρέατος πουλερικών	Εισαγωγές κρέατος πουλερικών	Εξαγωγές κρέατος πουλερικών
1977	125	15	0	117	0	0
1978	134	18	0	120	0	2
1979	147	28	0	119	1	0
1980	144	15	0	120	1	3
1981	154	56	0	146	1	2
1982	146	66	0	124	3	1
1983	149	105	0	153	2	1
1984	146	56	0	152	3	0
1985	147	64	0	155	8	1
1986	153	68	0	145	7	1
1987	164	82	0	149	12	4
1988	160	56	76	149	13	3
1989	151	83	1	153	17	3
1990	147	132	4	160	16	3
1991	153	113	4	160	20	4
1992	153	168	2	175	28	3
1993	147	167	3,6	171	47	9

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	Παραγωγή αυγών	Εισαγωγές αυγών	Εξαγωγές αυγών	Παραγωγή ελαιόλαδου	Εισαγωγές ελαιόλαδου	Εξαγωγές ελαιόλαδου
1977	112	0	2	-	-	-
1978	119	0	0	-	-	-
1979	128	0	0	-	-	-
1980	120	0	0	203	-	31
1981	126	3	0	371	-	20
1982	125	2	0	259	-	49
1983	126	2	1	366	-	157
1984	123	4	0	363	-	296
1985	122	3	0	243	2	137
1986	123	4	0	350	2	144
1987	128	5	0	220	0	172
1988	131	2	0,1	322	38	130
1989	132	3	0,2	315	8	206
1990	128	3	0,3	320	1,2	115,2
1991	123	4	1	170	34	133
1992	124	4	2	387	11	178
1993	123	4	0,7	310	1,9	406

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	Παραγωγή βαμβακιού	Εισαγωγές βαμβακιού	Εξαγωγές βαμβακιού	Παραγωγή αμπελοουργικών	Εισαγωγές αμπελοουργικών	Εξαγωγές αμπελοουργικών
1976	130	-	33	500	-	-
1977	-	-	-	-	-	-
1978	-	-	-	-	-	-
1979	-	-	-	-	-	-
1980	352	-	-	954,3	-	203,3
1981	352	-	-	1084,8	-	195
1982	316	10	102	998	-	215
1983	403	47	123	1050	-	218
1984	452	38	147	1037	-	320
1985	526	16	163	930	-	262
1986	623	73	205	861	-	304
1987	751	48	173	818	-	277
1988	750	85	234	-	23	269,7
1989	829	84	267	-	-	-
1990	672	100	210	-	-	-
1991	675	90	220	-	-	-
1992	-	-	-	-	-	-
1993	-	-	-	-	-	-

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΕΤΗ	Παραγωγή σποροκηπευτικών	Εισαγωγές σποροκηπευτικών	Εξαγωγές σποροκηπευτικών
1977	5021	4	1605
1978	5094	25	1651
1979	5342	30	1652
1980	5099	30	1341
1981	6127	32	1601
1982	6588	15	1594
1983	6339	23	1730
1984	6510	26	2163
1985	6970	34	3343
1986	6855	25	3017
1987	6830	45	3521
1988	6209	77	3487
1989	5962	152	3136
1990	7416	222	4423
1991	6641	252	3431
1992	6842	181	3868
1993	7732	155	4392

* ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ 28: Κ. Καραμπάτσου - Παχάκη, " Θέματα γεωργίας αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης, ΚΕΠΕ Εκθέσεις 23, Αθήνα 1996.

Υ.Σ. Στην κατηγορία των σποροκηπευτικών περιλαμβάνονται τα λαχανικά και τα μεταποιημένα λαχανικά, τα πεπονοειδή, οι σπώρες και τα εσπεριδοειδή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

ΤΜΗΜΑ 1.

Το Chow Test μας δείχνει αν οι συντελεστές παλινδρόμησης δύο συνόλων είναι ισοδύναμοι. Παλινδρομήσαμε στο πρόγραμμα Eviews το ΑΑΠ με τα έτη και πήραμε το F που είναι ίσο με 42.10214. F_c είναι η κριτική τιμή η οποία προκύπτει ως εξής:

$\frac{k+1}{n_1+n_2-2*k-2}$ Αυτοί είναι και οι βαθμοί ελευθερίας, όπου k ο αριθμός των ερμηνευτικών μεταβλητών (στην περίπτωση μας τα έτη) και n_1 και n_2 είναι αντίστοιχα τα υποσύνολα 1948-1975 και 1976-1995. Το κλάσμα που προκύπτει είναι: $\frac{2}{44}$. Από τους κριτικούς πίνακες κατανομής της στατιστικής F_c βλέπουμε ότι οι κριτικές τιμές για βαθμούς ελευθερίας 2 και 44 είναι 1.36, 2.84, 4.08 και 7.31, αντίστοιχα για επίπεδα στατιστικής σημαντικότητας $\alpha = 0.25, 0.10, 0.05$ και 0.01 . Η τιμή F υπερβαίνει της τιμής F_c , αφού $42.10214 > 1.36, 2.84, 4.08$ και 7.31 .

ΤΜΗΜΑ 2.

Ο υπολογισμός των ελαστικοτήτων γίνεται με το υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών (adaptive expectations).¹ Το υπόδειγμα στη θεωρητική του μορφή είναι:

$$Y_t = b_0 + b_1 X_t^* + u_t \quad (1)$$

Οι τιμές της X_t^* αναφέρονται στις προσδοκώμενες και όχι στις πραγματικές τιμές υποθέτουμε ότι οι προσδοκίες αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τα λάθη του παρελθόντος. Η σχέση είναι:

$$X_t^* - X_{t-1}^* = \delta (X_t - X_{t-1}^*) \quad (2)$$

, όπου το δ είναι ο συντελεστής προσδοκιών και για το οποίο ισχύει, $0 \leq \delta \leq 1$.

Με λίγους με αλγεβρικούς μετασχηματισμούς έχουμε:

$$X_t^* = \delta X_t - \delta X_{t-1}^* + X_{t-1}^* \Rightarrow$$

$$X_t^* - \delta X_t + (1-\delta)X_{t-1}^* \quad (3)$$

Αν $\delta=1$, τότε $X_t^* = X_t$, που σημαίνει ότι οι προσδοκίες γίνονται άμεσα και πλήρης την ίδια χρονική περίοδο.

1. Βλέπε Damodar N. Gujarati, Basic Econometrics, 1995, σελ. 596-598 και διαλέξεις Χάλκος Γεώργιος.

Αν $\delta=0$, τότε $X_t^* = X_{t-1}^*$, που σημαίνει ότι οι προσδοκίες είναι στατικές. Συνθήκες που ισχύουν σήμερα θα εξακολουθήσουν να ισχύουν και στο μέλλον. Ή με άλλα λόγια οι μελλοντικές προσδοκώμενες τιμές ταυτοποιούνται με τις τρέχουσες. Συνεχίζουμε τους αλγεβρικούς μετασχηματισμούς. Αντικαθιστώντας την σχέση (3) στη σχέση (1), έχουμε:

$$Y_t = b_0 + b_1 [\delta X_t + (1-\delta) X_{t-1}^*] + u_t \\ = b_0 + b_1 \delta X_t + b_1 (1-\delta) X_{t-1}^* + u_t \quad (4)$$

Παίρνουμε υστέρηση μια χρονική περίοδο τη σχέση (1), την πολλαπλασιάζουμε με $(1-\delta)$ και αφαιρούμε από τη σχέση (4) και παίρνουμε τελικά τη σχέση:

$$Y_t = \delta b_0 + \delta b_1 X_t + (1-\delta) Y_{t-1} + u_t - (1-\delta) u_{t-1} \\ = \delta b_0 + \delta b_1 X_t + (1-\delta) Y_{t-1} + v_t \\ , \text{ όπου } v_t = u_t - (1-\delta) u_{t-1}$$

Τα δεδομένα παρατίθενται στον πίνακα 4, όπου παρουσιάζεται η εξέλιξη της παραγωγής και των τιμών παραγωγού για τα σιτηρά. Το υπόδειγμα είναι:

$$Y_t = b_0 + b_1 X_t + b_2 Y_{t-1}$$

,όπου Y_t = παραγωγή, X_t = οι τιμές και Y_{t-1} = η παραγωγή της προηγούμενης περιόδου. Μια πρώτη προσπάθεια που έγινε ήταν να πάρουμε ως εξαρτημένη τη συνολική παραγωγή όλων των σιτηρών και ως ερμηνευτικές ή ανεξάρτητες τις τιμές τους. Το πρόβλημα όμως που προέκυπτε ήταν η εμφάνιση της πολυσυγγραμμικότητας, αφού ο συντελεστής συσχέτισης είναι μεγάλος, τα πρόσημα των συντελεστών των μεταβλητών λανθασμένα και μη συνεπή, καθώς και ύπαρξη υψηλού VIF που υποδηλώνει ύπαρξη έντονης πολυσυγγραμμικότητας, που μας οδηγεί σε λάθος συμπεράσματα. Το υπόδειγμα που συνήθως προτιμάται είναι το λογαριθμικό, που κρίνεται ως καλύτερο γιατί έχει υψηλότερο R^2 , θεωρείται καλύτερο σύμφωνα με το τεστ που προτάσσεται από τους MacKinnon, White και Davidson, που το καλούμε MWD τεστ, καθώς και το πλεονέκτημα που έχει το λογαριθμικό υπόδειγμα στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι παρουσιάζει κατευθείαν τις βραχυχρόνιες ελαστικότητες που δεν είναι άλλες από τους συντελεστές των μεταβλητών και οι μακροχρόνιες προκύπτουν από τη διαίρεση των βραχυχρόνιων με το συντελεστή δ . Η τιμή του VIF ξεκινάει από τιμές 8,9 και φθάνει μέχρι και 1114. Γι' αυτό προτιμήθηκε να παρθεί κάθε προϊόν χωριστά, όσον αφορά τη συνολική του παραγωγή και την τιμή του. Μπορεί βέβαια στον αντίποδα να ισχυριστούμε ότι αυτό είναι λάθος γιατί δεν λαμβάνουμε υπόψη μας την παραγωγή των άλλων προϊόντων, καθώς και η τιμές τους, και την επίδραση που μπορεί να ασκήσουν στην επιχειρηματικότητα του παραγωγού. Χαρακτηριστικό όμως στοιχείο στην Ελλάδα είναι ότι οι αγρότες παράγουν μόνο ένα προϊόν και που σκοπεύουν, όπως είναι φυσικό στην εμπορευματοποίησή του και παράγουν ένα πολύ μικρό μέρος άλλου είδους προϊόντος καθαρά για λόγους αυτοκατανάλωσης (εκτροφή μιας κατσίκας, ο μπαξές κλπ.). Οπότε δεν είναι λανθασμένη η υπόθεση που κάνουμε.

• ΣΙΤΗΡΑ

Η παλινδρόμηση για το μαλακό σιτάρι έχει ως εξής:

$$\ln Y_t = 4,942 - 0,099 \ln X_t + 0,664 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 67,7\% \quad F = 38,44$$

t-statistics (2,45) (4,35) (2,736)

$$D W = 2,68$$

Το $\delta = 1 - 0,664 = 0,336$. Η μακροχρόνια ελαστικότητα είναι ίση με $\frac{\text{Βραχυχρόνια ελαστικότητα}}{\delta} = -0,3$.

Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση με τη στατιστική h δε μπορεί να γίνει, διότι η $\text{var}(b_2) > 1$. Οπότε θα γίνει έλεγχος με το τεστ Breusch- Godfrey (BG)² όπου αν $(n-p) \cdot R^2 > X^2_{\alpha, p}$, τότε απορρίπτεται η H₀ υπόθεση, ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Για μία υστέρηση έχουμε $\rho = 0,012$ και $(38-1) \cdot 0,012 = 0,444 <$ από 3,841, 5,024 και 6,635 για X² test σε ε.σ.σ. 0,05, 0,25 και 0,01 αντίστοιχα. Μέχρι και έξι υστερήσεις ισχύει η υπόθεση H₀ (δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση). Επίσης, εφαρμόζουμε το ARCH για έλεγχο ετεροσκεδαστικότητας και έχουμε.

$$U_t^2 = 0,0396 + 0,168 U_t^2 - 1$$

F = 1,00

$$U_t^2 = 0,0335 + 0,177 U_{t-1}^2 + 0,075 U_{t-2}^2$$

F = 0,70

$$U_t^2 = 0,0325 + 0,156 U_{t-1}^2 + 0,094 U_{t-2}^2 - 0,005 U_{t-3}^2$$

F = 0,40

$$U_t^2 = 0,0297 + 0,174 U_{t-1}^2 + 0,110 U_{t-2}^2 - 0,041 U_{t-3}^2 + 0,091 U_{t-4}^2$$

F = 0,42

$$U_t^2 = 0,0284 + 0,156 U_{t-1}^2 + 0,124 U_{t-2}^2 - 0,029 U_{t-3}^2 + 0,069 U_{t-4}^2 + 0,059 U_{t-5}^2$$

F = 0,42

$$U_t^2 = 0,0329 + 0,156 U_{t-1}^2 + 0,123 U_{t-2}^2 - 0,024 U_{t-3}^2 + 0,083 U_{t-4}^2 + 0,061 U_{t-5}^2 - 0,090 U_{t-6}^2$$

F = 0,27

Απ' ότι βλέπουμε τα F των παραπάνω παλινδρομήσεων είναι χαμηλότερα από τις κριτικές τιμές των πινάκων κατανομής του F, που σημαίνει ότι δεν υπάρχει το πρόβλημα της ετεροσκεδαστικότητας.

2. Βλέπε Damodar N. Gujarati, Basic Econometrics, 1995, σελ. 425-426

Ακολουθεί η ίδια διαδικασία και για τα άλλα προϊόντα. Για το σκληρό σιτάρι έχουμε τα εξής αποτελέσματα:

$$\ln Y_t = 9,05 + 0,366 \ln X_t + 0,256 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 85,6\% \quad F = 108,05$$

t-statistics (4,80) (4,54) (1,69)

$$D W = 2,44$$

Ο συντελεστής $\delta = 0,744$ και η μακροχρόνια ελαστικότητα είναι 0,49. Ο έλεγχος για αυτοσυσχέτιση θα γίνει και πάλι με το BG τεστ και όχι με τη στατιστική h, λόγω των αδυναμιών που ανέφερα μόλις παραπάνω [$\text{var}(b_2) > 1$]. Το ρ για επτά υστερήσεις έχει ως εξής:

Για $\rho=1$, $0,054 \cdot (38-1) = 1,998 < X^2_{0,05, 0,01, 0,25, 1} = 3,841, 6,635$ και $5,024$
Για $\rho=2$, $0,193 \cdot (38-2) = 6,948 < X^2_{0,25, 0,01, 2} = 7,378$ και $9,210$, αλλά είναι μεγαλύτερο σε ε.σ.σ. $\alpha=0,05$ που είναι 5,999. Για τα άλλα ρ όμως ισχύει ότι $(n-p) \cdot R^2 < X^2_{0,05, 0,25, 0,10, p}$. Τα F για έλεγχο ARCH μέχρι και έξι υστερήσεις ήταν τα εξής: $F_1 = 1,141$, $F_2 = 0,79$, $F_3 = 0,48$, $F_4 = 0,36$, $F_5 = 0,46$ και $F_6 = 0,36$.

Για τον αραβόσιτο ακολουθεί η εξής παλινδρόμηση:

$$\ln Y_t = 1,04 + 0,0290 \ln X_t + 0,923 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 96,7\% \quad F = 531,37$$

t-statistics (0,79) (0,410) (8,56)

$$D W = 1,64 \quad \delta = 0,077 \quad \text{μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,38$$

Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση γίνεται και πάλι με το BG test και για τέσσερις υστερήσεις έχουμε:

$\rho_1 = 0,029$, $0,029 \cdot (38-1) = 1,073$, $\rho_2 = 0,033$, $0,033 \cdot (38-2) = 1,188$, $\rho_3 = 0,063$, $0,063 \cdot (38-3) = 2,205$ $\rho_4 = 0,07$, $0,07 \cdot (38-4) = 2,38$. Είναι φανερό ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Για έλεγχο ARCH και τέσσερις υστερήσεις έχουμε: $F_1 = 0,40$, $F_2 = 0,50$, $F_3 = 0,33$, $F_4 = 0,25$. Γίνεται δεκτή η υπόθεση για ύπαρξη ομοσκεδαστικότητας.

Για τη βρώμη πήραμε το εξής υπόδειγμα:

$$\ln Y_t = 4,53 + 0,104 \ln X_t + 0,583 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 82,3\% \quad F = 84,64$$

t-statistics (3,48) (3,44) (4,92)

$$D W = 2,51$$

Έλεγχος γίνεται με το BG test. Για πέντε υστερήσεις πήραμε τα αποτελέσματα:

$\rho_1 = 0,082$, $0,082 \cdot (38-1) = 3,034$, $\rho_2 = 0,108$, $0,108 \cdot (38-2) = 3,888$, $\rho_3 = 0,125$, $0,125 \cdot (38-3) = 4,375$ $\rho_4 = 0,156$, $0,156 \cdot (38-4) = 5,304$ και $\rho_5 = 0,162$, $0,162 \cdot (38-5) = 5,67$. Η υπόθεση περί ύπαρξης αυτοσυσχέτισης απορρίπτεται. Ο έλεγχος για ARCH είχε ως εξής: $F_1 = 0,26$, $F_2 = 1,11$, $F_3 = 0,93$, $F_4 = 1,00$ και $F_5 = 0,99$.

Παρακάτω παρατίθεται η εξίσωση για τη σίκαλη.

$\ln Y_t = 0,802 + 0,103 \ln X_t + 0,894 \ln Y_{t-1}$ R-Sq(adj) = 94,6% F= 314,09
t-statistics(1,92) (3,30) (19,00)

D W = 1,77 $\delta = 0,106$ Μακροχρόνια ελαστικότητα= 0,97

Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση γίνεται με το BG test. $\rho_1 = 0,009$, $0,009*(38-1) = 0,333$, $\rho_2 = 0,009$, $0,009*(38-2) = 0,324$, $\rho_3 = 0,014$, $0,014*(38-3) = 0,49$ $\rho_4 = 0,048$, $0,048*(38-4) = 1,632$ και $\rho_5 = 0,058$, $0,058*(38-5) = 1,914$. Έλεγχος για ARCH: $F_1 = 1,08$, $F_2 = 1,24$, $F_3 = 1,11$, $F_4 = 1,05$ και $F_5 = 0,99$. Γίνεται δεκτή η υπόθεση ότι υπάρχει ομοσκεδαστικότητα.

Για το ρύζι έχουμε:

$\ln Y_t = 1,84 + 0,0477 \ln X_t + 0,831 \ln Y_{t-1}$ R-Sq(adj) = 81,5% F= 80,55
t-statistics (1,74) (2,23) (8,79)

D W = 1,35 $\delta = 0,169$ Μακροχρόνια ελαστικότητα= 0,28

Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση με το BG test φανέρωσε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης, η οποία επιλύθηκε με την εκτίμηση του ρ με τέσσερις επαναλήψεις και το τελικό διορθωμένο υπόδειγμα έχει ως εξής:

$\ln Y_t = 3,306 + 0,0518 \ln X_t + 0,769 \ln Y_{t-1}$ R-Sq(adj) = 82,4% F= 85,02
t-statistics (1,51) (1,69) (8,24)

D W = 1,59 $\delta = 0,231$ Μακροχρόνια ελαστικότητα = 0,225

Τώρα ο έλεγχος για ύπαρξη αυτοσυσχέτισης έχει ως εξής:

$\rho_1 = 0,03$, $0,03*(38-1) = 1,11$, $\rho_2 = 0,036$, $0,036*(38-2) = 1,296$, $\rho_3 = 0,038$, $0,038*(38-3) = 1,33$, $\rho_4 = 0,052$, $0,052*(38-4) = 1,768$ και $\rho_5 = 0,31$, $0,31*(38-5) = 10,23$, $\rho_6 = 0,359$, $0,359*(38-6) = 11,488$ και $\rho_7 = 0,311$, $0,311*(38-7) = 9,019$. Γίνεται δεκτή η υπόθεση ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Έλεγχος για ARCH για εννέα υστερήσεις: $F_1 = 0,04$, $F_2 = 0,04$, $F_3 = 0,30$, $F_4 = 1,08$ και $F_5 = 3,45$, $F_6 = 2,76$, $F_7 = 2,22$, $F_8 = 1,76$ και $F_9 = 0,35$.

Για τον ηλίανθο η παλινδρόμηση είναι:

$\ln Y_t = 0,743 + 0,188 \ln X_t + 0,861 \ln Y_{t-1}$ $R^2_{(adj)} = 91,5\%$ F= 195,55
t-statistics (1,54) (1,67) (10,86)

D W = 1,58 $\delta = 0,139$ Μακροχρόνια ελαστικότητα = 1,35

Το BG test για την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης είναι: $\rho_1 = 0,038$, $0,038*(38-1) = 1,406$, $\rho_2 = 0,034$, $0,034*(38-2) = 1,224$, $\rho_3 = 0,064$, $0,064*(38-3) = 2,24$, $\rho_4 = 0,103$, $0,103*(38-4) = 3,502$ και $\rho_5 = 0,162$, $0,162*(38-5) = 5,67$, $\rho_6 = 0,179$, $0,179*(38-6) = 5,728$. Η υπόθεση περί ύπαρξης αυτοσυσχέτισης απορρίπτεται. Έλεγχος για ARCH έγινε ως και με πέντε υστερήσεις και πήραμε τα αποτελέσματα: $F_1 = 0,80$, $F_2 = 0,39$, $F_3 = 0,33$, $F_4 = 0,48$ και $F_5 = 0,39$. Επομένως, δεν υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα. Τέλος η παλινδρόμηση για το κριθάρι παρουσίασε οικονομετρικά προβλήματα.

$$\ln Y_t = 3,02 - 0,0621 \ln X_t + 0,784 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 70,4\% \quad F = 43,85$$

t-statistic (2,59) (-1,97) (8,97)

$$D W = 2,64$$

Το BG test φανέρωσε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης η οποία επιλύθηκε με τη μέθοδο που ανέφερα μόλις παραπάνω και χρειάστηκε να πάρουμε οχτώ φορές επανάληψη, ώσπου να προκύψει το παρακάτω διορθωμένο υπόδειγμα.

$$\ln Y_t = 3,057 - 0,150 \ln X_t + 0,805 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 80,8\% \quad F = 76,98$$

t-statistics (1,60) (-0,94) (7,28)

$$D W = 1,90 \quad \delta = 0,1951 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,76$$

Βέβαια, η επιφύλαξη που κρατάμε είναι για τη στατιστική σημαντικότητα της μεταβλητής X που το t είναι μόλις -0,94, στατιστικά ασήμαντο. Τώρα ο έλεγχος για αυτοσυσχέτιση με το BG test είναι θετικός, δηλαδή δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση, όπως και με το ARCH απορρίπτουμε την υπόθεση της ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Τα αποτελέσματα είναι τα παρακάτω: $\rho_1 = 0,002$, $0,002*(38-1) = 0,074$, $\rho_2 = 0,002$, $0,002*(38-2) = 0,072$, $\rho_3 = 0,018$, $0,018*(38-3) = 0,63$, $\rho_4 = 0,029$, $0,029*(38-4) = 0,986$ και $\rho_5 = 0,08$, $0,08*(38-5) = 2,64$.

$$F_1 = 0,05, F_2 = 0,04, F_3 = 0,04, F_4 = 0,03 \text{ και } F_5 = 0,03.$$

Όπως τόνισα παραπάνω ότι ο λόγος που πήραμε χωριστά το κάθε προϊόν είναι η υπόθεση που κάναμε για τη συμπεριφορά του Έλληνα αγρότη, αλλά έγινε και στην προσπάθεια αποφυγής του προβλήματος της πολυσυγγραμικότητας, και όπως έγινε τελικά, αφού οι τιμές του VIF εμφανίζουν πολύ μικρές τιμές.

• ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ

Ήρθε η στιγμή να εξετάσουμε τις ελαστικότητες προσφοράς ως προς την τιμή των βιομηχανικών φυτών και συγκεκριμένα τον καπνό τύπου Μπέρλεϋ, τον καπνό τύπου Βιρτζίνια και τον καπνό ανατολικού τύπου, το βαμβάκι και το ζαχαρότευτλο.

Για τον καπνό τύπου Μπέρλεϋ έχουμε την εξής παλινδρόμηση:

$$\ln Y_t = 3,07 - 0,0390 \ln X_t + 0,699 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 73,4\% \quad F = 47,95$$

t-statistics (4,69) (-1,05) (9,69)

$$D W = 1,49 \quad \delta = 0,301 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,13$$

Το υπόδειγμα είναι στατιστικά σημαντικό και δεν παρουσιάζει πρόβλημα αυτοσυσχέτισης του διαταρακτικού όρου, αλλά δεν παρουσιάζει ούτε και πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας. Με το BG test και με τον έλεγχο ARCH για πέντε και επτά υστερήσεις αντίστοιχα έχουμε: $\rho_1 = 0,061$, $0,061*(38-1) = 2,257$, $\rho_2 = 0,094$, $0,094*(38-2) = 3,384$, $\rho_3 = 0,094$, $0,094*(38-3) = 3,29$, $\rho_4 = 0,139$, $0,139*(38-4) = 4,726$ και $\rho_5 = 0,214$, $0,214*(38-5) = 7,062$. $F_1 = 1,89$, $F_2 = 4,00$, $F_3 = 2,54$, $F_4 = 2,95$, $F_5 = 2,17$, $F_6 = 1,66$ και $F_7 = 1,32$. Μπορεί η τιμή του F_2 να είναι σημαντική, αλλά παρ' όλα αυτά απορρίπτουμε την υπόθεση περί ύπαρξη της ετεροσκεδαστικότητας.

Στην περίπτωση του καπνού Βιρτζίνια η παλινδρόμηση, με το BG test, κατέδειξε ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. Πρέπει να τονίσω ότι στις προηγούμενες χρονολογικές σειρές έγινε ο έλεγχος συνολοκλήρωσης με το Engle-Granger (EG) test και έδειξε θετικά αποτελέσματα, δηλαδή ότι οι χρονολογικές σειρές συνολοκληρώνονται. Στην περίπτωση όμως εδώ, οι χρονολογικές σειρές δε συνολοκληρώνονται. Το υπόδειγμα που ακολουθεί είναι η πρώτη παλινδρόμηση, ενώ το δεύτερο είναι το υπόδειγμα με το οποίο εφαρμόζεται το EG test για έλεγχο συνολοκλήρωσης, στο οποίο οι πρώτες διαφορές των καταλοίπων της πρώτης παλινδρόμησης θέτονται ως η εξαρτημένη μεταβλητή και τα κατάλοιπα, πάλι απ' την ίδια εξίσωση, θέτονται ως η ανεξάρτητη μεταβλητή.

$$\ln Y_t = -3,99 + 1,09\ln X_t + 0,684\ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 97,3\% \quad F=326,46$$

t-statistics (-2,35) (2,80) (6,61)

D W 1,44 $\delta = 0,316$ Μακροχρόνια ελαστικότητα = 3,45

$$\Delta U_{t-1} = -0,006 - 0,726U_{t-1} \quad R\text{-Sq(adj)} = 31,2\% \quad F = 8,71$$

t-statistics (-0,06) (-2,95)

D W = 2,23

Από το t-ratio του U_{t-1} , που είναι $-2,95$, συμπεραίνουμε, σύμφωνα με τις κριτικές τιμές από τον πίνακα του MacKinnon για τον έλεγχο συνολοκλήρωσης³, ότι δεν είναι σημαντική και επομένως οι χρονολογικές σειρές δε συνολοκληρώνονται. Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση με το BG test έχει ως εξής: $\rho_1 = 0,072$, $0,072 \cdot (20-1) = 1,368$, $\rho_2 = 0,276$, $0,276 \cdot (20-2) = 4,968$, $\rho_3 = 0,375$, $0,375 \cdot (20-3) = 6,375$, $\rho_4 = 0,491$, $0,491 \cdot (20-4) = 7,856$ και $\rho_5 = 0,478$, $0,478 \cdot (20-5) = 7,17$. Γίνεται δεκτή η υπόθεση H_0 : δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Ο έλεγχος ARCH παρουσίασε τα ακόλουθα αποτελέσματα: $F_1 = 1,02$, $F_2 = 0,83$, $F_3 = 0,83$, $F_4 = 0,68$, $F_5 = 1,43$, $F_6 = 1,03$.

Παρακάτω ακολουθεί το υπόδειγμα για τον καπνό ανατολικού τύπου.

$$\ln Y_t = 3,75 - 0,0078\ln X_t + 0,677\ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 43,74 \quad F = 14,79$$

t-statistics (2,54) (-0,45) (5,44)

D W = 1,76 $\delta = 0,323$ Μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,025

3. Βλέπε Χρήστου, Εισαγωγή στην οικονομετρία. Αθήνα 2001. σελ. 908.

Έγινε έλεγχος για την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης με το BG test. $\rho_1 = 0,012$, $0,012 \cdot (38-1) = 0,444$, $\rho_2 = 0,06$, $0,06 \cdot (38-2) = 2,16$, $\rho_3 = 0,032$, $0,032 \cdot (38-3) = 1,12$, $\rho_4 = 0,055$, $0,055 \cdot (38-4) = 1,87$ και $\rho_5 = 0,105$, $0,105 \cdot (38-5) = 3,465$. Με το ARCH έχουμε: $F_1 = 1,49$, $F_2 = 1,16$, $F_3 = 1,21$, $F_4 = 2,05$, $F_5 = 1,85$ και $F_6 = 1,57$. Επομένως, απορρίπτουμε και την υπόθεση ότι υπάρχει αυτοσυσχέτιση, αλλά και την υπόθεση ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Σαν υποσημείωση μπορεί να αναφερθεί ότι οι χρονολογικές σειρές συνολοκληρώνονται, αφού η τιμή του t είναι $-5,28$ και σαφώς μεγαλύτερη από τις κριτικές τιμές του MacKinnon, που είναι $-4,20$, $-3,506$ και $-3,154$ για ε.σ.σ. $\alpha = 0,01$, $0,05$ και $0,10$ αντίστοιχα.

Για το βαμβάκι έχουμε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

$$\ln Y_t = 4,71 + 0,00189 \ln X_t + 0,626 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 91,5\% \quad F = 193,93$$

t-statistics (2,76) (2,82) (4,60)

$$D W = 2,10 \quad \delta = 0,374 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,005$$

Ο έλεγχος για ύπαρξη αυτοσυσχέτισης έγινε και πάλι με το BG και φανερώνει τη μη ύπαρξη της, όπως και το ARCH καταδεικνύει τη μη ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας.

$\rho_1 = 0,004$, $0,004 \cdot (38-1) = 0,148$, $\rho_2 = 0,01$, $0,01 \cdot (38-2) = 0,36$, $\rho_3 = 0,092$, $0,092 \cdot (38-3) = 3,22$, $\rho_4 = 0,114$, $0,114 \cdot (38-4) = 3,876$. $F_1 = 0,64$, $F_2 = 0,92$, $F_3 = 1,48$, $F_4 = 1,14$ και $F_5 = 0,86$.

Το τελευταίο βιομηχανικό φυτό που θα εξετάσουμε είναι το ζαχαρότευτλο.

$$\ln Y_t = 5,51 + 0,0802 \ln X_t + 0,615 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 83,3\% \quad F = 90,65$$

t-statistics (5,59) (1,76) (8,30)

$$D W = 2,21 \quad \delta = 0,385 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,21$$

Η τιμή του t για τον έλεγχο συνολοκλήρωσης ήταν $-6,57$, που σημαίνει ότι οι χρονολογικές σειρές συνολοκληρώνονται, όπως και για το βαμβάκι του οποίου η τιμή t ήταν $-6,21$. Ο έλεγχος για αυτοσυσχέτιση φανέρωσε τη μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,022$, $0,022 \cdot (38-1) = 0,814$, $\rho_2 = 0,056$, $0,056 \cdot (38-2) = 2,016$, $\rho_3 = 0,093$, $0,093 \cdot (38-3) = 3,22$, $\rho_4 = 0,149$, $0,149 \cdot (38-4) = 5,066$ και $\rho_5 = 0,157$, $0,157 \cdot (38-5) = 5,181$. Με το ARCH καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα. $F_1 = 0,01$, $F_2 = 0,24$, $F_3 = 0,37$, $F_4 = 0,32$ και $F_5 = 0,58$.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις ελαστικότητες για την περίπτωση των λαχανικών.

• ΛΑΧΑΝΙΚΑ

Επειδή η ομάδα των λαχανικών παρουσιάζει μια μεγάλη ποικιλία, επικεντρωθήκαμε στα κυριότερα προϊόντα αυτής της κατηγορίας με βάση το κριτήριο της σημαντικότητας του μεγέθους της παραγωγής, τη ζήτηση που έχουν στις αγορές, τόσο του εσωτερικού, όσο και του εξωτερικού, αλλά και με βάση τις καιρικές και κλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδας. Τα προϊόντα στα οποία αναφερόμαστε είναι η τομάτα, τα νωπά κρεμμύδια, τα ξερά κρεμμύδια, το κολοκύθι, το αγγούρι (στην παραγωγή των αγγουριών που παρουσιάζονται στον πίνακα 7 Παράρτημα 1, δεν περιλαμβάνεται ο αριθμός των αγγουριών που προορίζεται για τουρσί), μελιτζάνα, το σπανάκι, το μαρούλι, το καρότο, τις νωπές πιπεριές. Έτσι, για αρχή έχουμε την περίπτωση της τομάτας.

$$\ln Y_t = 1,52 + 0,109 \ln X_t + 0,892 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 90,7\% \quad F = 176,98$$

t-statistics (1,31) (0,41) (10,28)

$$D W = 2,09 \quad \delta = 0,108 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 1,00$$

Ο έλεγχος για ύπαρξη αυτοσυσχέτισης δε μπορεί να γίνει και πάλι με τη στατιστική h, διότι η $\text{var}(b_2) > 1$, οπότε ελέγχουμε με το BG test, σύμφωνα με το οποίο αποκλείουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,024$, $0,024 \cdot (38-1) = 0,888$, $\rho_2 = 0,124$, $0,124 \cdot (38-2) = 4,464$, $\rho_3 = 0,20$, $0,20 \cdot (38-3) = 7$, $\rho_4 = 0,227$, $0,227 \cdot (38-4) = 7,718$ και $\rho_5 = 0,228$, $0,228 \cdot (38-5) = 7,524$. Με το ARCH αποκλείουμε και την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,01$, $F_2 = 0,42$, $F_3 = 0,51$, $F_4 = 0,48$ και $F_5 = 0,37$. Η εξίσωση για τα νωπά κρεμμύδια είναι η εξής:

$$\ln Y_t = 8,00 + 0,0317 \ln X_t + 0,317 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 61,5\% \quad F = 29,72$$

t-statistics (4,05) (3,41) (1,88)

$$D W = 2,02 \quad \delta = 0,683 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,046$$

Ο έλεγχος για αυτοσυσχέτιση γίνεται με τη στατιστική h^4 , όπου τελικά το $h = 0,0737$. Πιο συγκεκριμένα είναι:

$$[1 - 1/2 \cdot 2,02]^* \sqrt{\frac{38}{1 - 38 \cdot 0,0079624}}$$

Αν η τιμή του κυμαίνεται μεταξύ $-1,96 \leq h \leq 1,96$, τότε δεχόμαστε την υπόθεση H_0 : Δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η τιμή του h κυμαίνεται μεταξύ του $-1,96$ και του $1,96$, οπότε δεχόμαστε την υπόθεση H_0 . Με το ARCH καταλήγουμε στην απόρριψη της ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,19$, $F_2 = 0,22$, $F_3 = 0,17$, $F_4 = 0,22$ και $F_5 = 0,63$.

4. Η στατιστική h προκύπτει απ' τον τύπο: $\rho^* \sqrt{\frac{n}{1 - n[\text{var}(b_2)]}}$, όπου το $\rho = 1 - 1/2 \cdot d$ (όπου το d δεν

είναι τίποτα άλλο από την τιμή της στατιστικής D W, n είναι οι παρατηρήσεις και var η διακύμανση του συντελεστή b_2 της διακύμανσης του συντελεστή της μεταβλητής της εξαρτημένης, που εμφανίζεται ως ανεξάρτητη με μια υστέρηση. Επίσης, Damodar N. Gujarati, Basic Econometrics, 1995, σελ. 605-607 και διαλέξεις Χάλκος Γεώργιος.

Από τα νωπά κρεμμύδια θα εξετάσουμε τώρα τα ξερά κρεμμύδια.

$$\text{Ln}Y_t = 6,63 + 0,0296X_t + 0,435X_t \quad R^2_{(\text{adj.})} = 56,7\% \quad F = 24,53$$

t-statistics (3,32) (2,57) (2,55)

$$D W = 2,16 \quad \delta = 0,565 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,0524$$

Και πάλι με τη βοήθεια της στατιστικής h θα ελέγξουμε για την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. Η τιμή h είναι 0,59, που σημαίνει απορρίπτουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης όπως απορρίπτουμε και την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας, με το ARCH. $F_1 = 0,04$, $F_2 = 0,38$, $F_3 = 0,40$, $F_4 = 0,36$ και $F_5 = 0,63$. Για το κολοκύθι η εξίσωση είναι η εξής:

$$\text{Ln}Y_t = 6,60 + 0,069\text{Ln}X_t + 0,395\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 25,7\% \quad F = 93,91$$

t-statistics (3,76) (3,32) (2,45)

$$D W = 1,87 \quad \delta = 0,605 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,115$$

Εδώ πλέον δε μπορούμε να πάρουμε τη στατιστική h, για το γνωστό λόγο, και γι' αυτό θα ελέγξουμε με το BG test, όπως και σε όλες τις άλλες περιπτώσεις. $\rho_1 = 0,004$, $0,004 \cdot (38-1) = 0,148$, $\rho_2 = 0,007$, $0,007 \cdot (38-2) = 0,252$, $\rho_3 = 0,008$, $0,008 \cdot (38-3) = 0,28$, $\rho_4 = 0,008$, $0,008 \cdot (38-4) = 0,272$. Με το ARCH απορρίπτουμε την υπόθεση περί ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Συγκεκριμένα, $F_1 = 1,05$, $F_2 = 0,53$, $F_3 = 0,41$, $F_4 = 0,57$. Για το αγγούρια προέκυψε η παρακάτω εξίσωση:

$$\text{Ln}Y_t = 1,44 + 0,0124\text{Ln}X_t + 0,875\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 90,3\% \quad F = 169,06$$

t-statistics (1,36) (0,54) (9,06)

$$D W = 2,29 \quad \delta = 0,125 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,0992$$

Με το BG test πήραμε τα αποτελέσματα, $\rho_1 = 0,023$, $0,023 \cdot (38-1) = 0,851$, $\rho_2 = 0,027$, $0,027 \cdot (38-2) = 0,972$, $\rho_3 = 0,076$, $0,076 \cdot (38-3) = 2,66$, $\rho_4 = 0,101$, $0,101 \cdot (38-4) = 3,434$, $\rho_5 = 0,123$, $0,123 \cdot (38-5) = 4,059$ και $\rho_6 = 0,2$, $0,2 \cdot (38-6) = 6,4$. Απορρίπτουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης, αλλά και ετεροσκεδαστικότητας, διότι με το ARCH βγάλαμε: $F_1 = 0,02$, $F_2 = 1,45$, $F_3 = 0,98$, $F_4 = 0,64$, $F_5 = 1,37$ και $F_6 = 1,04$. Η μελιτζάνα αποτελεί το επόμενο προϊόν ανάλυσης.

$$\text{Ln}Y_t = 6,46 + 0,0542\text{Ln}X_t + 0,406Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 82,8\% \quad F = 87,88$$

t-statistics (4,19) (3,90) (2,86)

$$D W = 2,27$$

Το παραπάνω υπόδειγμα παρουσιάζει πρόβλημα αυτοσυσχέτισης, αφού η τιμή h είναι $2,2 > 1,96$. Αλλά και με το BG test αποδεικνύεται το ίδιο, αφού αν για παράδειγμα πάρουμε πέντε υστερήσεις, τότε θα έχουμε $\rho_5 = 0,48$, $0,48 \cdot (38-5) = 15,84 > 11,070$, $12,832$ και $15,086$ για ε.ε.σ. $\alpha = 0,05$, $0,25$ και $0,01$ αντίστοιχα. Έτσι, λοιπόν διορθώσαμε το υπόδειγμα με τη μέθοδο της εύρεσης του ρ και με μια φορά επανάληψη, ώσπου καταλήξαμε τελικά στο υπόδειγμα:

$$\text{Ln}Y_t = 7,64 + 0,0836\text{Ln}X_t + 0,0317Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 66,1\% \quad F = 36,09$$

t-statistics (34,54) (8,42) (1,17)

$$D W = 2,20 \quad \delta = 0,969 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,0862$$

Τώρα το BG test έχει ως εξής: $\rho_1 = 0,01$, $0,01 \cdot (38-1) = 0,37$, $\rho_2 = 0,039$, $0,039 \cdot (38-2) = 1,404$, $\rho_3 = 0,042$, $0,042 \cdot (38-3) = 1,47$, $\rho_4 = 0,047$, $0,047 \cdot (38-4) = 1,6$. Η ύπαρξη αυτοσυσχέτιση απορρίπτεται καθώς και η ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. Οι τιμές F για πέντε υστερήσεις είναι: $F_1 = 0,16$, $F_2 = 1,36$, $F_3 = 1,36$, $F_4 = 1,14$ και $F_5 = 0,94$. Το μαρούλι είναι το επόμενο προϊόν μελέτης.

$$\text{Ln}Y_t = 1,38 + 0,0172\text{Ln}X_t + 0,870\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 95,9\% \quad F = 418,16$$

t-statistics (2,03) (0,90) (12,79)

$$D W = 2,05 \quad \delta = 0,13 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,132$$

Η στατιστική h είναι 0,00625 και μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Επίσης, σύμφωνα με το ARCH οι τιμές F είναι: $F_1 = 0,27$, $F_2 = 1,21$, $F_3 = 0,79$, $F_4 = 0,58$ και $F_5 = 0,51$. Επομένως, καταλήγουμε στην απόρριψη της υπόθεσης ότι υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα. Για το καρότο έχουμε:

$$\text{Ln}Y_t = 1,94 + 0,0665\text{Ln}X_t + 0,790\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 95,03 \quad F = 362,16$$

t-statistics (2,26) (1,51) (8,01)

$$D W = 2,07 \quad \delta = 0,21 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,317$$

Και πάλι με τη στατιστική h, που είναι 0,059 καταλήγουμε στο πόρισμα ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση, καθώς και με τις τιμές F για τον έλεγχο για ετεροσκεδαστικότητα, απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 1,01$, $F_2 = 1,32$, $F_3 = 0,83$, $F_4 = 0,74$, $F_5 = 0,72$ και $F_6 = 0,87$.

Για τις νωπές πιπεριές παρατηρούμε:

$$\text{Ln}Y_t = 2,64 + 0,0714\text{Ln}X_t + 0,739\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 96,2\% \quad F = 462,67$$

t-statistics (2,22) (1,76) (6,11)

$$D W = 2,33 \quad \delta = 0,261 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,273$$

Η στατιστική $h = 0,55$ μας παραπέμπει να αποφανθούμε τη απόρριψη της υπόθεσης H_1 : ότι υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Με το ARCH βλέπουμε ότι απορρίπτουμε και την υπόθεση ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,71$, $F_2 = 0,67$, $F_3 = 0,49$, $F_4 = 0,38$.

• ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

Θα εξετάσουμε τώρα τα εσπεριδοειδή και συγκεκριμένα τη μανταρινιά, την πορτοκαλιά και τη λεμονιά. Για τη μανταρινιά έχουμε την παρακάτω εξίσωση:

$$\text{Ln}Y_t = 4,97 + 0,178\text{Ln}X_t + 0,490\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 89,2\% \quad F = 150,30$$

t-statistics (3,49) (3,26) (3,34)

$$D W = 2,24 \quad \delta = 0,51 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,35$$

Το BG test έχει ως εξής: $\rho_1 = 0,027$, $0,027 \cdot (38-1) = 0,999$, $\rho_2 = 0,031$, $0,031 \cdot (38-2) = 1,116$, $\rho_3 = 0,044$, $0,044 \cdot (38-3) = 1,54$, $\rho_4 = 0,078$, $0,078 \cdot (38-4) = 2,652$ και $\rho_5 = 0,078$, $0,078 \cdot (38-5) = 2,574$. Με το ARCH παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα. $F_1 = 1,68$, $F_2 = 1,52$, $F_3 = 1,76$, $F_4 = 1,35$ και $F_5 = 1,12$. Για την πορτοκαλιά έχουμε την εξίσωση.

$$\text{Ln}Y_t = 8,60 + 0,196\text{Ln}X_t + 0,316\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 75,7\% \quad F = 57,20$$

t-statistics (4,36) (3,53) (2,51)

$$D W = 2,25 \quad \delta = 0,684 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,286$$

Με το BG test απορρίπτουμε την υπόθεση περί ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,026$, $0,026 \cdot (38-1) = 0,962$, $\rho_2 = 0,063$, $0,063 \cdot (38-2) = 2,268$, $\rho_3 = 0,089$, $0,089 \cdot (38-3) = 3,115$, $\rho_4 = 0,102$, $0,102 \cdot (38-4) = 3,468$ και $\rho_5 = 0,096$, $0,096 \cdot (38-5) = 3,168$. Με το ARCH απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,07$, $F_2 = 0,07$, $F_3 = 0,33$, $F_4 = 0,29$ και $F_5 = 0,21$. Όμοια και για τη λεμονιά.

$$\text{Ln}Y_t = 5,50 + 0,0430\text{Ln}X_t + 0,528\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 42,6\% \quad F = 14,37$$

t-statistic (3,28) (1,32) (3,64)

$$D W = 2,14 \quad \delta = 0,472 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,09.$$

$\rho_1 = 0,007$, $0,007 \cdot (38-1) = 0,259$, $\rho_2 = 0,012$, $0,012 \cdot (38-2) = 0,432$, $\rho_3 = 0,021$, $0,021 \cdot (38-3) = 0,735$, $\rho_4 = 0,104$, $0,104 \cdot (38-4) = 3,536$ και $\rho_5 = 0,116$, $0,116 \cdot (38-5) = 3,828$. Με το ARCH απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,98$, $F_2 = 1,02$, $F_3 = 0,83$, $F_4 = 0,62$ και $F_5 = 0,62$.

• ΛΑΔΙ ΚΑΙ ΒΡΩΣΙΜΗ ΕΛΙΑ

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις ελαστικότητες της ελαιοποιήσιμης ελιάς(λάδι) και της βρώσιμης ελιάς. Για το λάδι έχουμε:

$$\text{Ln}Y_t = 9,07 + 0,127\text{Ln}X_t + 0,222\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 58,1\% \quad F = 25,27$$

t-statistics (6,40) (3,96) (1,81)

$$D W = 2,23 \quad \delta = 0,778 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,163$$

Με τη στατιστική h είναι αδύνατον να κάνουμε έλεγχο για την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης και επομένως γίνεται έλεγχος με το BG test με το οποίο απορρίπτεται η ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,032$, $0,032 \cdot (38-1) = 1,184$, $\rho_2 = 0,064$, $0,064 \cdot (38-2) = 2,304$, $\rho_3 = 0,083$, $0,083 \cdot (38-3) = 2,905$, $\rho_4 = 0,086$, $0,086 \cdot (38-4) = 2,24$ και $\rho_5 = 0,101$, $0,101 \cdot (38-5) = 3,333$. Επίσης, απορρίπτεται και η υπόθεση ότι υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα. $F_1 = 0,24$, $F_2 = 0,26$, $F_3 = 0,24$, $F_4 = 0,20$. Για τη βρώσιμη ελιά έχουμε την εξίσωση της βρώσιμης ελιάς.

$$\text{Ln}Y_t = 6,38 + 0,0916\text{Ln}X_t + 0,202\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 8,80$$

t-statistics (11,88) (2,33) (3,13)

$$D W = 2,48 \quad \delta = 0,798 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,115$$

• ΑΜΠΕΛΟΙ

Πρέπει να σημειωθεί ότι για όλες τις παραπάνω χρονολογικές σειρές γίνεται έλεγχος για συνολοκλήρωση με το EG test. Έτσι, και στη συνέχεια που θα εξετάσουμε την ομάδα των αμπέλων, που είναι τα επιτραπέζια σταφύλια, η κορινθιακή σταφίδα και η σταφίδα σουλτανίνα, οι τιμές του t είναι -7,19, -6,12 και -5,88 αντίστοιχα. Επομένως, οι τιμές αυτές είναι μεγαλύτερες από τις κριτικές τιμές του MacKinnon για τον έλεγχο αυτοσυσχέτισης, που σημαίνει ότι οι χρονολογικές σειρές συνολοκληρώνονται. Για τα επιτραπέζια σταφύλια έχουμε:

$$\text{Ln}Y_t = 3,04 + 0,023\text{Ln}X_t + 0,747\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 80,3\% \quad F = 74,50$$

t-statistics (2,00) (1,05) (5,81)

$$D W = 2,28 \quad \delta = 0,253 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,09$$

Το BG test αποκαλύπτει τη μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης όπως και με το ARCH καταλήγουμε στην απόρριψη της ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. $\rho_1 = 0,034$, $0,034 \cdot (38-1) = 1,258$, $\rho_2 = 0,076$, $0,076 \cdot (38-2) = 2,736$, $\rho_3 = 0,077$, $0,077 \cdot (38-3) = 2,695$, $\rho_4 = 0,08$, $0,08 \cdot (38-4) = 2,72$ και $\rho_5 = 0,114$, $0,114 \cdot (38-5) = 3,762$. $F_1 = 0,05$, $F_2 = 0,05$, $F_3 = 0,48$, $F_4 = 0,34$ και $F_5 = 0,27$. Για την κορινθιακή σταφίδα έχουμε την παρακάτω εξίσωση:

$$\text{Ln}Y_t = 6,62 - 0,0978\text{Ln}X_t + 0,436\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 72,9\% \quad F = 49,38$$

t-statistics (3,70) (-3,14) (2,86)

$$D W = 2,02 \quad \delta = 0,654 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,173$$

Με το BG test καταλήγουμε στην απόρριψη της ύπαρξης αυτοσυσχέτισης και με το ARCH απορρίπτουμε το την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $\rho_1 = 0,001$, $0,001 \cdot (38-1) = 0,037$, $\rho_2 = 0,003$, $0,003 \cdot (38-2) = 0,108$, $\rho_3 = 0,09$, $0,09 \cdot (38-3) = 3,15$, $\rho_4 = 0,111$, $0,111 \cdot (38-4) = 3,774$ και $\rho_5 = 0,144$, $0,144 \cdot (38-5) = 4,752$. $F_1 = 0,73$, $F_2 = 1,76$, $F_3 = 1,81$, $F_4 = 1,77$ και $F_5 = 1,69$. Παρακάτω παρατίθεται η εξίσωση για τη σταφίδα σουλτανίνα.

$$\text{Ln}Y_t = 9,54 - 0,121\text{Ln}X_t + 0,176\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 3,62$$

t-statistics (4,89) (-1,95) (1,05)

$$D W = 2,01 \quad \delta = 0,824 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,147$$

Όπως και πριν έτσι και τώρα απορρίπτουμε την ύπαρξη της αυτοσυσχέτισης και της ετεροσκεδαστικότητας. $\rho_1=0,001$, $0,001*(38-1)=0,037$, $\rho_2=0,00$, $0,00*(38-2)=0,00$, $\rho_3=0,001$, $0,001*(38-3)=0,035$, $\rho_4=0,004$, $0,004*(38-4)=0,136$ και $\rho_5=0,004$, $0,004*(38-5)=0,132$. $F_1=0,02$, $F_2=0,07$, $F_3=0,04$, $F_4=0,03$ και $F_5=0,03$.

• ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

Τώρα θα εξετάσουμε την ομάδα των ξερών καρπών με επιλεκτικά προϊόντα τα οποία είναι τα ξερά σύκα, η αμυγδαλιά, η καρυδιά και η φιστικιά. Για τα ξερά σύκα έχουμε:

$$\text{Ln}Y_t = 7,09 - 0,123\text{Ln}X_t + 0,316\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 0\% \quad F = 0,39$$

t-statistics (4,29) (-3,88) (1,99)

$$D W = 2,20 \quad \delta = 0,684 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,18$$

Η τιμή του t από το EG test είναι -6,46, επομένως οι χρονολογικές σειρές συνοκληρώνονται. Με το EG test απορρίπτουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης, όπως και με το ARCH απορρίπτουμε την ύπαρξη της ετεροσκεδαστικότητας. Οι τιμές είναι: $\rho_1=0,010$, $0,010*(38-1)=0,37$, $\rho_2=0,010$, $0,010*(38-2)=0,36$, $\rho_3=0,121$, $0,121*(38-3)=4,235$, $\rho_4=0,125$, $0,125*(38-4)=4,25$ και $\rho_5=0,155$, $0,155*(38-5)=5,115$. $F_1=0,58$, $F_2=0,39$, $F_3=0,29$, $F_4=0,31$ και $F_5=0,41$. Για την αμυγδαλιά έχουμε την παρακάτω εξίσωση:

$$\text{Ln}Y_t = 5,99 + 0,159\text{Ln}X_t + 0,361\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 40,47$$

$$D W = 1,80 \quad \delta = 0,639 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,25$$

Με το BG test οδηγούμαστε και πάλι στην απόρριψη της αυτοσυσχέτισης, όπως και με το ARCH απορρίπτουμε την ετεροσκεδαστικότητα. $\rho_1=0,00$, $0,00*(38-1)=0,00$, $\rho_2=0,013$, $0,013*(38-2)=0,468$, $\rho_3=0,024$, $0,024*(38-3)=0,84$, $\rho_4=0,18$, $0,18*(38-4)=0,612$ και $\rho_5=0,041$, $0,041*(38-5)=1,353$. $F_1=0,78$, $F_2=1,56$, $F_3=1,07$, $F_4=0,72$ και $F_5=0,60$. Για τη καρυδιά έχουμε τα αποτελέσματα:

$$\text{Ln}Y_t = 2,89 - 0,0046\text{Ln}X_t + 0,711\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 55,2\% \quad F = 23,22$$

t-statistics (2,77) (-0,14) (6,60)

$$D W = 2,49 \quad \delta = 0,289 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,016$$

Και σε αυτή την περίπτωση καταλήγουμε στα ίδια συμπεράσματα με τα προηγούμενα σύμφωνα με το BG test και το ARCH. $\rho_1=0,073$, $0,073*(38-1)=2,701$, $\rho_2=0,13$, $0,13*(38-2)=4,68$, $\rho_3=0,149$, $0,149*(38-3)=5,215$, $\rho_4=0,209$, $0,209*(38-4)=7,106$ και $\rho_5=0,209$, $0,209*(38-5)=6,837$. $F_1=0,35$, $F_2=0,80$, $F_3=0,53$, $F_4=0,41$ και $F_5=0,41$.

Τέλος για τη φυσικιά έχουμε:

$$\ln Y_t = 1,89 + 0,655 \ln X_t + 0,057 Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = -71,6\% \quad F = 46,43$$

t-statistics (6,06) (6,38) (0,55)

$$D W = 2,23 \quad \delta = 0,943 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,69$$

Όμοια με τα προηγούμενα. $\rho_1 = 0,034$, $0,034 \cdot (38-1) = 1,258$, $\rho_2 = 0,036$, $0,036 \cdot (38-2) = 1,296$, $\rho_3 = 0,106$, $0,106 \cdot (38-3) = 3,71$, $\rho_4 = 0,106$, $0,106 \cdot (38-4) = 3,604$. $F_1 = 0,02$, $F_2 = 1,45$, $F_3 = 0,77$, $F_4 = 0,61$.

• ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΑ

Τώρα θα εξετάσουμε τους οπώρες. Η εξίσωση για τη μηλιά είναι:

$$\ln Y_t = 10,6 + 0,139 \ln X_t + 0,112 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 63,2\% \quad F = 31,88$$

t-statistics (5,20) (3,92) (0,65)

$$D W = 2,36 \quad \delta = 0,888 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,156$$

Με το BG test απορρίπτουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,039$, $0,039 \cdot (38-1) = 1,443$, $\rho_2 = 0,11$, $0,11 \cdot (38-2) = 3,96$, $\rho_3 = 0,127$, $0,127 \cdot (38-3) = 4,445$, $\rho_4 = 0,124$, $0,124 \cdot (38-4) = 4,216$ και $\rho_5 = 0,149$, $0,149 \cdot (38-5) = 4,917$. Με το Arch οδηγούμαστε στην απόρριψη της ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,25$, $F_2 = 0,18$, $F_3 = 0,15$, $F_4 = 0,028$ και $F_5 = 0,24$. Για τη αχλαδιά έχουμε:

$$\ln Y_t = 0,0812 - 0,317 \ln X_t + 0,625 \ln Y_{t-1} \quad R\text{-Sq}(adj) = 59,5\% \quad F = 24,51$$

t-statistics (2,50) (-2,81) (5,28)

$$D W = 2,00 \quad \delta = 0,375 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,85$$

Το παραπάνω υπόδειγμα είναι το διορθωμένο. Το αρχικό παρουσίαζε ετεροσκεδαστικότητα, η οποία διορθώθηκε με GLS, Το υπόδειγμα αυτό είναι γνωστό και ως το υπόδειγμα του κινητού μέσου⁵. Έτσι, λύσαμε και την αυτοσυσχέτιση που αποδεικνύεται με την τιμή h , που είναι 0,00. Τα F για τον έλεγχο ετεροσκεδαστικότητας έχουν ως εξής: $F_1 = 0,16$, $F_2 = 1,86$, $F_3 = 1,24$, $F_4 = 2,10$ και $F_5 = 1,55$.

5. Υποθέτουμε ότι το $\rho = \pm 1$, οπότε η γενικευμένη εξίσωση διαφορών γίνεται.

$$Y_t + Y_{t-1} = 2b_1 + b_2 (X_t + X_{t-1}) + \varepsilon_t \quad \text{ή} \quad \frac{Y_t + Y_{t-1} - 1}{2} = b_1 + b_2 \frac{X_t + X_{t-1} - 1}{2} + \frac{\varepsilon_t}{2}$$

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η αυτοσυσχέτιση δεν επιλύθηκε με την πρώτη και γι' αυτό αναγκαστήκαμε να πάρουμε $Y_{t+4} + Y_{t-5}$ και ούτω καθεξής. Βλέπε Damodar N. Gujarati. Basic Econometrics. 1995. σελίδα 429

• ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Η ομάδα των προϊόντων που θα εξετάσουμε τώρα είναι αυτή των κτηνοτροφικών και συγκεκριμένα το βόειο κρέας, το πρόβειο κρέας, το κρέας των αιγών, τα πουλερικά, τα κουνέλια, το χοιρινό κρέας, το αγελαδινό γάλα, το πρόβειο γάλα, το γάλα των αιγών και τέλος τα αυγά. Για αρχή βλέπουμε την εξίσωση για το βόειο κρέας. Το υπόδειγμα που ακολουθεί είναι το διορθωμένο, αφού το αρχικό, σύμφωνα με το BG test, παρουσίαζε αυτοσυσχέτιση. Έτσι, λοιπόν το διορθωμένο υπόδειγμα για το βόειο κρέας είναι:

$$\text{Ln}Y_t = 0,0219 - 0,174\text{Ln}X_t + 0,565\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 42, \% \quad F = 13,53$$

t-statistics (1,37) (-1,46) (4,45)

D W = 1,72 δ = 0,435 Μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,4

Με το ARCH αποκλείουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,04$, $F_2 = 0,11$, $F_3 = 0,76$, $F_4 = 0,59$ και $F_5 = 0,53$.

Για το πρόβειο κρέας υπήρχε πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας και διορθώθηκε με GLS. Το καινούριο υπόδειγμα δεν παρουσιάζει ούτε αυτοσυσχέτιση, αφού η τιμή $h = 0,81$ και οι τιμές F για τον έλεγχο ετεροσκεδαστικότητας είναι: $F_1 = 0,44$, $F_2 = 1,20$, $F_3 = 1,59$, $F_4 = 1,11$.

$$\text{Ln}Y_t = -0,0044 + 0,0983\text{Ln}X_t + 0,237\text{Ln}Y_{t-1} \quad R\text{-Sq}(adj) = 5,8 \% \quad F = 2,01$$

t-statistics (-0,36) (0,99) (1,34)

D W = 1,81 δ = 0,763 Μακροχρόνια ελαστικότητα = 0,128

Για το κρέας των αιγών το υπόδειγμα δεν παρουσίασε ούτε αυτοσυσχέτιση ούτε πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας. Το BG test μας έδωσε: $\rho_1 = 0,038$, $0,038*(37-1) = 1,368$, $\rho_2 = 0,033$, $0,033*(37-2) = 1,155$, $\rho_3 = 0,032$, $0,032*(37-3) = 1,088$, $\rho_4 = 0,035$, $0,035*(37-4) = 1,155$ και $\rho_5 = 0,045$, $0,045*(37-5) = 1,44$ και οι τιμές F είναι: $F_1 = 0,90$, $F_2 = 0,52$, $F_3 = 0,79$, $F_4 = 0,74$ και $F_5 = 0,62$. Το τελικό υπόδειγμα είναι:

$$\text{Ln}Y_t = 2,19 + 0,0256\text{Ln}X_t + 0,781\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 93,6 \% \quad F = 255,42$$

t-statistics (1,82) (1,65) (6,43)

D W = 1,81 δ = 0,219 Μακροχρόνια ελαστικότητα = 0,117

Το αρχικό υπόδειγμα που έγινε για το κρέας των χοίρων παρουσίασε αυτοσυσχέτιση σύμφωνα με το BG test και συγκεκριμένα $\rho_1 = 0,218$, $0,218*(37-1) = 7,848 > 3,841$, $5,024$ και $6,635$, που είναι οι κριτικές τιμές της X^2 σε ε.σ.σ. $\alpha = 0,05$, $0,25$ και $0,01$ αντίστοιχα. Το υπόδειγμα διορθώθηκε με τη μέθοδο εκτίμησης του ρ και με το BG test έχουμε: $\rho_1 = 0,005$, $0,005*(37-1) = 0,18$, $\rho_2 = 0,018$, $0,018*(37-2) = 0,63$, $\rho_3 = 0,011$, $0,011*(37-3) = 0,374$, $\rho_4 = 0,012$, $0,012*(37-4) = 0,396$ και $\rho_5 = 0,016$, $0,016*(37-5) = 0,512$. Επίσης, με το ARCH έγινε έλεγχος για ύπαρξη

ετεροσκεδαστικότητας και καταλήγουμε στην απόρριψη της ύπαρξης της. $F_1 = 0,03$, $F_2 = 0,19$, $F_3 = 0,10$, $F_4 = 1,16$, $F_5 = 1,12$ και $F_6 = 0,92$. Τελικά το υπόδειγμα είναι:

$$\ln Y_t = 0,00533 + 0,0101 \ln X_t + 0,631 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 35,34\% \quad F = 10,30$$

t-statistics (0,75) (0,11) (4,54)

$$D W = 2,04 \quad \delta = 0,369 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,027.$$

Για τα πουλερικά το υπόδειγμα, σύμφωνα με το BG test, δεν παρουσιάζει αυτοσυσχέτιση, καθώς και με το ARCH απορρίπτουμε την ύπαρξη της ετεροσκεδαστικότητας. Οι τιμές για τα δύο test είναι: $\rho_1 = 0,039$, $0,039(37-1) = 1,404$, $\rho_2 = 0,109$, $0,109(37-2) = 3,815$, $\rho_3 = 0,094$, $0,094(37-3) = 3,196$, $\rho_4 = 0,075$, $0,075(37-4) = 2,475$ και $\rho_5 = 0,056$, $0,056(37-5) = 1,792$. $F_1 = 0,10$, $F_2 = 1,56$, $F_3 = 0,87$, $F_4 = 1,47$, $F_5 = 0,93$ και $F_6 = 1,28$. Το υπόδειγμα είναι:

$$\ln Y_t = 0,705 - 0,0261 \ln X_t + 0,954 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 98,9\% \quad F = 1507,90$$

t-statistics (0,83) (-1,81) (0,29)

$$D W = 2,11 \quad \delta = 0,046 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,56$$

Βέβαια πρέπει να τονίσω ότι το συγκεκριμένο υπόδειγμα πρέπει να το αναλύσουμε με προσοχή και επιφύλαξη, διότι στατιστικά είναι ασήμαντο, και συγκεκριμένα αναφέρομαι στις τιμές των T-ratios. Η Ελλάδα έχει μεγάλη παραγωγή στα κοτόπουλα, αλλά επειδή στα στοιχεία εδώ αναφερόμαστε στο σύνολο των πουλερικών, δεν μπορούμε να κάνουμε σωστή ανάλυση.

Το αρχικό υπόδειγμα για τα κουνέλια παρουσίασε αυτοσυσχέτιση, η οποία επιλύθηκε και το νέο υπόδειγμα δεν εμφανίζει αυτοσυσχέτιση, αφού η τιμή $h = -0,165$, αλλά δεν παρουσιάζει ούτε και πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας, καθώς οι τιμές F με το ARCH είναι: $F_1 = 0,01$, $F_2 = 0,15$, $F_3 = 0,13$, $F_4 = 0,27$. Τελικά το υπόδειγμα είναι :

$$\ln Y_t = -0,0003 + 0,084 \ln X_t + 0,521 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 23,1\% \quad F = 6,11$$

t-statistics (-0,02) (0,40) (3,46)

$$D W = 2,05 \quad \delta = 0,479 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,17$$

Θα περάσουμε τώρα στην ανάλυση του γάλακτος της αγελάδας

Το υπόδειγμα είναι:

$$\ln Y_t = 2,11 + 0,00497 \ln X_t + 0,843 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 94,7\% \quad F = 322,42$$

t-statistics (3,27) (0,71) (17,08)

$$D W = 1,74 \quad \delta = 0,157 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,032$$

Το υπόδειγμα δεν παρουσιάζει αυτοσυσχέτιση, αλλά ούτε και πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας. $\rho_1 = 0,01$, $0,01(37-1) = 0,36$, $\rho_2 = 0,07$, $0,07(37-2) = 2,45$, $\rho_3 = 0,06$, $0,06(37-3) = 2,04$, $\rho_4 = 0,069$, $0,069(37-4) = 2,277$. $F_1 = 0,08$, $F_2 = 0,43$, $F_3 = 0,27$, $F_4 = 0,38$, $F_5 = 0,28$. Το γάλα προβάτου έχει ως εξής:

$$\text{Ln}Y_t = 1,38 + 0,00290\text{Ln}X_t + 0,896\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 96,1\% \quad F = 440,83$$

t-statistics (1,78) (0,38) (14,69)

$$D W = 2,20 \quad \delta = 0,104 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,028$$

Για έλεγχο αυτοσυσχέτισης και ετεροσκεδαστικότητας, τα συμπεράσματα είναι όμοια με αυτά που προέκυψαν από την ανάλυση για το γάλα αγελάδας. $\rho_1 = 0,024$, $0,024 \cdot (37-1) = 0,864$, $\rho_2 = 0,008$, $0,008 \cdot (37-2) = 0,28$, $\rho_3 = 0,065$, $0,065 \cdot (37-3) = 2,21$, $\rho_4 = 0,114$, $0,114 \cdot (37-4) = 3,762$ και $\rho_5 = 0,093$, $0,093 \cdot (37-5) = 2,976$. $F_1 = 0,01$, $F_2 = 0,00$, $F_3 = 0,20$, $F_4 = 0,20$. Για το γάλα των αιγών έχουμε:

$$\text{Ln}Y_t = 0,363 - 0,00408\text{Ln}X_t + 0,974\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 96,6\% \quad F = 507,44$$

t-statistics (0,55) (-0,61) (18,63)

$$D W = 1,60 \quad \delta = 0,026 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = -0,156$$

Με το BG test αποκλείουμε την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. $\rho_1 = 0,012$, $0,012 \cdot (37-1) = 0,432$, $\rho_2 = 0,014$, $0,014 \cdot (37-2) = 0,49$, $\rho_3 = 0,002$, $0,002 \cdot (37-3) = 0,068$, $\rho_4 = 0,009$, $0,009 \cdot (37-4) = 0,297$ και $\rho_5 = 0,014$, $0,014 \cdot (37-5) = 0,448$. Με το Arch έχουμε: $F_1 = 1,44$, $F_2 = 1,08$, $F_3 = 0,33$, $F_4 = 0,69$. Επομένως, απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας.

Τέλος έχουμε την παραγωγή των αυγών. Το υπόδειγμα δεν παρουσίασε αυτοσυσχέτιση, αφού σύμφωνα με το BG test, έχουμε: $\rho_1 = 0,043$, $0,043 \cdot (37-1) = 1,548$, $\rho_2 = 0,052$, $0,052 \cdot (37-2) = 1,82$, $\rho_3 = 0,055$, $0,055 \cdot (37-3) = 1,87$, $\rho_4 = 0,125$, $0,125 \cdot (37-4) = 4,125$ και $\rho_5 = 0,136$, $0,136 \cdot (37-5) = 4,352$. Με το Arch απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας. $F_1 = 0,12$, $F_2 = 0,09$, $F_3 = 0,11$, $F_4 = 1,60$ και $F_5 = 1,34$.

$$\text{Ln}Y_t = 2,45 + 0,00540\text{Ln}X_t + 0,789\text{Ln}Y_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 93,8\% \quad F = 272,63$$

t-statistics (4,31) (0,69) (15,44)

$$D W = 2,37 \quad \delta = 0,211 \quad \text{Μακροχρόνια ελαστικότητα} = 0,025$$

• ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΜΕΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΠΟΓΓΩΝ

Έχουμε το υπόδειγμα, $L_t - L_{t-1} = \gamma (L_t^* - L_{t-1})$, όπου L συμβολίζει την απασχόληση, το Y την παραγωγή, το X τον αριθμό των σκαφών και L_{t-1} την απασχόληση με υστέρηση ενός έτους. Ως εξαρτημένη παίρνουμε την ΔL_{t-1} που ουσιαστικά είναι οι πρώτες διαφορές της L_t . Με λίγα λόγια ισχύει ότι $\Delta L_t = L_t - L_{t-1}$. Ως ερμηνευτικές θα πάρουμε τις Y , X και L_{t-1} , αλλά και το t και το t^2 , που συμβολίζει το χρόνο. Το υπόδειγμα προέκυψε με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων και προτιμήθηκε το απλό γραμμικό. Πρόβλημα αυτοσυσχέτισης και ετεροσκεδαστικότητας δεν προέκυψε. Οι εκτιμήσεις είναι οι εξής:

$$\Delta L_t = 13 + 0,00092Y_t + 2,67X_t + 3,72t - 0,261t^2 - 0,938L_{t-1}$$

t-statistics (0,12) (0,68) (5,03) (0,40) (-0,86) (-6,11)

$$R^2_{(\text{adj.})} = 77,4\% \quad F = 14,01$$

ΤΜΗΜΑ 3

▪ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Τα υπόδειγμα δυναμικής προσφοράς του Nerlove προκύπτει απ' τα εξής:

$$Y_t^* = \alpha_0 + \alpha_1 P_t^* \quad (1)$$

$$Y_t - Y_{t-1} = \gamma(Y_t^* - Y_{t-1}), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \gamma \leq 1$$

$$P_t^* - P_{t-1}^* = \delta (P_t - P_{t-1}), \text{ όπου ισχύει } 0 \leq \delta \leq 1$$

και το τελικό είναι:

$$Y_t = f(P_{t-1}, Y_{t-1}, Y_{t-2}),$$

$$Y_t = \alpha_0 \gamma \delta + \alpha_1 \gamma \delta P_{t-1} + (2-\gamma-\delta) Y_{t-1} - (1-\gamma)(1-\delta) Y_{t-2} + \varepsilon_t$$

, όπου τελικά γίνεται

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 P_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + \beta_3 Y_{t-2} + \varepsilon_t$$

Και αυτό το υπόδειγμα όμως δεν ξεπερνάει τα προβλήματα που αναφέραμε. Παρόλα αυτά, οι ελαστικότητες που προκύπτουν σύμφωνα με το υπόδειγμα από είναι σχεδόν παρόμοιες με αυτές που προέκυψαν απ' το υπόδειγμα των αναπροσαρμοζόμενων προσδοκιών. Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις προκύπτει ότι το γ είναι και μεγαλύτερο της μονάδας, που αυτό δε μπορεί να συμβεί, αφού τονίσαμε παραπάνω τον περιορισμό ότι το γ κυμαίνεται μεταξύ του μηδενός και της μονάδας. Αυτό πάντως μπορεί να εξηγηθεί εμπειρικά ότι οι δεν δενδρώδεις καλλιέργειες και ορισμένα κτηνοτροφικά προϊόντα χρειάζονται περισσότερο από ένα χρόνο για να αρχίζουν να αποδίδουν στην παραγωγή. Αν δηλαδή η στατιστική απογραφή των δεντρώδων καλλιεργειών περιλαμβάνει και τα νέα δενδρύλλια που μόλις αρχίζουν να αποδίδουν κάπως, τότε λογικό είναι τα δέντρα αυτά να χρειάζονται χρόνο προσαρμογής περισσότερο του ενός έτους. Για το βοδινό κρέας έχουμε:

Όπως γνωρίζουμε θα κάνουμε τις εξής αντικαταστάσεις

$$\alpha_0 \gamma \delta = 1,34 \quad (1)$$

$$\alpha_1 \gamma \delta = -0,0143 \quad (2)$$

$$(2-\gamma-\delta) = 1,24 \quad (3)$$

$$-(1-\gamma)(1-\delta) = -0,353 \quad (4)$$

Η διαδικασία είναι απλή: Λύνουμε την σχέση (3) ως προς το γ και έχουμε $\gamma = 0,76-\delta$. Αντικαθιστούμε το γ που βρήκαμε στη σχέση (4) και έχουμε:

$$(1-0,76+\delta)(1-\delta) = -0,353 \Rightarrow -(0,24+\delta)(1-\delta) = -0,353 \Rightarrow -0,24 + 0,24\delta - \delta - \delta^2 - 0,353 = 0 \Rightarrow -\delta^2 - 0,76\delta + 0,113 = 0 \Rightarrow \text{Θα βρούμε τις λύσεις με τη γνωστή μέθοδο:}$$

$$(\beta)^2 - 4(\alpha)(\gamma) = 0,5776 - 4(-1)(0,113) = \frac{0,76 \pm 1,01}{-2} \Rightarrow \delta_1 = 0,125. \text{ Δεχόμαστε μόνο}$$

τη θετική ρίζα. Αντικαθιστώ στη σχέση (4) και έχουμε $(1-\gamma)(1-0,125) = -0,353 \Rightarrow$

$$1-\gamma = -0,403 \Rightarrow \gamma = 0,596. \text{ Αντικαθιστούμε στην πρώτη σχέση και παίρνουμε:}$$

$$\alpha_0 * 0,125 * 0,596 = 1,34 \Rightarrow \alpha_0 = 18 \text{ και } \alpha_1 = -0,19. \text{ Επομένως το τελικό υπόδειγμα είναι:}$$

$$\ln Y_t = 18 - 0,19 \ln X_t + 1,279 \ln Y_{t-1} + 0,3535 \ln Y_{t-2} \quad R^2_{(adj.)} = 93,8\% \quad F = 172,76$$

t-statistics (2,86) (-1,90) (7,42) (-2,36)

$$D W = 1,71 \quad \text{Αν } \delta = 0,125, \text{ τότε μακροχρόνια ελαστικότητα} = -1,52$$

$$\text{Αν όμως } \delta = 0,596, \text{ τότε ελαστικότητα} = -0,32$$

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η παλινδρόμηση, που έγινε με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων, δεν παρουσίασε προβλήματα ετεροσκεδαστικότητας, αλλά ούτε και ύπαρξη αυτοσυσχέτισης.

$$\ln Y_t = 0,098 - 0,18 \ln X_t + 0,097 \ln Y_{t-1} - 0,002 \ln Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 98,7\% \quad F = 885,65$$

t-statistics (3,54) (-1,82) (4,06) (1,04)

D W = 1,92 $\delta = 0,97$ Μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,185 και $\gamma = 0,93$
 ή $\delta = 0,93$ τότε μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,19 και $\gamma = 0,97$.

Μια κριτική που πρέπει να κάνουμε εδώ, είναι ότι η εκτίμηση με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων, δεν είναι πάντοτε συνεπής. Οι μέθοδοι που προτείνονται είναι η μέθοδος των ελαχίστων τετραγώνων σε δύο τετράγωνα, η μέθοδος των βοηθητικών μεταβλητών, καθώς και η μέθοδος μέγιστης πιθανοφάνειας. Για το κρέας των αγών θα χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο της βοηθητικής μεταβλητής, όπου σαν βοηθητική της Y_{t-2} πήραμε την X_{t-2} και είχαμε τα εξής αποτελέσματα:

$$\ln Y_t = 2,75 + 0,0974 \ln X_{t-1} + 0,7210 \ln Y_{t-1} - 0,064 \ln X_{t-2} \quad R^2_{(adj.)} = 93,3\% \quad F = 158,55$$

t-stat. (2,02) (1,20) (5,20) (-0,89)

D W = 1,63

Για αυτοσυσχέτιση έγινε έλεγχος με το BG test και οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση. Συγκεκριμένα, $\rho_1 = 0,024$, $0,024 * (37-1) = 0,864$, $\rho_2 = 0,047$, $0,047 * (37-2) = 1,645$, $\rho_3 = 0,047$, $0,047 * (37-3) = 1,598$, $\rho_4 = 0,055$, $0,055 * (37-4) = 1,815$ και $\rho_5 = 0,052$, $0,052 * (37-5) = 1,664$. $F_1 = 0,50$, $F_2 = 0,24$, $F_3 = 0,56$, $F_4 = 0,49$ και $F_5 = 0,47$. Η βραχυχρόνια ελαστικότητα είναι 0,142.

$\alpha_0 = 4,02$ και $\alpha_1 = 0,142$. Αν $\delta = 0,8965$ τότε $\gamma = 0,765$ και μακροχρόνια ελαστικότητα είναι 0,16. Αν $\delta = 0,765$ και $\gamma = 0,8965$, τότε η μακροχρόνια ελαστικότητα είναι 0,185.

Ας δούμε τη σταφίδα σουλτανίνα. Η παλινδρόμηση διορθώθηκε με το υπόδειγμα του Koyck, διότι παρουσίαζε πολυσυγγραμμικότητα. Με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος SPSS, βρήκαμε ότι η τιμή του VIF, βρισκόταν σε επίπεδα τιμών γύρω στο 19 με 20, που υποδηλώνει την ύπαρξη πολυσυγγραμμικότητας. Το τελικό υπόδειγμα, αφού κάναμε και τις αλγεβρικές αντικαταστάσεις, όπως κάναμε και προηγουμένως, δε θα αναφερθούν εδώ, αφού έχουμε παρουσιάσει την όλη διαδικασία μόλις παραπάνω στο τρέχων τμήμα του παραρτήματος, είναι:

$$\ln Y_t = 9,75 - 0,146 \ln X_{t-1} + 0,1761 Y_{t-1} - 0,0037 \ln Y_{t-2}^*$$

Αν λοιπόν το $\delta = 0,965$, τότε το $\gamma = 0,855$ και η μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,151
 Αν το $\delta = 0,855$ και το $\gamma = 0,9655$, τότε μακροχρόνια ελαστικότητα = -0,17.

Με παρόμοια διαδικασία εξετάζουμε από την οικογένεια των ξηρών καρπών την καρυδιά. Το υπόδειγμα είναι

$$\ln Y_t = 9,95 - 0,15 \ln X_t + 0,7108 \ln Y_{t-1} - \ln Y_{t-2}^*$$

Αν το $\delta = 0,996$ και $\gamma = 0,294$, τότε η μακροχρόνια ελαστικότητα = $-0,15$ και αν το $\delta = 0,294$ και το $\gamma = 0,996$, τότε η μακροχρόνια ελαστικότητα = $-0,51$.

Από τους οπώρες εξετάζουμε την αχλαδιά και έχουμε το τελικό υπόδειγμα:

$$\ln Y_t = 12,55 - 0,25 \ln X_t + 0,902 \ln Y_{t-1} - 0,025 \ln Y^*_{t-2}$$

Αν λοιπόν το $\delta = -0,129$ και το $\gamma = -0,969$, τότε μακροχρόνια ελαστικότητα = $-1,93$ και αν $\delta = -0,969$ και $\gamma = -0,129$, τότε μακροχρόνια ελαστικότητα = $-0,258$.

ΤΜΗΜΑ 4. Η ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1975-1993

Η συνάρτηση ζήτησης για λιπάσματα παρουσίασε αυτοσυσχέτιση, σύμφωνα με τη στατιστική h του Durbin. Το υπόδειγμα μετασχηματίστηκε ως GLS, όπου τελικά το πρόβλημα της αυτοσυσχέτισης επιλύθηκε. Επίσης, το υπόδειγμα δεν παρουσιάζει ετεροσκεδαστικότητα. Βέβαια, υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών ο συμβολίζουν τους δείκτες τιμών αγροτικών προϊόντων χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις και με εισοδηματικές ενισχύσεις. Γεγονός που μπορεί να μας οδηγήσει στην υποψία για ύπαρξη πολυσυγραμμικότητας. Παρ' όλα αυτά όμως τα πρόσημα προκύπτουν ίδια με μια έρευνα⁶ που δεν παίρνει ακριβώς τις ίδιες μεταβλητές. Παίρνει δηλαδή τις ίδιες μεταβλητές, εκτός του ότι παίρνει μια μεταβλητή που μετράει την επέκταση των αρδευόμενων εκτάσεων, μια άλλη μεταβλητή που την ορίζει ως δείκτη βροχοπτώσεων και επίσης εμείς διαχωρίζουμε τις τιμές των παραγωγών σε τιμές με εισοδηματικές ενισχύσεις και σε τιμές χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις. Οι εκτιμήσεις είναι οι εξής:

$$\ln Q_{\lambda\iota\tau} = 4,72 - 0,687 \ln P_{\iota\lambda\iota\tau} + 1,40 \ln P_{\iota\chi\omega\rho\iota\varsigma} - 0,717 \ln P_{\iota\mu\epsilon} + 0,241 \ln P_{\iota-1\lambda\iota\tau}$$

t-statistics (6,07) (-6,86) (2,18) (-1,22) (1,80)

$$D W = 2,79 \quad F = 41,38 \quad R^2_{(adj.)} = 91,0\%$$

Το υπόδειγμα είναι στατιστικά σημαντικό. Το υψηλό R^2 σημαίνει ότι υπάρχει πολύ καλή επεξηγηματική ικανότητα των μεταβλητών του υποδείγματος, το F μας προτρέπει να πούμε τι το υπόδειγμα είναι γενικά στατιστικά σημαντικό, ενώ υπάρχει μια αμφιβολία για τη σημαντικότητα των δύο τελευταίων μεταβλητών, όσον αφορά την ατομική στατιστική σημαντικότητα, αφού το t-ratio, είναι σχετικά χαμηλό, $-1,22$ και $1,80$ αντίστοιχα. Όμως, το υψηλό R^2 και τα χαμηλά t-ratio αυτών των μεταβλητών μας οδηγεί στην υποψία για ύπαρξη πολυσυγραμμικότητας. Έτσι, λοιπόν θα δούμε τις δύο αυτές μεταβλητές ξεχωριστά. Έτσι έχουμε:

6. Γ. Μέργος, Προβλέψεις Κατανάλωσης λιπασμάτων 1995-2000, Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, 1994

$$\ln Q_{\lambda\mu\tau} = 4,73 - 0,65 \ln P_{\iota\lambda\mu\tau} + 0,645 \ln P_{\iota\chi\omega\rho\iota\varsigma} + 0,243 \ln P_{\iota-1\lambda\mu\tau}$$

$$\text{t-statistics} \quad (5,83) \quad (-6,81) \quad (6,79) \quad (1,74)$$

$$D W = 2,49 \quad F = 49,30 \quad R^2_{(\text{adj.})} = 90,1\%$$

Επομένως, παρατηρούμε ότι η ελαστικότητα δεν είναι ελαστική ως προς τον δείκτη τιμών αγροτικών προϊόντων χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις. Η ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή των λιπασμάτων είναι σχεδόν παρόμοια, όπως και ο σταθερός όρος είναι ακριβώς ο ίδιος, που σημαίνει ότι δεν επηρεαζόταν από την πολυσυγραμμικότητα. Το υπόδειγμα που λαμβάνει υπόψη του ακριβώς τις ίδιες μεταβλητές, αλλά αντί του δείκτη τιμών των παραγωγών που δεν απολαμβάνουν εισοδηματικές ενισχύσεις, θα λάβουμε υπόψη μας το δείκτη τιμών παραγωγών που απολαμβάνουν τις εισοδηματικές ενισχύσεις. Το υπόδειγμα είναι το εξής:

$$\ln Q_{\lambda\mu\tau} = 4,68 - 0,580 \ln P_{\iota\lambda\mu\tau} + 0,570 \ln P_{\iota\mu\epsilon} + 0,254 \ln P_{\iota-1\lambda\mu\tau}$$

$$\text{t-statistics} \quad (5,21) \quad (-5,99) \quad (5,98) \quad (1,64)$$

$$D W = 2,05 \quad F = 39,89 \quad R^2_{(\text{adj.})} = 87,9\%$$

ΤΜΗΜΑ 5.

ΟΙ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η πρώτη συνάρτηση που αφορά το πάγιο κεφάλαιο στον αγροτικό τομέα ή τον πρωτογενή είναι η εξής:

$$I_t = 0,386 Y_t - 0,033 Y_{t-1} + 0,630 I_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 99\% \quad F = 156,4$$

$$\text{t-statistics} \quad (4,25) \quad (-0,73) \quad (7,59)$$

Η συνάρτηση για τον δευτερογενή τομέα είναι:

$$I_t = 0,491 Y_t - 0,192 Y_{t-1} + 0,707 I_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 99\% \quad F = 3323,5$$

$$\text{t-statistics} \quad (8,18) \quad (-3,04) \quad (30,7)$$

Η συνάρτηση για το τομέα των υπηρεσιών ή τον τριτογενή τομέα είναι:

$$I_t = 1126 + 1,46 Y_t - 0,083 Y_{t-1} + 0,048 I_t \quad R^2_{(\text{adj.})} = 66,8\% \quad F = 24,13$$

$$\text{t-statistics} \quad (0,27) \quad (1,98) \quad (-0,10) \quad (0,29)$$

Η πρώτη συνάρτηση εμφάνιζε πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας, όπως κι η τρίτη συνάρτηση, καθώς εμφάνιζαν και πολυσυγραμμικότητα. Η ετεροσκεδαστικότητα επιλύθηκε με GLS και ταυτόχρονα επιλύθηκε και το πρόβλημα της πολυσυγραμμικότητας. Οι δύο πρώτες συναρτήσεις είναι στατιστικά σημαντικές τόσο όσον αφορά την ατομική στατιστική σημαντικότητα, που φαίνεται από τα υψηλά t-statistics, αλλά και όσο αφορά και τη συνολική στατιστική σημαντικότητα των υποδειγμάτων που εκδηλώνεται από τις υψηλές τιμές των F. Τα R^2 υποδηλώνουν ότι υπάρχει καλή ερμηνεία των μεταβλητών. Η τρίτη είναι συνολικά στατιστικά σημαντική, αλλά η ατομική στατιστική σημαντικότητα των μεταβλητών είναι μηδενική. Παρ' όλα αυτά όμως παρουσιάζει τις αναμενόμενες εκτιμήσεις σύμφωνα με την οικονομική θεωρία.

ΤΜΗΜΑ 6. ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Όπως και στο τμήμα 3, που είδαμε την δυναμική συνάρτηση προσφοράς, έτσι έχουμε και σε αυτήν την περίπτωση την ίδια διαδικασία, που μετά από κάποιους αλγεβρικούς μετασχηματισμούς, καταλήγουμε στο υπόδειγμα:

$$M_t = \beta_0 + \beta_1 I_t + \beta_2 M_{t-1} + \beta_3 M_{t-2} + \varepsilon_t$$

, όπου $\beta_1 \geq 0$ $\beta_2 \geq 0$ $\beta_3 \leq 0$, διότι όπως γνωρίζουμε

$$M_t = \alpha_0 \gamma \delta + \alpha_1 \gamma \delta I_{t-1} + (2-\gamma-\delta) M_{t-1} - (1-\gamma)(1-\delta) M_{t-2} + \varepsilon_t$$

, όπου $\alpha_0 \gamma \delta = \beta_0$, $\alpha_1 \gamma \delta = \beta_1$, $(2-\gamma-\delta) = \beta_2$ και $-(1-\gamma)(1-\delta) = \beta_3$

Βέβαια πρέπει να τονίσουμε, όπως αναφέραμε και στην περίπτωση της δυναμικής συνάρτησης προσφοράς, ότι η εκτίμηση με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων μπορεί να είναι ασυνεπείς και μεροληπτικές. Γι' αυτό το λόγο εκτιμήσαμε τη παραπάνω εξίσωση με τη μέθοδο 2SLS και ως βοηθητικές μεταβλητές πήραμε M_{t-1} , M_{t-2} και $P^{A, \Pi}_{t-1}$. Ομοίως και για τις περιπτώσεις που αναλύουμε τη χρηματοδότηση ξεχωριστά, δηλαδή κα για α κτίσμα, για τον μηχανικό εξοπλισμό α τις λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις ως ενδογενείς μεταβλητές παίρνουμε την M_t και την I_t . Τα αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα:

$$\ln M_t = -1.56 + 0,474 \ln I_t + 0,750 \ln M_{t-1} - 0,05 \ln M_{t-2} \quad F = 37,35 \quad R^2_{(adj)} = 78,5\%$$

t-stat. (-1,185) (2,305) (3,7) (-0,031)

Έχω τις σχέσεις:

$$\alpha_0 \gamma \delta = -1,56 \quad (1)$$

$$\alpha_1 \gamma \delta = 0,474 \quad (2)$$

$$(2-\gamma-\delta) = 0,750 \quad (3)$$

$$-(1-\gamma)(1-\delta) = -0,05 \quad (4)$$

Το $\gamma = 0,278$ και το $\delta = 0,752$ ή το $\gamma = 0,752$ και το $\delta = 0,278$, η σταθερή $\alpha_0 = -7,42$ και η $\alpha_1 = 2,25$.

Το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε κτίσματα ήταν το λογαριθμικό:

$$\ln M_t = 0,0762 + 0,78 \ln I_t + 0,179 \ln M_{t-1} - 0,004 \ln M_{t-1} \quad F = 254 \quad R^2_{(adj)} = 97,5\%$$

$$t\text{-stat.} \quad (0,307) \quad (14,146) \quad (1,884) \quad (-0,060)$$

$$\alpha_0 \gamma \delta = 0,0762$$

$$\alpha_1 \gamma \delta = 0,78$$

$$(2 - \gamma - \delta) = 0,179$$

$$- (1 - \gamma) (1 - \delta) = -0,004$$

Το $\gamma = \delta = 0,95$, διότι είχαμε διπλή ρίζα, το $\alpha_0 = 0,085$ και $\alpha_1 = 0,864$

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η συνάρτηση της χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό. Το υπόδειγμα αυτό εκτιμήθηκε με το συνδυασμό της μεθόδου των γενικευμένων εξισώσεων και των βοηθητικών μεταβλητών.

$$\ln M_t = 0,57 + 0,340 \ln I_t + 0,604 \ln M_{t-1} - 0,056 \ln M_{t-1} \quad F = 22,95 \quad R^2_{(adj)} = 78,5\%$$

$$t\text{-stat.} \quad (0,23) \quad (0,99) \quad (2,91) \quad (-0,20)$$

Έχω λοιπόν τις σχέσεις:

$$\alpha_0 \gamma \delta = 0,57$$

$$\alpha_1 \gamma \delta = 0,340$$

$$(2 - \gamma - \delta) = 0,604$$

$$- (1 - \gamma) (1 - \delta) = -0,056$$

Το $\gamma = 0,8855$ και το $\delta = 0,5105$. Η σταθερή $\alpha_0 = 1,26$ και το $\alpha_1 = 0,752$.

Τελευταία κατηγορία είναι οι λοιπές εγκαταστάσεις:

$$\ln M_t = -2,62 + 0,723 \ln I_t + 0,654 \ln M_{t-1} - 0,0657 \ln M_{t-1} \quad F = 66,96 \quad R^2_{(adj)} = 93\%$$

$$t\text{-stat.} \quad (-3,207) \quad (5,951) \quad (5,660) \quad (-0,435)$$

Το υπόδειγμα είναι στατιστικά σημαντικό, το R^2 είναι ψηλό, που σημαίνει ότι υπάρχει καλή επεξηγηματική ικανότητα του υποδείματος.

Έχουμε λοιπόν,

$$\alpha_0 \gamma \delta = -2,62$$

$$\alpha_1 \gamma \delta = 0,723$$

$$(2 - \gamma - \delta) = 0,654$$

$$- (1 - \gamma) (1 - \delta) = -0,0657$$

Το $\gamma = 0,883$ και το $\delta = 0,463$ ή $\gamma = 0,463$ και το $\delta = 0,883$ Η σταθερή $\alpha_0 = -6,42$ και το $\alpha_1 = 1,77$.

ΤΜΗΜΑ 7.

Η ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Μετά από δοκιμές η πιο κατάλληλη μεταβλητή από τις Y^{AE}_{t-1} ή $Y^{AAΠ}_{t-1}$ ή P^{AE}_{t-1} ή $P^{AAΠ}_{t-1}$ θεωρήθηκε η $P^{AAΠ}_{t-1}$, που είναι ο δείκτης τιμών ακαθάριστης αξίας αγροτικού προϊόντος, η οποία μετράει με μεγαλύτερη προσέγγιση την αντίδραση των αγροτών απέναντι στις επενδύσεις. Αν και πρέπει να σημειωθεί ότι και η μεταβλητή P^{AE}_{t-1} , που είναι ο δείκτης τιμών ακαθάριστου αγροτικού εισοδήματος, θεωρήθηκε εξίσου σημαντική. Όπως φαίνεται και από τις εξισώσεις που αναλύουμε στο κυρίως θέμα της εργασίας, βλέπουμε ότι το σύστημα είναι υπερταυτοποιημένο, που σημαίνει ότι για την ανάλυσή του δε μπορούμε να πάρουμε την κλασική μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Οι μέθοδοι που μπορούν να εφαρμοστούν είναι οι 3SLS, 2SLS, καθώς και η FIML. Η μέθοδος που προτιμήθηκε είναι η 2SLS και το υπόδειγμα που θεωρήθηκε το καταλληλότερο είναι το γραμμικό. Η τελική εξίσωση είναι:

$$I_t = 1994,94 + 0,899M_{t-1} + 16,12 P^{AAΠ}_{t-1} - 6,3 P^i_t - 151,25i_t$$

t-statistics (1,947) (3,41) (1,44) (-0,679) (-0,956)

$$R^2_{(adj.)} = 87\% \quad F = 36,2$$

Όπως γνωρίζουμε ο τύπος για την ελαστικότητα $= \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{\bar{P}}{\bar{Q}}$, όπου το $\frac{\Delta Q}{\Delta P} = \beta$, όπου

β είναι η παράμετρος της μεταβλητής εκείνης για την οποία αναζητούμε την ελαστικότητα

Στη συνέχεια εξετάζουμε τη συνάρτηση ιδιωτικών επενδύσεων σε κτίσματα. Το λογαριθμικό υπόδειγμα θεωρήθηκε καταλληλότερο. Η διαφορά βρίσκεται στο ότι τώρα δεν παίρνουμε τα μεταβλητή $P^{AAΠ}_{t-1}$, αλλά τη μεταβλητή Y^{AE}_{t-1} . Η μέθοδος που εφαρμόστηκε είναι και πάλι η 2SLS. Η εξίσωση είναι:

$$\ln I_t = 1,21 + 0,94 \ln M_{t-1} + 0,0034 \ln Y^{AE}_{t-1} - 0,052 P^k_t - 0,196 i_t$$

t-statistics (0,910) (5,224) (0,078) (-0,551) (-0,87)

$$R^2_{(adj.)} = 95,6\% \quad F = 123,13$$

Η εξίσωση που χρησιμοποιήθηκε για τις επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό είναι η λογαριθμική και εκτιμήθηκε με τη μέθοδο 2SLS. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι: M_t , P^{AE}_{t-1} και P^M_t . Το υπόδειγμα είναι:

$$\ln I_t = 3,5577 + 0,315 \ln M_{t-1} + 1,02 \ln P^{AAΠ}_{t-1} - 0,623 \ln P^i_t$$

t-statistics (8,657) (3,577) (1,652) (-1,153)

$$R^2_{(adj.)} = 80,5\% \quad F = 29,87$$

Έτσι και για τη συνάρτηση επενδύσεων σε λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις προτιμήθηκε το λογαριθμικό υπόδειγμα και εκτιμήθηκε με τη μέθοδο 2SLS. Η εξίσωση είναι:

$$\ln I_t = -0,21 + 0,425 \ln M_{t-1} + 0,441 \ln Y^{AE}_{t-1} - 0,0472 \ln P^K_t - 0,134 \ln i_t + 0,184 \ln G$$

t-statistics (0,048) (1,706) (0,960) (-0,384) (-0,717) (0,460)

$$R^2_{(adj.)} = 62,2\% \quad F = 7,92$$

ΤΜΗΜΑ 8.

ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ COBB-DOUGLAS ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1978-1995

Το υπόδειγμα παρουσίασε αυτοσυσχέτιση, η οποία επιλύθηκε με τη μέθοδο των Cochrane-Orcutt. Επίσης, δεν παρουσιάστηκε πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας σύμφωνα με το Goldfeld-Quandt test, Συγκεκριμένα, προκύπτει ότι το $\lambda=0,5$. Για να βρούμε την κριτική τιμή από τους πίνακες της F κατανομής χρησιμοποιούμε τον τύπο:

$$\frac{n-d-2k}{2}, \text{ όπου } n = \text{το σύνολο των παρατηρήσεων, που στην}$$

συγκεκριμένη περίπτωση είναι 18,

d = οι κεντρικές παρατηρήσεις, όπου στη περίπτωση μας πήραμε 2

και k = οι ερμηνευτικές μεταβλητές, που είναι δύο, η εργασία και το κεφάλαιο. Επομένως, η τιμή $F_{6, 6, 0.05} = 4,28$. Άρα $F > \lambda$, επομένως απορρίπτουμε την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας.

Ακόμη σύμφωνα με το VIF απορρίπτουμε την ύπαρξη πολυσυγραμμικότητας, αφού οι τιμές που προκύπτουν είναι πολύ μικρότερες, συγκεκριμένα 1,022, από το 10. Η τελική εξίσωση είναι εξής:

$$\ln Y_t = 2,00 + 0,458 \ln X_{2t} + 0,472 \ln X_{3t} \quad R^2_{(adj.)} = 90,6\% \quad F = 82,78$$

t-statistics (2,29) (4,24) (11,39)

$$D W = 2,08$$

ΤΜΗΜΑ 9.

Θα παλινδρομήσουμε λοιπόν την αγροτική κατανάλωση ως εξαρτημένη μεταβλητή με το αγροτικό εισόδημα ως ανεξάρτητη, με τη μέθοδο OLS και προτιμώντας το απλό γραμμικό υπόδειγμα. Η αρχική παλινδρόμηση είναι εξής:

$$\text{Consumption} = -1878 + 0,956\text{GDP} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 99,5\% \quad F = 6760,59$$

$$\text{t-statistics} \quad (-2,87) \quad (82,22)$$

$$D W = 0,96$$

Το υπόδειγμα είναι στατιστικά πού σημαντικό, τόσο συνολικά, όσο και ατομικά, καθώς και ως προς την επεξηγηματική ικανότητα τω μεταβλητών, αφού το R^2 είναι πολύ ψηλό και προσεγγίζει σχεδόν το 100% της ερμηνείας του υποδείματος. Προκύπτει όμως ένα άλλο πρόβλημα. Το $DW < R^2$ και συγκεκριμένα $0,96 < 0,995$. Υπάρχει υποψία για φαινομενική παλινδρόμηση και οπότε θα ελέγξουμε για στασιμότητα και συνολοκλήρωση. Η μεταβλητή της κατανάλωσης είναι μη στάσιμη, γιατί σύμφωνα με το ADF βλέπουμε ότι η τιμή $-1,115471$, σε απόλυτες τιμές πάντοτε, είναι μικρότερη από τις κριτικές τιμές.

ADF Test Statistic	-1.115471	1% Critical Value*	-4.2505
		5% Critical Value	-3.5468
		10% Critical Value	-3.2056

Για τις δεύτερες όμως διαφορές αυτό που έχουμε να πούμε είναι ότι η μεταβλητή κατανάλωση παρουσιάζει στασιμότητα, αφού σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα η τιμή $-9,258$ είναι μεγαλύτερη από τις κριτικές τιμές.

ADF Test Statistic	-9.258853	1% Critical Value*	-3.6353
		5% Critical Value	-2.9499
		10% Critical Value	-2.6133

Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει κι με την μεταβλητή του εθνικού αγροτικού εισοδήματος. Στη συνέχεια παραίθεται ο έλεγχος για συνολοκλήρωση. Η εξίσωση είναι:

$$\Delta u_t = -16 - 0,481u_{t-1} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 21,4\% \quad F = 10,25$$

$$\text{t-statistics} \quad (-0,12) \quad (-3,20)$$

Η τιμή είναι μικρότερη από την κριτική τιμή σε ε.σ.σ. 0,01. Προτιμήσαμε μετά από μια διαδικασία να διορθώσουμε το υπόδειγμα παίρνοντας τις δεύτερες διαφορές των δύο μεταβλητών και τα κατάλοιπα με δύο υστερήσεις Συγκεκριμένα έχουμε:

$$\Delta \text{consumption} = -9 + 0,936\Delta \text{GDP} - 0,657u_{t-2} \quad R^2_{(\text{adj.})} = 98,2\% \quad F = 898,42$$

$$\text{t-statistics} \quad (-0,06) \quad (42,39) \quad (-3,79)$$

$$D W = 1,13$$

ΤΜΗΜΑ 10.

Έχουμε τις παρακάτω εξισώσεις:

$$C = \alpha_0 + \alpha_1 Y_t \quad (1)$$

$$I = \beta_0 + \beta_1 Y_t + \beta_2 Y_{t-1} \quad (2)$$

$$Y = C + I + G \quad (3)$$

Αντικαθιστούμε τη σχέση (2) στη σχέση (3) και θ προκύψουν δύο διαρθρωτικές εξισώσεις, η εξίσωση (1) και η,

$$Y_t = \left(\frac{\beta_0}{1-\beta_1} \right) \left(\frac{1}{1-\beta_1} \right) C_t + \left(\frac{\beta_2}{1-\beta_1} \right) Y_{t-1} + \left(\frac{1}{1-\beta_1} \right) G_t \quad (4)$$

Η διαρθρωτική μορφή με το συμβολισμό μήτρων έχει ως εξής:

$$\begin{pmatrix} C_t & Y_t \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & \frac{1}{1-\beta_1} \\ \alpha_0 & -1 \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} Y_{t-1} & G_t & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 & \frac{\beta_2}{1-\beta_1} \\ 0 & \frac{1}{1-\beta_1} \\ 0 & \frac{\beta_0}{1-\beta_1} \end{pmatrix} \quad (5)$$

Πολλαπλασιάζουμε από δεξιά τη σχέση (5) με την αντίστροφη μήτρα και τελικά έχουμε.

$$Y_t = \left(\frac{\beta_2}{1-\beta_1-\alpha_1} \right) Y_{t-1} + \left(\frac{1}{1-\beta_1-\alpha_1} \right) G_t + \left(\frac{\alpha_0 + \beta_0}{1-\beta_1-\alpha_1} \right)$$

$$C_t = \left(\frac{\beta_2 \alpha_1}{1-\beta_1-\alpha_1} \right) Y_{t-1} + \left(\frac{\alpha_1}{1-\beta_1-\alpha_1} \right) G_t + \left(\frac{\alpha_1 \beta_0 + (1-\beta_1)\alpha_0}{1-\beta_1-\alpha_1} \right)$$

Τελικά ο άμεσος ή βραχυχρόνιος πολλαπλασιαστής είναι

$$\left(\frac{1}{1 - \beta_1 - \alpha_1} \right) \text{ και ο μακροχρόνιος είναι ο } \left(\frac{1}{1 - \beta_1 - \alpha_1 - \beta_2} \right)$$

Οι παλινδρομήσεις είναι οι εξής:

$$\begin{array}{l} C = -1878 + 0,956 Y_t \quad R^2_{(adj.)} = 99,5\% \quad F = 6760,59 \\ \text{t-statistics} \quad (-2,87) \quad (82,22) \end{array}$$

$$\begin{array}{l} I = 893 + 0,030 Y_t + 0,0136 Y_{t-1} \quad R^2_{(adj.)} = 4,5\% \quad F = 1,81 \\ \text{t-statistics} \quad (1,35) \quad (1,48) \quad (0,66) \end{array}$$

$$\left(\frac{1}{1 - \beta_1 - \alpha_1} \right) = 71,42 \quad \text{και} \quad \left(\frac{1}{1 - \beta_1 - \alpha_1 - \beta_2} \right) = 2500$$

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού Τμήμα Στατιστικής Αθήνα 1985.
2. Άξελος Κώστας, «Ο Ηράκλειτος και η φιλοσοφία», Σύγχρονη Κλασική Βιβλιοθήκη, Εξάντας 1986.
3. Βαβούρας Σ. Ιωάννης, Οικονομική Πολιτική , Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998.
4. Γ. Βαφειάδης, Χρ. Κοντογέωργος, Λ.Α. Παπακωνσταντινίδης, «Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη Μελέτες αγροτικής οικονομίας 45, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1992.
5. Δαουτόπουλος και Πυροβέτση, «ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ : Το όραμα της Ελληνικής γεωργίας ,Αγροτύπος «Γεωργία-Κτηνοτροφία 1, 2002.
6. Δρακόπουλος Α Σταύρος., Καραγιάννης Δ. Αναστάσιος, « Συνοπτική ιστορία οικονομικής σκέψης», Εκδοτικός οίκος “Interbooks” , Αθήνα 1999.
7. Ευρωπαϊκή Ένωση, «Η μεγάλη διεύρυνση της Ε. Ε. : Ποιες οι επιπτώσεις στη ελληνική γεωργία ;» , 2002- Πηγή: www.euroopa.eu.int
8. Ν. Ζιώγα, Δ. Ντέλης, Κ. Σχορτσανίτης, «Κόστος και οριακή παραγωγικότητα στον ελληνικό αγροτικό τομέα. Αθήνα 1992.
9. Καμενίδης Χρήστος και Κιτσοπανίδης Γεώργιος, «Αγροτική οικονομική» , Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Β΄ Έκδοση, Θεσσαλονίκη 1992.
10. ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 25, για το πρόγραμμα 1988-1992, «Φυτική παραγωγή» , Αθήνα 1991.
11. ΚΕΠΕ, Εκθέσεις 20 για το πρόγραμμα 1988-1992, «Ζωική παραγωγή», Αθήνα 1991.
12. ΚΕΠΕ Κ. Καραμπάτσου –Παχάκη, “ Θέματα γεωργίας αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης, Εκθέσεις 23, Αθήνα 1996.
13. ΚΕΠΕ, Λαμπροπούλου Ν.Α., Εκθέσεις 17, «Πρωτογενής τομέας: Εξελίξεις κι προοπτικές ανάπτυξης 1994-1999, Αθήνα 1995.
14. Κιτσοπανίδης Γεώργιος, « Οικονομική γεωργικών εκμεταλλεύσεων (Γεωργική μικροοικονομία)» , Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη 1990.
15. Σ. Κρουσταλλάκη-Μπεβεράτου, « Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί: Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης», Μελέτες αγροτικής οικονομίας 42, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού Αθήνα 1990).
16. Λαμπριανίδης Λότης, «Οικονομική Γεωγραφία», Εκδόσεις Πατάκη, Τρίτη Έκδοση, Αθήνα 2002.
17. Λιανού, Δαμιανού, Μέργου, Ντεμούση και Κατρανίδη «Αγροτική Οικονομική», Β΄ Έκδοση, Αθήνα 1998.
18. Λούξεμπουργκ Ρόζα, «Η συσσώρευση του κεφαλαίου» Εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα Σεπτέμβρη 1975.
19. Μαραβέγιας Ν. Ναπολέον, «Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η Ελληνική γεωργία στη δεκαετία του 1990» ΕΚΕΜ, (Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992.
20. Μαρξ Κ. , «Το Κεφάλαιο», Τόμος 1,2,3, , εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1978.
21. Μαρξ Κ. , «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία». Εκδόσεις Στοχαστής, 3^η Έκδοση, Αθήνα 1986.

22. Μπαλτάς Κ. Νικ., Η χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα 1984.
23. Νίτσε Φρίντριχ, «Ιστορία και Ζωή», Εκδόσεις «Γνώση», Αθήνα 1993. Πανισίδης Γεώργιος, « Ο Μαρξισμός και το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα », Κ. Μ. Ε. , Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή , Αθήνα Μάιος 1984.
24. Σταμπόγλης Δ., « Σχέδιο εθνικής στρατηγικής για βιωσιμότητα της γεωργίας και ανάπτυξη της υπαίθρου με ορίζοντα το 2013, Το Βήμα -Ανάπτυξη Μ. Παρασκευή 25 Απριλίου 2003).
25. Γ. Σ. Σαπουνάς Σ. Γ., Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα: Προβλήματα και προοπτικές, Μελέτες αγροτικής οικονομίας 42, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα 1991.
26. Χρήστου, «Εισαγωγή στην οικονομετρία», Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2001
27. Gillis-Perkins-Roemer-Snodgrass, « Οικονομική της Ανάπτυξης», Α' Τόμος, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2002.
28. Intriligator D. M. , «ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ , Τεχνικές και εφαρμογές, Α' Τόμος, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1982.
29. Keynes John Maynard, , «Η Θεωρία της απασχόλησης , του τόκου και του χρήματος», Βιβλιοθήκη Κλασικών και Νέων οικονομολόγων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001.
30. Passet Rene, «Οικονομία και Περιβάλλον « (Μια βιοοικονομική προσέγγιση), Εκδόσεις Παρατηρητής, Β' Έκδοση, Θεσσαλονίκη 1987.
31. Ricardo David, « Οι αρχές της Πολιτικής οικονομίας και της Φορολογίας», Βιβλιοθήκη Κλασικών και Νέων οικονομολόγων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002.

ΞΕΝΗ

1. Guzarati N. Damodar, “ Basic Econometrics”, McGraw-Hill International Editions, Economic Series, Third Edition, New York 1995.
2. OECD, “ Agricultural Policy reform: NEW APPROACHES , The role of direct income payments, Paris 1994.
3. Vanberg J. Viktor, “Organizations as Constitutional Systems” Constitutional Political Economy, Vol.3, NO. 2, 1992.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΕΛΙΔΑ 1
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	ΣΕΛΙΔΑ 2
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	ΣΕΛΙΔΑ 4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
1. ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.	ΣΕΛΙΔΑ 4
2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΣΕΛΙΔΑ 7
3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΣΕΛΙΔΑ 10
4. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΕΛΙΔΑ 12
5. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΣΕΛΙΔΑ 14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ, ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΤΩΝ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.	ΣΕΛΙΔΑ 16
1. ΣΙΤΗΡΑ	ΣΕΛΙΔΑ 16
2. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΣΕΛΙΔΑ 18
3. ΛΑΧΑΝΙΚΑ	ΣΕΛΙΔΑ 22
4. ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	ΣΕΛΙΔΑ 23
5. ΛΑΔΙ ΚΑΙ ΕΛΙΕΣ	ΣΕΛΙΔΑ 25
6. ΑΜΠΕΛΟΙ	ΣΕΛΙΔΑ 26
7. ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ	ΣΕΛΙΔΑ 27
8. ΟΠΩΡΕΣ	ΣΕΛΙΔΑ 29
9. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΣΕΛΙΔΑ 31
10. ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΥΕΤΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΣΕΛΙΔΑ 38
11. ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΠΟΓΓΩΝ	ΣΕΛΙΔΑ 40

12. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1975-1993 ΣΕΛΙΔΑ 42

13. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΟΜΑΔΕΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΕΛΙΔΑ 43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΛΙΔΑ 45

1. Η ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΕΛΙΔΑ 45

2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ Α. Τ. Ε. ΣΕΛΙΔΑ 49

3. Η ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ
ΤΟΜΕΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1958-1981 ΣΕΛΙΔΑ 51

4. ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ GOBB- DOUGLAS ΓΙΑ ΤΟΝ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ 1978-1995 ΣΕΛΙΔΑ 54

5. ΟΡΙΑΚΗ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ
ΟΡΙΑΚΗ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΣΕΛΙΔΑ 56

6. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕΛΙΔΑ 57

7. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΕΛΙΔΑ 58

8. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΣΕΛΙΔΑ 66

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕΛΙΔΑ 67

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕΛΙΔΑ 68
ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΣΕΛΙΔΑ 68

Α) ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΕΛΙΔΑ 68

Β) ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΣΕΛΙΔΑ 70

Γ) ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΕΛΙΔΑ 72

Δ) ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ
ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ/ Η' ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ
ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΣΕΛΙΔΑ 74

Ε) ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΕΛΙΔΑ 76

ΣΤ) ΑΜΕΣΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΣΕΛΙΔΑ 78

2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Α) ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ-ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΕΛΙΔΑ 79

Β) ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΕΛΙΔΑ 80

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Α) ΕΠΙΒΟΛΗ ΔΑΣΜΟΥ ΣΕΛΙΔΑ 82

Β) ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΣΕΛΙΔΑ 84

Γ) ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΕΛΙΔΑ 85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. ΚΟΙΝΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΕΛΙΔΑ 86

2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΕΛΙΔΑ 89

3. ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ 90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΜΕΤΑ
ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗ Ε. Ο. Κ. ΣΕΛΙΔΑ 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

1. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ
ΤΩΝ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ ΤΗΣ GATT ΚΑΙ Η
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ Κ. Α. Π. ΣΕΛΙΔΑ 100

2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Κ. Α. Π.
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΕΛΙΔΑ 105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΕΩΡΓΙΑ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ- ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΣΕΛΙΔΑ 107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ
ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΣΕΛΙΔΑ 110

2. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΣΕΛΙΔΑ 112

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΕΛΙΔΑ 114

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΣΕΛΙΔΑ 117

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΣΕΛΙΔΑ 173

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΕΛΙΔΑ 202

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ 204

